

BAKUNIN PROFESSZOR KÖNYVE

REGÉNY ÖT RÉSZBEN

**IRTA:
CSERMELY GYULA**

„BRASSÓI LAPOK” KÖNYVOSZTÁLYÁNAK KIADÁSA
1923

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5572-65-4 (online)
MEK-16517

TARTALOM

Első rész.

- I.
A verseci győző.
- II.
Eltörött a hegedüm...
- III.
Gudrun pártája.
- IV.
Mátyás király „N” betűje.
- V.
Domoky Szilveszter vére.
- VI.
Emléke valaminek, ami még meg sem lett.
- VII.
Vizek és könnyek.

Második rész.

- I.
Bakunin Feodor professzor.
- II.
A titokzatos Babjánszkij grófnő.
- III.
A tüzhányó pora és a Rákosé.
- IV.
Bakunin professzor halála.
- V.
A deportáltak vonata.
- VI.
Egy darabka Oroszország.
- VII.
Egy tető alatt az őrnaggyal.
- VIII.
Ötvenkét nap is egy élettörténet.

Harmadik rész.

- I.
Mesterkedések.
- II.
Ha csak nők volnának a világon.
- III.
Bakunin Anna és Petőfi.

IV.

- Egy kézcsók.
- V.
Egy „gefundenes Fressen”.
- VI.
A várva várt.
- VII.
Anna életének ötvenharmadik napja.

Negyedik rész.

- I.
Egy légvár és egy sirhalom.
- II.
Egy sir, mely nem az.
- III.
Történet egy viszonzott csókról.
- IV.
Anikó.
- V.
Helycsere.
- VI.
Porhintés ott - borstörés mi nálunk.
- VII.
Anikó meséje.
- VIII.
Az ablakredőny nagy recsegve legurult.

Ötödik rész.

- I.
Egy váratlan levél.
- II.
Berenszki Sándor.
- III.
A komizság fájának hajtása.
- IV.
Ismét a Gross-Wien egy száma.
- V.
Anyjától külsejét, atyjától a lelkét.
- VI.
Az a fátyolba burkolt szív és az a fátyolba burkolt jövő.

Első rész.

I. A verseci győző.

Domonkai Domonky Sebestyén magyar királyi honvédkerületi parancsnok arról volt híres Magyarországon, de még a határokon is túl, hogy soha, amióta csak szolgált, egyetlen fillér kincstári pénzt el nem fogadott, lett légyen az fizetés, pótdíj, szálláspénz, lópénz, vagy más néven nevezendő katonai illetmény. Ezernyolcszázhetvenegyben alig, hogy a magyar királyi honvédséget felállították, mint tizennyolcéves fiatalember, ki éppen az érettségén túl volt, önként állt be katonának, honvédek; egy év múlva hadnagy, tíz év múlva százados, ezerkilencszázháromban, éppen ötvenéves korában, vezérőrnagy és dandárparancsnok lett, hogy négy évvel később honvédkerületi parancsnok - altábornaggyá lépjen elő; de soha egy fillér fizetést nem vett fel, hanem minden járandóságát egy alapítványba fizette be, melyet hadnaggyá való kineveztetésének napján ő maga fundált kerek százezer forinttal, a negyvennyolcas, negyvenkilences öreg honvédek javára.

Voltak aggodalmaskodók, akik kérdezték, nem félti-e katonai jövőjét, hogy éppen az öreg fél-istenek javára alapítványoz, de Domonky Sebestyén kuruclelkű ujdonsült hadnagy ur nagyon okosan és nagyon fölényesen válaszolt.

- Amit ő felsége, talán politikából megtett, megteheti azt hazafiságból az ő hadnagya is. Ő félmilliót fordított a javukra, a koronázási ajándékot gondolom, hát csak fordíthatok én is csekély százezret! És azután - folytatta - apám ezredese volt Bemnek, sok elaggott honvédünk lehet, kit az ő parancsa vezényelt rohamra... hát a fia ne tegye meg értük, különösen ha amugy is teheti, hogy kedvezőbbé tegye a sorsukat?

És hónapról hónapra és esetről esetre minden fizetését és pótdíját az alapítvány gyarapítására adta. Hadnagyból idővel altábornagy lett, de soha még feledékenységből sem történt, hogy csak egy krajcár kincstári pénzt is magának tartott volna meg. Apám katonáinak adom - mondta - így becsülöm én meg az én vitéz katonapám emlékét.

Hát igaz, hogy tehetette, domonkai Domonky Sebestyén, Magyarország egyik leggazdagabb embere, közel huszezer hold földnek és több millió forint készpénzvagyonnak ura volt. De hány báró és gróf és még ennél is nagyobb rangú nagyúr van, kinek szintén sok milliónyi vagyona van, mégis kifizetteti magának, amit kapnia kell, nem adja se katonáknak, se másoknak.

Mikor elérkezett az ideje, megnősült és házasságából két gyermek származott. Az elsőszülött fiú volt, Gedeon; ezt honvédtisztnek és nagy magyarnak nevelte; a második leány volt, Jóka, sudárnövésű, gyönyörű teremtés. És megjutalmazta az apát a magyarok istene azzal, hogy leánya magyar szépség lett; olyan, amilyennek Rozgonyi Piroskát képzeletben el magának az ember. Nyulánk, de acélos termet, rozsdásan csillogó haj, mérsékelten hosszukás arc, nagy, egymástól elfekvő szemekkel és a szoborszerűen szabályos orr alatt egy picike, vérvörös cseresznyeszáj. És mindenekfölött: a megtestesült életerő és egészség.

- Jóka?! - micsoda leánynév ez? - kérdezték tőle tisztársai is, mások is, de Domonkynak erre is volt válasza. Ha van Piroška, - felelte - lehet Jóka is. A jó sem rosszabb gyökszó, mint a piros. A férfinevek dolgában hagyján, ebben elég gazdag a magyar olyan nevekben, amik eredeti nevek és semmiféle más nyelvben nincsenek. Van Árpád és Géza meg Taksony, van Lehel és Zoltán meg Elemér... de női nevek dolgában már meglehetősen szegények vagyunk mi magyarok. Piroška, Fehérke, Etelka... no látjátok, egy negyedik már eszembe se jut, amely speciálisan magyar név volna; a többi, ami van, mint Erzsébet meg Ilonka és Magda, mind csak magyarított alaku naptári név. A németnek Helén, a magyarnak Lenke vagy Ilonka.

Tehát csinálni kell, ami hiányzik; lám, én csináltam egyet: Jókai és azt hiszem, hogy elfogadható jó név ez.

(Hát, abban tévedett ugyan a kegyelmes ur, hogy a Piroska név a piros-ból származik, mert a régi latin Priscának a hajtása az, mindazonáltal elismerés illette őt azért, hogy a keresztnévek dolgában is a magyar szempont volt nála az első.)

Ezerkilencszáztizenegynek nyár-utóján nagy hadgyakorlatot rendeztek Délmagyarországnak dunamenti részében. Két közös hadseregbeli hadtest, az ellenség, volt a déli fél és három honvéd-hadosztály, tehát számra nézve jóval kevesebb volt az országot védő haderő, az északi fél. Mint az ellenség parancsnoka Gróf Waldkirchener Willibald tábornok-hadtest-parancsnok szerepelt; egy ugynevezett sztratégiai portentum, kiről az illetékes körök szinte csodálkozó tisztelettel beszéltek; az országot védő haderőt, a számra nézve is gyengébb három honvédhadosztályt, Domonky Sebestyén vezette.

A hadgyakorlaton jelen volt a király is és a királlyal több főherceg és nagynémet ur. Ez utóbbiak közül a legemlegettebb név volt Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, ki mint hatodik Joakim ült a trónján és kit a nagynémet hadsereg egyik legzseniálisabb tábornokának ösmertek. Barbarossa-szakállu óriási termetű germán volt, kinek arca és szeme a lelke nagy jószágára mutatott.

A hadsereg és a honvédség, de a szövetséges külföld is feszülten figyelte a játékot, mely játéknak mindenesetre komoly, de háborúnak mégis csak játék volt... és különösen a magyarság szorongott: megállja-e Domonky a félelmetes osztrákkal szemben a helyét? Boldogul-e a honvédség a tulsulyban lévő közösökkel szemben?

Általános volt a lemondás: nem boldogul! Nagy blamázs készül a honvédség részére. Négy hadosztállyal szemben csak három és gróf Waldkirchenerrel szemben, ki már több nagy hadgyakorlatot vezetett, a most először debütáló Domonky! És azután - de ezt már csak suttozták - gróf Waldkirchener Willibald a legkedveltebb embere az udvarnak! Tehát ő kell, hogy győzzön, punktum.

Nos, a felvonulás megtörtént és domonkai Domonky Sebestyén úgy elvágta az ellenséget hátsó összekötő vonalaitól és átkarolva annak balszárnyát, úgy nekidobta őt a határhegységnek Délmagyarország és Havasalföld között, hogy a valóság esetében vagy meg kellett volna magát adnia, vagy hanyatthomlok kimenekülni az országból és internáltatva, ott kint tenni le a fegyvert.

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, ki már a hadgyakorlat közepe felé mindent jól látott, többször is csodálattal kérdezte: - ki az a zseniális magyar, az a Feldmarschalleutnant von Domonky?... és szabadon adott elragadtatásának kifejezést. Fenomenális egy hadvezéri tehetség; irigylem a monarchiától azt az embert! Hogy a körülötte feszengő urak, a döntőbírák és több pofaszakállu tábornok, savanyuan nézett, mikor ő így beszélt: azzal keveset törődött a meggyőződésének kifejezést adó herceg.

Egy vasuti állomás mellett volt a lefuvás, odaállott az udvari vonat is, és a király, mikor elköszönt az uraktól, Domonky Sebestyéntől is bucsut vett. Németül beszélt hozzá, mitől Domonky tábornok vérpiros lett. - Ich danke Ihnen, Excellenz Herr Feldmarschall-Leutnant, - mondta - dass Sie meine braven Honved-Divisionen so tüchtig geführt haben. Gróf Waldkirchener Willibald akkor nem volt ott; ő valahol Aninán, vagy még azon is túl tanulmányozta, hogy merre van kifelé.

A hadgyakorlat befejezése után Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege meglátogatta Domonky Sebestyént. Nem kérette magához, jóllehet uralkodó herceg volt; ő maga látogatott el hozzá és melegen megszorította a kezét. - Gratuláljak? azt nem teszem, - mondta. - Felfogásom szerint:

ezt csak olyasmíhez lehet, ami nem egészen tőlünk függött, ha sikerült. Ön oly pozitív és abszolút tudást, oly bámulatraméltó zsenialitást mutatott, hogy csodálattal vagyok eltelve ön iránt. Ön csodálatot, nem gratulációt érdemel. Hol tanulta ön a sztratégiát, tábornok ur?

- Aki csak tanulta a sztratégiát, fenség, - válaszolta Domonky tábornok - de veleszületett tehetségnek híján van, abból sohasem lesz hadvezér, úgy vélem. Legfőleg nagy katonai méltóság lesz. Hát nem mondom, hogy nem tanultam is; de egyébként azt hiszem, hogy a rátermettséget apámtól jussoltam. Ki sohasem volt katona, csak képviselő volt, mégis zseniális hadvezér és ezredes lett... Aztán mosolyogva folytatta: - Mi magyarok, fenség, született politikusok, született szónokok és született verekedők vagyunk, úgy mondják.

- No, azt ugyancsak elverte, azt a Willibaldot vagy hogy híjják, - jegyezte meg jókedvűen a fenséges ur.

Még sokáig maradt a herceg és mennél többet és mennél többféléről beszéltek, annál melegebb lett a szimpátiája Domonky iránt. Ki ötvenhétéves kora mellett is daliás jegenye-termetű ur volt, koromfekete kipödrött bajusszal és tipikus magyar katonaarccal és termettel. Végül, bucsuzás előtt, ezt mondta Graetz-Bieberfeld hercege:

- Most halaszthatatlan dolgaim vannak, haza kell utaznom, tábornok ur. De jövőre megint eljövök és akkor több napon át is vendége leszek önnek, kedves Domonky. Az ön vadászterületei Domonka körül Európában a leggazdagabbak, a legjobbak.

- Boldog leszek, fenség, - válaszolta Domonky örömmel - ha vendégül fogom láthatni házamnál. De bátor vagyok megjegyezni, hogy már nem leszek akkor tábornok, hanem civil ur.

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege erre csak gyöngécskén elcsodálkozott, de nem felelt. Nem kérdezte: ugyan miért?... Ha így beszél a tábornok, - gondolta - akkor alkalmasint van oka, hogy így beszéljen és tán zavarba hozná, ha kíváncsi volna a miéltre.

Még tele voltak a lapok Domonky tábornok nevével; tán még le sem szereltek a honvédek, kik a nevezetes hadgyakorlatban részt vettek és máris világgá repült a megdöbbentő hír: Domonky Sebestyén altábornagy lemondott tábornoki rangjáról és visszavonult Domonkára, gazdának. És hangsúlyozták a lapok: nem nyugdíjba ment, de lemondott a rangjáról; tehát már nyugdíjas tábornok sem a kegyelmes ur - a verseci győző, ahogy nevezték - hanem egyszerű polgárember, földbirtokos.

Találgatták ennek okát, de hiába; még a magasabb katonai körök magyarországi lapja és szócsöve, a német nyelvű „Budapester City” sem tudott meg a kulisszák mögül egy betűt sem. Sőt a City is fölvetette a kérdést: lefuváskor a felséges ur a leghizelgőbben megdicsérte Domonkyt, mi történt hát, hogy „im Handumdrehen” lemondott a rangjáról?

Nosza, kergették a lapok tudósítóikat Domonkára, hogy hát tudják meg. A City is kiküldte a magáét. Kérdezzék meg magától a verseci győzőtől az okot; vagy ha nem akarna felelni, ami várható is, mégis: hátha lesz neki egy szava - ha nem is nyílt szava, de sejtető - a nyilvánosság, a magyar nép számára?

De Domonky senkit sem fogadott, még az udvarára sem eresztett egy lelket sem. Kastélyának kapuja bezárult és hiába tagadta el valaki hirlapírói, vagy tudósítói mivoltát és füllentette, hogy ő erdészmérnök, vagy gépgyáros, csak hogy bebocsáttatást nyerhessen a nagy urhoz: még a kapunak a küszöbére sem léphetett. - A kegyelmes ur senkit sem fogad, mondta a hajlíthatatlan kapus és ezzel vége volt. Megfordulhatott az ur, akárki volt is. Mihály gazda, mihelyt megmondta a magáét, egyszeriben süket is lett, néma is; háttal fordult a kapunak és csak pipázott. Mindenkinek egyformán mondta: a kegyelmes ur senkit sem fogad, csak egy reporternek, ki orvosnak hazudta magát, felelte azt Mihály gazda: - No persze! A kegyelmes

ur beteg, hát csak nem gondolja, hogy fogadni fogja az urat! Ami orvosnak nagy malicia, ha veszszük.

Nem vezetett célhoz semmi más trükk se s így semmire se mehettek a lapok, sem a nagyobbak, komolyak, sem a kisebbek, és hiába próbálkoztak meg azzal, hogy megkönyékezték Domonky Gedeont, Domonky Sebestyén fiát, ki mint honvédőrnagy szolgált valahol Dunántul. - Abszolute semmit sem tudok; apám nem közölte velem elhatározásának motívumait, - mondta.

A titok tehát titok maradt továbbra is; még a honvédelmi miniszter, Domonky egyik legbizalmasabb barátja sem huzhatott ki belőle egy betűt sem. Ez kijelentette, hogy állhatatosan hallgatni fog... csak a fiával fogja közölni az okot, de csak akkor amikor, most még nem mondja meg.

Mire taktikát változtattak a lapok; megtudják ők az igazságot más módon is. No, nem a City, ez napirendre tért az ügy fölött, hanem a nemzetibb irányu ujságok. Méltatlankodni kezdtek, hogy hát mi történt? Mi sérelem eshetett Domonkyn, a nagy sztratégán, a verseci győzőn, hogy lemondott tábornoki rangjáról? Mi intrikák folyhatnak ellene, hogy olyasmit tett, amit senki? - Hát még most is ott volnánk, kérdezték - hogy a magyar ember, ha egy ideig bírja is, de csak kénytelen vele, hogy hátat fordítson a hadseregnek?

Tüntetőik is akadtak, kik a Honvédelmi minisztérium és a Hadtestparancsnokság elé vonultak. - Éljen Domonky Sebestyén, éljen a legmagyarabb tábornok... és abcug gróf Waldkirchener! - volt a jelszó. Egy gunydat is fujtak: retirálj, retirálj, Anináig meg sem állj... és ilyen hangok is emelkedtek a tömegeből: - le a svarcgelbbel, le a fekete sárgával... éljen a magyar nemzeti hadsereg!

Szóval, paprikás lett a közhangulat nagyon és a képviselőházban is interpelláció mondódott. Feleljen a miniszterelnök és a honvédelmi miniszter is feleljen: ki a bünös a Domonky-ügyben? Mi mellőzéssel illethették Domonkyt (és az ő személyében a magyarságot, a nemzetet is), hogy letette tábornoki rangját? Egy akkora diadal után, mint a délvidéki, verseci győzelem volt! Nem tartalékos hadnagyocska egy tábornok, hogy nagy ok nélkül lemondjon a rangjáról!

Nosza, a Korona elé járult a két miniszter: - a Domonky-ügyben elvégre valamit tenni kell! De a felséges ur csak közönyösen vállat vont. - Én nem bántottam meg azt a kurucot, - mondta - és ha ő nem jön hozzám, hogy megmondja: mi baja van valamivel, mi bántja? hát én sem mehetek őhöz, hogy kérdezzem.

Az interpellációra adott válasz erre így hangzott:

- Domonky tábornok ur, azaz Domonky Sebestyén ur ügye sem a hadseregé, sem a királyé, sem a nemzeté. (Egy közbeszólás: a nemzet az utolsó!) A honvédség ügyének sem mondható. Mert lemondása a tábornoki rangról nem kivülről jött okokra történt. Nem bántotta vagy mellőzte őt senki, háttérbe sem szoritotta őt senki; lemondása a tábornoki rangról saját legbensőbb elhatározására történt, ami utóvégre csak szeszély is lehetett. Szeszélyekért pedig nem vállal felelősséget a kormány.

Ez a nem épen ügyetlen válasz megnyugtatta a képviselőház többségét, de még inkább a Budapester Cityt, mely sietett biztosítani a világot, hogy: es gibt keine Affaire Domonky mehr. De a többi lap még nem tért mindjárt napirendre az ügy fölött, ámde lassacskán csak lecsöndesedett a felháborodás. Domonka urának egy betűje sem volt ezután sem az ügghöz s így a lapok is lecsöndesedtek és béke lett. Majdnem mindegyik úgy végezte, hogy:

- Eltesszük ezt az emberünket a jövőre!

Hát gróf Waldkirchener Willibalddal mi történt?

Elültével a viharok - a Szent István rend középkeresztjét kapta és Bécsbe került, vezérkari főnöknek, fiát pedig, Félixet, ki százados volt, Szentpétervárra küldték a katonai attasé mellé, tisztnek.

II. Eltörött a hegedüm...

Elmult egy esztendő... 1912 nyárvége volt. Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, ahogy jelezte volt Domonka urának, ellátogatott hozzá egyik miniszterével és szárnysegédével együtt. Vadászni óhajtott és négy napig szándékozott maradni, de a négy napból nyolc is lett, oly fölséges volt a vadászat Domonkán.

Bieberfeld minisztere, egy pápaszemes, komoly és alapos tudásu kegyelmes ur, ki ha miniszter nem lesz, hát egyetemi tanár lehetett volna, nem vadászott, csak tanulmányokat folytatott. Érdekelte a gazdasági berendezés; a keményítő- és a szeszgyár és a serfőző; a marha-hizlalda, az olajsajtoló, minden. Nem is maradt csupán Domonkán a nyolc napon át; a házigazda szomszéd-birtokait is járta. Domonky melléje adta egyik legképzettebb világjárt emberét és ez kalauzolta a kegyelmes urat nap-nap után. Aki ismételten csodálkozva megszólalt: - Also das ist Ungarn, das ist Ungarn?!... Unglaublich! Persze, más fogalmai voltak addig az országról.

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege nagyszerűen érezte magát Domonkán. Ő már látott valamit az országból máskor is és ezért nem kiáltott fel minden alkalommal, hogy: ungläublich! De ami ő neki is fölötte imponált, az a tősgyökeres magyar nép volt, mit még nem ösmert. Legalább közvetlenül, szemtől-szembe nem ösmert.

- Hiszen nem parasztok ezek, hanem arisztokraták! - mondta a herceg, mikor alkalma nyílt a föld népét láthatni. - A legneveltebb modoru ur is csak kulturáltabb lehet, de nem jobb modoru. És milyen emberi önérzettel beszélnek! Semmi „Ersterben in Demut”, hanem a szemébe nézve az embernek, úgy beszélnek hozzá, mint akik szabadoknak tudják magukat. És több méltósággal se láttam még parasztot föllépni, mint kelet szülöttjét, a magyart.

Ott tartózkodásuk utolsó napján bucsuebédet adott vendégeinek a házi ur. Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege a legfesztelenebbül adott elragadtatásának kifejezést. - Soha tanulságosabb és kellemesebb nyolc napot nem töltöttem el sehol, mint Magyarországon és itt önöknél, - mondta. - Jövőre megint feltolakszom önöknek, de jövőre már elhozom a fiamat is, hadd lásson és tanuljon ő is.

Bizonyára csak véletlenül történt, hogy éppen akkor nézett Jókára a fenséges ur, mikor azt mondta, hadd lásson a fia is. De Domonky Jóká, ki tizenkilenc éves viruló leány és nem vért forraló, de szívet megnyerő szépség volt, gyöngécskén elpirult arra a szóra. Graetz-Bieberfeld trónörökösét már volt alkalma látni tán kétszer is: a külügyminiszter fogadó estélyén és Bécsben a freudenauai versenyen.

Csak Domonky vette észre az elpirulást, a herceg öfensége fesztellenül folytatta a diskurzust. - Igen, elhozom a fiamat is, - mondta - és mint mi németek szoktuk, majd összeköti a hasznossal a kellemeset.

Közvetlenül elutazása előtt négyszemközt beszélt Domonkyval a fenséges ur. - Nagy hálával tartozom önnek, - mondta - és egy csekélységgel viszonzni szeretném. Tehát megengedi-e, - kérdezte - hogy felajáljam önnek a bieberfeldi Walhalla-rend nagy csillagát?

- Fenség, - felelte Domonky, és keserűség érzett a hangjában - engedje meg, könyörgöm, hogy nemet mondjak e kitüntető kérdésre. Ahhoz, hogy elfogadhassam a rendjelet, nekem engedélyt kellene itt valakitől kérnem, természetem azonban ezt nem veszi be. Egy kézszeritása, fenség, is elég lesz, hogy megjutalmazottnak érezzem magam.

Graetz-Bieberfeld hercege jól látott. Egy ember, aki valamilyen ok miatt lemondott a tábornoki rangjáról és visszaadta annak, akitől kapta, nem fordulhat ugyanahhoz a kéréssel, hogy valamit elfogadhasson és ha csak egy rendjelet is.

Melegen megfogta és megszorította Domonky kezét és azt mondta: - Nos, a viszontlátásra, barátom, jövőre.

Ezzel elutazott a herceg és hazáig egyébre sem gondolt, mint: mivel kedveskedhetnék mégis Domonka önérzetes urának a vendégszeretetért, amit házában élvezett?

Hát, négy hét múlva egy hercegi futár jelent meg Domonkán két csomaggal. Az egyikben egy aranykeretű fénykép volt, mely a herceget és a trónörökösöt mutatta és mindakettő aláírását viselte; a másikban pedig, mely „an Fräulein von Domonky” volt címezve, egy ónémet párta volt, gyöngyökből. Amilyent a németországi fejedelmi arák szoktak viselni, férjhezmenésük napján.

Nos, két héttel a történetek után egész Bieberfeldben csak egy ember volt, aki sejtette, ki lehetett az az ösmeretlen adakozó, aki Bieberfeld polgármestere címére Magyarország valamely eldugott részéből százezer márkát küldött, valamely tetszése szerint való jótékony célra. - Alkalmasint „ein biederer Sachse”, - jegyezte meg a polgármester a hercegnek, mikor jelentést tett neki az esetről. - Graetz-Bieberfeldből is telepedtek meg Erdélyben és úgy lehet, egy ott élő testvérünk volt, aki megemlékezett ősei honoráról.

De a herceg egészen más nézeten volt. - A gyöngyöknek tulfizetett ára, - gondolta nagy megindultsággal magában.

Megint ős lett és tél, és a télre tavasz meg nyár jött. Nyár vége felé, 1913-ban, a domonkai kastély megint népes lett, megérkezett a herceg a fiával, aki utóbbi egy huszonöt éves főhadnagy volt. Szókehaju, kékszemű és rokonszenves, magastermetű ifju, korához képest talán tulságosan komoly és tartózkodó. A látogatás célja megint vadászat volt.

Domonkán való mulatozásuk második vagy harmadik napján megérkezett Domonkyné is, de egyedül, és ez feltűnt az uralkodó hercegnek. - Beteg lenne a kisasszony? - tünődött.

De csak egy pillanatnyi gondolkozás után is nemmel felelt magának e kérdésre. - Mi legkisebb baja sincs Jókának. Az, hogy nincs itt, - vélte a herceg - csak édesatyja intézkedésére történt. És kitalálva ennek mozgató okait, még többre becsülte Domonkyt, mint már eddig is. - Nagyon szép leány a kisasszony, - gondolta - és atyja, ki ezt jól tudja, meg akarja kimélni házamat egy esetleges szerelmi regénytől. Mit lehet tudni? - vélheti. - Adalbert graetz-bieberfeldi trónörökös még beleszeret a gyönyörű Jókába.

- No, de én megbizom a fiamban, hogy tudja, mivel tartozik a házunknak, - vélte a herceg. - És különben is már ősidők óta úgy volt, hogy a Bieberfeldek vagy Bundhausenből nőültek, vagy a Leinz-házból, hát Adalbert sem fog kivételt tenni, remélem.

- Kedves Domonkym, - szólt hát kordiólisan az emberhez - még élénken emlékszem azokra a megindítóan szép magyar nótákra, miket leánya tavaly énekelt. Hát: ne vonja meg tőlem az idén sem azt a nem mindennapi élvezetet, kedves Domonkym.

Nos, negyednap este, családi vacsora után, már hallgathatta a herceg az eltörött hegedűről szóló nótát... és Adalbert trónörökös is, ki megérkezése órájától fogva sokat és nagyon szívesen beszélt Jókával. Adalbert trónörökös is ábrándozó elragadtatással hallgatta.

- Gyönyörű nóta, szívhez szóló és édes-bus, - mondta sóhajtásszerűen, lágyan és a tenyerébe hajtotta a fejét. - Kár, hogy a szövegét nem értem.

- Ha parancsolja fenséged, szolgálhatok a fordításával is, - felelte Jóka.

- Lekötelez vele, kérem. De ugyan hol vette a fordítást?

- A garnizon egyik tisztje volt a fordítás elkövetője, fenség. Sok népdalunkat átültette németbe, kit hajmeresztő kacagatóan persze, de elfogadhatóbb fordításai is voltak.

- Hát ezé a nótáé vajjon milyen?

- A sikerültebbek közül való, - felelte. És végig csuszva a zongorán futamra, már a fenséges hallgatói nyelvén énekelte a dallamra a szöveget:

- Hin ist meine Geige, hin - will nicht mehr erklingen - Röschen, Röschen, was ist dir? - magst nicht scherzen, singen. - Graeme dich nicht, ich will sie leicht verschmerzen - nur du Röschen, komm und lass dich küssen, herzen.

Hát, úgy viszonylott az eredetihez a fordítás, mint a szárán nőtt virághoz a lepréselt, mint az Uristen életet adó napjához a diszletekre aranyfüsttel ragasztott. De még így is bizonyos báj és sok közvetlenség ömlött el rajta és Adalbert hercegnek meleg lett tőle a szive. Megisméltette a nótát és mikor másodszer is szinte sóhajtásba fult az utolsó sor, bágyadt német mása a magyarnak: szólalj meg hát, rubintos virágom... ő is együtt sóhajtott a nótával:

- Nur du Röschen, komm und lass dich küssen, herzen.

Vajjon milyen Röschent is értett a trónörökös: egy régít-e, amit Bieberfeldben vagy hol a szívébe zárt, vagy egy ujat-e, a magyar föld szülöttjét?

Másnap csak kilovagoltak a vendégek és a kegyelmes asszony és Jóka is velük ment. A testhez álló lovagló-ruhában ez utóbbi remekül festett - egy Rozgonyi Cicelle, csak sisak és vértzet nélkül - de Adalbert herceg, ki Jóka mellett lovagolt, azt a megjegyzést tette, hogy a zongora mellett és estélyi ruhában jobban tetszett neki, mint így dresszben.

- A fenséges urak, - felelte Jóka - nem engedhetik meg maguknak a választást, hacsak a fenséges hölgyek közt nem, hogy tetszik-e nekik egy nő, avagy nem tetszik.

- Igazsága van, - sóhajtott a herceg, és ő is elgondolkozott, Jóka is.

Kis vártatva a trónörökös folytatta, de nem a témát, csak a beszélgetést folytatta:

- Volt-e már Németországban? - kérdezte. - Láttá-e a Rajnát, a Harzot, az Északi- és a Keleti tenger vizeit?

- Láttam, - felelte Jóka.

- És...?

- És annyit mondhatok, fenség: lenyügözően festői a Rajna, gyönyörű és hangulatos a Harz is, a tengerük is szép és sejtelmes, de szebb nekem a mi Tiszánk és egy nádasos kiöntése a mi Tiszánknak, mint a Rajna és bármelyik tengerük is.

- Miért?

- Mert anyanyelvemen beszélnek hozzám. Varázslatos a nyelve a Rajnának; a tengeriek nyelve csupa erő és ősgermán önérzet, a Harz nyelve is madárdal és lombusogás, de nekem csak idegen nyelv mindannyi. Ámde a Tisza és kiöntése a Tiszának; a nádas és az égerfaligetek, berkek; a róna, melyben szabadon száguld a gondolat, de még a jármosszekér nyoma is, mely a dülőuton huzódik: mind anyanyelvemen, magyarul beszélnek.

Nem tüzzel beszélt Domonky Jóka, nagy élénkség sem áradt a szavával, de az a végtelen lágyság a hangjában több volt, mint tűz: imádat volt. Imádása levegőnknek és egünknek: a hajnalnak, délibábnak és alkonyinak; a harangszónak, mely hullámszik-hömpölyög a rónákon át és a kolompénak, mely lépést ballag és szeliden kong. A hétköznapon is ünnepi álomnak,

melyben tájainkat ringatja a templomi csönd és az ünnepnapon sem elalvó zsongásnak, mit ezernyi kis hangnak az elegye szül. Imádása a népnek, mely költő is, katona is, vértanu is; mely hol verejtékezik, hol vérét ontja a földrét: mely zenéjében is beszél és beszédével is fülbemászó dalt mond... imádása mindannak, ami egyenkint és együttvéve: magyar föld.

Nem tűz volt, hanem imádat és mennyivel több ez, mint az első! A tűz csak kiég és ha cserfa táplálta, akkor is, de az imádat, az örökké tart... örökké.

Adalbert trónörökös elbűvölten hallgatta Jókát. Mennyi lelkesedés ebben a légységben és mennyi erő! Hiszen ő is szerette hazáját; a Rajna neki szent folyó volt, még himnuszába is foglalta a népe... de hogy valamikor is ráésmélt volna a tudatra, hogy azért szép neki a Rajna és azért szép neki a tenger, mert anyanyelvét hallja a szavából, arra nem talált emlékezőt a multjában.

- Még a jármos-szekér nyomával is igazsága van, - gondolta magában. - Az magyar nyom, hát magyarul hallja beszélni. A német szekér nyoma - most látom csak, - más, mint a magyaré.

És sokáig nem szólt egy szót sem, hallgatagon lovagolt a lány mellett, sörényére meredve a lovának. Majd egyszerre megrázkódott és fölnezt. - Azért beszélt-e így, hogy reteszt toljon már most is egy távoli lehetőség elébe, mely még ködében uszik a jövőnek? Hiszen azt is mondta, hogy a fenségek nem engedhetik meg maguknak a választást, hogy tetszik-e nekik egy nő, avagy nem tetszik.

- Prinzenloos, - mormolta... uralkodók fiainak sorsa és nem tudta miért, valami szomorúság esett a szívébe.

Jóka meghallotta ezt a kifejezést: - Prinzenloos és nem hagyhatta megjegyzés nélkül.

- Szabad kíváncsinak lennem, - kérdezte - mit ért fenséged az alatt, hogy Prinzenloos?

- Azt a megkötöttséget, - felelte a trónörökös és gyöngye kis lázadozás érzett a hangjában - mely kötelességévé teszi az uralkodó családok fiainak, hogy csak hasonló családokból válasszanak.

- Az a megkötöttség pedig - jegyezte meg Jóka - tán nem is olyan kárhoztatandó valami, csak alkalmazása egy törvénynek, mely fölöttünk áll.

- Melyik volna ez a törvény? Erről én nem tudok.

- Mások se tudnak még róla. Én is csak véletlenül tudok, mert egy budapesti folyóiratban olvastam.

- Hát mit olvasott abban az ujságban?

- Ösmertetését egy könyvnek, melyet Bakunin Feodor szentpétervári orvosprofesszor irt s melynek „A jövő század házassága” a címe. Abból indul ki, hogy nem csupán a szerelem lehet a házasság boldogságának alapja, hanem kell oda alapul sok más is. Az, hogy nagyjában legalább egyenlő jelleműek, egyenlő vérségűek legyenek, akik egymással házasságot kötnek, s hogy egymásnak legyenek nevelve. Nos, az uralkodó családok fiai hol találjanak nekik megfelelő nőre, ha nem hasonló családok körében? Tehát mi jogtalanság sem történik egy príncsel, ha választását csak szűk körre szorítják, a legfelsőbb százötven család körére...

A fenséges vendégek még négy napig maradtak, megtoldották azután még eggyel, de végül csak el kellett utazni. Az uralkodó főknél is határt szab a mulatozásnak a kötelesség.

Az utolsó estét - csakugy, mint tavaly - csak a családdal töltötték el a vendégek. Öten ültek a verandán, mely a parkra és a Tiszára nézett: a herceg, a fia, aztán Domonkyné, Domonky és Jóka. És a háziak tudták, csak a vendégek előtt maradt titokban, hogy meglepetés készül a

számukra, a herceg és a trónörökös számára. Eredeti és magyaros meglepetés, csak a sötétebb estét és a fogyó hold feljövetelét várták.

Graetz-Bieberfeld hercege csupa kedélyesség volt. Jobban telt neki ez a nyolc nap, mint bármely más üdülőhelyen nyolc hét is, és nem hiszi, hogy rosszul jósol, ha azt mondja, hogy jövőre bizony megint csak bekopogtat. Ő már törzsvendége a Domonky-háznak, ugylátszik.

Domonky és Domonkyné valami lekötelező szót mondott a hercegnek, s ezek kölcsönösen egymásra figyelvén, nem vették észre, hogy Adalbert trónörökös, ki Jókával egy sötétes sarokban ült, egy megjegyzést tett a komollyá vált leánynak.

- Én, - mondta a trónörökös - nem hiszem, hogy eljőjtek még másodszor is ez országba. Varázslatos egy ország az ön hazája. Az ember csak bejön a határán, aztán gazdagabban megy vissza, de árvábban is... És ha nézi, mit nyert, mit vesztett, hát az előbbi ha sok is, a veszteség mégis de sulyos!

- Veszteség? - felelte Jóka. - Veszteség, nyereség csak képzeletbeli is lehet, nem meglévő. És a ma a mi itéletünkön még felül van, csak a holnapután mondhatja meg nekünk, hogy tegnapelőtt vesztettünk-e, nyertünk-e? Fenségednek majd azt mondja már a holnap is, hogy mitsem vesztett azzal, hogy ma nálunk volt.

- Már a holnap?! tán a holnapután való holnap sem, - tiltakozott a szó ellen a trónörökös. És folytatni akarta, de egy meglepetés hallgatni készítette. A házigazda eloltotta a villanyt, - mert idegyülnek a szunyogok, - mondta és a holdvilág mágikus fényében Domonky Jóka oly szép volt, hogy a trónörökös elfelejtett beszélni. Az a rozsdásan csillogó haj valami tompán fénylő ezüstös patinát nyert, mint az ezeréves koronák aranya; az a gyöngyvirág-arc és fedetlen nyak úgy kivilágított a homályos sarokból, mint egy holdas este a hófoltok az avarból, és az az egymástól elfekvő két ábrándos szem tengersizinnel átfestett két feketeség lett.

A Göncöl-szekere és több más csillag magasan fenn lángolt az égen s ez új irányt jelölt ki Jókának, hol vegye föl újból a beszédet. Egy pillantást vetett a menyboltra, mely átlátszó is volt, mély is, aztán így szólt a fiatal fenséghez:

- Jól nézze meg egünket, fenség és vallja meg, hogy nincs párja a világon. Ilyen színeket sem északon nem láttam, sem délen az aranyszarv partjain. Nyáresti egünket jól festeni még egyetlen festőknek sem sikerült.

- Ah, ön festészettel is foglalkozik, kisasszony?

- Igen, de csak itthon, - felelte Jóka. - És nevezzen elfogultnak vagy sovénnek: más ország szépségeiben csak gyönyörködöm, de hangulatba ringatni - és a festészethez is kell hangulat - csak a szülőhazám szépségei képesek... Ön elfogultnak itél, már látom, de mondja csak fenség: a költészettel is nem így vagyunk-e mindenütt? Ha Heine franciának születik, megénekelte volna-e a Loreleyt... és ha Arany János németnek születik, megírja-e Buda halálát vagy Toldit?

Adalbert trónörökös hallgatott és csak nézte a magyar eget és annak színeit, mintha onnan várt volna választ a kérdésre: megénekelte volna Heine a Loreleyt, ha a Provenceban és nem Düsseldorfban születik?

Jóka is a csillagokat nézte és figyelmeztette a trónörököst, hogy a tejutat a magyar nép Csaba vezér utjának nevezi, majd így folytatta érzésteljesen, halkan:

- Egy nagy magyar költő verset irt egy tiszaháti parasztról, aki Braziliába vagy Laplatába vetődött. Megkönnyezni való csodaszép versezet az. Jó dolga van, gyarapszik és mégis csak haza vágyik a magyar, mert nem találja a délszaki égen a Fiastyukot, a Kaszást, a Göncöl-szekerét sem, szóval: a szívéhez nőtt, kedves és meghitt sok *magyar* csillagot...

- Igazán gyönyörű költemény. A szive fájhat az embernek, ha átérzi.

- No lássa fenséged, ez az! - mondta Jóka mintegy álomból ébredve. - Idegenben nincs élete a magyarnak. Hiába is szikrázik az alpesi tó a felhőtlen kék égboltozat fényében, hiába is mormol az erdei kut, melynek partjain Druidák áldoztak: nem érti meg nyelvüket a magyar. Még az éjszaka sok szövétnekét, csillagát is, amit megszokott a hazai menybolton, magyar csillagnak nézi... hát elhagyhatja-e a magyar a hazáját?

És Adalbert trónörökös lelkében megint felnyomult, most már másodszor, a kérdés, hogy azért beszélt-e így, hogy reteszt toljon már most is egy távoli lehetőség elébe, mely még ködében uszik a jövőnek?

Égnek emelte a szemét s a Fiastyukot s a Göncöl-szekerét nézte és mondani akart valamit, tán azt, hogy Bieberfeld egén is olyan a Fiastyuk, mint Domonkán. De a szájában maradt a szó; most jött csak az igazi meglepetés.

Sűrűjéből a parknak sohasem hallott bus hangok sirták belé magukat az éjbe. Kőszobor szivét is megrázó, a fában is lelket ébresztő hangok, mikhez hasonlókat nem találni sem a havasi kürt, sem a Pán-sipja szavában, sem semmiféle más hangszerében a világnak; se tündér, se szirén, se csalogány-madárnak a hangja... hát mi volt?

Tárogató hangja!

A herceg megrázkódott, fia meg hypnotizáltan a székén ült, mintegy akarat nélkül leeresztve a két karját és hallgatta, hallgatta a hangokat.

Amik jöttek és szálltak, színesen, mint buborékok opálból és lenyügözve a lelket, mint valami ígézet.

S egy-két futam után, mely lágy volt, mint csipogása a pelyhedző rigónak, belömlött az éjbe a nóta:

- Eltörött a hegedüm és nem akar szólani...

Óh te dala a daloknak, magyar dal! Amit fölényesen letárgyal a klasszikus zenének glecserein hideggé hült muzsikus ész: de különb vagy te, te egyszerű kis virága a rónának, mint a legdrágább selyemből lett művirág! Nem kétszer-kettő négy vagy te magyar dal, és nem is gerendák és állványok között épülsz, mint a görög vagy ógóthikus kőalkotmány; mint a madárnak a fészke úgy épülsz és mérhetetlen, szinte légies finomság vagy. Kevésbé a fülnek, mint a szivnek és a léleknek a nótája vagy és mind-mind van benned, ami istentől lett hangja természetnek van. Rigófüty és csalogánydal és méhzöngés; sirás és kesergés és felkacagás; a komolyság szava és az enyelgésé, ártatlan tréfáé; cirpelése a tücsöknek, méltóságos zugása a darvak és a vadludak szárnyainak. Kaszapengés, pohárcsengés; szellő szava, csermely árja, férfidac, ézengés, vihar.

Régen elhangzott már az utolsó elhalása is a dalnak, de a fejedelmi vendégek még elbűvölten, lélekzet nélkül ültek. És kettős ígézet alatt voltak; ígézete alatt a dalnak és - amit most vettek csak észre, hogy eltűnt a hangulatrontó villany - ígézete alatt az estének.

Nyárvégi isteni este volt és erre sem akadt más jelző, mint: *magyar*. Magyar napfény, magyar csillag, magyar égbolt, magyar nyár, és magyar este!

Ötük közül a fenséges ur volt az első, ki nagysokára megtalálta a hangját. Barbarossa-szakállja is remegett a megindultságtól, úgy mondta:

- Az angyalokhoz felemelő szent élvezet volt. Nagy adósuk vagyok önöknek, úgy érzem.

A trónörökös pedig, mikor magához tért, némán a leány kezéhez nyult és egy pillanatra az ajkához emelte. És csak azután, hogy eleresztette, suttogetta:

- Hin ist meine Geige, hin, will nicht mehr erklingen...

Aztán újból felsírt a Zauberflöte, a varázsfuvola, ahogy a herceg a tárogatót nevezte, és panaszosan jött ki öbléből a bánatos szó:

- Nagy Bercsényi Miklós sirdogál magába...

- Az már igaz, - mondta a herceg - önök magyarok értenek hozzá, mint nehezítsék meg vendégeiknek a bucsut. Hát lehet ezt elfelejteni, egy ilyen estét és minden báját?

És a trónörökös, mintegy álmából ébredve, még ezt tette hozzá a mondathoz:

- ...és mindazt, ami drágává tette nekünk az estét?

...Késő lett, be kellett menni a szalonba, aztán készülődést tettek a fenségek, hogy szobáikba vonuljanak vissza. De a hölgyektől való elbucsuzás előtt - ez a végleges bucsu is lett volna - Adalbert herceg szinte könnyörögve így fordult Jókához:

- Csak egyszer, csak egyetlen egyszer még a „Hin ist meine Geige, hin”-t. Utoljára fogom hallani ez életben.

És Jóka leült és kísérve magát a zongorán, elénekelte a bánatos nótát, és se Domonkyné, se Domonky, se Joakim herceg nem tudta, hogy kinek a hegedüje tört ketté: Adalbert trónörökösé-e, vagy a Jókáé?

Mikor ez utóbbi, harmadnap délelőtt végigjárta a szobákat, termeket, miket ő fenségeik laktak a kastélyban, egy elhervadt virágcsokor alatt egy fényképet talált az asztalon. Adalbert trónörökös arcképe volt és sajátkezű aláírásának felette öt párhuzamos vonalon hét fekete kottafej, mint megannyi odaszurt gombostű, egy vallomást rögzített a kartonra. Hangokra áttéve azt mondták azok a felsorakozott gombostűk, hogy: - eltörött a hegedüm...

- Az enyém is, - sóhajtott fel Jóka és a keblébe rejtette a fényképet.

III. Gudrun pártája.

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, megerősödve és megfiatalodva a magyarországi kellemes napoktól, minden legkisebb kerülő nélkül Domonkáról Bieberfeldbe utazott. Egy-két szűkebbkörű udvari estélyt és egy nagyobb szabású bált óhajtott adni, tartozásból egyrészt a népe iránt, másrészt intimebb természetű okokból.

- A trónörökös huszonötéves és még nem választott társat - vélte a herceg. Tehát ideje, hogy válasszon, - gondolta. - Nos, Bundhausen és Leinz és még több udvar is képviselve lesz gazdagon; sok szépség lesz a hercegnők közt, hát cseppet sem fárasztó, sőt kellemes munka lesz a választás. Itt egy virág, ott egy... csak arról lesz szó, hogy melyiket tüzze a keblére. És mihelyt döntött, már sablonosan megy minden. Rövid tárgyalások az illető udvarral, a trónörökös vizitje a kiszemelt menyasszony házánál, a többi aztán jön magától.

Persze, beavatta tervébe a trónörökös is, de ez el akarta odáztatni a dolgot. - Még ráérek megnősülni, - mondta. Csak tanultam és fáradoztam eddig, keményebben, mint bárki ebben az országban, mert készülnöm kellett a hivatásra, mely rám vár... most szórakozni szeretnék, pihenni, üdülni egy keveset; vagy utra menni, világot látni... nem látod be, hogy ez rám férne, apám?

- Belátom, - mondta a herceg - de... itt egyszerre szinte ünnepélyes, olyan komoly lett... de nem várhatunk, Adalbert, - folytatta. - Egyetlen fiam vagy; utódot kell mihamarabb nemzened, ki elfoglalhassa a Bieberfeldek trónját, mert te, édes fiam, esetleg sohasem leszel uralkodója ennek az országnak.

Adalbert trónörökös egykedvű maradt. Minden izgalom nélkül kérdezte: - hát mi késztet a sietségre, apám? És mi alapon mondod, hogy én talán sohasem léphetek utánad a trónra?

Graetz-Bieberfeld hercege szomorú lett, de szomorúságában valami szent is volt, valami fenéges. Mint pillantásában azoknak, akik tudják, hogy vagy szeretteikre, vagy ő rájuk vértanuáldozat és megdicsőülés vár.

- Mert mi sem biztosítja nekem, fiam, hogy rövid pár esztendő múlva még az élők sorában látlak, - felelte.

- Egészséges vagyok, tehát emberi számítás szerint...

- Nem erről van szó, fiam. Másról van szó, amit fiatalságod még nem láthatott meg. De én, ugyis mint uralkodó herceg, ugyis mint a hadsereg egyik kiszemelt vezére a jövőben, én be vagyok avatva a dolgokba, ahogy jönni fognak, mert kell, hogy úgy jöjjenek. Két esztendő múlva, - vagy háromra, négyre, ez már nem különbség - kelet és nyugat és észak meg dél össze fog szövetkezni ellenünk, hogy megsemmisítsék Németország hatalmát. Borzalmas mérkőzés lesz, életre-halálra, mint két egymásnak száguldozó égitest között és minden emberre szükség lesz, a császár fia legyen, vagy az enyém, az enyém, vagy az utolsó paraszté. A harctéren mind németek leszünk, ott nem lesz se koronás fő, se proletár; németek leszünk, fiam, és te, élén a századodnak, Adalbert, épen úgy eleshetsz, meghalhatsz, mint egy Lehmann, egy Mayer, egy Schulze...

- Bármikor kész vagyok életemet is odaadni a hazáért, - válaszolta ünnepélyesen a trónörökös.

- Tudom. De csak vértanuk kellene-e a nemzetnek? Csak önfeláldozó hősök, mit gondolsz? A nemzetnek szüksége van arra is, hogy gyermekeik legyenek az apáknak, akik örököljék nemzőik erényeit és életet biztosítsanak a nemzetnek. Életet, örökké tartót, amíg a világ áll.

- Tehát meg kell hogy nősüljél, Adalbert. Ma inkább, mint holnap, vagy holnapután. Ugyis mint trónörökös, ugyis mint Németország fia meg kell hogy nősüljél, Adalbert. Hogy te utánad is itthon maradjon egy élet, ha úgy fogja akarni az Isten, hogy... hogy...

- ...hogy ne térjek meg onnan, a hová mentem? Fenséges apám, - felelte megindultan a trónörökös - ez az óra oly rendkívüli, oly magasztos, hogy szentségtörés volna, ha szomorúsággal beárnyékolnám. Ezért engedd meg, kérlek, hogy csak holnap térjünk vissza erre a tárgyra.

- Szomorúságról beszélsz, amit nem akarsz nekem okozni, Adalbert? Neked hát titkod van? Vajjon mi az?

- Majd holnap, apám, - tért ki az ifju. - Huszonnégy órát kérek, egy kis napot csak.

- Legyen, - mondta a herceg és egy kézszorítással elbocsátotta a fiát.

Másnap megint együtt voltak, kettesben apa és fiu.

- Apám, - kezdte érzéssel a trónörökös - azt mondtad nekem tegnap, nősüljek meg, hogy élet maradjon utánam, ha meghalok. Idézem szavaidat; azt mondtad, hogy ugyis mint trónörökös, ugyis mint Németország fia meg kell hogy mihamarabb nősüljek. Nos, én meghajolok akaratod előtt, de - a fiatal princ szava itt könyörgő lett - de nem mint trónörökös akarok, csak mint hazám egyszerű fia akarok nősülni. A szent célt, hogy élet maradjon utánam, ez utóbbi módon akarom elérni.

Graetz-Bieberfeld hercege elfehérült, meg is mozdult, talán a célból, hogy felálljon, de csak ülve maradt és nyugalmat parancsolt magára.

- Diplomata sem értesíthetett volna különbül, hogy nem rangszerűen akarsz nősülni, - mondta. - Te mesalliancera gondolsz, mert szerelmes vagy valakibe, úgy vélem. De föltettem magamba, hogy végig foglak hallgatni, hát csak szabadon beszélj, minden géne nélkül. Nem mint alattvaló az urához: mint fiu az atyjához, mint tiszt a tiszthez, mint német a némethez, úgy beszélj hozzám, Adalbert. Ki az illető, hogy hívják, régen szereted-e vajjon és... és megérdemli-e, hogy szeresd?

Adalbert trónörökös, ki vihart várt, úgy vélte, hogy a felhőkön keresztül a napsütés visszfénye szűrődik. Hogy ragyog itt valami: mellette, fölötte, előtte... vagy már egészen benne van a felhőben, mit a napsugár aranya szőtt keresztül.

- Engedd meg hát, apám, - így szólalt meg - hogy megmondjam az illető nevét. Domonky Jóka a neve, kit kitörölhetetlenül a szívembe zártam, kit szeretek, mint... no erre nincs hasonlat. Még négy hete sincs, hogy először megláttam és úgy érzem, hogy szeretem, mióta a világ áll. Domonky Jóka! Már e név maga is csupa melódia, aranyharangból jött ünnepi harangszó!

- Domonky Jóka! - kiáltott fel a herceg és harag nélkül nézett a fiára. Csak leejtette hosszan a karját, mint akinek kiesett a kezéből a fegyver. És a hangja is, ahogy utána mondta a Jóka szót, bizonyos csodálkozó megindultságtól vibrált. - Domonky Jóka, - suttogta - kit csak kérelmemre rendelt haza az atyja!

Gondolkozott, aztán felállt és a trónörökös vállára tette a kezét. - Még nem döntöttem, - mondta és bár szilárdnak óhajtott látszani, egy kis ingadozás érzett a hangjában. - Még nem határoztam, mondom, de lefegyverzettnek érzem magam. Egy cselekedetem által, melyet nem tanácsára valaki másnak, csak magamtól, úgy ötletszerűen végeztem. Több szerencséd van, fiam, mint hasonló esetekben más uralkodó személyiség fiának. Még nem döntöttem, mondom, de gondolkoznom késztet az a cselekedet, melyről te nem tudsz, mert nem adtam volt

tudtadra. Légies valami; nincs jelentősége, nincs súlya, ha úgy vesszük és mégis csak súlyos és megdobbantja a szívemet, fiam.

- Mi volt az a csodálatos cselekedet?

- Jól mondod: csodálatos cselekedet. És most utólag, hogy gondolkozom fölötte, nem bírok megszabadulni az érzéstől, hogy tán a Gondviselés akarta, hogy úgy tegyek.

Adalbert trónörökös csupa izgalom lett. - A Gondviselés? - kiáltott. - Jókára vonatkozólag... és az érzéseimre vonatkozólag, mely hozzá köt?!

- Ugy van, - mondta a herceg. - A dolog egyszerűen a következő: tavaly, hogy vendég voltam Domonkán, a Walhalla-rend csillagát ajánlottam fel Domonkynak, hálából. Nem akarta elfogadni a rendjelet, mire hazaérkezésem után arcképünket küldtettem el neki. A kettőnk együttes nagy fényképét.

- Erről tudok, - mondta csalódottan a trónörökös. - Hisz aláírtad velem is, mielőtt elküldted.

- De nemcsak arcképünket küldtem, hanem mást is. Jókának egy ónémet pártát, melyet fejedelmi aráink lakodalmuk napján szoktak hordani. A Gudrun-párta szakasztott mása volt, mely házi kincseink egyik legrégebbi darabja.

- Gudrun, Gudrun! Személyesítője a szelidségnek és a szépségnek?! Domonky Jóka is az!

- Tudom. Épen ez okból történt, hogy azt a pártát küldtettem el a leánynak. Domonky Jóka nem az a vért-korbácsoló, izgató szépség, mint például, ha emlékszel rá, a domonkmegyei főispán leánya. Domonky Jóka olyan szívet elbájoló szépség, mint...

- ...mint Gudrun volt, Siegfried párja.

- És a Gudrun-párta boldogságot hoz, mondják. Nos, Domonky Jóka ez utóbbiról úgy lehet nem tud, de én mindenesetre jelezni akartam, hogy boldogságot kívánok neki, ha majd férjhez megy.

Adalbert trónörökös elérzékenyült. - Ha ez sem a Gondviselés ujja, akkor nem tudom, hogy mit nevezünk annak.

A herceg elgondolkozott, vajjon folytassa-e? És valami megindultságnak engedve, elmondta még azt is, ami még hátra volt.

- Jóka édes atyja, - folytatta - névtelenül százezer márkát küldött városunk polgármesterének azzal, hogy tetszése szerint jó célra fordítsa. És a polgármester javaslata az volt, hogy az összegnek kamatjaiból évenként néhány szegényebb menyasszonynak adjunk hozományt.

- Gudrun-párta... Jóka... menyasszonyok boldogsága... és vőlegényeké... ábrándozott a trónörökös.

Majd csengő hangon, boldogan folytatta, megszabadultan minden nyomástól, mely ránehezült volt:

- Költő szeretnék lenni, de megelégszem azzal, hogy egyszerű referense legyek, egyszerű krónikása saját magamnak; elmondjak mindent a lehető legegyszerűbb szavakkal, aztán ne én adjak választ a kérdésre, vajjon megérdemli-e Jóka, hogy szeressem, hanem te magad felelj magadnak, apám.

A herceget már elfogulttá tette a Gondviselés; megvesztegette, megejtette, lehet mondani. Seholy a Gondviselésbe vetett hitnek annyi jámbora nincs, még a legmagasabb köröket sem véve ki, mint a szentimentalizmusra hajló németek közt.

Egy üveg frauenmilchet hozatott be magának és ő maga töltött a fiunak is. És odakocintva a magáét a fia kezében levő pohárhoz, bátorítólag azt mondta:

- Nos, beszélj.

Kellett is már a trónörökösnek biztatás! Nem csak szabadon beszélt, de már jókedvűen is; és folyamatosan és könnyen, mint a bő torku forrásból a kristályos víz, úgy jött ki a száján a sok átértett szó.

- Megláttam és megszerettem, apám. Együtt jött a kettő, mint a nap keltével az áldás és a tavasszal a bimbóknak feslése. S ahogy nem nézhetek virágra anélkül, hogy színeket is ne lásson a szemem, s ahogy nem állhatok a kandallóhoz a tűz mellé, hogy meleget ne érezzen a testem, úgy nem nézhettem egy percig sem a leányra, hogy szerelem ne költözzék a szívembe. Nem vágyakozás, apám, hanem istentől jött, fölemelő szent érzés.

A herceg egy pillantást vetett a festményre, mely egy törpe pálma legyezői alatt egy asztalon állt. Egy édesarcu szép asszonyt ábrázolt, a trónörökösnek most öt éve elhalt anyját. - Az is egy Gudrun volt; azt is úgy láttam meg, - gondolta a herceg - mint Adalbert az ő Domonky Jókáját.

Elnyomott egy sóhajtást, behunyta egy percre a szemét, végigsimitott kezével a homlokán, aztán intett a fiunak, hogy folytassa.

És a trónörökös folytatta:

- Megérezik azt ösztönükkel a leányok, ha kedvező benyomást tettek egy férfiúra. Megérezte Jóka is és...

- ...nem tételezem fel róla, - szakította félbe a herceg - hogy még mélyíteni igyekezett volna.

- De nem ám. Sőt végtelenül finoman azon volt, hogy birjam le a keletkező vonzalmat. Fojtsam el már csirájában a szerelmem; térjek észre és lássam be, hogy egy jövőző uralkodó személyiség nem rendelkezhetik a szívével úgy, mint bárki más.

- Kiváncsi vagyok a módra, hogyan tette ezt Domonky Jóka?

- Mondom, a legnőiesebb módon. Egymás mellett lovagoltunk s én azt a megjegyzést tettem, hogy estélyi ruhában jobban tetszett nekem, mint dreszben, mire ő azt mondta, hogy a fenségek nem engedhetik meg maguknak a választást, hogy tetszik-e nekik egy nő, avagy nem tetszik...

A herceg meglepődötten bólintott.

- Más leány, hasonló esetben, már légvárat épített volna és a légvárat kapui fölött már ott látta volna hercegi címerét is és igyekezett volna, hogy valósággá varázsolja az álmát. Élesztette volna a tüzet, felfokozta volna bennem a szenvedélyt... de Domonky Jóka olyan rezerváltan viselkedett, hogy csodálom. Ő már beléláthatott a jövőbe, már láthatott engem, hogy harcot harcolok veled és a házunkkal és mindennel, mire egy hercegnek tekintettel és figyelemmel kell lennie... de mert látta ezt a lehetőséget, hát reteszt tolt eléje - és én megértettem Domonky Jókát.

- Küzdöttem is magam ellen, apám. Még azon az utolsó estén is, mikor azt mondtad, hogy jövőre megint eljövünk, én kijelentettem Jókának, hogy én nem megyek. Ami engemet illet, én nem látogatok el másodszer is az országba. Mikor elbucsúztam a házuktól, szívem is azt mondta, mit a nóta mond, hogy: hin ist meine Geige, hin... és erőt vettem magamon, hogy felejtsek. Sokkal rövidebb idő mult el tegnapig, hogy csak meg is kezdhettem volna a hervasztó felejtést, de tegnap, hogy azt mondtad nekem: nőszüljek meg, olyan lánggra lobbant

bennem az érzés, mint kitörése idején a napfáklya. A te óhajod, hogy nősüljek meg és az én óhajom: Domonky Jóka.

- És legvégül; még egyet csak, apám. Te is nézted azt az arcképet, én is; azt a képet ott a pálma alatt a sarokban. Ne légy szigorú hozzám, apám, mert hátha nem helyesli szigorodat az az angyal az egekben, kit az a kép mutat...

Ez a leghatalmasabb érv volt és a herceg, ki imádta volt asszonyát, egy könnycseppet törölt ki szeméből.

A könnycsepp pedig elfogadta az érvet.

Graetz-Bieberfeld hercege felállt és azt mondta a fiának: - remélj. Még semmit se mondhatok, csak ennyit, de egyelőre ennyi is elég lesz.

A trónörökös kezet csókolt atyjának és odavezette a pálma mellé az arcképhez. És minden lágysággal, melyre csak képes volt, egy kérdést intézett az atyjához.

- Mondjad csak, édes apám, - kérdezte - ahogy te ösmerted és szeretted ezt az eszményi nőt: nem elvetted volna-e akkor is, ha nem Bundhausen-princessz, hanem - Domonky-leány?!

Graetz-Bieberfeld hercege hallgatott. Felelhetett-e nemmel a kérdésre?

Adalbert pedig érezte, hogy győzött; győzött még kezdete előtt a harcnak.

IV. Mátyás király „N” betűje.

Bieberfeld polgármestere, egy méltóságos külsejű, ezüstös haju, de még fiatalos mozgású öreg ur, kihallgatáson jelent meg a hercegnél. A százezer márkás adomány dolgában jött, hogy jelentse, hogy öt percentes államkötvényeket vett rajta; bátorkodott egyuttal hozzájárulását kérni a hercegnek, hogy az alapítványt, mint ilyent, egyszerűen „Anonimá”-nak kezeljék.

- Kedves doktor Róder, - mondotta a herceg - „Anonima hungarica” legyen a neve. Magyar földről jött, egy nemesszívű, nemeslelkű magyartól, hát igazságosnak kell lennünk. Anonima maga még csak keveset mond, de Anonima hungarica már értésére fogja adni a népnek, honnan és kitől jött a fundáció.

Róder doktor polgármester kegyesen elbocsáttatván, elment, a herceg pedig egy géppel irt, több oldalra terjedő jelentést vett fel az asztalról, melyet minisztere már azelőtt oda eléje tett.

A jelentés, mit a herceg a kezébe vett történetírói alapossággal és objektivitással megszerkesztett kis dolgozat volt.

- Eredeti neve a családnak nem Domonky, hanem Dornoky volt, - szólt a bevezetés. Harmadik Béla krónikásának feljegyzései szerint, kit „anonimus Belae regisnotarius”-nak ösmer a história - így kezdte az alkalmi történész. - Nagy Domok vármegyét még Szent István király kerekítette ki ezertizben. A vármegye élére főispánnak, comes supremus-nak Domoky Pál vezért rendelte, ki a király egyik legvitézebb vezére volt; ez a Domoky Pál gróf tekinthető a Domonkyak azon legelső ősének, akit ösmerünk. De nem férhet hozzá kétség, hogy a Domoky familia, mint a százyolc nemes törzs egyik családja, már a magyarok bejövetelekor is nemes volt, tehát Európa egyik legősregibb családja.

Graetz-Bieberfeld hercege elgondolkozva a levegőbe nézett. - Már ezer évvel ezelőtt is nemesek voltak, - mormolta. - És egy vármegye kapta tőlük a nevét. Egy évezreddel ezelőtt Bieberfeld városának még a helye sem volt meg, mert itt mocsarak voltak, hódoknak tanyája. A Graetz-Bieberfeld család meg csak a reformáció idején bukkant fel először a homályból.

- Harmadik Endrének, az utolsó Árpádnak elhalálózása után (1301-ben) olvasta tovább a herceg - egy Domoky Szilveszter jelölt volt a királyi trónra. De maga ez a Domoky Szilveszter, hogy megóvja a széthuzástól nemzetét, azokhoz csatlakozott már a priori, kik külföldit óhajtottak királynak. És harmadik Endrére, mint tudjuk, csakugyan idegen jött, Wenzel...

- Csodálatos, - mormolta a herceg. - Ha a Domoky Szilveszter akkor kevésbbé önzetlen lett volna!

- Mai nevét a család - fejtette ki továbbad a történész - és erre már hiteles történelmi okmányaink is vannak - mai nevét a család Matthias Corvinustól kapta, a leghatalmasabb, legnagyobb magyar királytól, kit jelző néven: igazságosnak is neveznek. A király, ki mint tudjuk, Európa egyik legműveltebb királya volt, alkalomadtán a kedélyességet is szerette. Egyik diadalmas hadjárata után így szólt Domoky Gáborhoz, ki száz csatában kipróbált vezére volt: - Számptalan csatában diadalra vezetted seregemet, te hős vitézem, Domoky Gábor. A számptalant, a számptalan sokat a mathézisben „n” betűvel jelöljük, hát megtoldom a nevedet egy en-nel. Mától fogva: Domonky a neved és a vármegyéd is Domonk legyen, nem Domok. Innen van az, jegyezte meg itt zárójelben a történész, hogy a Domonkyak közel négy évszázadon át, követhetőleg 1848-ig, így irták a nevüket: DomoNky. A belétoldott n betüt hódolatul a királynak és dicsőségéül a családnak, nagy betűvel irták. Ime facsimilében több adománylevél és más okmány, a tizenhatodik és tizenhetedik századból, mind ezt az aláírást viseli: DomoNky.

Graetz-Bieberfeld hercege mintegy átszellemült. Hősköteményt lehetne írni ennek a családnak a történetéről, - mormolta. - És milyen ragyogó színfolt ennek az őscsaládnak történetében az az „N” betű! Ilyet nem mutathat fel semmi más nemes családja a világnak. Amilyen eredeti magyar, olyan megkönnyezni valóan bájos. Az en betűt, a királytól kapták, hát nagy alakban irták, nem megható ez?! De persze, egy nemzet, mint a magyar! Mely királyhü és loyális volt mindenkor!

- A mohácsi katasztrófa után, - olvasta tovább a herceg - a Domonky-család, mely katolikus volt addig, protestáns lett. Rákóczi harcaiban ott küzdenek a nagy fejedelem mellett, de a Napóleon elleni harcokban már a dinasztia legerősebb oszlopa ők.

- Uralkodója válogatta, - jegyeztette meg az igazságérzet a herceggel. - Aki király a nemzetre tört...

- Kilencedik Sebestyén, a mostani Domonky - így végződött a történelmi munka - Domonky Sándor volt negyvennyolcas honvéd-ezredes fia, hivatásos katona volt majd negyven éven át. Ezernyolcszázhetvenegyötől ezerkilencszáztizenegyig és altábornagysáig vitte. A legtehetségesebb tábornokok egyike. De lemondott a rangjáról; miért? azt senki sem tudja.

A dolgozathoz egy kis pótlás is volt csatolva. Domonky Sebestyén hazájának egyik leggazdagabb embere; vagyonát - uradalmak, gyárak és készpénzvagyon - több mint negyven millió márkára becsülik.

- Erre már nem voltam kíváncsi, - mondta a herceg, de csak elolvasta végig, ami következett:

- Még egy általános megjegyzést, - volt a befejező pár mondata a pótlásnak. - Magyarországon, közjog szerint, sohasem volt különbség nemesek és nemesek között, és a grófi vagy a bárói titulus épen csak hogy cím volt, de nem a nemesség valamely magasabb grádusa. Membrum sanctae coronae, a Szent Korona tagja volt mindegyik, és egy Cilley gróf például cseppet sem volt magasabb rangú nemes, mint az egyszerű Szilágyi Mihály, Corvinus Mátyás király nagybátyja. Az újabb kor és felfogás szerint különbség tehető ugyan köznemesek és főnemesek között, de olyan ősrégi nemesi család, mint a domonkai Domonky familia, még ma is nemesebb nemesnek számít, mint sok főrendiházi tagsággal bíró grófi család. Bizonyítja ezt példának okáért az is, hogy a Domonkyak udvarképesek, sok grófi és bárói család még nem az.

Igazi német alaposággal megszerkesztett kis munka volt, melynek szerzője szinte kitalálta, kiérezte, mi érdekelheti többé és mi kevésbé a fenséges megbízót...

Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege meglegedetten egy fiókba zárta a jelentést és a további teendőknél gondolkodott. Hol folytassa most, hogy informálva van mindenről, ami a Domonky-családra tartozik?

Azzal tisztában volt már elejétől fogva, hogy nagyon komoly, nagyon gyökeres a trónörökös szerelme Jóra iránt. Ez nem hirtelen jött, egészségtelen fellángolás, sem türelmetlen vad vágyakozása a vérnek, ami megrohanja a fegyelmetlen embert, mikor démoni szépségű cirkuszi nőt, vagy szemkápráztatóan csillogó dizőzt lát. Ez nem a csodavállak és karok, nem a gömbölyűségek és vonalak iránt véstesen támadt eruptív szerelem, mely csak kielégülést keres, csak habzsolását az élvezeteknek, gyönyörnek, hogy előbb vagy utóbb, de belátható időn belül a megcsömörlés posványába fuljon. Ez istentől való, józan, egészséges és gyökeres szerelem, tehát tiszteletet parancsol, mint minden más működése a világfentartó természetnek, mely előre lát.

Hogy erőszakkal kitépni próbálja: ezt a gondolatot eltolta magától, mint az állott vízzel telt poharat a szomszédhoz. Eltolta már akkor, mikor megmondta neki a fia, hogy kit szeret. Erőszakkal, kiméretlen kézzel nem a szerelmet öljük meg, csak a szíven, melyben gyökerezik, ejtünk gyógyíthatatlan, elmérgesedő sebeket.

Utazni küldje a fiut? Ostobaság vagy naivság, régen hitelét veszített gyógyító szer ez. A szerelmes, kit messze küldünk, hogy felejtse, annál szívesebben van gondolataival a személynél, kit életre-halálra a szívébe zárt. A távolság nem akadály a léleknek, hogy oda ne repüljön a másikhoz, kiben párjára lelt. Az egymáshoz való közelhozás - vélte a herceg - megadása a lehetőségnek, hogy hadd szokják meg egymást a lelkek; a ma támadt szerelem ünnepét hadd kövesse tán hétköznapi hangulat... az egymáshoz való közelhozás racionalisabb gyógyító mód, mint bármi más. Ha közel vannak egymáshoz a szeretők, napokon, heteken és hónapokon át, akkor úgy lehet, hogy a szem, mely ma isteni teremtést lát a másikban, holnap, vagy egy hét múlva már vonzó erővel sem bíró prózai földi lényt fog látni. A ma idealizáló szem holnaputánra, vagy egy hétre már közönségességeket, hibákat, defektusokat fog látni és ez a meglátása a valóznak már kijózanodás.

De az adott esetet tekintve: mi reményt sem táplált a herceg, hogy a trónörökös, ha közel lesz Jókához, megszokja és kijózanodik, kiábrándul. Olyan nő az a Domonky Jóka, kit meg nem változó szerelemmel lehet szeretni.

Meg kellett hát hogy szokja a gondolatot, hogy Adalbert trónörökös eljegyzzi és elveszi Jókát. Revoltált benne az átöröklött megmerevült felfogás: egy uralkodó fia egy köznemes lányt! hisz ez elképzelhetetlen, ez egyszerűen nonszens!... mégis meg kellett hogy barátkozzék a lehetőséggel. Eltekintve még attól is, hogy a trónörökös szerelme a leányhoz lebirhatatlannak és könyörtelennek látszott, könyörtelennek abból a szempontból, hogy halomra gázol házi törvényt és mindent: eltekintve még ezektől is, meg kellett hogy szokja a gondolatot, mert az érzelmi momentumok sokasága lefegyverezte őt már az elején is. Főleg, mikor azt mondta neki a fiu: - ne legyél szigorú hozzám, apám, mert hátha nem helyesli szigorúságodat a megboldogult, kit az a kép ott a sarokban ábrázol?... A meghalt anyák, ez már így van, az ő szerelmes gyermekeik mellé pártolnak, mert ott ahonnan ők nézik a világot, nincs koronás fő és nincs proletár, nincs dugszagdag vámszedő és nincs Lázár. Ott mindenki egyforma, ha jászolban született, ha címeres menyezetnek alatta... Hát még, mikor kérdezte a fiu: - ahogy te ösmerted és szeretted azt az eszményi nőt, nem elvetted volna-e akkor is, ha nem Bundhausen-princessz, de Domonky-lány?

Most, hogy ezen is gondolkozott a herceg, azt kellett, hogy válaszolja magának: de elvettem volna, én. Legázoltam volna előítéleteket, házi törvényt és minden mást és elvettem volna, ki husz éven át oly boldoggá tett.

És lefegyverezte a herceget az is, amit, ha úgy akarjuk, Gondviselésnek mondhatunk, ha úgy akarjuk: láthatatlan erőnek, mely vezeti és kormányozza a világot. - Én forciroztam, - tünődött a herceg - hogy hozassa haza Domonky a leányát. Ők el akarták kerülni... aki támasztotta a bonyodalmat, az én voltam.

Hogy így gondolkozott a herceg, hogy az engedékenység terére akart lépni és nem mint sokan mások, a kérlelhetetlen szigorhoz nyulni, tán annak is volt a következménye, hogy ő német volt. Komplikált lélek a németé; komolysága mellett sok gyermeki kedély is van benne - nem erre mutat-e például, hogy hetvenéves korban is huszéves Fuchsokkal tud mulatni és a Gaudeamus igitur harsogni?... és komolysága mellett is, mely a józanság talajáról le nem tér, van fogékonysága és érzéke a romantika iránt is. Istenfélő kedély a német, de az atheista germán is - amiből nem sok van - a Gondviselés utmutatásának nem tér ki. Hisz benne és vezetteti magát általa. Aztán ott van a nagy szeretni tudása és a szeretet mindig erősebb a szigornál és ott van az áldozni tudása, mely nem csak életet tud áldozni és értéket, de törvénynek elfogadott korlátokon is keresztül lép.

A herceg is megbarátkozott az eszmével, hogy áldozatot fog kellene hozni, egy évszázados korlátozáson átlépni, mégis - úgy határozott magában a fenséges ur - megpróbálkozik azzal, ami leginkább célravezetőnek látszik. Közel hozni a trónörökös Jókához, azaz Domonky Jókát a fiuhoz.

És közölte a trónörökösrel a tervét. Estélyeket fog adni, udvari bált is és meghívja rá a Domonky-családot. Kétszer is vendégük voltam, - mondta - hát a vendéglátást viszonznom is illik.

Adalbert trónörökös majd az egekben érezte magát. Viszont fogja látni Jókát! Itt lesz, mint udvaruk vendége! Óh, itt is lesz családi zene, itt is lesz holdvilágos hangulat és meg fog tán győződni róla Jóká, hogy a német ég Göncöl-szekere is szép és fényes!

De erre gondolván, hirtelen megint elkomorult. - Nem, semmi reménye sincs - sóhajtott - hogy az a hegedű, mely ott Magyarországon eltört, a hűvösebb német éghajlat alatt megint sértetlenné varázsolhatnák, megint egészszé lesz. Jóká talán már mást szeret, vagy ha illetlen még a szive: őt sohasem fogja szeretni, úgy érzi. Kettejük között egy egész világ van; ennek a világnak a neve: Magyarország. Ezt szereti, ezé a szive, és ami hely még talán benne van egy férfi és a szerelem számára, csak úgy fogadja be, ha ez a nagy érzése mellett megállhat.

- Aztán, nem kérdezte-e az utolsó estén: hát elhagyhatja-e magyar a hazáját? Elhagyhatja tán más, de Domonky Jóká soha!

A fenséges apa észrevette az utóbbi borut, csakugy mint az előbbi derüt, de egyikre sem tett megjegyzést egy szót sem. A derünek okát jól tudta: közelében lesz az imádott leánynak, de az elborulás okát még csak nem is sejtette a trónörökös atyja.

- Tehát ismétlem, Adalbert - folytatta, - vendégeink lesznek a Domonkyak, de kikötöm magamnak, fiam, hogy nem lesz szabad udvarolnod a leánynak. Szerelmet vallani neki még kevésbé. Te csak figyelj a leányt - ha képes leszel arra - a tárgyilagos figyelő szemével; hatolj be a lelkébe, keresd a mélységeit és kutasd ki... és ha úgy találsz, de, meg nem vesztegetted a szivedtől, hogy csakugyan megérdemli, hogy szeresd, és ha jogosultnak hiszed magad a reményre, hogy a leánynak is feléd hajlik a szive, akkor...

- ...akkor megvallhatom neki, hogy szeretem?

- ...akkor nekem szólj s a többi az én dolgom lesz. Megígéred ezt nekem, Adalbert?

- Nehéz feladatot vállalok, apám, hogy ne szólhassak érzelmeimről a leánynak; de honorálni akarom jószágodat és kiérdemelni a belém helyezett bizalmad. Megígérem... kezemet rá, apám.

Ilyen szerződés se kötődött még apa és fiu között egy fiunak a szerelme tárgyában, de a körülményeket tekintve, meg volt elégedve az apa is, meg a fiu is.

Egyik legközelebbi vonattal pedig egy futár ment el sietve, sietve; Graetz-Bieberfeld hercegének futárja volt és Magyarországra, Domonkára utazott. Levelet vitt magával Domonky Sebestyén ur részére, sajátkezű levelét a hercegnek. És az arasznyi boritékon, melyet címer és korona díszített és hercegi pecsét tartott lezárva, ilyen volt a géppel irt címzés:

*An Seine Excellenz
Herrn Sebastian von DomoNky
de Domonka
in Domonka*

Hogy a Domonky szóban az en-betűt nagy alakban gépelte, korántsem a gépiró hibája volt. Maga a herceg rendelte ilyformán és Mátyás király „n” betűje ime életre kelt...

V. Domoky Szilveszter vére.

Domonky Gedeon őrnagy felvilágosításért fordult az atyjához, vajjon megengedi-e, hogy kérje áthelyezését a domonki ezredhez? Nagy-domonk volt a vármegye székhelye és Domonkához tán husz kilométernyire volt mindössze. - Előnyös lesz a gazdaságra nézve is, apám, - így indokolta Gedeon az áthelyezést - ha közel leszek a pátriánkhoz és hazanézhetek, ha a szolgálat engedi. Autóval csak husz perc az ut, lóháton egy órácska... mi az?

Domonki Sebestyén csak mosolygott, mikor a Gedeon-fiu levelét olvasta. - Értem a gyereket, - mondta. - Nem annyira a mi pátriánk vonzza, mint a főispánunk gyönyörű szál leánya, a kapitális Kodolányi Magda.

- Nincs is rossz izlése a fiúnak és mi kifogásom se lesz ellene, hogy megkérje, - szólt jókedvűen a kegyelmes asszonyhoz, s hogy ez sem volt ellene az eszmének, sőt mosolygott hozzá, mint egy anya, ki boldog, hogy választott végre a fia; hogy hát nem lehetett mi aggály sem a terv ellen, értesítette Domonky a fiut, hogy csak kérje az áthelyezését... rajta.

- Ideje is már, hogy nősüljön; harminckétéves a fiu, - mondta. - Csodálom is, hogy eddig ráért; ha szereti Magdát, hát nyilatkozhatott volna előtte már eddig is.

- Ezer oka lehetett annak, hogy nem vallott még, - vélte az asszony. - Hátha csak szépnek találja őt Gida, de azt, hogy szereti is, még kétli? Vagy ha tisztában van is vele, hogy szereti, de jellemével a leánynak még nincs tisztában. Ezért közel akar lenni a leányhoz és csak, ha úgy találja, hogy egymáshoz valók, akkor...

- Igazsága van, drágám. Amilyen komoly és meggondolt az a fiu!... Nem fejest ugrik a vízbe, mert hátha sekélyes az a víz s ő véresre zuzza a fejét a kavicsra. Inkább a partján marad és úgy méri: sekélyes-e, mély-e... s hogy hináros-e a mélyben, vagy tiszta? Ugy lehet hogy ő is a Bakunin-theoria hive, a Bakunin professzoré, édesem.

Három héttel vagy négyel az itt elmondottak után Domonky Gedeon őrnagy már a nagydomonki honvédeknél szolgált - zászlóalj-parancsnok volt itt is - s hogy a főispánék voltak az elsők, kiknél ünnepi látogatásra megjelent, az magától értetődő valami.

Kodolányi Magda huszonötéves fenomenális szépség volt. Asszonyos volt már inkább, mint lányos; fekete haja fémesen csillogó fekete volt, mint a csiborbogár szárnya a víz színén és ékessége, disze volt egy fejnek, mely mérsékelt lejtősségénél fogva valami különös ingert adott az arcának. Ez a hódító és bódító arc pedig - egy-egy fekete ecsetvonás a két szemöldök és egy-egy feneketlen kut a két sötétkék szem - vakított is, holdkórossá is tett egyszerre. Termete meg egy Phidias-szobor termete volt, melyen egészséges és vért izgató volt minden: a gyönyörű vonalú vállak, a termettel arányos mellek, a járásközben oly ritmikus csipők.

És ez az észbontó szépségű nő huszonkétéves és huszonötéves is lett anélkül, hogy férjhez ment vagy csak eljegyezték is volna. Voltak, kik majd felőrlődtek a kintől, olyan emésztő szerelmet éreztek iránta és még elárulni sem merték az érzést, nem hogy megvallani neki és őt megkérni. Csak ránéztek és a torkukban fojtódott a szó. Megközelíthetetlen királyi asszony iránt, vagy ő iránta szerelmet érezni egyre ment.

Kodolányi Magda nem annyira fenhéjázó vagy gögös, inkább védtelenül hideg és rezervált volt. Ilyen volt már mint serdülő leány is; az internátusokban, ahol nevelték és később a pensiókban is, amikben megfordult. Nem hogy a szájával, még a szemével sem mosolygott soha senkire és a hangja is se melegen nem csengett, se hidegen, csak kimért volt és bárkivel szemben

egyforma. Ugy érezte magát, akihez beszélt, hogy Kodolányi Magda egy többlépcsős szőnyeges pódiumon áll, ő pedig lenn áll a földön és csak úgy beszélhet fel hozzá a magasba.

Domonky Gedeon, ki csak keveset volt otthon, mert szabadságát rendszeresen uton töltötte el, külföldön: Domonky Gedeon csak akkor ösmerkedett meg közelebbről Magdával, mikor Bieberfeld hercege első ízben volt Domonkán az ő vendégük.

És akkor, bár gyönyörűnek találta Magdát, de tulságosan nagy benyomást nem tett rá. Vannak napjaik olykor a férfiaknak is, mikor a legcsodálatosabb szépségű nő is csak mérsékeltebb érdeklődést kelt bennük. Aztán a honvédelmi miniszter is a vendégük volt és úgy illett, hogy figyelmet mutasson iránta. Atyja, ennek úgy kellett lenni, a hercegé volt, hát a miniszterrel, a püspökökkel és a többi sok előkelőséggel szemben ő kellett hogy szerepeljen, mint pótháziur.

De a rákövetkező évben, mikor az uralkodó herceggel együtt Adalbert trónörökös is a vendégük volt s ő ismét otthon volt a tiszteletükre adott egyik estélyen: a rákövetkező évben, hogy újból látta Kodolányi Magdát, már foglya maradt a varázsnak, mely a fölséges teremtésből kiindult. Mi szemkápráztató szépség is volt a csodálatos főispán-lány azon az estélyen! Fényt tükröző fekete hajában hófehér kócsagdisz néhány briliánssal; feje, csupasz nyaka és vállai úgy emelkedtek ki a sötétes szőrméből, mely mint boa körülkigyózta a keblét, mint a fekete mohából, mint alapból, egy művészkéz alkotta hősobor. A vendégeket szinte megigézte, oly szép volt és maga Graetz-Bieberfeld hercege is egy-két csodálkozó szót mondott a szemébe.

Bemutatták a herceg után a fiának is, de a trónörökös csak meghajtotta magát és többet nem látta meg. Egy gróf Olloványihoz fordult és hosszabb beszélgetésbe vonta, de nem mert ez a diszkurzus nagyon érdekes volt, hanem azért, mert a szemközt lévő nagy tükörből a házikisasszonyt láthatta, Jókát.

Ah, milyen különbség volt mégis a két lány között, Kodolányi Magda és Jóka között! Az éjszaka szépsége és a hajnalé, az orchidea szépsége és a rózsáé, mely fehér és épen oly szüzi, mint a lilium... a titokzatos és fekete vizü barlangi tó, meg az átlátszó vizü tengerszem, melyben az ég csillog. Graetz-Bieberfeld Adalbert trónörökös az orchidea mellett csak elment, de a rózsában gyönyörködött... a rózsában.

Domonky Gedeon sokkal fegyelmezettebb akaratú férfiú volt, semhogy eszébe jutott volna csak egyszer is, hogy már az estélyen forgolódjék a lány körül. Sőt végig megfelelt tisztjének mint pót-háziur és elutazott reggel anélkül, hogy együttvéve többet mint öt percet szentelt volna a leánynak.

De még Nagydomonkon is, mikor már vizitelt volt a főispáni családnál és gyakrabban volt alkalma hosszasabban is együtt lehetni Magdával, nem udvarolt, nem hódolt neki még a szemével sem, hanem tartózkodóan viselkedett, nagyon kimért volt.

Azt gondosan kerülte, hogy unalmasnak lássék a lány előtt, sőt mindannyiszor olyasmiről beszélt - utazásairól, könyvekről, képekről - hogy érdeklődéssel hallgatta őt Magda, de mindig csak rezerváltan társalgott, mellőzve minden intimitást még a hangjában is. Szellemes volt, de nem vicces, közvetlen volt, de nem meleg. Nem látott Magdában királynőt, se saját magában hódolatos alattvalót - önérzetes férfiú maradt mindvégig - de a leány tán annak álmodta magát, királynőnek pedig nem mondanak vicceket.

Szerette Magdát, de acélos jelleménél fogva eltitkolta előtte, hogy mit érez. Egy virág sem volt az árulója, egy másodpercnyi elmerengése sem... semmi. Csak figyelte a leányt és igyekezett lehatolni a lelkébe: nem olyan-e az a lélek, hogy reá nézve, Gedeonra nézve katasztrófát rejteget, ha az övé lesz? Azaz, ha a test lenne az övé, melyet éltet és kormányoz az a lélek!

És azt az egyet már a leghamarabb észlelte, hogy Kodolányi Magdát egy cseppet sem izgatja, hogy ő, Gedeon, oly hüvös, oly tartózkodó. Más asszony vagy leány, aki megszokta a hódolatot és a meghódolást; aki megszokta, hogy a férfiak hypnotizáltjai legyenek a varáznak, mely szépségéből és személyéből kiindul: más asszony vagy leány ideges lesz és uralmát veszti már egy hét múlva, ha utjába akad egy férfi, aki kivétel.

Kodolányi Magda még hónapok múlva is olyan volt, mint azelőtt és Domonky Gedeon - bár különösnek, szinte abszurdumnak hangzik - ezt meglelégedéssel tudomásul vette. - Ha nem érez irántam, - úgy vélte - csak tiszteletére és becsületére válik, hogy sértett hiúságból vagy miből sem akarja tettetni, hogy érez; ha meg netalán melegebben ver értem a szive, de látva a közönyömet, indifferensnek tud maradni, mikor velem van: ez fegyelemre mutat és önérzetre, okosságra, észre. Szóval: nem sablonos leányjellem az a Magda... s hogy egyebekben milyen, azt majd meglátjuk.

- Négy hónap mult el azóta, hogy a Bieberfeldek elhagyták Domonkát s hogy Jóka, mikor bejárta a szobákat, miket Adalbert trónörökös lakott volt, ennek fényképét találta egy csokor alatt. Elhervadt, már haldokló virág volt a csokor minden egyes szál virága; s hogy megértette Jóka a fényképre kottázott vallomást, hogy: eltörött a hegedüm - felzokogott és azt mondta: az enyém is. Az ő hegedüje is eltört.

Négy hónap jött és szállt el azóta és Jóka, bár mitsem árult el kifelé, magában annál szomorubb, annál nyomottabb lett. Mikor szüleivel együtt volt, mikor látogatókat fogadott, vagy ő látogatott el valahová, a vizsgálva fürkésző szem sem vehette volna észre a nyilat, mely tolláig benne ült a szívében; de mikor egyedül volt, csak emlékezett a multra és engedte, hogy fájjon a szive. Olyan könnyfakasztó, kinos és mégis csak melegítő, jó fájdalom volt.

Nem küzdött a szerelme ellen, holott tudta, hogy csak fájdalmat gyümölcsöz. A trónörökös szerelmét, melyet csirázni, sarjadni és fejlődni, megerősödni látott: azt igyekezett növésében gátolni, sőt gyökerétől elvágni is próbálta... de a magáét engedte, hogy nőjjon; hadd bokrosodjék az a csodálatos palánta, holott tudta, hogy csak bánat minden hajtása. Egy trónörökös nem szerethet egy köznemes-lányt; azt kötelezi: a családja, a törvénye, az állás, melyet betölt, a hivatás, mely rá vár és sok másféle... de ő mért ne szerethesse a princet? Őt nem kötelezi semmi... aztán: szeretni, ha fájdalmas is, de édes. A trónörökösnek még mondhatta: - elhagyhatja-e magyar a hazáját? idegenben nincs élete a magyarnak... de saját magának mit mondott volna hasonlót, noha vallotta különben szive, hogy idegenben nincs élete a magyarnak. Ah, százszor és ezerszer is: szeretni, ha fájdalmas is, de édes! Mi fájdalmas, de édes és jó volt: nézni azt az arcképet és elábrándozni a zongora mellett és odasóhajtani a hallgatag falaknak az eltörött hegedüről való nótát! És mi édes volt egyedül lenni azzal a fényképpel és írónnal, festékkal és ecsettel utána alkotni annak mását. Azt a mély érzést sugárzó szemét, mely föllebbentett egy fátyolt, valahányszor csak hozzáfordult a szava és azt a nemes és diszkrét két ajkát, mely megremegett, mikor mondta volt: nem hiszem, hogy eljőjnek még egyszer ebbe az országba.

- Ne is jőjj, királyfim, - suttogta Jóka. - Maradj ott a hazádban és felejts el; életed mosolygó békéjét ne dulja fel családi viszálykodás; sima legyen az ut, melyen előre mégy: se földindulás, se hegycsuszamlás ne zavarja...

Domonky Jóka derekas tehetségű festőnő volt és az, amit festett, olyan volt a lelkének, mint a megnyilatkozás. Csak ő értette meg vonalait és színeit. Magyarul beszéltek a képei, mégis csak ő értette meg őket, más senki. Még az atyja, még az anyja, még Gedeon bátyja sem értette, ki hetenkint kétszer is hazajött és nézegette olykor a vásznait. Mit tudta egyikük is, mit regél: az a nádasos kiöntése a Tiszának; a róna, melyen szabadon száguld a gondolat: a jármos szekér nyoma, mely a menedékes mezei uton huzódik? Csak ő tudta és benépesítette képeit: itt álltunk emellett a nyirfánál, mikor a jármos-szekér nyomára mutattam; innen néztem a

nádast s ő mellettem állt és követte a szemem... ő, ő, az én Argyrus királyfim és én, - a meg-némult Rózsi...

Ősz lett, október, november, mikor olyan a föld az enyhe és melancholikus napfényben, mint valami özvegygyé lett busuló paradicsom - aztán karácsony hava és tél jött és ködök, meg varjaknak serege.

- Most már elfelejtett az én királyfim, - gondolta Jóka és bent, a titoktartó négy fal között, egy új képnek a megfestésébe kezdett.

Költőné akart lenni, költőnéje az ecsetnek és a színeknek. Egy elégiát akart festeni, olyat, amelyet ugyancsak csak ő értsen meg... és egy decemberi nap delén majd kiesett az ecset a kezéből. Egy autó jött be az aszfaltozott udvarra; atyjának az autója volt, jól látta, de egy idegen ur szállt ki belőle - egy német!

És valami nyugtalanság, ami előntötte a lelkét, valami ösztönszerű sejtés vagy micsoda azt mondta, hogy az a német: nem Bécsből, nem Berlinből, hanem onnan jött.

Letette az ecsetet és várt. Várt, várt, valami eseményre, ami megmagyarázhatatlan csoda lesz; melynek életrehozó oka olyan rejtély lesz, amilyen rejtély az erő, mely a földbe hullajtott magból csirát kelt. Az az autón érkezett német onnan jött; mi célból küldte, aki küldte?

Alig észrevehetőleg lélegzett, keble alig emelkedett, alig megmozdult, úgy meredt az ajtóra, mely vele szemben volt. Mi hirrel jön eléje az, ki majd rányitja a most bezárult ajtót? És mikor nyílik az a hallgatag ajtó, mikor fordul meg szárnya a sarkában? Mint a bemutató közönsége szétnyíltát a függönynek a színházban, mikor egy világizgató darabnak második felvonása kezdődik, úgy várta Domonky Jóka kinyíltát annak a fehérre festett ajtónak.

Az a katonás magatartású német pedig: Graetz-Bieberfeld hercegének futárja volt...

Domonky Sebestyén sürgönyileg értesítést kapott a jöttéről és autóját küldte elébe a vasutra. Családjának nem említett a sürgönyről, de nem tagadhatta volna, ha kérdezik, hogy bejelentkezése a futárnak nem fölötte kellemesen érinti. Megint ajándékot vagy mit küld a herceg? Csak ne küldjön semmit, - gondolta Domonky - inkább ujjabb százezer márkát küldök Bieberfeldre, jóteknony célra.

De a futár - a herceg egyik tisztje - nem ajándékot hozott, csak egy levelet. Átadta, meghajtotta magát és rendelkezésére bocsátkozott Domonkynak, aki csengetett a titkárnak, s ez bevezette a tisztet a részére elkészített szobákba, aztán közölte vele, mikor lesz az ebéd és magára hagyta, hadd pihenjen az ut után.

Domonky végigfutott a címzésen és önkéntelenül is feltűnt neki a nagy N betű. Hogy nem elnézésből történt, nem a gépiró hibájából, hogy közepén egy szónak nagy betűt kopogtak, azzal tisztában volt. Az udvaroknál - és ha csak hercegi is - olyan revízió alá vesznek minden, hogy egy efféle természetű hiba nem eshetik meg reparáció nélkül. Ha elnézés lett volna az a nagy N betű, megsemmisítették volna a borítékot és másikat toltak volna a gépbe. De úgy hagyták a címzést, tehát szándékkal gépelték azt az N betűt.

- A herceg tehát ösmeri a mi családunk történetét, - gondolta. - Ha meg ösmeri, ez annak a jele, hogy érdeklődött iránta... de vajjon mi okból? Ok nélkül még egy falevél se hull le a fáról.

Olyan ősmagyar fej, amilyen Domonky Sebestyéné volt, csak logikusan gondolkozhatott, csak helyesen. Már a magyar nyelv maga is csupa logikus törvényeken épült, hát a fej, melynek ez a nyelv a sajátja, nem gondolkoznék logikusan és helyesen? Más nép nyelvében például fel sem tűnik egy indokolás, mint teszem ez itt: - gombold be a kabátodat, mert hideg van... de a magyar nép szája nem így beszél. Illogikus beszéd; hát ha begombolom a kabáto-

mat, már nem lesz hideg? A logikus magyar fej inkább így mondja: gombold be a kabátodat, mert megfázhatsz.

Nos, egy olyan ősmagyar logikus fej amilyen a Domonky Sebestyéné is volt, rögtön tisztába jött magával és azt mondta, hogy az érdeklődésnek mélyebben fekvő oka van. A levél tartalmából talán megtudja.

Felbontotta a levelet; sajátkezű írása volt a hercegnek és szivből sarjadtan meleg volt a hangja. - Adjon neki alkalmat a Domonky-ház, hogy vendégül láthassa magánál, - így irt. - És ne szomorítsák meg azzal, hogy nem teljesítik barátságos kérését. Sőt nemcsak látogatásukra számít, de Bieberfeldben való huzamosabb tartózkodásukra is és e célból egyik villája rendelkezésükre lesz. Remélem, - fejezte be a herceg - hogy ujév napján már itt minálunk kívánhatunk egymásnak boldog új évet.

Domonky Sebestyén szinte megdöbben, olyan szokatlan meleg volt a meghívás. - Ennek is mélyebben alapozott oka van, mint az egyszerű udvariaskodás, - gondolta. - De mi vajjon, tán esetleg az, hogy sztratégiai terveibe akar avatni és megtudakolni a véleményemet?... ah, nem lehet! Mert megraktam gróf Waldkirchener ökelmét, azért még nem szorult az én fejemre egy olyan sztratégia.

Csengetett egy inasnak. - A kegyelmes asszony? - kérdezte.

- Kikocsizott, - jelentette az inas.

- Hát a kisasszony itthon van-e?

- Igenis, kegyelmes uram; itthon van.

És Domonky Sebestyén bement a levéllel Jókához, ki még mindig csak mozdulatlanul várt, mikor nyílik az a hallgatag ajtó, mikor válik kétfelé a függöny és kezdődik a második felvonás?

És úgy hallgatta atyját, mikor ez beszélt, mint az altatót a széken ülő médium, mikor már közel van a hypnotikus álomhoz. Mondta neki, aki álomba bűvölte: messze fogunk menni, várban fogunk lakni, királylyal és fiával egy asztalnál enni... s ő hallgatta, öntudat nélkül, boldogan. Le-lecsukódott a szeme és az arcán a ráhypnotizált mosolygás ült; most - úgy érezte a médium - ő a szívére kell hogy szorítsa a kezét és az üdvözlőt, az égbe vittet kell hogy játssza.

De csak akaratra kapott a médium; álomba bájolt lelke nem engedelmeskedett a varázslatos erőnek; maga alá gyűrte, leverte... mást tett és mondott a médium.

- Apám, engem hagyjatok itthon, - ezt mondta és a keblére borult az atyjának.

Ez meglepetten ránézett és körülkarolva félkezével a vállát, másikával a haján simított végig. Azon a fiatal, üde, rozsdásan csillogó haján.

- Hát már mért hagyjunk itthon, babusom, kis Jókám? - kérdezte.

És Domonky Jóká, kibontakozva az ölelő karokból, atyja elé állt és csodálni való elfogulatlansággal ránézett. Tudta, hogy atyja, az a haja-száláig katona, ezt így szereti. És szilárdan, meg nem remegő hangon, mintha csak jelentett volna valamit, mondta:

- Mert szeretem a trónörököst, apám.

Domonky Sebestyén egy lépést előre lépett és megint úgy emelte a karjait, mintha meg akarná ölelni Jókát.

- Te szereted a trónörököst, Jóká?

Domonky Jókát most elhagyta a határozottsága, az ereje. Közelebb lépett ő is, hadd fonja körül az a drága, az a bizalmas atyai kar. És forróvá is, nedvessé is vált arcát odanyomva az édes atya arcához, elsóhajtotta-sirta neki a titkát: - Igen, én szeretem Adalbertet, apám.

- Ezért hagyjatok itthon, - könyörgött, - Ti csak menjetek el, apám, de nálam nélkül; engem hagyjatok itthon.

- Miért ne vigyünk magunkkal, Jókám?

- Mert vagy elfelejtett már a trónörökös, vagy nem felejtett el. Ha már elfelejtett, ha csak romantikus felcsillanás volt és nem teljes értékű szerelem, amit elárult, akkor kétszeres kín lenne rám nézve a közelében való tartózkodás, apám. Mint az eltikkadt szomjasra nézve, ha elapadt forráshoz érkezett. Mert én nem felejtettem el és szerelemmel szeretem most is. Ha meg nem felejtett el, sőt most is és igazán szeret, akkor csak játék lenne a viharral, ha én ott lennék. Nem a tüzzel: a viharral, a vésszel. Minek eloldani láncáról a vihart, ha hiányzik a vele megküzdeni való erőnk? Csak messze sodorna kettőnket egymástól, nem hogy közel hozna bennünket egymáshoz.

- Nagyjában véve: úgy van. De... - itt Domonky esze úgy dolgozott, hogy csak kiemelkedő pontról kiemelkedő pontra lépett: az érdeklődés a családuknk iránt... a nagy N betű... a szokatlanul barátságos meghívás!... de nem gondolod, Jókám, hogy a trónörökös tán még nem felejtett el, sőt hogy szólt szerelméről az atyjának és ennek eredménye ez a rendkívüli meghívás?

Jóka egy pillanatig üdvözülten nézett az atyjára. Mintha csodaforrás fakadt és nap süttött volna a lelkében, olyan harmatos fény áradt a szeméből. Aztán hirtelen megint elkomolyodott és így felelt:

- Én Domonky-leány vagyok, apám. Ősünk, Domonky Szilveszter, királya lehetett volna ez országnak, de nem kellett neki egy korona, melyet nem úgy hoztak elébe, hanem érte kellett volna hogy menjen. Hát én se megyek el Bieberfeldbe, apám. És ha az is az alapja a szokatlan meghívásnak, amit te sejtessz, apám, akkor sem!

Domonky Sebestyén megölelte, megcsókolta Jókát és ez a férfias ölelés, ez az önérzetes büszke csók azt mondta:

- Igazságod van, babusom, kis Jókám. Te... te Domonky Szilveszter vére vagy.

És Domonkyék csak ketten utaztak el karácsony után a beiberfeldi vendéglátó udvarba: Domonky Sebestyén és neje született Csákházi hercegnő.

VI.

Emléke valaminek, ami még meg sem lett.

Graetz-Bieberfeld hercegére valóságos meglepetésként hatott, mikor kézhez vette Domonky válaszát. Háladatos sorait és előzetes értesítését arról, hogy feleségével mely napon fog érkezni.

- Feleségével! - gondolta a herceg. - Ez kifejezetten annyi, hogy a leányát nem hozza magával. De kinek az elhatározására történik: Domonkyéra csupán és függetlenül attól, hogy van-e valami, nincs-e a két fiatal között - vagy a leányéra, ki akaratoskodott és kijelentette, hogy nem óhajt utazni?

- És ha a leány elhatározására történt, hogy nem hozták el magukkal Jókát: vajjon mi szülte a leányban ezt az elhatározást? Ugyanaz a nagysága a lelkének, mely - mint annak idején Adalberttől értesült - már jókor reteszt igyekezett tolni egy bár távoli, de előrelátható lehetőség elé?

- Csak ez, - mondta a trónörökös és rajongás lelkesedett a hangjában - Ez a nagysága a lelkének, mely nem igyekezett mélyíteni a benyomást, amit észrevehetőleg és érezhetőleg rám tett; az a nagysága a lelkének, mely azon volt már a kezdetnek legkezdetén is, hogy birjam le a keletkező vonzalmam, fojtsam el már csirájában a szerelmem, hogy gondolkozzam és észretérjek és belássam, hogy egy jövőendő uralkodó személyiség nem rendelkezhetik a szívével úgy, mint bárki más. Csak ez a nagysága a léleknek volt Jókában az elhatározó erő.

- Csak ez? - kérdezte a herceg. - Hátha még másvalami is, fiam? Nem akarok neked bánatot okozni a kérdéssel, de hátha az is volt egyik eleme annak az erőnek, hogy te egyszerűen közömbös vagy Jókának? Hangsúlyozom, fiam: ez nem kisebbíti le előttem sem Jókát, sem kvalitását a lelkének; ő nagy lélek marad ez esetben is, mert más leány másként tett volna. Az, reményében a hercegi címernek, melegítette volna a vasat és melegítette volna akkor is, ha még olyan közömbös is vagy előtte.

- Nem tudom, apám, mit válaszoljak erre a kérdésre. Szóval sem állithatom, hogy tettem rá csak kis hatást is, de azt sem mondhatom, mert nem tudom, hogy valójában nem tettem-e mégis?

- És a legszomorubb rám nézve, - folytatta a trónörökös leverten - hogy se pro, se contra nem szerezhetek nem meggyőződést, de még föltevést sem. Ő Domonkán van, én meg itt vagyok.

- Hát, jövőre megint Domonkán leszel - mondta a herceg.

- És akkor több szabadságot engedsz a mozgásban? Nem köti meg kezemet az ígéret...

- ...amit arra az esetre tettél, ha Jóka ide Bieberfeldre, mi hozzánk jön? Majd meglátjuk, Adalbert, majd meglátjuk. Csak ne veszítsd el sem a reményedet, sem a türelmet. Most már magamnak is van véleményem arról a leányról...

Domonkyék megérkeztek; a herceg egyik udvarmestere jelent meg fogadtatásukra a vasutnál és mikor a rendelkezésükre bocsátott nem is villába, de kis palotába érkeztek, új meglepetésben lett részük. Egy diszgyenruhás alezredes és egy ugyanolyan főhadnagy jelentkezett nagy tisztelettel Domonkynál: az alezredes mint beosztott, a főhadnagy mint szolgálatot tévő tisztje... Domonkynét pedig az elhalálozott hercegnő egyik nemes-hölgye várta a hallban, als Ehrendame ihrer herzoglichen Gnaden. És Domonkyt is úgy az alezredes, mint a főhadnagy nem Excellenznek titulálta, hanem „Erlaucht”-nak.

Domonkyék született nagy urak, nem korlátolt kis nyárspolgárok voltak. A legelső perctől fogva is látták, hogy az Erlaucht-cim és a Herzogliche Gnaden Graetz Bieberfeld hercegének intézkedésére történtenek kell venniök, tehát egyikük sem tiltakozott a cím ellen. Az alezredes és a főhadnagy és a nemes-hölgy elvégre csak a parancsot teljesíti, amit kapott. Kíváncsiságukat pedig, hogy ez miért történt így, kielégítette a „Bieberfelder Staatszeitung”.

Bieberfeld kis város volt, alig harminc vagy negyvenezer lakossal s így érthető találgatást okozott, hogy kik is azok az idegen „Herrschaften”, azok az uraságok, kik a hercegük vendégei? Hát, hogy kik ők, arra megfelelt a Staatszeitung, mely a hercegi kormány officiozusa volt.

Tizhasábos tárcacikket tett közzé „Die Familie derer von Domonky” cím alatt; a bieberfeldi egyetem történet-tanára volt a szerzője és körülbelül az volt a tartalma, mint annak a kis történelmi munkának, amit a herceg ad usum proprium íratott meg. A Domonkyak krónikája volt benne; Szilveszter története is, ki király lehetett volna, ha akarja; Mátyás király N betűje is, minden. Aztán, hogy a Napoleont verő Blücher egyik legodaadóbb vezére egy Domonky volt és végül még az, hogy a Domonky-család már Szent István királytól, ezerhuszonháromban, hercegi címet kapott, de a család azt sohasem használta.

- Igaz ez? - kérdezte az asszony, Domonkyné született Csákházi hercegnő.

- Nem igaz, - felelte Domonky. - Jámbor kis tóditás az csak, más semmi. De most már értem a herceget, hallgasson meg.

És keresetlen egyszerűséggel, de olyan megcáfolhatatlan logikával beszélt, hogy élvezettel hallgatta volna bárki is, aki barátja az észszerű beszédnek.

- Értésült már róla a herceg, hogy Adalbert szereti lányunkat s azt is tudja - fejtette ki Domonky - hogy ragaszkodik is szerelméhez a trónörökös. Ragaszkodik hozzá és küzd érte, egyelőre persze csak az atyjával. Azt azonban nem tudja a herceg, viszonzozza-e lányunk az ő fia szerelmét. S így két lehetőség van, gondolja: vagy-vagy. Vagy nem viszonzozza leányunk a szerelmét, s akkor boldogtalan lesz a trónörökös, vagy viszonzozza, s akkor elveszi és ha száz pokol gátolja akkor is. Nos, ez utóbbi lehetőségre nézvést íratta meg ezt a tárcacikket az ujságban.

- Még nem értem az összefüggést, - jegyezte meg a kegyelmes asszony és mosolygott.

- Meg fogja érteni, figyeljen csak. Egy mesalliance, egy nem rangszerű házasság - legyen az igazi, vagy csak látszólagos mesalliance - még ha megbékél is a megtörténtével a család, az alattvalókban, a népben visszatetszést szül, lehet, hogy egyebet is. Keserőséget, bosszúságot, felháborodást. Hát, a gyöngédlelkű herceg, kiből - jóllehet nagy katona ő - egy csepp romantikát és szentimentalizmust jó könnyen fel lehet fedezni - mind ilyen a német, drágám - hát a gyöngédlelkű herceg ezt a máskülönben nem lehetetlen felháborodást megszületni sem engedi az által, hogy hercegi családnak állítja a mi családunkat a népe elé. Ezért van ön mellé egy Ehrendame beosztva, ki herzogliche Gnadennek címezi, és ezért van nekem egy alezredes beosztott tiszt, ki meggyőződéssel Erlauchtnak titulál. És ezért került ez a dolgozat az ujságba, hogy hadd olvassa el vagy százezer hü alattvaló, hogy akkor amikor helyesléssel, vagy legalább is visszatetszés nélkül fogadjon egy ma még csak nem is álmodott összeköttetést.

A kegyelmes asszonynak szinte tapsolni való kedve jött, olyan élvezettel hallgatta urának eme meggyőző beszédét. Most már tisztán látta az összefüggését a dolgoknak s hogy mindennek a háttere: a trónörökös szerelme Jóra iránt.

- Mondja kérem, - szólt azzal a jókedvvel, amit érez az ember minden szellemes beszélgetés, vagy élvezetes előadás után - mondja kérem, hol tanult ön logikát? Hogy úgy tud következtetni, mint egy professzor! - Majd hirtelen megkomolyodással ezt a kérdést intézte az urához:

- Nézze, drágám, mi ketten többet tudunk, mint a herceg. A herceg csak arról tud, hogy a fia szereti Jókát, mi azonban tudunk arról is, hogy Jóka is szereti a trónörökösöt. Hát minek szenvedjenek parancsoló ok nélkül? Ha szeretik egymást, hát az egymáséi is legyenek. Adjuk értésére a hercegnek, hogy...

- ...hogyan viszonzásra talált a fia szerelme?! De hová gondol, édesem, hová? Azt kellene hogy kérdezze a herceg, hogy hátha nem igaz, csak a korona csábitja Jókát? Ha majd meggyőződik róla maga a trónörökös, hogy leányunkban viszonzszerelmet talált, akkor...

- ...de hogyan győződjék meg erről, mikor ezer kilométerre vannak egymástól? Hozassuk ide Jókát, a többit meg bizzuk csak őrájuk, a trónörökösre és Jókára.

- Lehetetlen, - felelte Domonky. - Jól tudja, mit jelentett ki Jóka. Hogy ő Domoky Szilveszter vére s hogy nem kell neki egy korona, melyet nem úgy hoznak elébe, de érte kellene hogy menjen. És igazságot fog nekem adni, ha mondom: ami Domoky Szilveszternél tultengő önérzet lehetett, az Jókánál a legmeghatóbb nőiesség. Aki igazi nő, az nem szalad a férfit után és ha csak egyszerű polgári főkéntől, nem hercegi koronáról van szó. Így van-e, édesem, vagy nem így van?

- Így van, - felelte Domonkyné és az ölébe eresztette a karjait...

...A Bieberfelder Staatszeitung a későbbi napok folyamán is sűrűn közölt Domonkyékról híreket. Egyszer például azt, hogy hercegi udvarunk vendégei, a Domonky-hercegi pár, ma családi ebéden voltak az udvarnál, máskor például azt, hogy az uralkodó herceg ő fensége nagy katonai diszszemlét rendelt, tiszteletére seiner Erlauchtnak, a magyarországi hercegi vendégnek, ki a legképzettebb tábornokok egyike. És mikor fogadás volt az udvarnál, mikor estélyt, vagy bált adott a herceg, mindig Domonkyék voltak az elsők, kiket a Bieberfelder Staatszeitung említett.

Egyik ilyen családi ebéden, melyen természetesen a trónörökös is részt vett, ez utóbbi szóba hozta Jókát. De nem kérdezte, miért nem jött el ő is, csak megtudakolta, hogy a bájos kis Princessin, ki olyan tökéletes művésznő a zongorán, mivel foglalkozik most otthon?

- Most többnyire fest, - válaszolta Domonkyné a kérdésre. - Hogy elszomorítja a zongorajáték, azt mondja... inkább festékekkel foglalkozik és ecsettel.

A trónörökösnek megcsillant valami a szemében. Meghatottság, ellágyultság, boldogság?! Elszomorítja a zongorajáték... miért? Tán visszaemlékszik arra, aki hallgatta volt az eltörött hegedűt s most az ő lelkére is nehezedik bánat? És mit fest vajjon Domonky Jóka? Egy eltörött hegedűt talán, melynek hurjai is elszakadtak... azt-e?

- Most többnyire fest, - ismételte Domonkyné, mert azt hitte, hogy a szórakozott trónörökös nem igen figyelt a szavára. - Tájékeket, ilyesmit festeget.

- Itt Bieberfeldben most divat lett a festészet, - jegyezte meg az uralkodó herceg, a trónörökös meg ezt fűzte hozzá:

- A mi amatőr-festőink most kiállítást rendeznek és én vagyok a kiállítás védnöke. De idegen amatőröktől is szívesen fogadunk el képeket, és ha a bájos kis Prinzessin, ki bizonyára az ecsetnek is mestere, egy-két képet kegyeskednék küldeni, akkor hálára kötelezne engemet is.

Ennyi volt az egész, ami Domonkyék és a hercegi fenségek között Jókára vonatkozólag történt, aztán elutaztak Domonkyék és úgy utaztak el, mint valóságos bőkezű hercegek. Ötvenezer márka Röder polgármester kezéhez, szétosztásra a bieberfeldi szegények közt; az alezredes részére, ki beosztott tiszt volt mellette, két gyönyörű lovat hozatott hazulról, azt adta neki szerszámostul prezentbe; a szolgálatot tevő főhadnagynak két vadászfegyvert és egy pisztolygarnitúrát adott, az Ehrendame végül, ki a kegyelmes asszonyhoz volt beosztva,

ékszert kapott ez utóbbtól, mely egy vagyont ért. És azt gondolta magában a herceg és a trónörökös, de Domonkyék is gondolták, hogy nyár vége előtt nem várható valami változás. Majd a nyáron, ha a fenségek, mint ígérték, megint Domonka vendégei lesznek... majd Domonkán, a legközelebbi nyáron...

Az az év pedig, melynek január havában a legközelebbi nyárról beszéltek: az az év pedig ezerkilencszáztizennégy volt!

...Domonky Gedeon meg, jóllehet szerette Magdát, azt az imponáló, parancsoló szépséget, és jóllehet sokszor volt vele együtt, mégsem árulta el magát, egy szóval, egy szemerebbenésével sem. Informálva volt már egyről és másról; tudta, hogy pórul járt eddig még mindenki, aki szerelemmel közeledett a leányhoz, hát ő nem akart a tizenkettedik lenni a tucatban.

Egy vagy-vagyot már felállított volt magának már korábban is és akkor arra a konklúzióra jutott, hogy: nem sablonos leányjellem az a Magda. Most, újabbi hetek után, egy másik vagy-vagyhoz birt eljutni.

- Vagy szeret engem Magda, vagy nem szeret, - így tünődött Domonky Gedeon. - Ha nem szeret, akkor rám nézve csak jobb, férfias önérzetemre csak felemelőbb, ha van és ha volt erőm hallgatni; akkor nem leszek legyőzött és nem szaporítom a visszautasítottak számát. Ha meg szeret, akkor - ha itt lesz az ideje - el fogja árulni magát Magda, bár küzdjön is ez ellen egész lénye. Csak idő és idegek kérdése megtudnom, mint hogy állok Magdával. Ha ő is szeret, mint én őt, akkor meg fogom azt tudni anélkül is, hogy én csak szóra is nyissam a szájam. Idegeink izgató küzdelme lesz ez, de az enyéim acélosabbak lesznek, mint az övéi.

És különösen akkor tökélte el magában, hogy várni fog, mikor megtudta atyjától, milyen álláspontot foglalt el Jóka a Bieberfeldbe való utazással szemben. - Ha az a szerelmes kis leány, - így vélte Domonky Gedeon - azt tudta mondani apánknak: én nem szaladok egy korona után, én Domoky Szilveszter vére vagyok... akkor én se cselekedhetem különben. Én is Szilveszter leszármazottja vagyok, egy Domonky. Koronája a férfinak a megszeretett nő, ha elnyerte, de szaladni, lelkemre, egy ilyen korona után sem szabad.

Mód nélkül imponált is neki Jóka és mikor szüleik elutaztak, minden délben és este hazalovagolt vagy autózott hozzá, hogy nagyon egyedül ne legyen a nővére. Felolvasott neki, vagy más módon mulattatta míg ő festett, aztán hóna alá kapta a karját - most sétáljunk, eleget dolgoztál. Persze, sohasem hozta szóba a leány romantikus regényét és a saját magáéről is csak keveset beszélt.

Hetenkint úgy kétszer a főispánékhöz is ellátogatott egy-egy teára és ahogy fölvetette magának a kérdést: mire is vár ez a Magda, ma-holnap huszonhatéves lesz, fölötte kritikus kor leánynak... ahogy fölvetette magának ezt a kérdést, mind megfejthetlenebb rejtély lett ő előtte. És a kérdésre sem kaphatott választ, hogy mire is vár az a Magda?

Egyszer aztán megtudta, hogy mire vár.

A főispánné nappalijában ültek, mely a vármegyeháza előtt való térre nyílt és azzal voltak elfoglalva a hölgyek, a főispánné és Kodolányi Magda, hogy szemle alá vettek sok mindent, ami a toalettek kiegészítésére tartozik. Agráfokat, csattokat, diszeket; kócsag- és struc- és paradicsommadár tollakat; azt a sokaságát a sok értékes holminak, ami az évekkal úgy észrevétlenül halomra gyűl.

Domonky Gedeonnak az volt a szokása, ha Kodolányi Magdával beszélt, hogy játszadozott-pepecselt valami tárggyal, és noha erről vagy arról diskurált és a leányra irányította a szemét, mégis kényszerítette az agyát úgy melleleg, hogy a tárgyhoz füződő képzetkapcsolódás útján másvalamire is gondoljon, ne csak a leányra. Ha egy kulccsal játszott, a vasbányászatra gondolt, ha egy karácsonyfa-gyertyával vagy egy gyujtóval, a viaszgyártó méhek jutottak az

eszébe. Így érte el esetről-esetre, hogy nem Magda foglalta el egészen, hanem más is; az érzésen diadalmaskodott a fegyelmezett agy és ő úgy tudott beszélni a leányhoz, olyan elfogultság nélkül és szabadon, mint egy tisztársával vagy bárkivel mással.

Most is, hogy a nappaliban ültek és a hölgyek a sok diszholmit szemlélték, Domonky Gedeon egy structollat vett a kezébe és forgatta. Beszélt a főispánnéhoz és Magdához és a madártollak anyagára gondolt. Csodálatos egy anyag! Könnyű, mégis szilárd, mint az acél, eső és más csapadék annak nem árt meg, nem rozsdásodik, nem rothad és tartós és ruganyos, mint kevés más. De jó lenne feltalálni a módját, hogy nagyban lehessen gyártani ezt az anyagot. A repülőgépek testét és szárnyait tán abból lehetne csinálni... mi jó lenne! Szinte láthatatlanokká válnának a gépek és a hajtó-erő, a motor, kisebb holsulyt kellene, hogy legyőzzön, tehát nagyobb lehetne a sebességük is a gépeknek.

Beszélt a főispánnéhoz és Magdához: Jókát is meghitták a hercegek... (ha én vegyészetre adnám a fejemet)... és kellemes emléke is lett volna... (hátha feltalálnám a madártoll anyagát)... a hercegi udvarnál való tartózkodás... (és előbbre vinném az aviatikát egy új lépéssel)... De Jóka bizony itthon maradt a vásznainál. Élvezetesebb neki a festés, mint egy trónörökös kimértségeit hallgatni.

- Én elmentem volna, - szólt itt közbe Magda nagy élénken és sötétkék, mélységes szeme szinte zöldesen villogott az arcába. Domonky Gedeon arcába. A trónörökösök néha romantikusok is, nemcsak kimértek.

Ez elég volt Gedeonnak, ez a hét szó, hogy belelásson szívébe a leánynak és megtudja, hogy mire is vár hát Magda? Hogy őt is olyan „szerencse” érje, mint az olmtüzi professzor leányát; mint Stubel Micit, Skublics Laurát vagy másokat! erre vár. Hogy egy király vagy egy főherceg, vagy egy uralkodó herceg belészeressen és elvegye: erre vár. Egy grandiózus szépség, mint ő, kit - most jutott eszébe ez a kis adat is - kit bakkfis korában homlokon csókolt egy főherceg, mikor csokrot nyújtott át neki a vasutnál... egy grandiózus szépség, mint ő, kit megcirógatott az illető főherceg és elragadtatva kérdezte: hogy hívják, csodaszép kis lányom?... egy lenyűgöző szépség, mint ő, kinek a serdülő korból való ez élménye kitörölhetetlenül az emlékében maradt: ez a máskülönbösen művelt és éretten gondolkozó szépség igenis egy főhercegre vár. Ez az ő - nem betegsége - de álma. Tíz szót mondott mindössze Magda: én elmentem volna; a trónörökösök néha romantikusok is, nemcsak kimértek... ez a tíz szó ennek a leánynak a fotográfiája, belülről fölvéve.

Ez a káprázatos szépségű nő, ki szép, mint a csatatéren a veszély; kinek annyi kincset adott a természet, mint együttvéve husz-harminc más nőnek sem: ez elégedetlen a sorsával, mint a csodahanggal megáldott kántor, ki a felfedeztetésére vár, de hiába. Azt mondja ez utóbbi: arra szemelt ki adományával a természet, hogy koncert-teremben énekeljek, vagy színházban, királyok és fejedelmek előtt és falusi templomban kell kántáljak... és Kodolányi Magda is így beszél. Bölcsőm mellett egy generozus tündér állt, ki sohasem látott szépséget adott a külsőnek; koronás fő mátkájának rendelt, vagy legalább is főhercegi arának... hát kivárom a szerencsém, csak azért is.

Hát erre vár Kodolányi Magda!

Domonky Gedeon érezte, hogy úgy tompán sajogni kezd a szive; részvétet is érzett a lány iránt és ezért elhatározta magában, hogy elmegy. Ha marad, még tán elárulja a hangja, mi fodrozódik, hullámozik a szívében.

Letette a structollat és felállt; egy-két konvencionális szót még mondott, aztán kezét csókolt az asszonynak, kézszorítást váltott a leánnyal, elfogulatlant, megszokottat és elment. És mikor lent volt az utcán, eltökélten azt mondta magában: ide már csak egyszer megyek vissza... bucsuzni.

Kodolányi Magda meg, mikor Domonky Gedeon eltávozott, fölvette azt a structollat és az ablakhoz ment. Ovatosan kinézett, hogy ne lássa meg őt Domonky, ha netalán visszanéz. De az nem fordult vissza egyszer sem. A téli nap épen leáldozni készült; álmodozó, csöndes volt a kis város és belül a szoba már homályos volt. A még messze lévő dolgok megérezésének lehangoló homálya. És Kodolányi Magda visszament a szoba egyik sarkába, ahol a homály már-már sötétségbe olvadt és észrevétlenül megcsókolta azt a structollat. Azután - nem tudta, mi okból - mikor helyére rakta az asztalkán felhalmozott sok miegymást, külön iskátulyába tette azt a structollat. Mintha megérezte volna a lelke, hogy az a sulytalan madártoll ma - emlékké lett.

Emléke valaminek, ami még meg sem lett!

VII. Vizek és könnyek.

Három nappal ezután megérkeztek Bieberfeldről Domonkyék és első dolga Gedeonnak az volt, hogy egy előterjesztésre kér engedélyt az atyjától. Ha nem untatlak, édes atyám, - mondta - akkor szeretettel arra kérlek, hogy hallgass meg.

- Szívesen, fiam, - volt a válasz. - No, most magunk vagyunk, Gedeon, hát süsd el.

- Szabadságra szeretnék menni és beiratkozni az egyetemre, diáknak. Egy esztendeig vagy kettőig vegyészetet akarnék hallgatni. Nem fog megártani nekem, úgy hiszem, ha a katonai tudományok mellett egy kis másféle tudás is lesz a fejemben.

Domonky Sebestyén helyesléssel fogadta a tervet. - Nem csak ezért helyeslem, - mondta - hanem más okokból is. Most őrnagy vagy, fiam, egy esztendő múlva már alezredessé lépsz elő és mikor elérkezik az ideje, ezredessé is. Akkor jön rád nézve a ne tovább. Akkor ott hagyod a szolgálatot, átveszed birtokaink egy részét és úgy gondolom, fiam, hogy a gazdaságban is előnyös, ha érti a gazda a vegytant.

- Mindenesetre, apám. És amit megparancsolsz, megteszem, ahová állítsz, ott megmaradok, de... ha megengeded a kérdést: miért mondtad, hogy csak ezredességig szolgáljak, hogy az ezredesség után jön rám nézve a katonai netovább?

- Azért, fiam, - felelte Domonky - mert az ezredes után jön a tábornok és a tábornok már császári és királyi! A honvédezredes még magyar, magyar királyi katonája az országnak, de a vezérőrnagy már császári és királyi. Azzá nem engedlek lenni, fiam! Magam is holtomig fogom sajnálni, hogy már nem mint ezredes quietáltam a szolgálatot, de hát nem ösmertem még a viszonyokat, azért volt.

Domonky Sebestyén arcán valami szokatlan pirosság lángolt, szeméből szinte pattogtak a szikrák és szája, hegyes bajusza remegett. Meglátszott rajta valami viharszerűleg elszabadult izgalom, mely urrá lett lelkén és testén is.

- Lehetnél-e tábornok - kérdezte - honvédek tábornoka, császári és királyi címmel? Valahányszor aláírnád a nevedet, nem a szivedet fojtogatná valami rossz érzés? Nem nyilalna-e az eszedbe a kérdés: hát olyan különleges valami egy tábornok, hogy csak császári és királyi lehet?! Az államtitkár, a miniszter és a miniszterelnök és sok más is, a számvevőszék elnöke például, ki mind fontosabb állásu, mint egy tábornok, az még lehet magyar királyi, de egy tábornok és ha honvéd-dandárt vezet is, már csak császári és királyi lehet? És ennek is inkább csak császári, mint császári és királyi, érted? Hát mi a mi honvédségünk, kérdem? Indiai benszülött hadsereg-e, mit csak ángliusz tisztekre lehet bízni? Hogy a honvéd-dandárt és hadosztályt nem magyar királyi tábornok, hanem császári és királyi vezényli?

Domonky Gedeon szinte elképedt; így még sohasem hallotta beszélni az atyját. De mélyében a szívének csak helyeselni tudta, amit hallott.

- Igazságod van apám, - mondta. - A tábornoki kar, mint ilyen, már nem nemzeti testület, hanem közös. Hát nyugodt lehetsz, én nem leszek tábornok. Mint ezredes fogom otthagyni a szolgálatot. De engedd meg a kérdést, apám: az, amit most mondtál, összefügg-e azzal, hogy miért tetted le altábornagyi rangodat?

- Összefügg vele, de csak részben.

- És szabad megtudnom a többit is? Lemondásod okát a maga egészében?

- Még nem mondhatom meg; Gidám. Mert magyar ember nem kritizálja királyát. Legalább amíg él a király, nem teszi meg.

Domonky Gedeon gondolkozott egy pillanatig, majd ezt mondta:

- Ugy van, apám. Magyar ember nem kritizálja királyát. Tudja, hogy a király semmiért sem felelős, de semmiért. És különben is: királyunk mindvégig nagy elismeréssel volt irántad. Az emlékezetes hadgyakorlat után is azzal bucsuzott el tőled, hogy azt mondta: Ich danke Ihnen, Herr Feldmarschalleutnant, dass Sie meine braven Honvéd-Divisionen so tüchtig geführt haben.

- Igen. Ezt mondta és így mondta... németül beszélt - pattogott Domonky és úgy jött ki ajkain a németül szó, mintha epe ömlött volna a szájából. Azután lecsillapodott, higgadtabb lett és ugyszólván minden átmenet nélkül nyugodtan megkérdezte Gedeont, hogy hát mikor óhajt beiratkozni vegytanra? A szeptemberben kezdődő tanévre?

- Nem, - felelte Gedeon. - Már a most februárban kezdődőre akarnék.

- Akkor utazzál fel Pestre a honvédelmi minisztériumba, fiam és igyekezzél nyélbe ütni a dolgot. A budapesti egyetemre iratkozol?

- Nem arra; a bécsire inkább. Nem mintha ez különb volna a pestinél, sőt egy makulányit sem az... csak mert komolyan tanulni akarok, azért. Pesten sok ösmerősöm és tisztársam van; hol ide kellene mennem, hol oda és hol ezzel valamiben részt vennem, hol azzal. Bécsben ellenben alig ösmer csak valaki is; ott egyesegyedül a tanulásra adhatom magamat.

Mikor Gedeon elment, Domonky Sebestyén elkomolyodottan utána nézett. - Más célja is lehet, - mormolta. - Szabadulni valakinek a varázsa alól, mennél hamarabb és azért megy Bécsbe, hogy mennél messzebb kerüljön el az illető személytől. Jól teszi; dicsérem az erélyét és a maga fölött való céltudatos uralmát.

A honvédelmi minisztériumban Pesten honorálták Gedeon kérelmét és négy nap mulva már bucsulátogatásokat tett Domonkon. Illetményeinek felfüggesztése mellett egy esztendei szabadságot kapott, külföldre.

- Most az eltökéltségem, az erőm, a magam fölött való uralom terhelő főpróbáján a sor, - gondolta Gedeon. Választhatnám a kényelmesebb utat is és kilesve, mikor mennek sétakocsikázásra a hölgyek, akkor nyitnék be hozzájuk bucsura. Itt egy leadott névjeggyel végeznék, legföllebb még bemennék az öreghez és azt mondanám: sajnálom bátyám. Kerestem a hölgyeket... add át nekik kézcsókomat, kérlek.

- De nem így teszek; kilesni valamit, nem férfihoz méltó eljárás. Ellátogatok hozzájuk, el én. Az én idegeim győzedelmeskedni fognak most is.

Diszbe öltözött, kardot kötött és elment. És olyan időben ment, mikor tudta, hogy otthon lesznek a hölgyek. Kodolányi Magda és az anyja.

A vármegyeháza kertjében egy kis jégpályája volt a főispáni családnak. Onnan jött épen Magda és a mozgás, a kipirultság az életkedv és a frissesség, no meg a testhez álló graziózus kosztüm is oly imádandóvá tette, oly széppé, hogy Gedeon szive, mikor belépni látta a leányt, egy pillanatra a leghevesebben megmozdult. Mint skatulyájában a mit sem sejtő delejtű, mikor hirtelen egy hathatós mágnessel közelednek oldalról a dobozhoz.

De csak egy pillanatra mozdult, azután nyugodt lett. Aki tud parancsolni az eszének, a szívének is tud. És a legtermészetesebb hangon értésükre adta a hölgyeknek, hogy bucsuzni jött.

A főispánné sajnálkozott, de egyébként csak keveset beszélt, mert flegmatikus temperamentumu asszony volt, ki jobb szeretett hallgatni, mint beszélni. Magda vitte a szót és olyan párbaja az idegeknek fejlődött ki közte és Gedeon között, hogy mikor ez utóbbi elment,

mindakettő nagy kimerültséget érzett. Öt percig tartott a párbaj, de ha órákig vívták volna és a legnehezebb lovassági kardokkal, akkor se kellett volna, hogy jobban kimerüljön a két bajvivő.

- Ön hát elhagyja a várost? - kérdezte Magda. Fájdalom terjengett a szívében, mégis megszokott hangján beszélt, azon a tiszteletet parancsoló, hideg, minden érzelmén uralkodni bíró hangján. És nem úgy mondta: ön hát elhagy minket? úgy mondta: ön hát elhagyja a várost?

- El, - felelte Domonky. - Pedig nem kényszerít elmenne semmi, ámbár itt maradnom sem kényszerít semmi. Kedvem jött, hogy diák legyek, ennyi az egész.

- No, e kedv mögött alkalmasint komolyabb gondolat rejtőzik. És mindenesetre katonai gondolat... nem?

- Ah, se katonai, se polgári, se semmilyen gondolat. Egy ötlet, mit a véletlen szült... s én csomagoltattam és reggel már megyek is, Bécsbe, az egyetemre visz az az ötlet.

- Bécsbe! Ez, ha úgy vesszük, már messze van, ha úgy vesszük, még itt van a szomszédban.

- A közel vagy távol fogalma nem épen a kilométerek számától függ. Az egyén és ennek érzése szerint is igazodik. Az egyiknek, a körülményekhez képest, már a szomszéd falu is szívet-sorvasztó távolság, a másik még a Fokföldet sem mondja messzinek. Nekem, mivel autón megyek, négyszáztíz kilométer, se több, se kevesebb.

Igy beszéltek egymással. A megrészegítő szépségű Magda és Domonky Gedeon őrnagy ur. Mindegyik úgy beszélt, hogy a másiknak az idegeire pályázzék; idegeire a szívének és érzékeny hurjaira a lelkének; úgy is lehetett az egyiknél vagy a másiknál vagy mindkettőnél is különbség nélkül, hogy megrezzentek lelkének hurjai és a fájdalom facsarta a szívet. Mit érezhetett Domonky e kérdésre: ön hát elhagyja a várost, őrnagy ur?... és mit Kodolányi Magda a válasza: nem kényszerít elmenne semmi, ámbár itt maradnom sem kényszerít semmi. Mi hullámozhatott Domonkyban e szóra: a kedv mögött tán katonai gondolat van... és mi vibrálhatott Magdában a rípi szóra, hogy se katonai, se polgári, se más gondolat. De sem a szeme, sem az arca nem árult el a másiknak egy jöttát sem; a hangjuk is rezerváltan csengett és egyiknek a keble sem járt nyugtalanul. Acélos kardvivők voltak; alabástrom-szobor volt Magda és ércszobor volt Domonky Gedeon.

Mikor Domonky Gedeon felállt, hogy véglegesen elbucsuzzék a hölgyektől, Kodolányi Magda még egy utolsó nagy összecsapást merészelt. Ezt kérdezte Domonkytól:

- Hosszabb időre megy Bécsbe? Hat hónapra, tán nyolcra is, őrnagy ur?

Mire Domonky Gedeon így felelt:

- Rövid időre megyek: egy évre.

Magdát erre a szóra majd elhagyta kardvivői nyugalma. Olyan fájdalmasat vonaglott a szíve, mintha rátaposott volna, aki előtte állt. Ő hosszabb időnek kérdezte a hat hónapot, Gedeonnak meg rövid idő az egy év is!

De erőt vett a görcsön, mely fojtogatta, összehuzta a szívet; nem engedte, hogy a bánat csak egy vonalnyira is görnyedtté tegye az alakját. Főlegyenesedett, mint egy liliomszál, melyről egy szélrohám levette a sok harmatot; alakja olyan szép lett, mint egy olimpuszi istennő alakja; úgy állt oda a tiszt elé és kezét nyújtotta feléje. - Jó utat kívánok, - ennyi volt az egész amit mondott.

És mikor kezét fogtak egymással, ez olyan volt, mintha két mágnes érintette volna egymást, de mindegyik a másikat a maga negatív, taszító sarkával.

Domonky végre lent volt s mikor leért a szabadba és elfelé ment, felsóhajtott háromszor négyszer is. - Győztes maradtam, - mormolta - de olyan győzelem volt ez, ez a mai, melynek

én fizetem a sarcát tán míg élek. De Magda, mikor egyedül maradt a szobában, lehajtotta nehezzé vált fejét és egy könnycseppet törölt ki a szeméből. Ez a könnycsepp volt az az ólom-súly, mely lehuzta a fejét a keblére és az első után egy második is jött meg egy harmadik...

...Domonky Gedeon hazavitette Domonkára a podgyászát és később ő maga is hazament, hogy a családjával legyen az utolsó estén. És elfogulatlanul diskurált az atyjával, az anyjával és Jókával, noha Magdára gondolt és időnkint a bieberfeldi hercegre is. És azt gondolta magában: milyen mély vizek is vannak a szerelmesek között! Vizek, olyan titokzatosak, mélyek, de mégis és de sokszor milyen eltérők, milyen különbözők egymástól! Az a víz, ami Jóka és a trónörökös között van, milyen más mint az, a mi közte és Kodolányi Magda között van. Amaz, mint a lotuszok vize, olyan meleg, olyan hívogató, olyan poétikus és csak egy szirtféle, egy szikla van a közepén, melynek alakja egy koronához hasonlít. Csak ne lenne ott az a szikla: hogy belégázolna a vízbe, abba az édes és meleg, abba az éltető és illatos vízbe innen is, tulnan is egy-egy emberi lény és ahol találkoznának, egy forrás fakadna a habokban az elapadhatatlan boldogság forrása.

De a másik víz, amely közte és Magda között van?! A jegestengerből táplálkozik, oly hideg és ezért nem gázol belé ő, Domonky. S aki a tulsó parton van, a leány: az sem gázol belé a vízbe. De lebegne csak egy korona a hullámokon, bezzeg átvándorolna rajtuk Magda és igyekeznék elérni azt a koronát.

Vacsora után a frissen érkezett postát nézték és ahogy Gedeon válogatott a hirlapok közt, hogy melyiket is olvassa leelőbb, egy olyan lap akadt a kezébe, melyet nem ösmert még a megszokott látásból. Akárhogy lett légyen összehajtvva valamely megszokott lap, megmondta volna már a papirosáról, nyomásáról is, hogy: ez a Pesti Hirlap, ez a Magyarország, ez az Az Ujság. De azt a lapot ő még egyszer sem látta, vajjon miféle is az?

Kibontotta: a Bieberfelder Staatszeitung volt.

- Előfizettem rá egy évre, - mondta Domonky Sebestyén közönnyel, de Gedeon csak kiolvasta a szeméből, mit akart ezzel közölni vele az atya. Azt, hogy: - előfizettem a lapra, hogy hadd legyen valami mégis, ami kapcsot teremt Jóka és a trónörökös között.

És mindjárt a legelső számban egy napihír volt, melyben Adalbert trónörökös is szerepelt. Most legelső ízben történt, hogy az „Anonima hungarica” esedékes kamatait kiosztották öt szegénysorsu menyasszony között és a kiosztást a trónörökös végezte. (A németországi kis hercegi udvarok, nagyobb szabásu dolgaik nem lévén, kicsi dolgokban is szívesen ténykednek.)

A kiosztás előtt az Erbprinze egy kis beszédet mondott, melyben arra kérte a megajándékozott arákat, hogy hálával gondoljanak mindig a nemeslelkü, ismeretlen magyarra, akinek adományából származnak az összegek, amik családi fészket megalapozni és megrakni segítenek. És ha megelégedettek, boldogok lesznek, - így fejezte be a trónörökös a beszédet - akkor imádkozzanak azért a nagylelkü emberért. Hogy adjon isten neki és háza-népe, családja minden tagjának zavartalan boldogságot és megelégedést.

És Domonky Jóka, mikor mindnyájan pihenni tértek, több képes lappal együtt a Staatszeitungot is magával vitte. És szobájába érve, kibontotta és belétemette az arcát és sirni kezdett és azt kérdezte magától, meghallgatja-e vajjon az isten a bieberfeldi menyasszonyok imáját?

...Kodolányi Magda is sirt, Domonky Jóka is sirt, de mi mérhetetlen különbség is volt a két leány titokban sirt könnyei között: De hát víz és víz között is van különbség, hát könnyek és könnyek között ne lenne?!

Második rész.

I. Bakunin Feodor professzor.

Bakunin Anna, Bakunin Feodor volt egyetemi professzor leánya, sápadtan az izgalomtól szobája ablakában állt és reszketve kitekintett az uccára, mely Szentpétervár egyik zajtalanabb uccája volt.

Ki is nyitotta időnkint az ablakot és féltettel kihajolt az uccára, az egyensúlyvesztés határáig messzire, de mindannyiszor visszahúzódott és meglátszott az arcán a csalódás. Még mindig nem jött, akit óhajtott. Egy zöldhajtókás, uniformisos katonatiszt, ki a szemben lévő kis palota erkélyén állt, le nem vette róla szemét az egész időn át... Bakunin Anna nagy szépség volt.

- A kiállhatatlan, megint engem les! - így szakadt ki szájából az ingerült szó; majd, mintegy saját magához intézve a beszédet, mondta:

- Istenem, hol is maradhat; hol is csak?

Vőlegénye egyetlen barátja, Timirjasev gyógyszerészt várta, ki megígérte volt neki még reggel, hogy legkésőbb tizenegy órára nála lesz és hirt visz neki vőlegénye sorsáról. Milyen büntetést mért rá a hatalom; az az átkozott zsarnoki hatalom, mely száz millió jogtalant tart rabláncon másfél millió kiválasztott kedvéért.

Nisopol Cirill, a már jól ösmert fiatal orvos volt Bakunin Anna jegyese. Ugy nyolc évvel idősebb volt Annánál; Cirill huszonkilenc, Anna még nem egészen huszonegyéves volt... és ami összehozta őket egymással, nem regény, nem dráma, hanem gyermekszoba-idyll volt, mondhatni. No meg egy nagy tudós teoriája, az Anna atyjáé.

Alig hároméves korában már anyátlan maradt Bakunin Anna, de jóllehet atyja még erőteljes férfi volt és még megkivánhatta volna a szerelmet, mégsem nősült meg másodszor is. Egy vidéki özvegyasszonyt vett magához, egy gimnáziumi tanár özvegyét, alig tizenégyéves kis fiacskájával együtt; az özvegyasszony vezette a háztartást, a fiu meg játszótársa lett Annának, hogy negyedfél esztendővel később tanítója is legyen és oktassa. Az ábéáb-ra és másra is. Tanította és játszott vele, minthogy jött... ez a kis fiu Nisopol Cirill volt.

Olyan ragaszkodása gyermeknek gyermekhez, mint Ancsuka ragaszkodása Cirillhez és ez utóbbié a szőkehajú kis leányhoz volt, nem igen lehetett még a világon. A kis Nisopol Cirill még iskolába sem akart járni, csakhogy örökké a leányka mellett lehessen és Ancsuka, a kis csöppség, boldog volt, ha a magáéból egy-egy falatot adhatott Cirillnek. Mindig csak közösen étkeztek: a professzor, a házvezetőnő és a két gyermek s noha bőven jutott mindegyiknek mindenkől, mégis csak úgy volt nap-nap után, hogy Ancsuka a magáéból adott a fiunak és a fiu a magáéból Ancsunak. És mindegyik boldogan nézte, mint élvezi meg a másik a falatot. Mint két egymás mellett megöregedett házaspár, kinek már jól sem esik a falat, ha nem egymással megfelelve fogyasztják el: úgy tett a két gyermek is, összekerülésük pillanatától fogva.

A professzornak is eszébe jutott ez a hasonlat és jóllehet csak mérsékelten vallásos volt - a tudomány és a vakbuzgóság összeférhetetlen is lett volna egymással - de a Gondviselésben való hitét nem rendithette meg benne még a tudás sem. A Gondviselés akaratára történt, hogy ő magához vette Nisopolnét és a fiát s így önkéntelenül is foglalkozni kezdett az eszmével, hogy leánykájából és Cirillből majdan egy párt csinál.

Szemefénye, lelke volt a leányka és még a bölcsőben pihegett a csöppség, még énekelve ringatta a dadája s őt már foglalkoztatta kis mindenének jövője. Még a leendő férjhezmenése szempontjából is. Mert különös gondolatai, eredeti eszméi voltak, ami a házasságkötéseket általánosságban illette.

Ixnek van egy fia vagy egy leánya és Ipszilonnak van egy leánya vagy egy fia, - így elmélkedett Bakunin professzor - és az egyiknek nevelése, a lelkébe öntött jellem és gondolkozásmód de különböző lehet a másiknak nevelésétől, gondolkozásmódjától és lelkétől. Mégis úgy hozza magával az élet, hogy Ixnek ama fia elveszi Ipszilonnak ama leányát, vagy megfordítva. Célszerű ez, helyes ez, jó ez? Nem! - mondta meggyőződéssel a professzor.

- Hogy a szerelem nem kérdi, ki milyen nevelésű és jellemű? Elég sajnálni való, hogy nem kérdi, - vélte a professzor. - S hogy az ellentétek vonzzák egymást és kölcsönösen kiegészül a két jellem? Ostobaság, közhely, - mondta a tanár ur. A fukarsághoz szoktatott férfi sohasem lesz igazán boldog a pazarláshoz szoktatott asszonnal - és a tudományokat kedvelő férfi sem a léha és csak mulatni szerető nővel. És ha egetverő szerelem volt is köztük, akkor sem. Hát a mélységesen vallásos asszony vajjon boldog lesz-e egy istentagadóval és viszont?

- A szerelem nem vak, csak kába és a kölcsönös vágy az egymás teste után, - így építette gondolatait a tanár ur - azzal áttatja magát a jellembeli különbségek láttára, hogy: legyünk csak az egymáséi, majd másként lesz. Mintha jellemváltató hatása lehetne a csókoknak! És összekerül fehér és fekete, összekerül savanyu és édes: magas és alacsony, fényes és fénytelen, tömör és átlátszó, csillag és szemétdomb és pokol meg mennyország kerül így össze egymással és azt hiszik a felületesek, a balgák, hogy a házaspár két teste és két lelke, melynek mindegyike egy-egy külön világ, is olyan, mint két szín, vagy két különböző ízű folyadék. A kék szinből és a sárgából zöld szín lesz, a savanyuból és az édesből savanykás lesz... de sem a jobb házból való kiművelt leány és az eldurvult lelkű, parlagi férfi, sem a kalandvágó, nyugtalanvérű asszony és a kontempláló, otthont-kedvelő férfi nem egyesülhet egymással úgy, hogy a kettőből valami elfogadható egy legyen. Nem kémiai processus a csók és az ölelés, nem vegyészeti folyamat.

Bakunin tanár erről évek múltán könyvet is irt, mely világhirt szerzett a nevének és a továbbfolyó gondolatmenete ez volt:

- A jól figyelő szem már a fejlődő gyermekben látja, milyen lesz a jelleme, ha felnőtt, s így okosan teszik a szülők, ha gyermekeiknek már jókor szemelnek ki társat. A hozzáillő körökből persze (de ez nem elengedhetetlen feltétel) és olyat, melynek jelleme körülbelül kongruense a másiknak. A két fiatal életet aztán egymásnak kell hogy neveljék a szülők és a házasságban a két életből: egy élet lesz. Ez lesz az igazán boldog, az ideális, mert természetes házasság.

A jövő század házassága: volt a címe a Bakunin könyvének. Ez volt az a könyv, melyről Jókai a trónörökösnek említést tett, mikor egymás mellett lovagoltak a pagonyban.

- Hát a szerelem? - kérdezte könyvében a professzor. - A szerelem is szabályozható, - vélte - csak még nem értik a módját az emberek. De eljön még az ideje annak is, hogy az egymással való házasságra kiszemeltek egymásba is fognak szeretni annak rendje szerint.

Bakunin professzor nem volt valami felületes ítélő. Sőt a legkomolyabb tudósok egyike volt. Előbb behatóan tanulmányozta az életet és csak azután állt elő a maga teoriájával és eszméjével a világ elé.

Valahol csak egy szétment, vagy boldogtalan házasságról tudomást szerzett, észrevétlenül, feltűnés nélkül kikutatta a két házastárs életét, bölcsőjüktől az oltárig és a válásig. Erre ezreket költött el a professzor. Kik voltak a házastársak szülői, milyen nevelésben részesültek a hitvesek és milyen irányu volt a nevelés, amit kaptak? Jellemüket és vérségüket, kedvteléseiket és szokásait is kutatta és tíz évi tanulmányozás után arra a meggyőződésre jutott, hogy a sok rosszul elsült házasság oka csak az a lényeges különbség lehetett, mit a hitestársak vérsége és nevelése, meg jelleme mutatott.

S ez megerősítette őt abban a hitében, hogy viszont: a kielégítő házasságkötés alapja csak a házaspár jellemének és vérségének kongruenciája lehet s hogy egymásnak kell nevelni a párokat, már eleve tett kiválasztás után. Bakunin professzor szerint: ha összeházasítunk egy kalandokra vágyó férfit és egy, könnyü erkölcsű nőszemélyt, ez még mindig megfelelőbb és jobb lesz, mintha összekerül egy becsületét féltő férfi és egy romlottvérű, féktelen leány. És így van ez minden más fronton is; szerénnyel szerénnyet és törekvővel törekvőt, uri lélekkel urit és parancsoló természetűvel parancsolót. De sohasem kötelességtudót és léhát, sohasem könnyelműt és számítót. Inkább mindakettő romboljon, de ne rombolja le az egyik fél azt, mit a másik fél nagy fáradsággal felépít...

Mikor Bakunin professzor észlelte, hogy körülbelül és nagyjában egyforma természetűek a gyermekek; mindkettő szelid és türelmes, mindkettő szeretőszívű és közvetlen és épen oly szófogadó, mint hálás: mikor Bakunin professzor ezt úgy látta, a Gondviselés cselekedetének vette, hogy ő épen Nisopolnét és kis fiát fogadta be magához a házába. Mást is fogadhatott volna; volt reflektáns és ajálkozó igen szép számmal.

Megfigyelte a két gyermeket és hetek, de még hónapok után sem történt, hogy az egyik a másikra rákiabált, vagy csak meg is neheztelt volna. Mint két galambfiók az eresz alatt a ducban, úgy élt a két gyerek a professzori jól berendezett lakásban.

Hálószobája mellett volt a gyermekek szobája és az asszonyé. Egy reggel aztán azt látta a professzor - Nisopolné asszony bevásárolni volt - hogy eljegyzésdit játszanak a kis szentek. Két elefántcsont-karika, mit a lomtárban valami függönyről letéptek volt, szolgált nekik a játékhoz mint jeggyűrű; egy szék volt az oltár és egy leakasztott Szent András, amit ráállítottak a székre, volt az oltárkép. Most letérdepeltek előtte és Cirill is vett egy gyűrűt, Anna is. - Igérem neked, Anna, hogy feleségül foglak venni, - mondta Cirill. - Idéjem neted Tijil, hod hozzád medet, ha nad letet, - mondta Anna. Aztán ujjukra huzzák a gyűrűt és peckesen körülsétálták a széket... gyermeki hitük így képzelte el magának az eljegyzést.

Bakunin professzor, ki, ha közönséges halandó lett volna, csak megmosolyogta volna e játékot, komoly maradt, sőt a könnyeit törölte. Meg volt róla győződve szentül, hogy teoriája valamikor még áldására fog szolgálni a világnak és a Gondviselés jutalmát látta abban, hogy leánykája, szemefénye részére egy megfelelő fiút küldött a házába... nevelje fel gyermekének férjül.

Még aznap ebéd után megmondta az asszonynak, mi a terve Cirillel és Annával. Csak maguk ültek az ebédlőben az asztalnál; Ancsuka már édesdeden aludt, pajtása meg hűségesen mellette ült és hessegette a legyeket az ágyáról. De csak félkezével tehetette, másik kezét a leányka fogta; így alhatott el és játszótársa gyöngéden már úgy hagyta. Ha kihuzza a kezét, még fölbred. És olyan vigyázatos csöndben maradt a fiu, hogy behallatszott az ebédlőbe minden lélegzetvétele és pihegése a csöppségnek.

Bakunin professzor behuzta a gyermekszoba ajtaját és beszélni kezdett Nisopolné asszonyhoz. Érzelmesen és halkán, de terjengősen, hosszadalmasan beszélt, szokása szerint minden igazi oroszoknak.

Nézze csak, Nisopolné, - kezdte és érdekes tudósarca ellágyult, - nézze csak, Nisopolné asszonyom, leánynéven Scseglevitov Katalin, úgy akarok most magához beszélni, mint becsületes orosz ember a másikhoz.

- Orvostanár és keresztény vagyok, sokat olvastam és tanultam is és lelkemre mondhatom, asszonyom, Scseglevitov Katalin asszony, hogy sok minden egészen másként van, mint állítják és elhítetik velünk a papok. Ugy ahogy a papok hiszik az Istent, vagy el akarják hitetni velünk, hogy hiszik, én nem hihetek benne még ha megölnék sem. Azt mondják a papok, hogy ő könyörületes és jó és irgalmas meg igazságos még az állattal is. Igazságos?! No lássuk

csak! Gyerekkoromtól fogva nem tettem rosszat sem emberrel, sem állattal, de még élettelen dolgokkal sem, higgye el. Egy verébtöjást sem szedtem ki a fészekből, egy hangyabolyt sem rugtam szét a kertünkben. Sőt dolgoztam, nem magamért, de a hazámért, az emberiségért, a világot; mindenkiért, csak magamért nem... és mégis csak, mit tett velem az Isten? A hitnek és a papoknak az a bizonyos igazságos Istene? Megérdemeltem volna, ugye, hogy boldog legyek, vagy legalább is nem boldogtalan. De ha egy rablógyilkos lett volna a birám és az döntött volna a sorsom fölött, az is igazságosabb lett volna hozzám, mint az Isten...

Nisopolné a mellére tette a kezét és észrevétlenül keresztet vetett magára. Parányi kis keresztet, olyan rövid volt csak a vonala, mint egy gyújtó.

- Volt egy feleségem, - folytatta a professzor. - Mit mondjak, Scseglevitov Katalin, hogy mi volt nékem az az egyetlen egy asszony? A boldogságom, az üdvöm? ez lapos és hétköznapi kifejezés. Nem fog engem megérteni, Nisopolné Katalin asszonyom, mert jóllehet intelligens nő maga, mégsem tanult sem asztronomiát, sem természettant. Hát, ami a kölcsönös nehézkedés a csillagok között, ami ha megzavartatnék csak egy félpercre a feléig is, megállana és elpusztulna a mindenség, az volt nekem az az asszony, az én párom. Mégis elvette tőlem az Isten, kit igazságosnak neveznek a papok. Megérdemeltem ezt, Nisopolné, mondja? Az életem gyökere volt az az asszony, lelkenek gravitációs súlypontja volt... de ha kifárad a Szent Iliodor sirkertbe, hát ott láthat egy szomorú földhantot és rajta még egy szomorúbb keresztet. A keresztnek a feleségem neve: Pepelajev Alexandra Mária... megérdemeltem ezt, Nisopolné, mondja?

Az asszony a könnyeit törölte és mondani akart valamit, tán egy vigasztaló szót.

- Ne, ne szóljon semmit, csak hallgasson, - mondta Bakunin Feodor professzor és elgondolkozva simított egyet a szakállán. - Ugy ahogy a papok hiszik az Istent, én nem hihetek benne még ha megölnék sem. De az Isteni Gondviselésben és a Gondviselés igazságosságában és utmutatásában már rendületlenül hiszek. Azaz: ne mondjam a Gondviselést sem isteninek, se mennyeknek; elég ha természetinek nevezem. A természet gondviselése, ez a fenomenális és fölemelő jelenség, melyet hatásában követhetünk gyermekkorától a földnek egészen máig; mely megvigasztalja a gondolkozó embert és megnyugtatja a jövőre nézve; melyet ott látunk működni az égitestek életében és a sejtében is: a természet gondviselése az, amiben meggyőződéssem egész fanatizmusával hiszek...

- Ön abból, amit mondtam, csak keveset érthetett, asszonyom. És mert nem eshetik jól látnom, mint bólint igent olyan dolgokhoz, mikhez vagy semmit, vagy csak keveset érthet, ezért nagyot fogok most ugorni és a gyermekeinkre áttérni, figyeljen csak.

- Az én Ancsukám most mindössze alig hatéves, az ön Cirillje is még csak tizenégy vagy tán ennyi sem. Életüknek a kezdetén vannak, a kezdetnek is a legkezdetén csak, nemde?... mégis azt mondom én önnek, Scseglevitov Katalin asszony, hogy a Gondviselés utmutatása szerint, no meg a tudományos meggyőződésnél fogva is, ez a két gyermek egymásnak van teremtve. Akkor amikor férj és feleség legyen Nisopol Cirill és kis lányom, Bakunin Anna.

Nisopolné megmozdult, olyanformán, mint valaki, akit ájulás környékez és most körülnéz, mibe is kapaszkodjék, nehogy leessék. Ott volt mellette az asztal, nehéz tölgyfaszék is volt mellette kettő is, de csak az abroszba fogózott a kezével, mely vékonyujju és száraz, de elég sima volt.

Bakunin professzor jól tudta, hogy mégsem fog elájulni a jó asszony, ezért nyugodtan folytatta, ahol elhagyta:

- Ön hozzájárul tervemhez és ez mindenekelőtt eredményezi, asszonyom, hogy máától fogva nem házvezetőnőm ön többé. No, ne ijedjen meg, kérem: ön továbbra is nálunk marad, nem

küldöm el; csak a titulusa az ön ittlétének változik. Mától fogva úgy tekintjük a dolgot, hogy a gyermekeinké ez a ház és ez az otthon, s hogy én, mint özvegyiségre jutott apa és ön, mint özvegyiségre jutott anya, a mi szeretett gyermekeinkhez költöztünk. Én a leányomhoz meg a vőmhöz, ön a menyéhez meg a fiához... megértett engem, asszonyom, remélem.

Nisopolné könnyezni kezdett, becsületesen, csöndesen, boldogan s ez megmutatta, hogy megértette a professzort.

- Hát csak sirja ki magát, Nisopolné Katalin asszonyom, - folytatta nagy melegséggel a professzor és megint simított egyet dérverte szakállán. - Én is sirnék, ha asszony volnék, higgye el, mert meggyőződésem és rendületlen hitem, hogy boldogok lesznek egymással a mi gyermekeink. De most engedje meg, hogy befejezzem, Nisopolné Scseglevitov Katalin.

- Ön mától fogva az én lánykámnak is anyja, ahogy én viszont atyja vagyok az ön fiának is. S ön a fizikumukra gondol, szellemi nevelését pedig én veszem a kezembe a kicsiknek. Most meg menjünk át a szobájukba, édesem.

Átmentek; lábujjhegyen, óvatosan, minden nesz nélkül, mert föltételezték, hogy alusznak a gyermekek. Hát csakugyan aludt már a fiucska is s mikor meglátták a két csöppséget, elbűvölten megálltak és szinte könnyeztek.

Ancsuka az ágyacskájában feküdt és mellette egy zsámolyon ült a fiu. A selyemből kötött óvó-háló lent maradt s így a fiucska az ágyra hajthatta a fejét, melyet a leányka balkarja átölelve tartott. Jobb keze pedig, melynek ujjacskáján még ott volt az a csontgyűrű, a fiucska balkezébe fogózott. Ugy aludtak: hanyatt fekten a leányka és jobb oldalra dőlten a fiu; egymásmellett két gömbölyű gyermekfej, mindakettő szöszke és rózsás.

- Lássá, - suttogta a professzor és föléje hajolt a két gyereknek. - Lássá, - lehelte mégegyszer - a mi gyermekeink, Scseglevitov Katalin. A Gondviselés utmutatása, - mondta és óvatosan megcsókolta a két gyereket - már hosszabb ideje, hogy a Gondviselés utmutatását látom és én megértője vagyok a Gondviselés szavának.

Az asszony is föléje hajolt a két gyereknek és ő is csókot lehel két redőtlen homlokra, majd elhagyta a professzorral a szobácskát és meghatottan zokogni kezdett. - Ta... tanár ur, - így csuklott a kendője mögül, azután abbahagyta a kísérletet és szinte nekiesett a professzor kezének. Megragadta és görcsösen csókolta, majd odanyomta a halántékához, végighuzta az orcáin és ismételten szorongatta és csókolta.

Bakunin professzor, mikor nagysokára lecsöndesedett az asszony, átadott neki egy kis kulcsot, nikkeltől. - Házipénztáram kulcsa, - mondta gyöngéden. - Mától fogva ön úgy rendelkezik a pénzemmel, mintha csakugyan anyja volna a kis lánykámnak.

És csak ekkor gyujtott rá a megszokott ebédutáni szivarra. Jóérése visszatartotta volt tőle, hogy olyankor szivarozzék, mikor életbevágó dolgok fölött határoz.

II. A titokzatos Babjánszkij grófnő.

Nisopolné másnap délután a Szent Iliodor temetőbe hajtattott. Magával vitte a két gyereket is és utközben egy virágkereskedés előtt megállt és hamarosan egy csokorra való virágot vett. A korán elhalt Bakuninnének szánta.

A temető előtt ugyan eszébe jutott az asszonynak, hogy nem tudja a Bakuninné sírját, de csak be kellett menni az őrhöz és az hamarosan meg tudta neki mondani. Elővette a temető törzskönyvét, egy darabig lapozgatott az indexben, azután ujjával egy rubrikára mutatott.

- Megtaláltam, - mondta. - Bakunin Feodorné asszony Pepelajev Alexandra Mária... huszonharmadik parcella, szélről. Abba az irányba tessék, - udvariaskodott, mert borraivalót kapott.

Teljesen okkupált kis temető volt, új halott már nem kaphatott helyet a földjében. Még husz év vagy kevesebb is, ha úgy fordul és kilakoltatják a holtakat és házhelyekre osztják a sírkertet. Utjában volt a terjeszkedő városnak.

Mi készítette Nisopolné asszonyt, hogy kimenjen a sírkertbe és virágot vigyen a halottnak? Hát, sajtáságosan gondolkoznak az asszonyok és Scseglevitov Katalin sem volt kivétel. A halottnak köszönheti, hogy Cirilljét olyan szerencse érte, tegnap óta az ő helyzete is milyen más lett, hát csak megérdemel egy kis virágot a halott és egy imádságot a másvilági üdvéért!

Könnyüszerral megtalálta a sírdombot. Szomorufüz volt a fejéhez ültetve és a füzfa most még fiatal törzséhez mintegy hozzátámaszkodott a márványból való sírkereszt. Aranybetűs felírása még majdnem friss volt: Pepelajev Alexandra Mária, férjhez volt Bakunin Feodorné.

Letérdepelt - és letérdepeltette a két gyereket is és imádkozott egy verset a halottért, aztán odaadta a gyerekeknek a rózsákat, szórják tele ők velük a sírdombot.

Épen menni készült Nisopolné asszony, mikor sietve odajött hozzá a temető-őr. A borraivaló bőséges lehetett.

- Ezt meg tetszett nézni? - kérdezte és egy arasznyi kis fülke-félére mutatott, mely a márványkereszt törzsébe volt mélyítve és márványszínű ajtócskával elzárva.

- Ezt itt? - mondta az asszony. - Ni, csak most veszem észre, hogy itt van. Azt gondoltam, csak valami ciráda.

- Nem ciráda, - magyarázta a temető-őr és megnyomott hüvelykujjával egy gombfélét. A márványajtócska felpattant és Nisopolné a kis fülke mélyében egy arasznyi porcellánfestményt vett észre, mely bele volt cementezve a márványba és azonfelül odasrófolva a négy sarkán is.

Olaszországban szokás, hogy a halottak szobormását vagy fényképét teszik ki a sírkövekre, ott azonban úgy, hogy szabadon van a szobor vagy a fénykép, legfőlegb hogy ez utóbbi üveg alatt van. De se Szentpétervárott, se máshol az orosz birodalom földjén nem ösmerik ezt a szokást s így Nisopolné asszony ugyancsak elcsodálkozott a festményen.

- Bakunin Feodorné képe, - magyarázta a temető-őr készségesen. - Annak a képemása, ki itt lent alszik. Nézze csak, milyen édes és szép asszony volt!

Nisopolné lehajolt, hogy jobban lássa a festményt és egyszerre a könny szökött az arcába. Most értette csak meg a professzort, hogy úgy kikelt az Isten és az isteni igazságtalanság ellen. Csakugyan nagyon édes és szép lehetett, akit időnek előtte elrabolt tőle a kegyetlen

sors. Hogy szerethette a professzor ezt az asszonyt és milyen boldog lehetett vele, milyen elégedett!

Felvett a sírról egy félig kibontakozott kis bimbót és betette a fülkébe a képhez, aztán becsattantotta az ajtócskát és elment. És ahogy hazafelé vitte a kocsit, folyton csak csókolgatta Ancsukát és esküdözött saját magának, hogy anyja helyett anyja lesz és olyan jó lesz hozzá, mint senki. - Meg lesz velem elégedve a te szép és édes kis anyácskád, - így babusgatta a leánykát és könnyeket hullatott a fejére.

Azután multak a hónapok és az évek és Bakunin Feodor tanárnak sohasem volt oka megbánni, hogy Nisopolnét a házába vette. Körültekintő, gondos és nagyon szerető anyja lett a kis lánynak, csakugy mint a tulajdon fiának.

Nem bánta meg Bakunin soha azt sem, hogy Nisopol Cirillt szemelte ki Ancsukának férjül. Szinte egy lélek volt a két gyerek; mindakettő szelid és szófogadó, jószivű, és türelmes és mindakettő tanulmányos és komoly. És úgy szerették egymást, hogy az már megható volt. Egymás nélkül még asztalhoz sem ültek és ha gyengélkedett közülök az egyik, a másik még virrasztott is mellette, úgy ápolta. És az a bizonyos csontgyűrű mindegyiknek állandóan az ujján volt.

Mikor Nisopol Cirill huszonkétéves lett, Ancsuka körülbelül tizennégyéves volt. Gyönyörűen fejlődött kis lánnyá lett; szőke volt, zöldesen égszínű szemekkel, keblecskéje is már dombrodni kezdett és testének minden más vonala is már a *nőre* készítette gondolni az embert.

És Nisopolné észrevenni vélte, hogy más szemmel néz most Cirillje Ancsura, mint azelőtt. Csókjai is hosszabbak lettek, bensőbbek.

- Tanár ur, - kezdte egy napon, mikor sétálni voltak a gyerekek - tanár ur kérem, én azt hiszem, ideje hogy elválasszuk egymástól a két fiatait.

- Miért véli ezt, édesem, Nisopolné Katalin asszony?

Nisopolné megmondta, miért.

Mire Bakunin professzor fölényesen, meggyőződéssel mosolygott.

- Lássá Nisopolné, - mondta - ez is az én teoriámhoz tartozik. A szerelem szabályozásának dolgához. Ne szeressen meg Cirillünk egy másik lányt, ki esetleg olyan különböző tőle lélekre és jellemre, mint a gidától a vadmacska, vagy a baktériummentes forrásviztől a romlott bor. És Ancsukánk se szeressen meg másvalakit, csak egymásra áhitozzanak a gyermekeink. Hát csak hadd csókolozzanak és öleljék meg egymást... így jó ez. Hogy egyelőre több ne történjék köztük, arra természetesen gondosan ügyelnünk kell, de elválasztani őket egymástól: nem, Scseglevitov Katalin, azt nem helyeslem. Más környezet, más benyomások; más benyomások, más gondolatok; más gondolatok, más vágyak... a más vágyak pedig de sokszor nagyon végzetes eltérítői az embernek. Más nőszemély felé terelik és ha nem hozzávaló a nőszemély, akkor katasztrófa származhatik belőle. Hogy világosabban beszéljek, asszonyom: a nemi vágy most már mutatkozik a két gyerekben és egymás után vágyódnak... helyes; de ha elválasztjuk őket egymástól és Cirill más lányok körébe kerül, akkor a sok új benyomás és a sok új inger eltérítheti vágyát attól az egy leánytól, akire akarom, hogy irányuljon a vágya. Így vélem én szabályozhatónak a szerelmet.

Nem is költöztették el Cirillt a házból, hanem továbbra is a szobájában hagyták, mely természetesen már azelőtt is más részében volt a lakásnak, mint az Annáé. Ancsuka Nisopolnéval aludt, Cirill szobája pedig a professzor hálószobáján tul volt.

A professzor is, az asszony is persze élesen figyelte a két gyermeket, figyelte pedig különösen akkor, mikor egyedül hitték magukat a fiatalok. És egyszer azt látta a professzor, hogy

Nisopol Cirill, a már ujdonsült fiatal doktor ur, nem száján csókolta Annát, ki akkor már tizenhétévesnél is idősebb volt, hanem a kezét emelte az ajkához és azt csókolta imádatosan, hosszan.

Mire Bakunin professzor könnyezni kezdett, mint egy gyerek. - A szájcsók az semmi, - mormolta - azt csupán csak a vágy is szülhette. De a kézcsók: az már szerelem és imádat, mely felülemelkedik a hétköznapi vágyon.

- Tehát győztem, - folytatta magában. - Theoriám győzött és ha általánosságra nézve még nem is, de erre a két gyerekre nézve győzött. És ami egy esetben sikerült, sikerülhet ezekben meg ezekben... és remélem és hiszem, hogy amilyen boldog lesz az én Ancsukám Cirillel, olyan boldog lesz ezután sok ezer más pár is, ha majd magáévá teszi eszméimet a nagy világ.

Másnap estére nagy vacsorát rendelt, melyre meghívta tanártársait és néhány más ösmerőst is. És a gyerekekkel történt előzetes megbeszélés után, melyre ezek majd agyoncsókolták az öreget, kollegái és barátai előtt Bakunin hivatalosan is publikálta az eljegyzést: Nisopol Cirill orvos ma jegyet váltott leánnyal, Annával.

És hogy már régebben készülhetett erre az aktusra, mutatta a két eljegyzési gyűrű. Arannyal áthuzott elefántcsontgyűrűk voltak és a jegyesek nevének felül két eljegyzési dátum volt mindegyikben. Az egyik az aznapi volt, a másik pedig úgy tizenhárom évvel régebbi. Annak a szép napnak a dátuma - feljegyezte volt magának a professzor - mikor Cirill és Anna, még mint aprócska gyerekek, a székre tett Szent András előtt kölcsönösen házasságot ígértek egymásnak.

Ah, milyen más ize volt ezután a csókoknak, miket a fiatal jegyesek váltottak! Egy-egy misztikus ígért volt mindegyik, melynek mögötte édességeket sejtettek, amilyenek csak a paradicsomban teremnek. Tüzméztől átítatott gyümölcsök, amik megrészegítenek és üdvözítenek is egyszerre.

És milyen büszkén és boldogan sétáltak, kart karba öltve, a fiatal jegyesek. A huszonhétéves Cirill és a még nem egészen tizenkilencéves Anna. És milyen boldogan és büszkén fogadták a sok őszinte gratulációt; diáktársak, szomszédok, de még ösmeretlen emberek, volt háladatos betegek a tanárnak is jöttek, vagy névjegyüket küldték és gratuláltak, sok szerencsét kívántak.

Egy gyönyörű tavaszi délután - Szentpétervár vagy talpon volt, vagy kocsiban ült - Cirill és Anna szerelmesen egymáshoz simulva a Ligovszkaja nevű boulevardon sétáltak. Olyan boldognak érezték magukat, mint két virágbimbó a májusi napfényben.

Miről beszéltek, miről nem: sohasem tudják ezt a szerelmes jegyesek. Csak sétáltak és egymáshoz simulva, egymás mellett örülve az életnek, tudomást se vettek volna a világról, ha szokatlan élnéke az utcának meg nem merevedett volna egy csapásra. A fölfelé robogó kocsik sietve oldalt tértek és megálltak, a járókelők is megálltak, arccal az uttest felé fordulva, a parasztok és parasztasszonyok meg letérdepeltek a kövezetre, úgy vártak. Mi volt ennek a jelenségnek az oka?

Egy udvari fogat, mely vágatva a Fontanka felé tartott. Előtte egy lovasított fullajtár. Udvari kocsis, egy óriási termetű litván, hajtotta a fölséges lovakat, a kocsis mellett pedig egy kozák ült, kucsma a fején, noha meleg volt.

A kocsiban egy magános nő ült, egy ékszerektől ragyogó bálványkép, kinek látszólag tetszett a nagy tisztelet, amit tanusított irányában az utca, és ahogy jobbra is nézett, balra is a gyalogjárón veszteglő sok emberre, megpillantotta Cirill mellett Ancsut is.

Csak egy pillanatig habozott, aztán megállította a kocsit. Kiszállt és Anna felé tartott. A kozák is leugrott a bakról és tiszteletteljes távolságra követte.

Alig harmincévesnek látszott és határozottan észvesztő szép asszony volt. Nagyhercegnőnek nézte az utca.

Odalépett Annához és megsimogatva arccoscáját, leereszkedő nyájassággal kérdezte:

- Nemde te vagy a kis Bakunin Anna, Bakunin professzor leánya?

- Én vagyok, fenség, - felelte Anna.

- Igazán örülök, hogy véletlenül megláttalak, gyermekem. Olvastam az ujságokban, hogy menyasszony vagy... és ez itt a vőlegényed, ez a fiatal ur? Hát, engedd meg, édesem, hogy megcsókoljalak és szerencsét kívánjak.

Azzal már körül is ölelte Ancsut, hosszan a keblére zárta és bensőségesen megcsókolta többször is. Majd egy hirtelen gondolatnak engedve, leakasztotta a nyakán csillogó ékszer, egy vagyont érő háromszoros briliáns-sort és Ancsuka keblébe csusztatta.

- Ezt neked adom, kis menyasszonykám, - mondta - azután visszaült a kocsijába és elhajtott.

Olyan álomszerű volt minden, ami történt és Ancsuka csak azért nem képzelte álomnak, mert érezte a keblében a nyakéket. Egy nagyhercegnő ajándéka - örvendezett. - Alkalmasint valamikor nagyon beteg volt, - fordult mintegy magyarázólag a sok emberhez, ki egy pillanat alatt köréje csoportosult, - de édesapám megmentette az életét és most hálából megajándékozott és megcsókolt.

- Éljen a nagyhercegnő, - kiáltotta egy emberke a tömegből. Valami irnokféle, vagy tisztviselőcske lehetett.

Mások is hitték, hogy nagyhercegnő volt, már csak azért is, mert udvari fogaton jött; de mint minden nagy városban, úgy Szentpétervárott is akadt olyan ugynevezett utcai jólértesült, aki mindenben informált és mindent tud. S aki jóakarattal megmagyarázza a népnek, hogy mint vannak valóságukban a dolgok. Bámulják is ezért sokan azt a rendesen rosszul öltözött bácsit és kérdéseket is intéznek hozzá, mikre a tudására rátarti ember nagyon szívesen és készségesen válaszol.

Itt is akadt egy ilyen uccai jól értesült. Nem nagyhercegnő volt, - mondta - hanem Babjánszkij Tatyana grófnő, Leonid nagyherceg kedvese.

- Ah, - kiáltott fel ez is, az is. Valami csalódottság csendült ki e szótagból, az érdeklődésnek valami lejjebb szállított foka.

Bakunin Anna nem hagyta annyiban a dolgot. Hát alkalmasint úgy volt, - mondta, hogy a grófnő volt halálos beteg és őt tartotta meg édes apám az életnek.

Azzal sietve belékarolt Cirillbe és igyekezett vele eltűnni a tömegben.

Az uccai tudósnak még volt egy kis magyarázata a gyalogjáró közönség számára.

- Ugy van bizony, - mondta - az a Babjánszkij Tatyana grófnő Leonid nagyherceg kedvese s ez egy millió parasztnak a verejtékét költi rá évenként. És igazsága lehet a kicsinek, hogy hálával tartozik az atyjának, de érthetőnek találok azt is, hogy miért az uccát kereste ki arra, hogy hálájának tanujelét adja. Azért, mert ha százszor is grófnő és százszor is egy nagyherceg kedvese, mégis csak egy maitresse az a dáma, ki egy tisztességes családot nem látogathat meg.

Egy öreg asszony a közönségből helyeselt. - Biz ez úgy van, - dünnyögte - csak egy kitartott az.

Az aszfalt-tudós most már elemében volt egészen. Mint beteg, - folytatta élénken - elmehet az orvoshoz egy közönséges lebujszeli rima is, emberbaráti gonddal fogja kezelni; de látogatást tenni, szerencsét kívánni és ajándékot adni egy Babjánszkij Tatyana sem nyithat be egy tisztességes családhoz. Az, ha ilyesmihez kedve van, az uccán kell, hogy megragadja a jó szerencsét.

Anna és Cirill pedig ezenközben sietve tovább ment. Egy darabig egyik sem szólt egy szót sem, végre Ancsuka törte meg a hallgatást.

- Mit gondolsz, Cirillem, - kérdezte - szóljunk erről a találkozásról apának? Én helyesebbnek találom, hogy ne szóljunk. Amilyen finomérzésű ember az apánk, még rosszul eshetik neki, hogy - Anna itt mélységesen elpirult - hogy egy olyan életű asszony engem megcsókolt.

Cirill csatlakozott a véleményhez: hallgassák el ezt az incidenst. Sőt, - úgy mondta - a mamának se szólunk egy szót sem. Az ékszert pedig gondosan elrejtjük és úgy tekintjük, mintha megvettük volna a grófnőtől. Majd ha önállók leszünk, Ankám, jövedelmünkből évenként bizonyos összeget a szegényeknek adunk, úgy fizetjük meg az árát... jó lesz?

- Jó lesz, Cirill, - felelte Anna.

Cirill most édesdeden felkacagott, mint az olyan, kinek bohókás ötlete lett. Egy rubelt vett ki a zsebéből és pillanatnyi keresés után odaadta egy anyóknak, ki egy kapuban ült.

- Megkezdtem a törlesztést, - mondta és bejegyezte a noteszébe: részlet az ékszerre... egy rubel. - Nem sok, - folytatta jókedvvel - de mégis csak valami, Ancsukám. Tettem pedig ezt azért, hogy felpróbálhasd egy pillanatra az ékszert. Viselni még nem viselheted, mert még nem a tiéd, de hogy felpróbálhasd egy percre, arra már jogot ad ez a törlesztett kis részlet is.

Mire Ancsuka is édesdeden felnevetett. Nagy kópé vagy, Cirillem, - mondta - és megtapogatta keblében a briliáns-sort. Tudtad, hogy tán nem állom meg, hogy fel ne próbáljam ma este az ékszert, hát kimesterkedted, hogy jogom legyen hozzá... ezért csókot kapsz.

Fel is próbálta még aznap este a kösöntyüt és úgy ékszeresen csókolta meg Cirillt, aztán gondosan elzárta a drágakősört és mikor elérkezett az ideje, aludni ment. De sokáig nem hunyta le a szemét; valami nyugtalanította, maga sem tudta, mi?

De messze tőle, - palotájában, mely csupa ragyogás volt - egy másik nő sem birt elaludni az este. Babjánszkij Tatyana grófnő volt, Leonid nagyherceg kedvese.

Vajjon miért nem hunyta le a szemét? Tán a távolbaható szuggesztív erő volt csak, hogy mert Bakunin Anna nem aludt, ki folyton a grófnőre gondolt, ezért Babjánszkij Tatyana sem aludt?

Még sok rejtélyes valami van a nap alatt, amit nem derített még fel az emberi elme.

III. A tüzhányó pora és a Rákosé.

Babjánszkij Tatyana grófnő olyan ellenállhatatlan befolyást gyakorolt a már öszülő Leonid nagyhercegre, ki, hogy felesége már korábban meghalt, az ő kedvéért nem nősült meg másodszor is, hogy mindenre, amit csak akart, rávehette az ötvenesztendős embert. Már több, mint tizenöt éve mult annak, hogy az egyedül uralkodó kedvese lett és ez a körülmény egymaga is eléggé bizonyítja a nagy vonzóerőt, melyet Tatyana grófnő rá gyakorolt. A nagy vonzerőnek pedig ikertestvére vagy gyermeke a nagy befolyás.

Volt annyi belátása a grófnőnek, hogy abszolút lehetetlen dolgokat nem akart kierőszakolni a hercegtől. De ha olyasmit akart elérni, amit esze szerint teljesíthetőnek ítélt, akkor nem is nyugodott addig, míg csak célt nem ért.

Igy mindjárt az elején, hogy szeretője, azaz inkább pap nélkül való felesége lett a nagy urnak, kereken kijelentette előtte, hogy udvari fogatot igényel. Tudta, hogy örültje neki a nagyherceg s ezért megkockáztathatta, hogy így beszéljen hozzá:

- Az udvari fogatról nem mondok le. Ha beléfekhetem egy nagyhercegi ágyba, akkor belülhetek egy nagyhercegi kocsiba is... és mit volt mit tenni: Babjánszkij Tatyana grófnő udvari fogatot, udvari kozákot és udvari lakájokat kapott, amit hallgatagon megtürt maga a cár is.

Honnan hozta őt magával a nagyherceg, ki csak két év óta lakott állandóan Szentpétervárt, azelőtt a Kaukázusban parancsnokolt - senki a városban nem tudta; még kevésbé tudhatták azt, hogy ki és mi volt a szép Babjánszkij grófnő, mielőtt a nagyherceg kedvese lett. Tizenöt év elvégre már nagy idő! Szentpétervár városának népe már a kialakult viszonyt kapta kézhez; Leonid nagyherceg szentpétervári vezénylő tábornok lett, beköltözött palotájába, mely a legfényesebb kéjlakok egyike volt, beköltöztette abba kedvesét is és élt vele úgy, mint jó férj és feleség szokott. A kevésbé beavatottjai a városnak még azt sem tudták tán hat hónapig, tán egy évig sem, hogy az a csodálatosan szép asszony nem felesége a nagyhercegnek s hogy Babjánszkij Tatyának hívják.

- A Bakunin Annával való találkozás után több héten át olyan volt a nagyherceggel szemben, hogy újból magába kellett, hogy szerelmesítse még akkor is, ha már elhidegült volna iránta a barátja.

És egy bizalmas estebéd után így szólt a grófnő az ő rabjához:

- Egy kérésem volna, barátom... elmondhatom?

- Lekötelez vele, egyetlen Tatyánám.

- Köszönöm az engedélyt, drágám. Hát az a kérésem volna - önnek rendelkezésére lesz hozzá eszköze száz is - hogy... hogy távolíttasson el Szentpétervárról egy... egy Nisopol Cirill nevű orvost.

- Ni... Nisopol Cirill? - mondta a nagyherceg. - Majd fölirom magamnak... kissé nehéz név ez. De mondja csak, egyetlen Tatyánám, mit vétett önnek az a... no ki is csak? az a Nisopol vagy Sinopol Cirill?

- Nem vétett nekem semmit, de eltávolíttatni akarom azért, mert vőlegénye...

- ...no kinek is, egyetlen virágom?

- ...mert vőlegénye Bakunin Annának.

A nagyherceg felugrott és elfehéredetten nézett a grófnőre.

- Bakunin Annának?! Bakunin professzor leányának?!

Tatyana grófnő is felállt. Ő is fehér lett, mint egy nárcis-virág szirma és bizonytalan hangon válaszolt:

- Ugy van; Bakunin Feodor lányának.

- És... mondja, - kérdezte a nagyherceg - mi célja van önnek ezzel a dologgal?

Babjánszkij Tatyana grófnő úgy simult erre az emberhez és úgy nézett szerelmesen a szemébe, hogy a nagyherceg valami szédülésfélét érzett. - Ülünk le egyetlenem, - lihegte.

Tatyana maga mellé vonta egy szeszlóra. Pehelyprémmel szegélyes vérforraló otthonka volt rajta, mely eltakarta ugyan a keblét, de csupaszon hagyta a nyakát, csupaszon a vállal szélét és szabadon az alkarjait is könyökig.

Maga mellé vonta a szeszlóra és a nagyherceg ajka odatévedt a darabka vállra, mely olyan volt, mint egy tejfehér opál. Fehér és sima volt, de meleg is.

- No most... beszéljen, - ájultozott a nagyherceg a gyönyörtől.

- Az a célom van vele, hogy különb férjet óhajtok a leánynak, mint az a Nisopol Cirill nevű orvos.

- Különb férjet? - kérdezte a nagyherceg és oly dallamosnak találta, oly édesnek és lágynak az ő elragadó barátnője hangját, mint tán soha.

- Különb férjet! - suttogta a grófnő és a nagyherceg keze után nyulva, a szájához emelte a kezét; álomszerűen, lassan... öntudatlan boldogság a szemében. Olyan volt e pillanatban, mint egy ártatlan szűz, ki anélkül, hogy csak sejtené is, végtelen szerelmében az ő pástora iránt, az engedékenység áldozatához már nagyon közel van.

A nagyherceg már végzetesen elgyengült és Babjánszkij Tatyana tudta, hogy ilyenkor van a legalkalmasabb pillanat. Ilyenkor - tapasztalata szerint - már merészebb kérései is lehettek.

- Különb férjet, - egyetlen barátom. Csó... csókoljon meg, de... ne bántson... majd később... most hallgasson meg.

- Különb férjet... az ön fiát... Alexander Szergiusz nagyherceget. Most huszonegyéves lehet a kis nagyherceg.

- Az én fiamat, egyetlen Tatyánám! - lihegte a nagyherceg bódultan és csak itta a szerelmese csókjait.

- Az ön fiát, barátom, - felelte. - Ön tudja, mi a szerelmi boldogság (itt egy viszonzott csók ment, mely majd felgyújtotta a nagyhercegi palotát)... ön tudja, mi a szerelmi boldogság és meg vagyok róla győződve, hogy a fiának is ugyanolyan szeretne.

- Igen, igen - ájultozott a nagyherceg és ott csókolta Tatyánát, ahol érte. De különösen hajlásában a karjának, mely az édességek valóságos bányája volt; ahol olyan volt a szép asszony bőre, mint az életet élő elefántcsont vagy selyembársony.

- Ne vegyen el a fia egy száraz és vérszegény dán princesszt, se egy megfélemezhetetlen hercegőc királylányt, ki csak pokollá tenné az életét. Vegye el Bakunin Annát, aki csodaszép és szelid és jó... és még husz esztendő múlva is menyországa lesz a fiának, mint...

- ...mint ön nekem, egyetlen Tatyánám, - egészítette ki a mondatot a nagyherceg és szerelmese keblére hajtotta a fejét.

- Hát mondjuk, mint én önnek... olyan boldoggá tesz az elismerésével, barátom. Nem a fény tesz boldoggá, amit nyújtott; nem a pompa, a gazdagság, ami körülvesz... az ön elismerése tesz boldoggá, az ön változatlan, hűséges szerelme.

- Köszönöm, Tatyánám, köszönöm. Ah, igazsága van, egyetlen barátnóm... fiamnak azt a boldogságot... azt az üdvöt... amit én találtam meg önnél, én szerelmem! Jó utra vezetett, Tatyánám; honorálni fogom a kérését, igen...

- A rabszolganője leszek, barátom.

- De még nem most, majd csak akkor...

- ...mikor? - kérdezte Babjánszkij grófnő.

- Majd csak Bakunin professzor elhalálása után, akkor. Két életet mentett meg a professzor; először az önét és pár évvel később az enyémet is. Nem fizethetek azzal a tanárnak, hogy elraboltam a leányától annak jegyesét.

Babjánszkij grófnő hallgatott.

- Emlékszik? - kérdezte a nagyherceg. - Tizenkét évvel ezelőtt Krimióban, Szebasztopolban laktunk. Ön halálos, halálos beteg lett és elveszettnek mondták a tanárok. Ekkor - ön könyörgött nekem, hogy tegyem meg - ekkor Bakunint hívtam az ágyához. És jöllehet hihető volt, hogy nem jön el, mégis eljött az a krisztusi ember.

Babjánszkij grófnő elgondolkozva lehajtotta a fejét.

- Vagy három évvel utóbb én lettem veszélyes beteg s akkor megisméltődött a dolog, de fordítva. Ön könyörgött Bakuninnak, hogy jöjjön el.

- Letérdepeltem előtte úgy kértem.

- És ő másodszor is eljött - mihozzánk!

- Mikor felépültem, - végezte a nagyherceg - négyszemközt megkérdeztem a tanártól, mivel hálálhatom meg életmentő szolgálatait? - Semmivel, - felelte nyersen. - Csak arra kérem fenségedet, mondta, óvakodjék tőle, hogy még egyszer ez életben... rosszat tegyen... velem vagy a házammal.

Babjánszkij grófnő a karjai közé vonta a nagyherceget.

- Hát, egyetlen Tatyánám, - fejezte be szinte odatapadtan az asszonyhoz - senkitől a világon nem félek, még a cártól és az ő haragjától sem félek, de Bakunin Feodortól, attól igenis ösztönszerűen félek. Mintha hatalma volna fölöttem annak az embernek, vagy az égiek hatalmával rendelkeznek, hogy akkor sujtson le ránk, amikor akarja. Olyan sejtéseim vannak, hogy a legnagyobb szerencsétlenség vár ránk, ha még egyszer rosszat teszek azzal az emberrel. Tehát türtőztessük magunkat, én Tatyánám; hiszen öreg ember már a professzor, jó hatvanas. Majd ha meghal, akkor nem bánom, a magamévá teszem az ön tervét... és ha olyan boldog lesz a fiam, amilyen én vagyok... a nagyherceg az egekben uszott.

Babjánszkij grófnő megsimogatta a nagyherceg homlokát. Milyen büvösségek lakoztak abban a tenyérben!

- Igazsága van, barátom, - suttogta. - Türtőztessük magunkat, igen. Csak egy-két évről van szó, azt hiszem. Olvastam az ujságokban, hogy Bakunin Feodor tanár vesebajban és érlelmeszedésben szenved. Kár érte, a nagy tudósért, ki csak hasznára és áldására volt a világnak. De ha meghal, az ő gyönyörű leánya Szergiusz nagyhercegé legyen. És mi ketten, - törleszkedett az emberhez - még a föld alatt is érezni fogjuk, ha Alexander Szergiusz nagyherceg és

Bakunin Anna élete mintegy folytatása lesz annak, amit mi élünk. Szerelem és boldogság és mindig új szerelem és új boldogság és új mennybolt!

Csodálatos egy asszony volt Babjánszkij Tatyana grófnő, hogy csókjainak tizenöt esztendő múltával is ugyanolyan édességet tudott adni, ugyanolyan zamatot és észvesztő részegítő hatást is, mint akkor, mikor a nagyherceg kedvese lett - és olyan biztos volt afelől, hogy terve egy-két esztendő múlva már tényé lesz, hogy hetekig és hónapokig csak szerelmeskedett a nagyherceggel anélkül, hogy szóba hozta volna Cirillt és a Bakunin-lányt.

Ez a kettő pedig csak szerette egymást égboltja alatt egy felhőtlen tavasznak és még álmukban sem sejtették volna, hogy a titokzatos Babjánszkij grófnő élete még belé fog kapcsolódni az övébe. Még kevésbé sejtette - Domonky Gedeon honvédtiszt, hogy Bakunin Anna élete még belé fog kapcsolódni az övébe. Ő akkor még Veszprémben szolgált és nem is ösmerte még Kodolányi Magdát - Bakunin Anna pedig Szentpétervárt élt és tudott is Magyarországról, nem is.

De hát mik vagyunk, mi emberek? Atomok csak! Kitér egy tűzhányó; a vulkánikus por, mely a föld méhében aludt, de mióta a levegőbe került, és a szelek szárnyán akár Pest mellé repül a Rákosra. Egymásmellé kerül, összevegyül egymással a tűzhányó-hegy pora és a Rákosé... nos, ilyen por és ilyen porszemek vagyunk mi emberek.

IV. Bakunin professzor halála.

Vagy másfél esztendő mult el azóta.

Bakunin professzor súlyos beteg lett... az érlemeszedés, a vesebaj... s ő tudta, hogy még az ősz folyamán elmegy.

Anna és Cirill és Scseglevitov Katalin asszony állandóan mellette tartózkodott, és ha bátorították a nők, hogy majd jobban lesz, ő csak nemet intett hófehér fejével.

- Te jobban tudod, Cirill, - mondta az ifjunak, ki csak azért nem kelt még egybe Annával, mert még nem jött meg a kinevezése a kerületi rendőrorvosi állásra.

- Te jobban tudod, Cirill, - mondta az ifjunak. - De ne gondoljátok, drágáim, hogy tán fáj nekem időnek előtte meghalnom. Művemet befejeztem; ti boldogok lesztek egymással, gyermekeim, és könyveimmel megmutattam a világnak is, hol és merre keresse a boldogság ösvényeit...

Az érlemeszedés természete már olyan, hogy hol olyan napok jöttek, hogy alig látszott betegnek a professzor, hol olyanok, kétségbeejtők viszont, hogy már azt hitték, nem éri meg a reggelt. De sem a jobb napok nem töltötték el reménnyel, sem a rosszabb napok lemondással a professzort. - Most szeptemberben vagyunk; - mely évben is? - kérdezte... az emlékezésem olykor már elhagy.

- Ezerkilencszáztizenháromban, apa.

- No igen. Most szeptemberben vagyunk, hát ugy novemberig decemberig még huzom. De kilencszáztizennégyet már nem érem meg. A mostani jobb napok tehát ép ugy nem töltenek el reménnyel, mint a rákövetkező rosszabbak fölösleges fekete-látással és félszszel. Aminek jönnie kell, az jön is.

Mikor jobb napjai voltak, végintézkedés-természetü rendelkezéseket tett. - Ez a házam itt a Mohováján a tiétek... s a többi, s a többi... mikor rosszabb napjai voltak, többnyire volt feleségéről beszélt.

- Tizenhat éve, hogy itthagytott, - mondta. - Tizenhat éve, hogy elvesztettem feleségemet és azóta sem szüntem meg őt szeretni. Ugy még nem imádott ember asszonyt, mint én őt. És mégis itthagytott, mégis elvette tőlem az Isten. És most halálom küszöbén is azt mondom, hogy nem igazságos az Isten, hogy ezt tette.

A fájdalom könnyei peregtek le elérzékenyült arcán és Anna meg Nisopolné vele sirt.

- Ne hanyagold el a sirját, Ancsukám. Édes anyád sirja az, ápold. És keresd fel mennél többször és imádkozz az ő más világi üdvéért...

- Szeretném, gyermekeim, - folytatta - ha mellette alhatnám örök álmomat, de sajnos, a Szent Iliodor temetőt már bezárták. Azért ne tegyétek ám azt sem, hogy exhumáltassátok a koporsóját és azt helyezzétek azután én mellém. Ne bolygassátok meg a nyugalmat a drágának...

Olyan hires ember, mint Bakunin, nem lehetett nagybeteg anélkül, hogy a lapok azt hirül ne adják a világnak. - Mint fájdalommal értesülünk, - kezdte az egyik... igaz sajnálkozással tölt el mindenkit, - irta a másik... és mindegyiknek a befejezője az volt, hogy a kitűnő emberbarát és professzor felépüléséhez sajnos nincs remény.

Olvasta ezeket a híreket Babjánszkij Tatyana grófnő is, és a nagyherceg, kinek megmutatta a híreket, szerelmesen biztosította őt, hogy ne féljen. - Meg lesz velem elégedve, én egyetlen

Tatyanám, - mondta. - Feladatunk felét: Nisopolt eltávolíttatni, én végzem; másik felét pedig, összehozni a fiamat Annával, azt már önre bízom, ragyogó szép virágom. Az asszonyok ebben ügyesebbek, mint a férfiak.

Magához is rendelte a nagyherceg a mindenható rendőrminisztert, Kurovot. Babjánszkij Tatyana grófnő a szomszédos szobában ült és végighallgathatta, mint rendelkezik a nagyherceg.

- Ösmeri ön Bakunin professzort? - kérdezte a fenséges ur komolyan.

- Ösmerem, - felelte Kurov. - Most nagybeteg és nem hiszem, hogy felépül.

- Hát Nisopol Cirill doktort ösmeri? - Jövendő vejét a tanárnak.

- Ösmerem, fenség; rendőrorvosnak pályázott és nálam járt, hogy pártfogásomat kérje. Parancsolja tán fenséged, hogy kinevezem?

- Fogja be a száját és csak arra adjon választ, amit kérdezek, - rivalt rá a nagyherceg dühösen.

(Ami Oroszországban nem szokatlan valami volt, hogy egy nagyherceg úgy beszéljen egy miniszterhez. Hány magasrangu katonatiszt volt, ki még korbácsütéseket is kapott egy-egy fenségtől).

A rendőrminiszter összetörpült, mint egy kis kutya és fehér lett, mint egy kimosott lepedő. Már kegyvesztettnek képzelte magát, egy agyonrugott, agyonlapított nullának.

- Igenis, fe... fenséges... - motyogta.

- Nos, azt a Nisopol Cirillt, - folytatta a nagyherceg hangsúlylyal - el fogja ön távolíttatni a városból. De csak Bakunin halála után, érti?

Értem, fenséges uram; értem.

- A módra nézve, a hogyanra: szabad kezet kap tőlem, Kurov. És ha megtörtént, jelentse... most elmehet.

A miniszter egész héten át majd tigriseket evett, olyan dühös volt. - No, csak haljon meg az a professzor, - gondolta majd - megfizet érte Nisopol Cirill, hogy úgy befogatta velem szájamat a nagyherceg. A rendőrorvosi állását pedig lesheti.

Babjánszkij Tatyana pedig olyan háladatos szerelemmel szerette a rákövetkező napokon át a nagyherceget, hogy ez azt hitte, megújhdott ránézve a világ.

De a gyönyörökből lett rabláncok mellett is, mik a nagyherceget Tatyánához kötötték és minden szerelmi bódultsága mellett is, mely ködössé tette előtte a világot, nos, minden szerelmi kábultsága mellett is maradt annyi esze a hercegnek, hogy eltökélten így beszéljen saját magához.

- Meg fogom akadályozni bármi eszközzel is, hogy Bakunin Anna: felesége legyen a fiamnak. Szeretője lehet, azt nem bánom, de felesége, hitvese? soha!

- De a szeretője se lehet még ez idő szerint, mert Tatyana nem nyugodna addig, míg törvényes feleségévé nem teszi. El kell tehát távolíttatnom Annát is, egy időre, legalább is addig, míg Szergiuszom meg nem nőszül, persze rangja szerint. Mihelyt nős lesz a fiam, nem bánom: had jőjjön vissza Anna és nyujtsa neki azt, mit a dán princessz előreláthatólag nem nyujthat.

- Pascsenko segítségét kell kérnem, - határozta el magában a nagyherceg. - Ő az egyetlen ember, akiben megbizhatom.

Az a Pascsenko pedig - Pascsenko Dimitrij Alexej se tábornok nem volt, se miniszter, mégis Oroszország leghatalmasabb embere volt és a legbefolyásosabb egyéniség az udvarnál. Mert

Pascsenko Dimitrij nélkül sem a cár, sem a dinasztia tagjai nem érezték magukat biztonságban az országban. És akire Pascsenko azt mondta: mennie kell, az ment is, ha nagykövet volt, ha miniszter, ha másféle nagy ur.

Nyilvánosan sohasem szerepelt és Szentpétervár másfélmilliónyi lakója közül tán ezer ember sem tudta, hogy a világon van. Mert Pascsenko Dimitrij Alexej a nyilvánosság kizárásával működött: ő a dinasztia kémszervezetének a feje volt.

Személyére nézve nagyon igénytelen kis ember volt Pascsenko; keze, lába, dereka vézna, gyapjas-haju feje ellenben nagy volt. Kellett is annak a rengeteg nagy eszének.

Őt nem rendelte magához a nagyherceg; a nagyherceg fáradt el ő hozzá.

Kedves Pascsenko, - kezdte - ön jól ösmeri Bakunin professzort.

Pascsenko felütötte a fejét. - Ösmerem fenség, - felelte.

- Nos, van egy leánya, - folytatta a fenséges ur. - Annának hívják és nagyon szép leány.

- Szép mint... Pascsenko ur zavarba jött.

- Ne keresse a hasonlatokat, kérem, - mosolygott rá Pascsenkora a fenséges ur. - Ön bizonyára azt akarta mondani, hogy szép mint az anyja vagy ilyesmit. No de mellékes, térjünk csak a dologra. Egy diszkrét kis megbízásom volna az ön számára, Pascsenko.

- Készséges szolgálja leszek, fenség.

- Azt a szép leányt, azt a Bakunin Annát, távolítsa el Szentpétervárról, de kettőt kötök ki, Pascsenko. Az egyik kikötés az, hogy majd csak akkor tegye, mikor tőlem arra utasítást kap, a másik pedig az, hogy távolítsa el úgy, hogy neki ne fájjon. Vagyis: ne is érezze az a Bakunin Anna, hogy voltaképpen sérelem esik rajta; távolítsa el úgy, hogy ő azt higgye, magától ment el a városból. És még egy harmadik kikötést is, Pascsenko: akárhová küldi a kisasszonyt, jó dolga legyen, ez elengedhetetlen föltétel. Nagy városban lakjék, kultura közt éljen; legyen bőségesen pénze is és mindene.

- Értem, - mondta Pascsenko és elgondolkozott. - Minden úgy lesz, ahogy parancsolja fenséged. Csak kegyeskedjék még megmondani, hány hónapig tartson a számüzetés?

- Az a körülményektől függ, Pascsenko. Mihelyt megnősült a fiam, hazajöhet Bakunin Anna.

- Mihelyt megnősült a kis fenség? Bocsánatát könyörgöm, szerelmi história van a háttérben? De hát hogy lehet az... szerelmi história? Fenséged fia, Szergiusz Alexander nagyherceg, már egy év óta külföldön utazgat és a megállapított utiterv szerint egy esztendőnél hamarabb nem jön meg.

- Önnel úgy kell beszélmem, Pascsenko, mintha a beteg volnék és ön volna az orvosom. Nos, nem szerelmi história van a háttérben, nem is látta még a fiam a szép Bakunin-lányt; de valaki, aki hozzám nagyon közel áll, úgy kívánja, hogy...

A meglepődött Pascsenko akaratlan is olyan élénken megmozdult, hogy egy pillanatra megakasztotta a nagyherceget.

- Babjanszkij Tatyana grófnő, - lobbant fel a gondolat a fejében.

- ...úgy kívánja, - folytatta a nagyherceg - hogy Szergiuszom vegye el azt a Bakunin-lányt.

- Értem, - mormolta Pascsenko.

- Hát ezért kell eltávolítani a kisasszonyt. Igaz, hogy most a fiam is távol van, de váratlanul haza is jöhet és megösmertethetik Bakunin Annával... Mi rosszat sem akarok a leánynyal; csak távol legyen Szentpétervárról, nagyon távol.

- És még távolabb attól, aki fenségedhez olyan nagyon is közel áll, - játszadozott a szavakkal Pascsenko. Megkockáztathatta, olyan biztosan ült a nyergében.

A nagyherceg ajkára mosolygás ült. - Nos, megbizom önben, - fejezte be joviálisan, de röviden. - Csak megsérteném, ha titoktartásra kérném; ön meghalna inkább, de nem árulna el senkinek egy szót sem. És ha pénz kell, ha sok pénz kell, nem bánom. Elkölthet felőlem akár százezer rubelt, akár többet is.

Alig hogy a nagyherceg elment, Pascsenko megnyomott egy gombot, mely az asztalán egy táblázaton fehérlett. A gombon nem név, csak három, azaz négy betű fehérlett: Sp. R. P. Ami annyit jelentett, mint Spinkij Rodicsev Péter.

Kis vártatva egy ifju jött be a szobába.

- Péter fiam, - utasította őt Pascsenko - Bakunin Feodor professor a Mohovája-utcán lakik, tizennégy alatt. Ő betegen fekszik, vele nincs dolgunk, de megfigyeled a leányát, Annát. Ha vőlegénye vagy barátja van, akkor természetesen megfigyeled azt is, és két hét múlva jelentést teszel... szervusz.

Ez a szervusz annyit tett, hogy most elmehetsz.

Két hét múlva Rodicsev jelentést tett. A professor halálos beteg, leánya csak keveset jár ki az uccára. Ennek vőlegénye egy fiatal orvos, kit Nisopol Cirillnek hívnak. A legsemlegesebb ember a világon; nem szocialista, nem anarchista és sem talpnyalója, sem ellensége a kormánynak. Tisztán csak a hivatásának él; meglátszik rajta a Bakunin hatása.

- Tovább, - mondta Pascsenko Dimitrij.

- Annak a Nisopol Cirillnek csak egyetlen barátja van: Timirjasev Izidor gyógyszerész. Jóval idősebb ember, mint a másik és ugyancsak nyugodtvérü karakter. És férfi tetőtől talpig. Egyszer ő kísérte el Annát, mikor ez sétálni ment és akkor tanuja voltam egy jelenetnek, mely nagyon fölemelő volt.

- Mondd el, Péter, azt a jelenetet.

- Hát, sétáltak a Prospecten s én észrevétlenül a nyomukban maradtam. Ámde követte a nyomukat más is.

- Tán egy másik megfigyelő, te Péter?

- Nem, hanem egy katonatiszt. És nem is orosz tiszt, hanem osztrák. Századosi rangja volt: gallérja zöld posztóján három-három ezüst csillag fehérlett. Az osztrák Landwehr tisztje volt.

Pascsenko meglegedetten bólintott. Ő már tudta, ki lehetett az a tiszt, de azért csak megkérdezte Rodicsevtől: - hogy hívják?

- Gróf Waldkirchener Félixnek hívják. A monarchia követségénél a katonai attasé valami titkárja.

- Sok ideje lehetett, hogy sétált. Nos, mit csinált az az idegen százados ur?

- Állhatatosan a nyomukban maradt, majd eléjük is került és fixirozta a hölgyet nevetséges monokliján keresztül.

- Azt hitte: Bécsben a Grábenben van.

- Timirjasev Izidor tudomást se vett egy darabig az emberről, Anna pedig még meg sem látta. A gróf végre türelmét vesztette és mert Timirjasev Izidor épenséggel nem olyan benyomást tett, mint valami mindenkor párbajra kész lovag, ezért gyors elhatározással mellette termett és így szólt:

- Azt hiszem, ön már eleget sétált ezzel a hölgygel. Most engedje át nekem az élvezetet és a szerencsét, kedves... hogy hívják?

- Így hívják, - felelte a gyógyszerész és kivett egy névjegyet és az arcába fricskázta a grófnak.
- Most meg hordja el magát, maga kelevény, mert ha csak egy pillanatig is még itt büzlik, flastromot kap.

- Igazi Orosz az a Timirjasev Izidor gyógyszerész. Türelmes a végsőkig, de ha kihozzák a sodrából, akkor kirug. Franciául beszéltek, vagy oroszul?

- Oroszul. Fölvette-e a gróf ur a névjegyet, izgatottságomban igazán nem láttam. Csak azt láttam, hogy egy perc múlva már nem volt ott. Erre én csatlakoztam hozzájuk, felajánlottam az embernek a segítségemet arra az esetre, ha a gróf még molesztálni találná... így kötöttem ösmeretséget és azóta már barátságot is Timirjasev Izidor gyógyszerésszel. A gyógyszerészek különben mind gyorsan barátkozó emberek.

- Ez helyes megfigyelés volt, Péter. Meg vagyok veled elégedve, fiam. Hol lakik az a gróf Waldkirchener?

- Mohovája tizenegy alatt lakik. Épen szemben a Bakuniné házával. Onnan vethetett szemet a leányra.

- És provokálta a gróf ur a gyógyszerészt?

- Nem provokálta, még csak magyarázatot sem kéretett. De természetes is, uram: egy gróf egy hanyagul öltözött embertől, aki szabólegénynek látszik inkább, mint urnak.

- Jól van. Hát csak folytasd a megfigyeléseidet, Rodicsev. És azt a gróft is figyeld meg, azt a Waldkirchenert. A követségi katonai attasék és azok emberei mind titkok után szaglászni; a mi katonai titkaink után persze.

Négy héttel ezután megint főnöke elé lépett Rodicsev Spinkij.

Pascsenko Dimitrij Alexej nagy elmélyedten épen azzal volt elfoglalva, hogy egy nagy halom ujságban böngészett. A legtöbb állam fővárosából egy-egy ujság, esetleg több is járt hozzá, miket nap-nap után nagy figyelemmel olvasott. Így olyasmire is irányult a figyelme, amit a hivatalos kémkedés esetleg nem látott meg, de ő utána járt a feltűnő dolognak és sokszor áldotta az eszét, hogy ezt megtette. Így példának okáért elég volt olvasnia, csak annyit, hogy a Kruppgyár valamelyik mérnöke üdülés végett a Semmeringre utazott vagy a Tátrába és ugyanakkor olvasta a Mir-ben, hogy X bolgár tábornok szabadságát a Semmeringen tölti el vagy a Tátrában. Ez elég volt neki, hogy föltegye: ez üdülések mögött - tán ágyurendelés rejtőzik vagy ilyesmi? Tehát fegyverkezés, amit el akarnak titkolni! És képes volt elutaztatni egy emberét, hogy kutassa ki, mi is van ebben a dologban. És ha ágyurendelés, akkor mennyi és mikorra?

Nagy nyelvtudása persze megkönnyítette neki a munkát. Németül, franciául és angolul szótár nélkül is folyékonyan olvasott; anyanyelvénél fogva megértette a bolgár és a szerb nyelvet is; a magyar, az olasz és a görög lapokat pedig, szintugy a dán és a svéd-norvég lapokat lefordította magának egy-egy tolmáccsal.

- Bakunin professzor meghalt, - így kezdte Rodicsev a jelentést - és nagyon elparentálták őt különbség nélkül az ujságok. Hogy milyen tudós, milyen emberbarát és milyen jellem volt. Annyi koszorut kapott, hogy két szekér is csak nehezen birta. Az Akadémia, az egyetemek, sok tudományos egyesület és a többi. A legfeltűnőbb koszoru azonban egy igen-igen nevezetes asszonytól jött.

- No kitől?

- Egy városszerte jól ösmert grófnőtől. A koszoru szalagján az volt, hogy: - Bakunin Feodor tanárnak - Babjánszkij Tatyana grófnő.

- Babjánszkij Tatyana grófnő?! - kiáltott fel Pascsenko és majd felugrott. Azután nyugalmat erőltetve magára, csöndesen így folytatta a beszédet:

- Ez két héttel ezelőtt volt, még ezerkilencszáztizenháromban, barátom. Ma kilencszáztizennégy január tizedike van, hát ami a két dátum között történt, azt mondd el. Gróf Waldkirchener például?

- Sokkal lustább ahhoz, hogy titkaink után fürkészsze. Szinte reggeltől késő estig a lakása erkélyén áll és vár, hátha meglátja ott szemben a szép Bakunin-lányt. Beléhabarodott veszetűl, ugylátszik.

- Hát Nisopol orvos?

- Egy kis bajba jutott, jelentem. Három nappal ezelőtt volt, éjjel. Egyszerre ketten is jelentek meg nála, hogy sürgősen a segítségét kérik. Az egyik egy katonatiszt volt, segédtsíztje egy hadosztály-parancsnoknak vagy kinek és a kegyelmes urhoz hitta az orvost, a másik egy munkás volt, valami utcaseprőféle vagy mi, ki a gyermekéhez kérette a doktort. És mert Nisopol orvos nem a tábornokhoz ment el, hanem a munkáshoz: azt mondta; a szegényé az elsőbbség, mert a gazdag talál más orvost százat is... ezért eljárás indult meg ellene és most a rendőrfőnök elé van idézve. Holnap lesz az ügyében a tárgyalás, ezt Timirjasev gyógyszerésztől tudom.

Pascsenko elbocsátotta az embert és kihallgatásra jelentkezett a nagyhercegnél. Alázatosan arra kérte a nagyherceget, ne engedje, hogy bántódás érje azt a Nisopolt.

De Leonid nagyherceg nagyon haragos lett. - Mit? Az az anarchista, az a nihilista; semmibe se vesz egy tábornokot?! - így fakadt ki. - Szibériába egy olyan egyénnel, vagy még rosszabb helyre, ha volna. Ön kegyelmet kér annak az embernek? De sőt utasítást fogok adni, hogy csak büntessék meg szigoruan azt a forradalmárt.

Az éleseszü Pascsenko megértette azon nyomban, mit akar ezzel a szigorral a nagyherceg. Mennél messzebb és mennél rosszabb helyre küldik Nisopolt, annál könnyebben lesz rábirható Anna, hogy hagyja el ő is Szentpétervárt.

- Sőt, - úgy gondolta Pascsenko, mikor elment, - csak kitervezett dolog az egész. Sem a tábornok segédtsíztje nem valóságos segédtsízt, sem az utcaseprő nem valóságos proletár, hanem mindakettő a rendőrminiszter embere. Felülről akarják tönkretenni azt a Nisopolt.

V. A deportáltak vonata.

Ugy volt, ahogy Pascsenko sejtette. A rendőrfőnök inscenálta az egészet: az utcaseprő is, az adjutáns is az ő embere volt és ha Nisopol Cirill történetesen a tábornokhoz ment volna, nem a tehetetlen szegényhez, akkor másmit eszelt volna ki ahhoz, hogy eljárást lehessen indítani ellene.

A tárgyalás napján, úgy dél felé, Bakunin Anna már sápadtan az izgalomtól szobája ablakában állt és reszketve kitekintett az utcára, mely Szentpétervár egyik zajtalanabb utcája volt.

Ki is nyitotta időnkint az ablakot és féltesttel kihajolt az utcára, az egyensúlyvesztés határáig messzire, de mindannyiszor visszahúzódott úgy, hogy meglátszott az arcán a csalódottság. Még mindig nem jött, akit óhajtott. Az a zöldhajtókás, uniformisos idegen tiszt, gróf Waldkirchener Félix, ki a szemben lévő kis palota erkélyén állt, le nem vette róla a szemét az egész időn át.

- A nyomorult, folyton engem les! - így szakadt ki szájából az ingerült szó, majd mintegy magához intézve a beszédet, mondta:

- Istenem, hol is maradhat, hol is csak?

Timirjasem Izidort várta, ki megígérte volt neki még reggel, hogy legkésőbb tizenegy órára nála lesz és hirt visz neki a vőlegénye sorsáról. De már tizenkettő is elmúlt és még nem jött.

Végre egy óra felé megpillantotta a gyógyszerészt, amint szomorúan leverten az utca vége felől közeledve, a házuk felé jött.

- Szent Istenem, baj történt, - rohanta meg Annát a vérkeringését is megállító gondolat és nem várva be a szobában a gyógyszerészt, lerohant a lépcsőkön, le elébe.

- Mi történt? - lihegte és majd beléütközött az emberbe, ki lassan fölfelé jött.

- Menjünk fel a szobába, - szólt a lemondóan hangzó kitérés a rögtön való felelet helyett.

- De mi történt? beszéljen! Hol van most Cirill... és mikor jön?

Közben fölértek a szobába, melyben Bakunin tanárnak gyászfátyollal bevont képe a családtagok vesztéséről beszélt. Mécses pislákolat alatta.

Timirjasev Izidor megfakult, de becsületes arcán könnycseppek gurultak végig. - Bakunin Anna, - kezdte és aprócska világos-kék szeme olyan kutyasomorúsággal nézett fel Annára - drága jó Bakunin Anna, parancsoljon rá a szívére, hogy ne álljon meg.

- Jaj, végem van, - nyögött fel Anna.

- Hallatlan szigorúság... - folytatta mintegy elgondolkozva a gyógyszerész. - Még Oroszországban is vérlázító szigorúság.

- Már nem kérdezek semmit, - zokogott fel Bakunin Anna és gyászruhás alakja megvonaglott.

- Közigazgatási uton... mint megbizhatatlan elemet... Szibériába való...

- Szibériában!? - sikoltott fel Anna.

- ...Szibériába való eltávolításra ítélték.

Timirjasev Izidor megfogta a vergődő lány kezét és gyöngéden a magáiban tartotta. A sok kenőccsel való gyakori munkától olyan zsiros fogásu, spongyásan lágy keze volt.

- Ne veszítse el bátorságát. - Könyörgött. - Nem életfogytiglan tartó...

Bakunin Anna itt fájdalmas vadsággal felhördült.

- Mit érek velem, ha csak öt évvel, csak kettővel is sujtották!

- Határozatlan időre szól az eltávolítási ítélet, Anna. Tehát alkalmasint csak ijesztés lesz, más semmi. Elküldik Cirillt és négy hónap múlva megint haza fogják ereszteni... így lesz.

- Bár így lenne, így lenne. Mikor indítják el, nem tudja?

- Ma délután két órakor, Anna.

- Máris?! Jaj, meghalok. El se bucsuzhatom tőle, óh borzalom!

- De igen. Csak öltözzék fel hamar, de jó melegen, különben még megfázhat ebben a hidegben.

Anna egy pillanat alatt megvolt. Addig, míg ő öltözött, Timirjasev szánért küldte a cselédet.

- Kolpinc felé megyünk. - közölte Timirjasev a kocsisal. - Aztán Kolpincon innen a Kolcsak muzsik csárdája mellett megállunk.

- Tudom már, - sóhajtott fel a kocsis, ki csak rá kellett, hogy nézzen Annára és már tudta, hogy valakijét elküldik. Messze jégmezőkre, hol a lehelet is megfagy és a gondolat is megdermed, mire odaér. Sóhajtott pedig azért, mert ő is csak olyan elnyomott pária volt. Ma neked, holnap nekem: de megtanulták Oroszországban ezt a szálló szót!

- Kolpinc felé? - kérdezte Anna, mikor már elhelyezkedtek a szánban és ez megindult.

- Kolpinc felé, - mondta a gyógyszerész. - Ez egy falu vagy tiz versztnyire a várostól és arra megyen a vonat, mely a deportáltakat Szibériába szállítja. Itt a pályaudvaron nem engedik meg a bucsuzkodást, de azért vagyunk Oroszországban, hogy másuton segítsünk magunkon. Kolpincon innen van egy csárda, egy Kolcsak nevű muzsik benne a csapláros; ott jó borraivaló ellenében megállíttatja a vonatvezető a vonatot és két percnyi időt enged a bucsuzásra. Már meg is beszéltem vele a dolgot, sőt a borraivaló felét, husz rubelt, már a kezébe is nyomtam.

- Szomorú hely az a Kolcsak-muzsik csárdája, - folytatta. - Már nem egy barátomtól ott vettem bucsut, a szabad ég alatt. És könyörgök önnek, Anna, erősítse a szívét már jó előre; olyan dolgokat fog hallani és látni, amik haláláig is az emlékezetében fognak maradni.

Anna a szeméit törölte.

- Most két óra van, - sóhajtott fel a gyógyszerész. - Most indul a deportáltakkal a vonat. Mihelyt elhagyta a pályaudvart, a vonatvezető egy lajstromot vesz a kezébe és azoknak a neve van a lajstromon, akiknek érdekében már megkenték a kezét. Egyenkint szólítja őket és...

Bakunin Annát a fájdalom olyan rohama érte, hogy kétségbeesetten sikoltott és majd kivetette magát a szánból.

- ...és Cirillemet is szólítja! - őrzöngött. - Egy porkoláb az én vőlegényemet, Cirillt!

Időbe került, amíg lecsillapodott és mikor nagysokára annyira-amennyire volt, hogy kísérője folytathatta volna a beszédet, a színhelyre érkeztek a szánnal. Szomorú egy színhely volt; szorongató magányban, lombtalan nyírfák és cserjék közt, olyan helyen, mely mocsaras lehet nyáron, a töltés mellett egy düledező kis csárda állt.

És már sokan a töltés mellett is álltak, mint a kesergő zsidók a jeruzsálemi templomfal romjainál és vontatottan és hosszan, mint a gazdáját sirató hűséges eb, úgy sirtak. Vállkendőbe burkolt munkásnők, kik az urukat tudták a vonaton; egy-egy iparos vagy hivatalnok vagy kereskedő, kinek diákfiát vihette a vonat, és több elegánsan öltözött urú is, kinek ki

tudja mi volt az ura? Katonatiszt, tisztviselő, állami vállalkozó vagy efféle; tegnap még urak voltak és családjuk bőségben uszott... ma? ők maguk ma már rabok és holnap tán már a családjuk is szűkölködéssel, nyomorral fog küzdeni.

És a cobolyprémes nők is úgy sirtak, mint az asszonyok a népből - csak a zsebkendőjük volt külön, de a könnyük ugyanolyan keserű volt - és mind arra felé nézett, ahonnan jönnie kellett a szomorú vonatnak. Még egy negyed óra, azután két perc - megfizetett alamizsnája a hóhérnak - és a két perc után örökkévalósága a bánatnak.

A téli nap már leáldozott az ég alján és nyomasztó bus alkonyati idő lett, mikor egy kanyarodónál szembe tünt a gőzkocsi. Beteges, elaggott mozdony volt és ugyanolyan volt a szomorú vonat is, melyet erőtlenül maga mögött vonszolt. Szinehagyott, rozoga fakocsik, rosszul záródó ajtókkal, repedezett falakkal és minden másodiknak, harmadiknak ha ablaka volt.

Akik a töltés mellett várták a vonatot, azok úgy felsirtak, mikor meglátták, mint a fájdalmit fékezni nem bíró akkor, mikor szeretett halottjáért a gyászokosi jön. Hogy hasogatta a csöndet, a borongó hallgatagságot ez a felsírás! Ez már Szibéria volt, ez a vonat; Szibéria, a bosszút könyörgő könnyek és a tehetetlen átkozódások országa, infernoja a zsarnokságnak és az önkénynek.

És akik kinéztek az ablakaiból, már deportáltak voltak, nem emberek. A nehezebb bűnösök haja féloldalt már kopaszra kurtitva; de csak azok álltak az ablakban, akik tudták, hogy valakijük várja. Akiket nem várt ott senki, minek néztek volna ki a homályba? Hogy még jobban érezzék, hogy már senkijük sincs?

De jó volt, hogy az a vonat csak két percig várt ott, nem tovább. Csak az egymás eleven husában való kölcsönös vájkálás egy ilyen bucsuzkodás.

Anna csak odaájult Cirillre, Cirill csak odaomlott Annára és egyetlen csók volt a bucsuzkodás. Egyetlen csók, mely olyan volt, mintha haldoklók váltották volna; egyetlen csók... egy szó nem szakította félbe, csak egy-egy elnyújtott lágy zokogás kísérte, egy-egy fájdalomhangja a vonagló léleknek.

Ez az utolsó csók! Hát az utolsó szó, amit hallanak egymástól a bucsuzkodók? Az erőszakos elválasztás percében az egyik szájából is egy név, a másik szájából is egy név... mindegyik a másikat hörögi.

- Ci... rill! - hördült fel Anna... - Annám!... hörögte Cirill, és már meg is indult a beteges vonat, elég lassan - mintegy könnyörületből - ahhoz, hogy azok, akik kijöttek volt elébe, még elkisérhessék, még vele mehessenek vagy husz lépést, még támolyoghassanak a töltés alján egy darabig és kitarhassák tehetetlen karjaikat az elhurcolt szeretettjeik felé.

És még akkor is ott állanak a kavicsos pályatest alján, mikor már foszlánya sem látszik a füstnek, melyet a tüdőbajos kis lokomotív eresztett. Semmi sem látszik, mégis még állanak és arra felé fordítják az arcukat, mert ők a hátramaradt siratók, még akkor is látják a vonatot és még látni fogják heteken, tán másfélhónapon át. Otthon, a gyászossá vált szobában is egyre csak a vonatot látják; most Novgorod kormányzóságban vánszorog, most végigvonszolja magát a hóba temetett nagy orosz sikságon; most felkapaszkodik az Ural-hegység hágóin, most a tulsó oldalon leereszkedik... már Szibériában jár. És most már nem lát a lelki szemük sem: köd van. Átláthatatlan köd, vagy könnyörtelen szakadatlan hóesés; a végtelenségbe vész minden és csak hónapok múlva - ha jön hír - hátramaradtak tévelygő gondolatai belékapaszkodhatnak valami földrajzi névbe, melyet a térképen sem találnak meg pontosan... ott valahol volt a végleges megállás.

Bakunin Anna is úgy tett, hogy elkisérte a vonatot egy darabon át és közvetlenül mögötte volt a gyógyszerész és szemmel tartotta a kétségbeesett barátnőt. Hogy kéznél legyen valami meggondolatlanság esetén.

Hát, ahogy lépdelve a lány mögött, egy levélféle röpi a lába elé, melyet Cirill dobott volt ki az ablakon. Felvette és megnézte, neki szól-e vajjon, vagy Annának? Annának szólt, de annyiban neki is, hogy a boritékon egy kérelem volt, mely ő neki szólt. Timirjasev Izidornak, a testi lelki hűséges barátnak.

- Csak akkor add át Annának, ha már megnyugodott, megvigasztalódott egy kissé: ezt a kérelmet olvasta a boritékról Timirjasev Izidor gyógyszerész...

És Nisopol Cirill még tán száz versztnyire sem volt még a várostól, már parancsot kapott Pascsenko Dimitrij, hogy cselekedjék. Távolítsa el Szentpétervárról Annát, de távolítsa el úgy, hogy annak ne fájjon. Ne is érezze Bakunin Anna, hogy tulajdonképpen sérelem esik rajta; távolítsa el úgy, hogy ő azt higgye, magától ment el a városból.

Hát még aznap este, hogy Cirillt elvitték, Pascsenko embere, Rodicsev, meglátogatta Timirjasev gyógyszerészt. És azt tanácsolta neki nagy melegen, menjen el Anna Pascsenko Dimitrij Alexejhez és kérje a segítségét ebben az ügyben. Ne értse őt félre a gyógyszerész: ő kezeli Pascsenkoért, hogy erkölcsileg kifogástalan jellem. Pascsenko is ama sok ember egyike, aki a professzornak köszönheti az életét s így szolgálatkész hálával lesz annak leánya iránt.

- És van-e annak az urnak - kérdezte Timirjasev naivul - elég befolyása és hatalma, hogy segítsen is?

- De még mekkora! - felelte Rodicsev. - A dinasztíára nézve a legfontosabb hivatalt ő vezeti s így elképzelhető a befolyása és a hatalma. Ha azt mondja a cárnak, hogy a miniszterelnök nem megbízható ember, akkor holnap már bukik is az a kegyelmes ur.

Timirjasev Izidor elmondta a dolgot Annának, de Bakunin Anna erélyesen a fejét rázta, hogy: nem. Azaz, nem mondja, hogy egyáltalán nem s hogy semmi körülmény mellett sem megy el ahhoz a nagy urhoz, de egyelőre még nem megy, hanem mást próbál. Máshoz fordul, aki - úgy sejti - hathatósabb segítségére lehet ebben az ügyben.

- Ki lehet az? - csodálkozott a gyógyszerész.

- Babjanszkij grófnő, - felelte Anna és nyomban le is ült és levelet irt a grófnőnek, melyben kihallgatást kért tőle és szivhezszólóan könyörgött neki, hogy fogadja.

Másnap délelőtt tizenegy órakor egy disztिंगvált urinő kereste fel Bakunin Annát és egy levélkét hozott számára a grófnőtől. - Édes gyermekem, - írta a grófnő - válaszom házad előtt áll, csak nézzél ki egy pillanatra az ablakon.

Bakunin Anna meglepetten lenézett az utcára - mi válasz lehet az olyan, mely a ház előtt az utcán, az uttesten áll? - és valami kellemetes, ujszerű izgalom simogatta az idegszálaikat szinte egyenkint. A ház előtt egy fedett udvari fogat állt, udvari kocsis a bakon és egy kozák is.

- De beléülhetek-e vajjon abba a kocsiába? Aggodalmaskodott Anna egy percig, aztán megnyugtató választ adott saját magának. Ha szabad volt, érdekében a célnak, levelet írnom annak az asszonynak, - gondolta - akkor elfogadhatom a kocsiját is, ha az már értem jött.

- Öltözzék fel, kedvesem - mondta most Annának az urinő, ki a grófnő társalkodónője lehetett. - Tizenkét órára várják a kisasszonyt.

Anna frizurája rendben volt. Megsárgult ezüstnek fényével ragyogó hamvasszőke nagy haja egyszerűen, de izléssel koronázta imádandó szép fejét, így hát magával a toalettal hamar megvolt. Szebbik gyászruháját vette magára - olyan volt benne, mint fekete keretből fájdalmasan kimerengő Madonna-kép - ehhez fátyolos kalapot vett és már mehettek is.

A zárt kocsi, mely belül csupa sötétzöld selyem és ezüst volt, puha ölébe fogadta Annát és tíz perccel később már a nagyhercegi palota bársonyszőnyeges lépcsőjén ment fölfelé.

Babjánszkij grófnő a legmelegebb részvétellel fogadta. Megölelte, megcsókolta és maga mellé ültette a sezlonra; édes gyermekemnek nevezte, elmondta neki, milyen hálával tartozott az atyjának, ki tudományával megmentette az ő életét és végül a legbarátságosabban kérte, bizzék meg benne korlátlanul.

- De mielőtt közölnéd velem, gyermekem, hogy mit tehetek érted, - mondta a grófnő - én kérek tőled valamit, Ancsu. Ugye megteszed, kis lányom, ha szépen, de nagyon szépen kérek.

Anna könnyezni kezdett és meghatottan kezét csókolt a grófnőnek.

- Azt kérem tőled, hogy maradj mellettem, Ancsuka. Hivatalosan mint a felolvasónóm, de valójában mint az én édes kis barátnóm. Ugye megteszed, Ancsukám, kis lányom.

Bakunin Anna nagy zavarba jött. A grófnő oly szeretetteljes és jó volt és ha nem lett volna az, aki volt, ő egy percig sem habozott volna az igennel. De a körülményeket tekintve: elfogadhatta-e a gróf-nőasszony ajánlatát?

- Miért habozol, Ancsu? - kérdezte a grófnő melegen és szeretettel közelebb simult a leányhoz. - Hát rossz lenne itt mellettem, mondjad? De olyan életed lenne, mint egy valóságos kis hercegnőnek, hidd el. Lásd Ancsukám, megmondom őszintén: boldogtalan lennék, ha nem hálálhatnám meg te benned azt, amivel megboldogult édes apádnak tartoztam.

- Apám megkapta a honoráriumát, grófnő, - tért ki a válasz elől Anna.

- És azzal már megfizettem, azt hiszed? Tévedsz. Csak az idejét fizettem meg a pénzzel... de az életemért hálával tartozom neki, míg élek.

- Bár minden meggyógyult páciens ilyen lenne, - jegyezte meg Anna. - Ezt valamennyire önzésből is mondom, mert leendő férjem is orvos.

Hogy vőlegényéről beszélt, Bakunin Anna felzokogott. - Óh kegyelmes asszonyom, - folytatta - éppen jegyesem nagy baja hozott ide. Segítsen rajta és egyben én rajtam is; csak egy szavába kerül, grófnő és megáll a deportáltak vonata, mely most kietlen hómezőkön vág keresztül és visszajön az én egyetlenem, az én Cirillem. Ha hálát érez apám iránt, akkor tegye meg. Mert ő neki köszönhetem az én életem jövőjét, Cirillt; az ő céltudatos terve és óhaja volt, hogy mi az egymáséi legyünk egy életen át.

Babjánszkij grófnő megsimogatta a vendége arcát és részvétellel felsóhajtva így válaszolt:

- Ösmerem az esetet, - mondta - és vigasztalhatatlan vagyok, hogy nem tehetek az ügyben semmit. Igen magas helyről jött az utasítás, hogy a legkeményebben büntessék meg Cirillt, mert borzasztó volt ellene a felháborodás. Hogy is tehetett olyat, hogy megtagadja egy tábornagytól az orvosi segítséget egy utcaseprő vagy kinek a kedvéért?! Legyen idealista az orvos, - édes apád is az volt, - Ancsu de ne vigye szertelenségbe, mert megjárja. Különösen itt Oroszországban, Ancsu, ahol abban, amit Cirilled tett, nem tisztelendő idealizmust látnak, hanem gyűlöletet a hatalom ellen és megvetést. És ezt keményebben büntetik, mint a gyujtogatást.

- Akkor végem van - zokogott fel Anna.

- Bátorság, kis lányom, - biztatta a grófnő Annát. - Ha tehetnék valamit ez ügyben, ugy a jövő héten megint itthon látnád Cirillt; de mert szavammal semmit sem tehetek, hát a tanácsomra hallgass, Ancsu. Mondtam már, gyermekem, hogy maradj itt mellettem és nagy fizetést kapsz. Havonta háromezer rubelt és ebből egy kopejkát se kell, hogy elköltsél. Mert minden egyébbel is ellátlak, még ruhával is. Így csak egy esztendeig is, ha nálam vagy, harmincezer rubeled van együtt és ezzel megvásárolhatod akár a miniszterelnöktől is a te vőlegényed szabadságát, Ancsukám.

Bakunin Anna nem szédült meg erre a szóra. Harminchatezer rubel egy évre: bizony hatalmas nagy összeg pénz ez... de kitől és mi ellenében kapja a grófnő? Elfogadhat-e ettől az asszonytól csak husz kopejkát is arra a célra, hogy szerezze vissza magának az ő Cirilljét? Nem! Bármi mást igen, csak pénzt nem. Ha felszólítaná valaki, hogy fejtse ki tüzetesen, miért nem? talán nem tudna rá precízül válaszolni. De vannak bizonyos okok, miket csak megérezni lehet, de logikusan azokat kifejtteni már nem sikerül, oly finomak és anyag nélkül valók azok az okok. És ha megerőltetné magát - gondolta Anna - és kézzel fogható okot keresne a nemre, akkor se mondhatná el a grófnőnek. Hátha megbántaná vele a grófnőt, ki a maga nemében mégis csak nagyon jó asszony.

- Nos, miért habozol, gyermekem? - kérdezte a grófnő melegen. - Maradj itt mellettem és úgy foglak szeretni mint egy anya.

- Én nem tudom, mi az anyai szeretet, - felelte Anna könnyek közt, de kitérésnek is jó volt ez a felelet.

Babjánszkij Tatyana grófnő is könnyekre fakadt erre a válaszra. - Hát anya nélkül nőttél fel, gyermekem; hát korán itt hagyott a te jó anyád, mondjad?

- Tán hároméves sem voltam, grófnő. Nem mindennapi feleség lehetett - áldja meg az Isten a porait is - mert édes apám haláláig is imádta. Még a halálos ágyán is mély szerelemmel beszélt az elhunyról, pedig elmúlt már tizenhét éve, hogy meghalt.

Babjánszkij Tatyana grófnő nagyon érző szivü jó asszony lehetett, mert sokáig nem apadtak el könnyei. Csak simogatta a vendége arcát és hol keblére vonta annak fejét, hol szorosán magához ölelte és csókolta.

- Hát nem bánom, ha még nem határozol ma, kis lányom, - mondta neki, mikor valamennyire megnyugodott. - Most csak elköltesz velem egy kis reggelit és mához egy hétre megint érted küldöm a kocsimat... jó lesz?

Bakunin Anna nem mondta, hogy jó lesz-e, rossz-e, csak kezét csókolta Babjánszkij grófnőnek és feleletnek ez is felelet volt. De nyolc nap múlva, hogy érte ment a fogat, ez üresen tért vissza és azzal, hogy Bakunin Anna már három nappal ezelőtt elutazott.

- Lehetetlen, - vélte a grófnő és maga ment el a Mohovája tizennégy alá. - Csak akaratoskodik a kis lány, - gondolta - ám ha beszélek annak a protestáló szép fejének, majd engedékenyebb lesz és velem jön és marad is.

Egy szomorú szemü öreg asszony fogadta, Nisopolné Scseglevitov Katalin. - Magam maradtam ebben a bus házban, - siránkozott, mikor Annát kérdezte a grófnő. - A jó tanár ur meghalt, fiamat Szibériába hurcolták és menyasszonya, Anna utána ment. Hogy megossa vele a számüzetést, azt mondta.

- Szibériába... utána ment?! - hüledezett Tatyana grófnő és ahogy fáradtan leült egy székre és elgondolkozva maga elé nézett, egy arckép nyugtatta rajta a tekintetét. Bakunin professzor képe volt; gyászfátyolos keretben ott lógott vele szemben a falon és azt látszott mondani az arckép:

- Bakunin Anna az én leányom, kegyelmes asszonyom!

A deportáltak vonata pedig, ha csak mászott is, de mégis csak haladt és egyre közelebb vitte áldozatait a cél felé. Folyókon, hidakon által, ijesztő hómezőkön keresztül; szürkeségéből a rövidke nappalnak feketeségébe a de hosszú éjjelnek... kinézni az ablakon: kin, hátranézni a multba is kin és maga elé meredni és a jövőre gondolni: csak az igazi sorvasztó szenvedés!

VI. Egy darabka Oroszország.

És csakugyan Szibériába ment-e Bakunin Anna, hogy osztozzék vőlegényével ennek sorsában? Megtudta-e, pénzért vagy jó szóért, hová küldték Nisopol Cirillt?

Mikor visszaérkezett a grófnőtől, egy levelet talált szobájában az asztalon. Nagyon hosszú és keskeny, mályvaszinű és nagyon illatos levél volt; borítékán, a ragasztott oldalon, sokágu korona és címerpaizs.

Gróf Waldkirchener Félix volt, aki küldte. - Nagyságos kisasszonyom - írta - én megtudtam, hogy önt igen nagy baj érte. Állásomnál fogva jó összeköttetésem vannak fölfelé is, engedje meg tehát, hogy felajáljam segítségemet... kérem, fogadja el. Önzetlenül teszem; erről meg fogom győzni a kisasszonyt, mihelyt megengedi, hogy tiszteletemet tehessem.

Bakunin Anna szinte rátaposott erre az ostoba levélre, olyan dühbe jött. De nem tépte el a szarkalábakkal telefirkált papirost, mely oly különös illatot árasztott, mint a parfümmel meglocsolt halotti por, hanem egy megmagyarázhatatlan gondolatra hallgatva, eltette... hátha még kelleni fog?

Azután magához kérette a gyógyszerészt és elmondta neki részletesen és apróra, mi ajánlattal jött Babjanszkij grófnő.

A gyógyszerész arca kissé elkomorult. Olyan becsületes ó-szlávarca volt, melyet ritkás kis bajusszal, hogy az, aki csak felületesen ösmerte, szinte korlátoltságra következtethetett a vonásaiból. Holott Timirjasev Izidor amolyan befelé égő lélek volt, melynek mélységesen gyökerező gondolatai is voltak, ha úgy fordult, csak épen hogy gyökereztek azok a gondolatok és nem szárnyaltak.

- És elfogadta azt az ajánlatot? - kérdezte a maga szintelen kis hangján.

- Nem fogadtam el, Izidor. Ha már megvesztegetésre való pénz kell, inkább kölcsönt veszek a házunkra, gondoltam, és úgy szerzem meg a szükséges összeget.

Timirjasev Izidor nem fejtette ki pathétikusan, hogy mit érzett, egyszerűen csak annyit mondott: jól tette. - Mert lássa, Anna, - folytatta - vannak bizonyos gyümölcsök, miket szívesen megélvez az ember, noha trágyadombon termettek azok a gyümölcsök, és vannak bizonyos pénzek, miket nem fogad el az ember épen azért, mert - hogy is mondjam csak - mert olet-helyen termettek azok a pénzek. Látszatra nincs különbség a kettő között, mégis megérzi a kényesebb természetű lélek, hogy a trágyadomb, mely termette a gyümölcsöt, csak fizikailag és kémiaiilag trágya, de moráliter nem érheti kifogás, míg az olet-hely, hol az a bizonyos pénz termett, épen morális szempontból esik kifogás alá.

Anna helyeslőleg bólintott. Ilyesmit, ehhez hasonlót gondolt ő is.

- Akkor amellet maradunk, - mondta - hogy kölcsönt veszek erre a házra. Mennyit kapok rá, Izidor, mit gondol?

- Semmit, Bakunin Anna. Mert ön, mint kiskoru örökös, még nem vehet ingatlanára kölcsönt.

- Akkor mit tegyek, hogy kiszabadítsam Cirillt? Megszakad a szívem érte, Izidor.

- Próbálja meg Pascsenkot, akit Rodicsev barátom ajánlott. Nem kockáztat meg vele semmit; ha nem tetszik az ő ajánlata, visszautasíthatja úgy mint a grófnőét.

- Mikor fogad az a Pascsenko nevű nagy ur?

- Épen ma beszéltem Rodicseffel. Holnap dél felé elmehet hozzá, Anna.

Pascsenko Dimitrij Alexej nagyon meglegedetten nézett rá Annára, mikor ez elfogultan előadta neki másnap, miért bátorkodott őt dolgaiban zavarni.

- Örülök, hogy bizalommal van hozzám, - így fogadta Pascsenko a szép kérelmezőt. - Üljön le, Bakunin Anna. Nemde, a nagyhirű professzor leánya ön? Ösmertem az édes atyját és áldani is fogom emlékét, mert hálával tartozom neki. Igazi karakteres ember és igazi tudós volt az atya. Elolvastam a könyvét is; gyermektelen embernek is tanulságos és élvezetes olvasmány „A jövő század házassága” című könyve.

- Hát a vőlegényét elhurcolták? A bestiák! - fakadt ki Pascsenko. - Tudja-e, Bakunin Anna, - folytatta beszédesen a hatalmas ur - hogy én még ítélet előtt eljártam érte, hogy ne bántsák? Ne kételkedjék szavamban, Anna; igaz orosz és keresztény vagyok, de úgy adjon az isten örök üdvösséget a lelkemnek, ha majd meghalok, mint hogy igen magas helyre fordultam és interveniáltam Cirillért, de hiába. A pillanatnyi felháborodás, amit ellene éreztek, oly nagy volt, hogy még az én szavam és fellépésem sem segített.

- Köszönöm a jóakarátát, uram, - hálálkodott Anna könnyek közt.

- Most nézze csak, - fejtette ki Pascsenko - Oroszországban szokás, hogy egy elkövetett hibát akkor felejtenek el leghamarább, ha érdekük szerzésével jóváteszi valaki azt a hibát. Azért mondtam, hogy: valaki, mert maga az elítélt csak bajosan szerezhet érdemeket, de igenis szerezhet az atya, az anyja, a testvére, a hitvese...

- ...és a jegyese is! - tüzeskedett Anna, élénken félbeszakítva a beszélőt.

- A jegyese is, Bakunin Anna, - felelte Pascsenko és bólintott. Magában meg gondolta: a mozdony már a vágányán van, tehát fűthetjük.

- Óh, én szívesen vállalkozom bármire is, ami a tisztességgel és a becsülettel összefér, - ajálgzott Bakunin Anna.

- Pascsenko nagy jóakarattal mosolygott. - Lássá, kis lányom, - mondta - ezzel megnyerte tetszésemet, ezzel a válaszszal. Hja, ön Bakunin Feodor tanár leánya! De hogy érdemére térjek a dolognak: nem csak arra kell hogy vállalkozzék, ami a tisztesség szempontjából talán kényes, de ellenkezőleg, csak olyasmire, ami Istennek is kedvező cselekedet. Egy hazafias misszió az, amit szeretnék ha magára vállalna, Anna.

- Közölje velem, kérem, azt a missziót.

- Megjegyzem, Bakunin Anna, hogy azzal, amit esetleg elvállal, nem a cárt és a hatalmat és a zsarnokságot szolgálja, hanem a hazát. A haza pedig szent marad akkor is, ha lábaival tapossa is a hatalom és bilincseket rak is a kezére a zsarnokság.

- Ugy van, - suttogta Anna.

- Ön szereti hazáját, gyermekem, ezt a nagy és jó és szent és fenséges Oroszországot, mely tele van hangulattal és szépségekkel... nos, arról van szó, hogy önt hazája érdekében Ausztriába küldeném, Bécsbe.

- Elmegyek. De mit csináljak vagy csinálhatok ott Bécsben?

Ürügy kellett? hát akadt ürügy is.

Pascsenko válasz helyett egy ujságot vett ki egy halomból. - Ön tud németül, persze; nos, itt van a Gross-Wien egy száma, olvassa fel nekem a vörössel körül kerített napihirt.

- Szívesen, - felelte Anna és folyékonyan meg értelmesen már olvasta is a következő cicero-hirt: Egy őrnagy mint egyetemi hallgató. A most februárban kezdődő félévre nagyon érdekes hallgató iratkozott be egyetemünkön a vegyészeti fakultásra... egy őrnagy. Egy valóságos,

tényleges őrnagy, domonkai Domonky Gedeon, ki itt kémiai tanulmányokat fog folytatni. Domonky Gedeon őrnagy, egy magasrangu honvédtábornok fia, a legkomolyabb katonatisztek egyike, ki semmiesetre csak szeszélyének engedett, hogy Bécsbe jött vegyészetet hallgatni. Ő mindenestre nagy célokat tarthat szeme előtt, hogy harminckétéves korban még beül az iskolapadba, tanulni.

Bakunin Anna visszatette az ujságot az asztalra és kérdőleg nézett a nagy urra.

Ez pislantva rámosolygott Annára. - Nos, mint vélekedik? - kérdezte jókedvvel. - Mi rejlik e nekem feltűnő hír mögött?

Anna egy darabig gondolkozott. - Ugy vélem, - felelte nyugodtan - hogy Domonky őrnagynak valami találmánya vagy ilyesféléje lehet és most kémiát akar tanulni, épen annak a találmánynak a kedvéért.

- Helyesen gondolkodik, kisasszony. Nos nincs igazságom, Bakunin Anna, ha én azt mondom: érdekünk megtudni, mi találmánya lehet annak az őrnagynak? És ha csak arra jött rá, hogy ne penészedjék a kenyér, ha sokáig áll, akkor is milliókat jelent az hazánknak, ha mi azt megtudjuk. Hát még ha az illető őrnagynak valami még fontosabb találmánya vagy csak ötlete van! Egy új összetételű robbantó szer például, vagy az automobil-gumminak más anyagból való pótlása!

Anna bámulni kezdte Pascsenko Dimitrijt, hogy egy tiz soros ujsághír mi gondolatokat ébresztett ennek agyában. Olvasta azt sok más is; intendánsok és katonatisztek is tán olvasták, de alkalmasint egynek sem jutott eszébe, hogy ilyesmire következtessen abból a kis hirből.

- Most már azt is tudom, - jelentette ki Anna - mi dolgom lesz nekem ott Bécsben. Az, hogy beiratkozzam Kémiára én is, diáktársra legyek az őrnagynak és tudjam meg tőle a titkát, ha lehet.

- Tartsa meg az isten azt az egészséges jó eszét, gyermekem. Jobb esze van önnek, mint sok diplomatának, miniszter urnak, én mondom. Igen, az lesz a dolga és előre is kijelentem, Anna, hogy még csak azt sem kívánom öntől, hogy szorítsa meg melegebben annak a Domonky őrnagynak a kezét. Célt fog érni nála anélkül is. Mert nincs bizalmatlan természetű a magyarok közt; mind közlékeny és nyíltszívű, szinte gondatlan. És mihelyt megtudta tőle a titkát, az ön Nisopol Cirillje is szabad lesz.

- Rajta leszek, hogy megtudjam, uram.

- Örülök, gyermekem. Érettségi bizonyítványa rendben van?

- Rendben van, - felelte Anna.

- Helyes, azaz mit mondok, nem is fog kelleni az a bizonyítvány. És most csak még valamit, Bakunin Anna. Közeledjék csak bizalommal ahhoz az őrnagyhoz; nem mindenki olyan, mint gróf Waldkirchener Félix százados.

Anna szinte megbabonázottan megrezzent. - Hát már erről is tud? - kérdezte.

- Tudok... én mindenről tudok. Halálosan szerelmes önbe. Ott lakik Mohovája tizenegy alatt. Most megszabadul a tolakodótól; ön Bécsbe megy, a százados ur pedig itt marad.

- Mikor utazzam? - kérdezte Anna, kit a Waldkirchener névnek csak említése is már kedvetlenné, sőt boszussá tett.

- Legkésőbb holnapután, Anna. Pénze lesz annyi, amennyi szükséges; ötezer rubelt most azonnal kap, további havi ezret meg a bécsi követségen fog felvenni. De persze nem Bakunin néven, hanem mondjuk például Lehmann Anna név alatt.

- Akkor ilyen nevű érettségi bizonyítvány és ilyen nevű utlevél fog kelleni.

- Magától értetődik, gyermekem. De arra majd nekem lesz gondom: most csak figyeljen rám, Anna, még mit mondok. Ön nem egyenesen megy Bécsbe, hanem kerülőt tesz Kopenhágán és Berlinen át, mert én így találom azt helyesnek és jónak. Az ötezer rubellel együtt utlevelet kap tőlem és saját nevén Kopenhágába indul, ott jelentkezik a követségünkön Nekrasov követségi tanácsosnál és átveszi tőle új utlevelét, mely Dagmar Andersen névre fog szólani. Ezzel Berlinbe utazik, megint jelentkezik a követségen Grigorovics követségi titkárnál, kitől utlevelet és érettségi bizonyítványt kap, mindkettőt Lehmann névre, ahogy mondtam.

- És Berlinből Bécsbe megyek, nemde?

- Igen, Bakunin Anna; de megint nem egyenesen, hanem kerül egyet és Bieberfeldre utazik.

- Bieberfeldre? - kérdezte Anna. - Fogalmam sincs róla, hogy egy ilyen nevű város is van a világon; azt sem tudom, hol is van a térképen.

- Itt van ni, látja? - mondta Pascsenko Dimitrij Alexej és Németország térképét mutatta. - Az előadások az egyetemen csak két hét múlva kezdődnek, hát lesz egy kis ideje és Bieberfelden időzik vagy nyolc napon át.

Anna már nem csodálkozott ezen az új néven, csak csöndesen kérdezte: - hát ott mi dolgom lesz?

Mire Pascsenko keresgélt egy darabig, azután válasz helyett több ujságpéldányt adott át Annának.

- Lásza gyermekem, - mondta - itt van a Bieberfelder Staatszeitung. Olvassa át annak a Domonkynak a családjáról írt dolgokat és ha lehetséges, kutassa ki, mit kerestek Domonkyék a bieberfeldi hercegi udvarnál? Nem tulságos fontosságu, hogy ezt megtudjam, ne is fáradozzék vele valami nagyon, mert meg fogja tudni szinte magától is. Bieberfeld elég kis város ahhoz, hogy a lakossága informálva legyen az ilyen dolgról. Vagyis nem kívánom öntől, hogy detektív-szerepet játsszék - nem is szánnék ilyen feladatot Bakunin professzor lányának - de úgy vélem, ha már Bécsbe megy, hát Bieberfeldre is elmehet egy füst alatt.

- Ugy van, - helyeselt Anna, ki mindig csak a végcélra, völegénye kiszabadítására gondolt. - Valami összefüggés is lehet a kettő között.

- Nagyon helyesen kombinál, gyermekem. És most még csak egy kis formalitást, Anna. Mindenkiről, aki munkatársammá szegődik, bizonyos adatokat kell hogy feljegyezzen magának, tehát lesz szives és bemondja a magáéit is. Tehát: neve... Bakunin Anna; született... 1893-ban; hol... Szentpétervárott, Mohovája 14 alatt; foglalkozása... egyetemi hallgató; Atyja neve... Bakunin Feodor; anyja neve?

- Pepelajev Alexandra Mária.

- Hogy mondta gyermekem? - kérdezte Pascsenko Alexej és felnézett a papirosból, melyre jegyezgetett volt.

- Pepelajev Alexandra Mária.

- Köszönöm. Atyja meghalt, azt tudom... édes anyja?

- Nagyon fiatalon halt meg, sajnos. Huszonnégyéves korában, 1896-ban, kérem.

Pascsenko elgondolkozott egy pillanatig; arca nagy részvétről tett vallomást. - Mi baja volt szegénynek? - kérdezte.

- Érdekes, - felelte Anna - apám erről sohasem tett említést. Alkalmasint azért nem tett, mert sokszorosán fájdalmas lehetett szegénynek, hogy ő, a nagynevű orvos, ki annyi embert mentett meg a haláltól, éppen anyámat nem bírta megmenteni, ki neki oly drága volt.

Pascsenko maga elé nézett. - És hol nyugszik édes anyja? - kérdezte.

- A Szent Iliodor temetőben nyugszik. Szerette volna apám, hogy egymás mellett pihenjenek, de az Iliodor temető már megtelt.

- Ezen lehetett volna segíteni, gyermekem. Exhumálni az anyját és őt temetni édes atyja mellé.

- Csakhogy éppen azt nem akarta apám, hogy megzavartassék a halott nyugalma. Hiszen oly gyöngéd, finomlelkű volt az apám.

- Már az igaz; jól ösmertem az atyját. De hogy visszatérjünk az ügyünkre, Anna, hát még egy-két kis utbaigazítást fogok adni. Nos, mindenekelőtt is azt, hogy ön hozzátartozói és ösmelősei számára Szibériába utazott, nem külföldre. Szibériába, a vőlegénye után, érti?

- Értem, - bólintott Anna.

- Továbbá, gyermekem: a nekem szánt leveleit csak adja át Bécsben Sulgin követségi tolmácsnak és ha nekem lesz irnivalóm az ön számára, szintén csak Sulgin útján fogja megkapni. Privát ügyeiben végre, ha például tanácsra lenne szüksége, csak Sulgin ur feleségéhez forduljon. Tudom, jól esik egy fiatal leánynak, ha van akivel bizalmasan beszélhet.

- Különösen énnekem fog jól esni, hiszen máskülönben oly idegen lennék ott Bécsben.

- Most készüljön serényen az utra. A Bieberfelder-Staatszeitung ezen példányait csak vigye el magával és olvassa el a Domonkyakra vonatkozó dolgokat, holnap ilyenkor pedig újra legyen szerencsém. Akkor megkapja már az utlevelet és a pénzt is. És legvégül és ezerszer is, Anna: becsületszavammal fogadom és Istenre és minden szentekre esküszöm: amint sikere van annak a Domonkynak a dolgával, vőlegénye is, doktor Nisopol, szabaddá lesz.

Bakunin Anna elment és félórával később Pascsenko is. Autojába ült és azt mondta a soffőrnök: - A Szent Iliodor temetőbe, fiam. - Nagyon bizalmatlan természetű lehetett, hogy arról is meg akart győződni, ott van-e eltemetve Bakuninné.

Vagy talán más célja volt azzal, hogy kihajtatott a temetőbe... ki tudja?

Az a temető-őr, aki valamikor régen Nisopolnét utbaigazította volt, már meghalt, de a könyv, amelyből kikereste a sir számát, az utódjánál is hiány nélkül megvolt. És ez is ugyanazt mondta, mint az elődje: Bakunin Feodorné asszony Pepelajev Alexandra Mária... huszonharmadik parcella, szélről.

Pascsenko felkereste a sirt és a sirkeresztet is megnézte minden oldalról. Már megviselte egy kissé az idő és az a szomorufüz is, mely akkor még fiatal volt, mikor Nisopolné a gyerekekkel kint járt, már terebélyes nagy példánynyá fejlődött és majd a sirdombig lógatta az ágait.

- Hát ez a sirja, - mormolta Pascsenko, azután megfordult és visszahajtatott a városba. De valami nagyon foglalkoztathatta az elméjét, mert egész uton csak maga elé meredt és gondolkozott.

Anna másnap délelőtt nagyon pontos volt és harmadnap reggel már uszott vele a gőzhajó Dánia fővárosa felé. És ha gőzgépei mellett vitorlái is lettek volna a hajónak, dagasztotta volna azok vásznát az Anna sóhaja is. - Érted teszem, Cirillem, - így sóhajtott bele ábrándosan a reggelbe, mikor lassacskán eltűnedezték a partok - és adja Isten, hogy sikere legyen az utamnak.

És nem mondta meg senkinek, hogy hová megy; Nisopolnénak is azt mondta: Cirillhez megy. Csak egy ember volt, akit bizalommal beavatott a titkába; ez az egy ember Timirjasev Izidor gyógyszerész volt.

Pascsenko Dimitrij Alexej pedig jelenthette a nagyhercegnek, hogy: - Megtörtént. - Ez megnyájasan megveregette a vállát és azt mondta neki: - Ezt remekül csinálta, Pascsenko.

Hát: ez is egy darabka Oroszország volt.

VII. Egy tető alatt az őrnaggyal.

Gróf Waldkirchener Félix, mikor pár nappal azután, hogy Anna elutazott, a lakása erkélyére ment, hogy „átnézzen”, az egész utcai fronton csak lefüggönyözött ablakokat látott. Szürke csikos fehér függönyöket, mást semmit. És hiába erőlködött azzal a vizsinü, nagygolyóju két szemével, hogy valami életet lásson a függönyök mögött odaát; ott nem mozdult meg semmi, minden kihalt volt.

Kezdetben azt gondolta: még alszik, de hogy délután és másnap és harmadnap sem mozdult meg semmi, azt gondolta: ágnak esett, fekszik. Valami udvari szobában fekhetik, azért nincs élet egyik utcai szobában sem.

De ha beteg, akkor miért van, hogy sem orvos nem jön-megy, se cselédet nem lát recepttel vagy gyógyszerrel; azt az undorító valakit sem látja - Timirjasev Izidort gondolta - aki mindennapos volt eddig a háznál. És levélhordót sem lát sohasem bemenni. Elutaztak volna? Miért nyitva akkor a kapu?

Fogta magát és átment a ránézve oly rejtélyessé vált házba, azzal szépítve lépését, hogy hátha gyilkosság történt odaát vagy ilyesmi? Emberbaráti kötelessége, hogy átnézzen. De átment volna-e akkor is, ha Anna helyett valami vénasszonyt vagy zsidót tudott volna a házban?

A földszinten, hol a professzor váróterme és rendelője és könyvtára volt, egyik ajtó sem nyílt ki, mind zárva volt, az emeleten azonban, ahogy becsöngetett, kinyílt az ajtó és egy öreg-asszony feje lett látható.

Nisopolné volt, Cirill anyja.

- Bocsánatot kérek, - így kezdte a gróf ur és bemutatkozott a csodálkozó asszonynak - nagy kő esett le a szivemről. Épen szemben lakom önökkel és már több mint egy hét óta kihaltnak láttam a házat, büntényre kellett hát gondolnom vagy mire. No de hála istennek, látom, nem történt semmi, mind jól vannak.

Nisopolné hálálkodott és melegen betessékelte a grófot. - Oh, - kezdte beszédesen - nem is tudtam, hogy ilyen nagyuri jóakarónk van. Köszönöm, nemcsak a magam, de a fiam és annak menyasszonya nevében is. És egy lélegzettel elmondott mindent; hogy a fia már jónevű orvos, hogy Bakunin Anna a jegyese, hogy fiát Cirillt, Szibériába száműzték, s hogy Anna, ki őt végtelenül szereti, a száműzetésbe is szerelmesen utána ment.

- Csak nem Szibériába utazott a kisasszony is? - kételkedett gróf Waldkirchener Félix.

- De odautazott, - erősködött az asszony - és vagy ott esküszik meg a fiammal, vagy visszajön vele ide, mihelyt az kegyelmet kap.

Mire a jóakaró gróf ur felállt - Vagy igazat mond, vagy hazudik ez az asszony, - így tünődött-okoskodott magában - és ha igazat mond, ha nem: fölösleges, hogy még hosszabban maradjak.

Elment és a nagykövetségre hajtatott, ahol megjelenése már ugyszólván szenzáció volt. Hetek óta csak elvétve járt be dolgozni és ha be is jött, félóra mulva megint eltávozott.

- Egy nagy ügyben fáradozom, - ez volt az állandó válasza és ez alkalommal is azt mondta: egy nagy ügyben. És hogy nyomatékokot adjon a szavának, Bierbrauert kérette magához, a követség detektívjeinek egyikét.

- Nem tudja-e, Bierbrauer - kezdte - kelle-e a Szibériába való utazáshoz utlevél?

- Orosz állampolgárnak oda nem kell, - mondta a kérdező. - Ezzel is megkönnyíti Szibéria kolonizációját a hatóság.

- Jól van, kedves Bierbrauer ur. Most jegyezze fel magának ezt a nevet: Bakunin Anna.

- Megvan kérem: Bakunin Anna.

- És tudja meg illetékes helyen, adtak-e ki legutóbb a fentnevezett hölgy részére utlevelet, és ha igen, hová, mely országba?

Már harmadnap jelentette Bierbrauer ur, hogy igenis adtak ki most vagy tíz napja egy Bakunin Anna nevű egyetemi hallgató részére Dániába érvényes utlevelet.

- Bravo! Most fogja ezt a fotografiát, Bierbrauer. Pillanatnyi fénykép csak, de nagyon sikerült. Én magam csináltam az illető hölgyről, kit észrevétlenül figyelemmel kísértem, mert régóta biztos vagyok felőle, hogy nem kívánatos összeköttetései vannak. (Ezt finom diplomáciával mondta a gróf ur; Cirill és Timirjasev Izidor; ez ránézve nem kívánatos összeköttetés volt.) Nos, fogja ezt a fényképet, Bierbrauer, utazzék Dániába és kutasson eme hölgy után, hogy hol van.

Ami Bierbrauer ur részére nagyon kapóra jött feladatot jelentett. Dánia nagyon acceptábilis ország és Kopenhága nagyon kellemetes főváros; ott gyöngyen lehet mulatni és még a követség fizeti a költséget, mely a napidíjak kiszabása dolgában épenséggel nem szidható szűkeblűnek.

El is utazott és meg is érkezett, már mint Bierbrauer követségi detektív ur és mert nem égett a feje fölött a ház és mert sietni különben sem egészséges, csak négy hét múlva tért vissza és jelentette a megjelenteni valóit. Írásban persze, mert a papirosfogyasztás a földolog.

Hogy Bakunin Anna megérkezett Kopenhágába, az bizonyos; a partraszállt külföldiek névjegyzékében megtalálta a nevét, de bizonyos ám az is, hogy ott nyoma veszett az illető hölgynek. Egyetlen szállóban sem szállt meg; ha megszállt volna, tudna róla a rendőrség is - és mint megbizonyosodott róla, más városában az országnak sem tartózkodik.

Hja, Pascsenko Alexejnek több esze volt, mint az osztrákeszü Bierbrauer uraknak. Bakunin Anna, mikor Kopenhágába érkezett, nem szállodában szállt meg, hanem egyenesen a követségre hajtattott, ahol Nekrasov követségi tanácsosnak már a kezében volt a siffrirozott utasítás; ott Dagmar Andersen lett Annából és mire Bierbrauer ur kutatni kezdett utána, ő már Bieberfeldben egy pensió vendége volt és nem Bakunin, de Lehmann Anna név alatt.

A pensió tulajdonosnője, Frau Krenner, nagyon megkönnyítette Annának a dolgot. Elbeszélte, hogy a trónörökös Magyarországon a Domonkyak vendége volt, és mint a Bieberfelder Staatszeitung is megírta, a házigazdának, Domonky hercegnek, két gyermeke van, egy fia meg egy leánya. Hát a fiú: az alezredes vagy micsoda, de a leány: da tut esch hápere, - mondta bieberfeldi dialektusban Annának. És mert a jóra való Frau Krenner a szívére mutatott, mikor ezt mondta, abból megértette Anna, noha fogalma se volt róla, mit jelent az bieberfeldül hápere, hogy itt van a bibi, a szív körül. A trónörökös alkalmasint fülíg van a szép magyar princesszbe.

- És mi lesz a fejleménye a regénynek? - mosolygott rá Anna az asszonyra. Cirill volt az eszében és azért mosolygott, mert gondolta: ha a bécsi ügyel is ilyen magától megérő sikerem lesz!

- Hogy mi lesz a fejleménye a regénynek? Ja, wemmer dészch wüschte, mei Juteste... hja, ha mi azt úgy tudnók, jó kisasszony.

- Hát mit szólna hozzá a herceg népe, - kérdezte Anna - ha elvinné a trónörökös azt a Domonky-lányt?

- Mein Jott, hogy mit szólna hozzá?! Annak a Domonky-princessznek az atyja már ezer évvel ezelőtt is herceg volt, azaz - wasch ich doch for e blödete Jans bin! - ő akkor még nem élt, de az az őse is már előkelő herceg volt, aki ezer évvel ezelőtt vitézlett.

A cukrászdában is - meggyőződött róla Anna - ugyanígy beszéltek az emberek. Domonkyék látogatása óta csak néhány hét mult el mindössze, az események benyomása még friss volt s így erről beszéltek leginkább. Hogy a trónörökös úgy lehet családi összeköttetést tervez a magyarországi Domonky-családdal s hogy ez épenséggel nem lenne mesalliance. A kiszemelt menyasszony atyja ma király lehetne, ha úgy akarta volna az őse.

Uti figurae docent: a Bieberfelder Staatszeitung cikkei jól megmunkálták a talaját az esetleges események számára...

Bakunin Anna, kit vőlegénye érdeke már hajszolt, már kergetett Bécs felé - ott terem meg számára a megváltás - Bakunin Anna nem remélt az eddiginél több eredményt, ha még annyi ideig marad is, kutatni. Ezért kijelentette Frau Krennernek, hogy utazik és kérte a számláját, hogy fizessen.

Krennerné asszony a megijedtet adta.

- De legkedvesebb kisasszony, - így tréfált - csak nem akar elutazni anélkül, hogy a kiállítás megnyitását ne lássa! A trónörökös a védője, a kezdeményezője is különben ő volt, és holnap délután nyitja meg a dilettánsok kiállítását, kisasszony.

- Dilettánsokat fognak kiállítani? Ne mondja!

- I wo? Wasch ich doch for e blödete Jans bin! Dilettáns festők műveinek a kiállítása lesz, mei Juteste. És azt meg kell hogy nézze maga is... látni fogja a trónörököst, kisasszony. A porosz Erbprinz sem különb, mint a miénk.

Anna rábeszélte magát és maradt és részt vett a megnyitási ünnepen. Jó másfél száz kép volt ott együtt és az tette érdekessé a kiállítást, hogy csupán csak dilettánsok képei lógtak a falakon. Jobb képek és rosszabb képek vegyest; volt olyan, amely inkább csak festékpocsékoló mázolvány volt, de volt elfogadható, sőt igen jó kép is.

Anna csak a trónörököst figyelte, ki fesztelenül teremről teremre járt és gondosan nézegette a képeket. Az egyiknél hosszasan időzött, azt érdemes volt megnézni, mert jobb kép volt; a másikra csak ránézett és tovább ment: cégtáblamunkának találta.

Egyszerre csak megdöbbsent a trónörökös: egy arasznyi képre esett a szeme. Lázasan lapozgatott a jegyzékben és kereste a beküldő nevét, de mert izgatottsága miatt nem találta meg azon nyomban a számot, a kiállítás titkárához fordult.

- Nem tudja, - kérdezte élénken - hogy hívják azt a hölgyet, aki beküldte ezt a sikerült képet? És honnan, mely városból küldte?

- Fenség, - mondta a titkár - tévedni méltóztatik... óh bocsánat. Ezt a képet, a száztizenkilencet, nem hölgy, hanem férfi küldte... Hans Basler. Itt lakik Bieberfeldben és ő maga hozta a festményt.

Egy dülőutat ábrázolt a kép és a dülőut háttérében egy hintót, mely nyomott hagyott az uton, mást semmit. A katalogusban így szerepelt: Feldweg mit Wagenspuren... Hans Basler.

Hát csak egy dülőutat ábrázolt, más semmit, de az az ut és az a szekérnyom mi mindent juttatott eszébe a princnek!

- És bizonyos, - kérdezte a titkártól - hogy a Hans Basler név mögött nem egy hölgy rejtőzik-e, - mondja?

- Bizonyos, - felelte a titkár. - Sőt ha parancsolja fenséged, bemutathatom a festőt, mert itt a teremben van. (Hol settenkedjék egy festő, mikor király vagy trónörökös vagy csak miniszter is nyitja meg a kiállítást, ha nem abban a teremben, amelyben a képe lóg?)

A bemutatás megtörtént és a trónörökös megkérdezte a festőtől, ki állására nézve egy szerény kis Assesor vagy mi volt, hogy mi adta neki képéhez az ötletet?

Az Assesor elpirult. - Óh fenség, - dadogta zavartan.

- Csak mondja el bátran, Herr Assesor. - Ne lássa most bennem a trónörököst, csak a művészetek pártolóját lássa.

Az Assesor nyelt egyet, azután megszólalt. - Azt a nyomot az a hintó vágta az utba, amely elvitte szemem elől...

A körülállók hátrább vonultak egy kissé, mire az Assesor befejezte a mondatot.

- ...amely elvitte szemem elől akit imádok.

- No de vissza is fogja hozni, - vigasztalta meg a trónörökös az Assesort.

- Soha, - mondta ezt utóbbi és elszontyolodott. - Atyja, a Herr Stadtrat von Rüdesheim, kijelentette, hogy nem adja hozzám a leányát.

- Az a kérdés, hogy viszonszereti-e önt a kisasszony?

- Óh, nagyon szeret, - felelte a festő és egy szentimentális könny rezgett a pilláin.

- Akkor bátorság, Basler, - mondta az Erbprinz. - Majd én kérem meg az ön részére a kisasszonyt és remélem, nekem nem ad kosarat a Herr Stadtrat. Az ön festményét pedig megveszem, - folytatta és amit mindenki érthetetlennek talált, e kijelentés után otthagya a kiállítást.

Bakunin Anna is otthagya és tán ő volt az egyetlen a városban, aki a trónörökös viselkedése mögött az ismeretlen magyar princesszt sejtette. Egy dülőuton, a képen lévőhöz hasonlóan, mindenesetre olyasmi történt, amihez köze van a trónörökösnek is, a princessznek is.

Azután kiegyenlítette számláját, szívélyes bucsut vett Frau Krennertől, ki saját magát is libának nevezte, mikor elszólta magát a diskurálás hevében, és időt nem vesztegetve Bécsbe ment. Ott majd beszámol Pascsenkonak a bieberfeldi kirándulásról, - gondolta - és ha Isten is akarja, kinyitja Cirillje börtönét.

Azt pedig, ami a kiállításon történt, nemcsak Bieberfeld olvasta másnap az ujságban, de olvasta azt Domonky Jóra is, igaz, hogy csak négy nappal később. Hiszen járt neki a Bieberfelder Staatszeitung és mikor olvasott arról a festményről, mely egy dülőutat és egy szekérnyomot ábrázolt, két könnycseppet törölt ki a szeméből. - Rám gondolt azelőtt a kép előtt, - sóhajtott fel Domonky Jóra - hátha még ezt látná a trónörökös! És szenvedő arcával ráborult a maga szekérnyomos vásznára...

Attól a naptól fogva pedig nem bontotta ki többé a Staatszeitung egyetlen számát sem. Még a címszalagot sem huzta le róla. Hiszen bármit is olvasott volna az ujságban, csak bánatára lett volna a szívének...

...Gróf Waldkirchener Félix pedig, mikor Bierbrauer ur üres kézzel visszajött, egy darabig adta a bosszusat, hogy a nagy ügyben, melyben fáradozott, be kell szüntesse a további eljárást. De tévedtek ám azok, akik azt hitték, hogy nem lévén már nagy ügy, most már szorgalmasabban fog dolgozni a gróf ur. Dolgozzék a proletár meg a lateiner: így gondolkozott gróf Waldkirchener Félix ur és munka helyett csak szórakozást keresett ezután is. Ha nem volt Bakunin Anna, volt más nő, aki érdekelte a gróf urat; az érdeklődést kísérletezés követte, a kísérletezés pedig időbe kerül, mint tudjuk. Azt is remélhetjük, hogy az új kísérlet már

szerencsés volt, mert utóvégre Szentpétervár nagy város, sok szép leánynak és asszonynak ad szállást és nem mindegyiknek van egy Nisopol Cirillje.

Bakunin Anna pedig Lehmann néven megérkezett Bécsbe és az egyetemhez közel egy disztिंगvált kis pensióban szállt meg. Ahol, alig hogy megérkezett, egy jelentést szerkesztett és egy levelet írt. A jelentés Pascsenkonak szólt és ezt a követség tolmácsa útján, Sulgin ur közvetítésével küldte el rendeltetési helyére, a levél pedig Timirjasevnek íródott és egyszerűen csak postára tétetett. Csak keveset írt és franciául írt, nem oroszul... és ahogy megbeszélte volt Timirjasevvel, mielőtt elment, egy semmitmondó férfinév volt az aláírás. Mert hát nem lehessen tudni, mi történik Szentpétervárott valamely levéllel. És úgy beszélte meg továbbá, hogy minden egyes levélben más-más nevet fog alkalmazni mint aláírást és hogy Nisopol Cirill helyett csak „a testvéred” kifejezést fogja használni. A válaszlevelek pedig, miket Timirjasev Izidor fog írni, ne Lehmann névvel legyenek címezve, hanem poste-restante és franciásan: Lemanche névvel.

Mikor megvolt a levéllel, egyszerre csak könnybe lábadt a szeme. Mi lesz erre a pár sorra a válasz? Megtudja-e már abból, hol keresse gondolata az ő jegyesét?

És hogy folydogáltak, folytak a könnyei, egyszerre megrohanta valami kívánság, hogy szót váltson, hogy beszéljen Cirillel. És ha csak tanta és papiros útján, akkor is. Elővett tehát egy füzetet és sűrűn teleírta egy-két lapját. - Egyetlenem, - így sorakoztak a betűi - kit édes apám emlékével együtt most már a legjobban szeretek a világon, hozzád beszélek most én, a te Annád. És ha van távolba-érzés, akkor megsugja neked az álmod, hogy örködik fölötted a te Annád. Válgék puhábbá alattad az ágyad; a pokróc is, melylyel takarózol, bársonyosan simuljon a te testedhez, álmod pedig ideszálljon énhozzám, vagy engem varázsoljon oda te melléd, Cirill. Mire vége lesz a télnek, a te száműzetésed telének is vége lesz; mire kitavasodik, a te szabadságod fája is zöldülni fog és az új nyár legelső rózsáiból én koszorút fonok a homlokodra én jegyesem...

Bakunin Anna eltette, elzárta naplóját, azután megtörölte könnyeit és lement, hogy egy postaszekrénybe dobja a levelet. És ahogy elment az egyetem mellett, egy tisztet látott maga felé közeledni, ki egy pillanatig-kettőig ránézett, azután befordult az a katonatiszt az egyetem kapuján és eltűnt.

- Ez ő volt, - mondta Annának az ösztöne. - Ez Domonky Gedeon őrnagy volt!

És noha Cirillel volt tele a szive, mégis, ahogy elgondolkozva tovább ment, leírta magának az őrnagyot ahogy látta. Középtermetűnél magasabb alak, érdekes fekete fej, intelligens férfias arc és tipikusan faji jellegű vonások. - Hősnek teremtett szép férfi, - gondolta és egyenletesen tovább ment, azután bedobta a levelet és megfordult és visszatéret az egyetemre nézett be ő is. Nem voltak nála az iratai, mégis benézett.

És de feldobogott az a sokat szenvedett szive, mikor átlépte az egyetem küszöbét és az aulában kissé elfogultan szétnézett. Most már egy tető alatt van Domonkyval, gondolta.

VIII. Ötvenkét nap is egy élettörténet.

Bakunin Anna hamar ösmerkedett meg Domonky őrnaggyal, illetve - ez utóbbi volt a kezdő - Domonky őrnagy hamar ösmerkedett meg Bakunin Annával.

Az egyetem aulájában történt, ugyanabban az órában, hogy Anna először látta meg Domonkyt. Ő tétován szétnézett, kihez forduljon, kit kérjen meg, hogy utbaigazítsa a beiratkozás dolgában és már magára vonta több diáknak a figyelmét, mikor nem messze tőle egy ajtó nyílt, melyen ugyanaz a bizonyos tiszt jött ki.

Ez pillanat alatt felösmerte a helyzetet, hogy uri házból való urilány áll ott, ki ezen felül még gyászol is, tehát kétszeresen is támogatást érdemel. És időt sem engedve a többinek, hogy közeledjenek a bátortalan hölgyhöz és kérdéseikkel még zavarba is hozzák - csupa tejfeleszájú huszéves diák volt ott - egyenesen feléje tartott és szalutálás után megkérdezte tőle, vajjon idegen-e? Nyomban be is mutatkozott neki, mondván: - Domonky őrnagy vagyok, azaz mától fogva egyetemi hallgató.

Talán jó volt, hogy hozzátette, hogy ő mától fogva egyetemi hallgató, mert e pár szóval időt engedett Annának, hogy leküzdje zavarát és szerepéhez alkalmazkodva feleljen. Mikor bemutatkozott neki az őrnagy, hogy ő Domonky, már a nyelvén, az ajakán volt a Bakunin szó, de hogy az kedélyesen hozzátette, hogy ő mától fogva egyetemi hallgató: ez a kis idő is tökéletesen elég volt, hogy Anna a szerepében maradjon.

- Lehmann Anna, - felelte halkán és elfogultan kezét nyújtotta a tisztnek. - Vegytant akarok hallgatni, de idegen vagyok, nem ösmerem a járást.

- Vegytant?! No ez pompás, - szólt Domonky. - Én is kémiát fogok hallgatni, de mert már megjártam azt a kellemetlen utvesztőt, amit egyetemi beiratkozásnak neveznek, ezért tapasztalataim révén segítségére lehetek, kisasszony.

- Köszönöm, uram, ön lekötelez.

- Szót sem érdemel, kérem. Szükséges iratai vajjon itt vannak-e?

- Otthon vannak a pensióban, de elmehetek értük, ha sürgős. Itt van a közelben a pensióm; a Damen-pensió, ha ösmeri, őrnagy ur.

- Dehogy is sürgős, - mondta Domonky. - A beiratkozás utolsó napja csak tizedikén lesz és ma február nyolcadika van. De holnap, ha megengedi, megvárhatom itt az aulában és negyedóra alatt minden rendben lesz.

- Előre is köszönöm jószágát. Félek ugyan, hogy terhére leszek, mégis megmondom őszintén, hogy nagyon örülök a segítségének, őrnagy ur. Én németországi nő vagyok és oly idegen, oly bátortalan itt Bécsben; arra pedig, hogy megszólítottam volna valakit, nem birtam volna magamat rászánni.

- Ön németországi nő, eine Reichsdeutsche? - kérdezte Domonky.

- Igen. Édes apám is egyetemi professzor volt; alig hat hete, hogy meghalt, - felelte Anna.

Közben anélkül, hogy észrevették volna, elhagyták az egyetemet és kint sétáltak az épület előtt az aszfalton. Majd tovább mentek és elsétáltak a pensió mellett is, melyet élelmes tulajdonosnője magánosan utazó hölgyek részére rendezett be, de Anna nem mondta az őrnagynak, hogy: itt lakom. Ugy találta, hogy ezt nem illenék mondani, hátha bátorításnak magyarázná az őrnagy ur.

- Ámbár, - így vélekedett Anna az őrnagyról - ez a komoly és lovagias férfi semmiesetre sem gondolhat kalandra. És hogy úgy magában elégtételt adjon a tisztnek: mikor visszatéret megint odaértek a ház elé, Anna megállt és azt mondta: - lássa, itt lakom.

- Nagyon jól választott, kisasszony, - mondta Domonky. - Disztíngvált hely, csak előkelő hölgyeknek ad szállást. Itt nyugodtan fog tanulhatni, nem zavarja meg nyugalmaiban egy lélek sem. De most menjen fel, kisasszony; havazni kezd, szél fu és még megfázhat.

Egy szalutálás, egy kézszorítás... - tehát holnap az aulában, - mondta mindkettő majdnem egyszerre és elváltak.

És Anna, mikor az átöltözködéssel elkészült, megint elővette a naplót és ugyanaznap kelettel néhány uj sort toldott a már beléírt szöveghez.

Bécs, február nyolc.

- Egy lépéssel közelebb vagyok a sikerhez; megösmerkedtem az őrnaggyal, - ezt írta. - Azaz, nekem sohasem lett volna merszem, hogy én keressem a vele való megösmerkedést; az ő lovagiassága eredményezte, hogy ezen már tul vagyok. És minden szavában olyan bizalom-keltő valami van, hogy fentartás nélkül rá merném bizni a sorsomat.

Másnap kelettel meg ezt írta a naplójába Anna:

Bécs, február kilenc.

Az egyetem előtt megvárt és már mint ösmerősök üdvözölhattük egymást. Én mosolyoghattam, mikor megláttam, de ő komoly maradt és az irataimat kérte. És nem telt bele tiz perc és már az index, a leckekönyv is a kezemben volt. Ugyanazokat a kollégiumokat és ugyanazokat a tanárokat fogjuk hallgatni s így mindennap együtt leszünk, de jó lesz! Egyetlen diák sem fog molesztálni merni, ha ő mellettem lesz... Franciául jobban beszél, mint németül és mert szivesebben látszik használni a francia szót, én is, hogy a kedvében járjak, csak franciául beszéltem, nem németül. De franciául is oly kellemesen cseng a hangja... hát még hogy csenghet, mikor magyarul társalog?

Bécs, február tizenkettő.

Ma megkezdődtek az előadások s én csak bámultam Domonky őrnagyot, milyen figyelemmel hallgatta a professzort s milyen kitartó szorgalommal sztenografált. Én kevésbé feszülten figyeltem, no de igaz is, hogy az őrnagynál az előadások hallgatása: cél, mig én nálam csak ürügy, más semmi. Előadás után sétáltunk és mert napfényes, tavaszias idő volt, ő köpönyeg nélkül ment mellettem, a legénye vitte utána a köpönyegét. Így, testhez álló aranyzsinoros kabátban, sokkal daliásabb még és férfiasabb az alakja.

Bécs, február tizenkilenc.

Oly harmonikusan teltek eddig a napok, hogy úgy éreztem, nem is idegenben vagyok, hanem otthon. Mégis mikor ma délután elváltunk és én fölfelé mentem a szobámba, olyan érzés vett rajtam erőt, mintha mulasztás terhelné a lelkemet. Mi lehet vajjon, amiről megfeledkeztem mulasztás vagy esetleg véték volt? A könny szökött a szemembe, mikor gondolkozás után eszembe jutott, hogy mi lehet. Az, hogy még nem voltam a postán, hogy megnézzem, jött-e részemre levél Lemanche néven? No de holnap feltétlenül megnézem; ma már késő volna elmenni a postára.

Bécs, február husz.

Ma délelőtt is, délután is oly csoda-szép tavaszi idő volt, hogy előadás után csak sétáltunk s így megint nem mehettem a postára. No de holnap mindenesetre elmegyek, vagy egy közszolgát küldök a levélért, hogy hozza el... Az őrnagy ma megint csak kabátban volt, de nem így hijják ezt a ruhadarabot, hanem no hogy is csak? - nos, megint csak kabátban volt és nagyon tetszhetett a sétáló hölgyeknek, mert melegen a szeme közé néztek. De Domonky csak én hozzám beszélt s ez büszkeséggel töltött el, mondhatom. Egy magasrangu katonatiszt és egy idegenből idecseppent professzor-lány, mégis nekem szenteli idejét... nem kitüntetés ez? Sétaközben megkérdeztem tőle, jár-e társaságba vagy színházba vagy máshová? s ő a legtermészetesebb hangon felelte, hogy otthon ül és tanul, mert hiszen ő diák most. Eszembe jutott az a szentpétervári vitorlarud, az az idegen tiszt, az a hosszunevű gróf, ki mindig rám lesett. Vajjon miért fizeti azt az embert az állam? Istenem, milyen különbség a két katonatiszt között!

Bécs, február huszonegy.

Ma mindenképen elrontott napom volt. Ő ma délután az előadásról hiányzott és egyszerre úgy éreztem magam, hogy idegen vagyok a nagy teremben. A postán is voltam és csakugyan jött számomra levél. A Timirjasev levelében, mely csak lényegtelen dolgokat tartalmazott, egy másik levél is volt, a Cirillé. Deportációja napján írta, Timirjasevnek adta a kezébe és az volt a borítékán az utasítás, hogy nekem majd csak akkor adja, ha már megnyugodtam. Azt kéri levelében Cirill, hogy ne dobjam el menyasszonyi gyűrűmet, mert hazakerül ő rövidesen, reméli. S hogy olvassam az édes apám könyvét; akkor nyugodt lesz, hogy nem felejttem őt el soha. És ha meghalna ott a távolban, - írja - akkor se dobjam el menyasszonyi gyűrűmet, mert nem lenne neki nyugalma a föld alatt...

Valami melancholia szállt rám s hogy foglalkoztassam az elmémet, átolvastam naplóm, hogy eddig mit írtam? Február nyolcadikán kezdtem, ma huszonegyedikre van s csak a mai nap lapján és a nyolcadikin említettem Cirillt, a közbeeső napokon egyszer sem említettem... milyen rossz vagyok!

Bécs, február huszonkettő.

Föltettem magamban, hogy szóval sem kérdezem meg tőle, miért maradt el az előadásról tegnap délután? - és mégsem volt erőm, hogy hallgassak. Azzal fogadtam ma reggel az aulában, hogy mi okozta az abszenciáját tegnap délután? Valami árnyék nyomult az arcára, mikor válaszolt. - Két hölgyismerősöm jött, - felelte - átutazóban voltak Párisba és az idősbik hölgy férje táviratilag megkért, hogy legyek velük a vonatnál, míg átszállanak... Nem lehetett örvendetes megbízás, mert megint árnyék nyomult az arcára, láttam. És még valamit figyeltem meg ma délelőtt. Ma először történt, hogy ő alig is hallgatott a tanárra; sztenogramját sem írt egy sornyt sem, csak maga elé bámult mint egy ember, ki holmi átélt nagy kellemetlenségre gondol. És most jut eszembe, hogy már le akarom tenni a tollat: idősbik hölgyet említett, tehát volt ott fiatalabb hölgy is!

Bécs, február huszonöt.

Valami titka lehet az őrnagynak és ez alkalmasint a hölgyek körül forog. Illetve csak egyike körül a nőknek. Három nap mult el azóta és még mindig oly kedvetlen az én Domonkym. Ma délután, mikor sétáltunk, el is árulta magát annyiban, hogy mintegy magához beszélve, mondta: - Vajjon kinek az eszméje lehetett, hogy sürgönyözött nekem

az öreg ur? Ha tudtam volna, hogy így járok, eltitkoltam volna előttük Bécset. Említhettem volna Heidelberget is, vagy Jénát. Aztán olyasfélét is mondott, hogy: - nagyobb diplomata is lehetett volna az öreg ur... Az atyja-e az az öreg ur, vagy másvalaki?... Most, hogy átolvasom, amit irtam, magaváddal fennakadok rajta, hogy Domonkyról úgy irtam: az én Domonkym. De vajjon kinek a Domonkyja az a Domonky?

Bécs, február huszonnyolc.

Rosznak szidom magamat, nagyon rossz vagyok. Ma már huszadik napja, hogy megösmékedtem az őrnaggyal és még meg sem kíséreltem, hogy kitudjam a titkát. Miért tanul kémiát; mi találmánya vagy ötlete van, hogy diáknak ment? Hiszen azért jöttem én Bécsbe, hogy ezt megtudjam és még egy arasznyit sem haladtam a cél felé. Más is így tett volna, kinek vőlegénye Szibériában van és szabadulást vár?

Bécs, március három.

Sulgin ur útján ma levelet kaptam Pascsenkotól, melyben azt írja, hogy meg van velem elégedve, csak folytassam. Bieberfeldi jelentésem nagyon jó volt. Együttal értesít, hogy a havi ezer rubelt nem Sulgin útján, hanem Berlinből fogom kapni, még pedig pensióbeli címekre, hogy a pensió tulajdonosnője lássa, honnan kapom a szükséges összegeket. Az e havi ezer rubel illetve kétezerkétszáz márka már csakugyan a pensióba érkezett és tekintély dolgában ugyancsak megnöttem a Damenpensió tulajdonosnője előtt, mikor kérdésére, vajjon negyedévenként kapok-e annyit, azt felelhettem: dehogy. Havonta kapok ennyit; olyan sok ez? Egy-két levelem is jött. Berlinből, de a boritékokban csak összehajtott üres papiros volt, és mint Pascsenko írja, ez is a látszat kedvéért történik és meg fog ismétlődni ezután is. Feltűnő lenne, ha sehonnan sem kapnék leveleket. Ilyen körültekintő okos ember az a Pascsenko... A pénzből, amit kaptam, háromszáz koronát a népkonyha-egyesületnek küldtem, mert eszembe jutott a Babjánszkij grófnő ékszere.

Bécs, március öt.

Domonky ma egy kérdést intézett hozzám és én szinte kővé váltam, oly meglepő volt az a kérdés. Már nem volt kedvetlen, csak elgondolkozó volt az én Domonkym és mikor előadás után hazafelé tartottunk, azt kérdezte: - mondja csak kisasszony boldog lehet-e egy házasság, ha a házasulandók különböző jelleműek? Mintha föbe ütöttek volna, úgy elkábultam erre a kérdésre és a szívembe olyan fájdalom nyílt, mintha kitéptek volna belőle egy virágot. Házasságra gondol az én Domonkym?! Ki... ki lesz akkor az én - diáktársam az egyetemen?

Ő megismételte a kérdést és én hebegtem, már nem tudom mit. Azt feleltem neki, úgy hiszem, hogy minden házasság boldog, melynek alapja a kölcsönös szerelem. Nagyon sápadt lehettem, mikor beszéltem, vagy nagyon remeghetett a hangom, mert ő nem folytatta a témát, hanem a családjáról kezdett beszélni. A tavaszi szezonra talán feljön Bécsbe az anyja, meg a nővére is.

Hogy a nővérét hozta szóba, valamelyest megnyugodtam, mert úgy véltem, hátha csak nővérének férjhezmenésére gondolt?

Bécs, március hat.

De szeretném kitépni a tegnapi irt lapot ebből a naplóból! Istenben boldogult apám, hát azt érdemelted meg leányodtól, hogy ez legyen az első, aki megtagad? Hited és tudomá-

nyos meggyőződésed volt, hogy a házaseset boldogságának nem a kölcsönös szerelem az alapja, hanem az egyező jellem, az egyenlő nevelés, a hajlamok egyezése és a többi; de mert mindenesetre kölcsönös vonzódás is kell: a szerelmet kell szabályozni úgy, hogy csak egyenlő jellemű és egyenlő hajlamu egyének szeressenek egymásba. Ezt hirdetted, apám, amíg éltél és két hónappal halálod után leányod az első, aki megtagad!

Elégtételt fogok neked szolgáltatni, apám; ha Domonky ma visszatér erre a témára, a te szellemedben fogom kifejtteni előtte nézeteimet. - De más okom is van, hogy kitépendőnek találom naplómnak tegnapi lapját. Az irtam, hogy Domonky kérdésére olyan fájdalom nyilalt a szívembe, mintha kitéptek volna belőle egy virágot. Mi indokolhatta azt a fájdalmat? nem értem. Mi köze szívem virágának Domonky kérdéséhez? Nem értem!

Szomoru vagyok, sirni szeretnék, és érzem, ma még fogok is.

Bécs, március kilenc.

Ma délután ő hiányzott, úgy mint akkor s én szomoruan mentem haza, úgy mint akkor. Hogy felejtkezsem, szórakozzam egy kicsit, le akartam menni a hallba, hogy ott igyam meg délutáni teámat, de csak kinyitottam úgy félig az ajtót és meggyökerezetten a küszöbön maradtam... beljebb menni már hiányzott az erőm. Domonky ült a hallban; háttal ült felém, de megösmertem a szemben levő tükörből, és két urinóvel diskurált, kiknek egyike szinte félelmetes szépség volt. Visszahúzódtam s úgy mentem fel a szobámba, mint aki megszárdult s még nem tért egészen magához, istenem, istenem, ha ilyen nővel ül szemben egy férfi...!

A table d' hôte-nál megösmertedtünk egymással. Gaiersteinné asszony, a pensió tulajdonosnője, így mutatott be nekik: Freulein Anna von Lehmann, Universitaets-Professors Tochter aus Berlin, de az ő nevüket nem mondta meg, csak a vendégkönyvből irtam ki utólag. Nagyon nehezen megjegyyezhető nevük van: Frau von Kodolányi Obergespansgattin az egyik; Magda von Kodolányi de Kodolány, Nagydombok, Ungarn, a másik.

Szembeültünk egymással és én azt hittem, királynő ül velem szemben. A főlszolgáló inas is halkabban járt ma az asztal körül, mint máskor. Ő is úgy érezhette, hogy királynőt szolgált ki ma este. Hát Domonky vajjon mit érzett, mikor beszélgetett azzal a fenomenális szépséggel...? Jaj... elhessegetem a kérdést: mit érez, mikor énvelem beszélget?

Bécs, március tiz.

Azt gondoltam, hogy hölgyismerősei kedvéért ma nem jön el az egyetemre Domonky. De csodálkozásomra mégis csak eljött és nyomottságomnak ez nagy megkönnyebbülés volt... miért?

Bécs, március tizenöt.

Kodolányiék még itt vannak, de Domonky még egyetlen órát sem mulasztott el a kedvükért... ez mit jelent? Ugy figyel és sztenografál, mint eddig, sétál is velem, mikor jó idő van, de nyomja a lelkemet nagyon, miért nem tesz róluk említést egy szóval sem? Tegyem meg én és mondjam el neki úgy ártatlanul, hogy a pensiónknak új vendégei vannak: Kodolányi Magda és az anyja? Nem teszem meg! ösztönöm mondja, hogy ne tegyem.

Bécs, március tizenkilenc.

Kodolányiék még mindig itt vannak és Domonky ma szemlátomást jobbkedvű lett. Történt valami közte és Magda között? azt hiszem, hogy történt, mert Magda is, ki eddig a leghidegebb rezerváltság volt, ma feltűnően közlékeny és beszédes lett. Jókedvűen elbeszélgetett énvelem is és olyan benyomást tett rám, mikor rám nézett, hogy kikivánczik belőle a boldogság... Most, hogy leirom, amit észleltem, a szemem olyan kétesen, olyan rosszul lát, mintha köd volna köztem és naplóm között... abba is hagyom mára a betűvetést.

Bécs, március huszonhárom.

Sokat gondolkoztam és sirtam az utolsó napok éjszakai óráin. Ha Domonky jutott az eszembe, sirtam, ha Cirill jutott eszembe is sirtam. Ez utóbbi könnyeket értem, de miért sírok vajjon, ha az én deli szép Domonkym jut eszembe? És, hogy apámra gondoltam, is sirtam, de ekkor a legfájdalmasabb könnyeimet. Még nem volt alkalmam, hogy elégtételt szolgáltatassak apámnak, de ha ő megismétné azt a bizonyos kérdést, akkor sem tudnám, vajjon adnék-e? Csak annyit tudok, ha eszembe jut e fogalom: szerelem, akkor eltűnik szemem elől a világ, megfedkezem róla, hogy jellem és nevelés és hajlamai teszik az embert és csak egy valakit látok... szentséges istenem, segíts!

Bécs, március huszonnégy.

Beteg vagyok, fekszem. Mi történt velem tegnap, nem tudom. Azt mondja háziasszonyom, hogy sikoltozásomra berontott a szobámba és úgy szedett fel a szőnyegről, ahol végignyultam, eszmélet nélkül, ájultan.

Kodolányi Magda volt az első, aki megnézte ma délelőtt, hogy vagyok. Egy csomó rózsát hozott, lángoló pirosat, és szeretettel, melegen azt mondta: - no ne legyen beteg, kis barátnőm. Én hálásan szinte megcsókoltam a kezét - oly csodaszép az a nő, hogy tán akinek vérének venné, sem nézhetne rá rossz szemmel - és azt mondtam neki: - köszönöm, köszönöm. Majd bátorságot öntve a szivembe, így folytattam a királynőhöz intézett szavaimat: - Bocsásson meg, Magda, - mondtam és bágyadtan felmosolyogtam hozzá párnáim közül - oly édes, oly meleg az ön hangja, hogy... hogy sajnálom, hogy nő vagyok, nem férfi.

- Miért? - kérdezte meglepetten Magda.

- Azért, mert kíváncsi vagyok, - feleltem - mit érezne vajjon a férfi, kihez oly melegen beszélne, mint most énhozzám?

Magda erre mélységesen elpirult és párás lett az a sötétkék szeme...

...Mikor kérdezem meg Domonkytól, milyen ötlete van, hogy megírhassam Szentpétervárra Pascsenkonak?

Bécs, március huszonnyolc.

Édes apám ma segítségemre jött onnan tulról. És ha nem hittem volna már eddig is, hogy életet élnek a halottak a siron túl is, mától fogva hinném és megingathatatlan maradnék hitemben még a hant alatt is.

Oh, nem álom volt, sem vízió, semmi. Maga édes apám jött segítségemre és fogta a kezemet, hogy vezessen.

Korán mentem az egyetemre, mert gondoltam; sétálok egyet a levegőn, hogy megnyugtassam ezt az összegörcsülő szívemet.

De még tíz percig sem sétáltam, jött Domonky. Egy csomagféle volt a kezében és szokatlan izgatottnak látszott. Talán ezért jött a kelleténél korábban?

Tiszteletteljesen üdvözölt, úgy mint máskor és felkért, hogy menjünk be a terembe. - Még nem igen lesznek ott, - mondta - és én szeretnék valamit közölni önnel, Anna.

Először történt, hogy a keresztnévemen szólított... Vajon miért? Óh, azért, mondtam magamban és visszaparancsoltam egy kiszivárgó könnyemet, mert dokumentálni akarja, hogy bizalommal van hozzám az ő ügyében.

Bementünk a terembe, még néptelen volt.

- Anna, - kezdte Domonky és olyan izgatottan vibrált a hangja - már nem emlékszem, mikor, de azt kérdeztem öntől most nemrég, boldog lehet-e egy házasság, ha a házassalandók különböző jelleműek? Azt felelte ön, nemde, hogy minden házasság boldog, melynek alapja a kölcsönös szerelem... Most megismétlem a kérdést, Anna, de mielőtt felelne, olvassa át figyelmesen ezt a kötetet. Én már átolvastam és aláírom minden szavát.

És a kezembe adta - édes apám könyvét! Most is csodálom, hogy el nem ájultam, mikor megláttam.

Két példányban volt nála, egy magyar nyelvű, egy német. A magyarnak ez volt a címe: Bakunin professzor könyve - óh, hogy éreztem magamon édes apám szemét onnan a magasból! a német kiadásnak ez volt a címlapja: Die Ehe der Zukunft, eine Studie des Universitaets-Professors Bakunin.

És mikor kezemben éreztem a könyvet - te magad voltál az, apám, ha papiros-alakban is csak - mikor kezemben éreztem a könyvet, megcsókoltam a Bakunin-nevet a címlapján és csöndesen sirásra fakadtam. Oly édes, oly jóleső sirás volt, mintha apám keble lett volna a keményfapad, melynek könyöklőjére lehajtottam a fejemet.

Ő megkérdezte tőlem, mi bajom? közben hallgatók jöttek a terembe és én azt mondtam neki, menjünk ki. Kint megragadtam a kezét és így szóltam hozzá a meggyőzőni akarás hangján:

- Őrnagy ur, - mondtam - az utca nem alkalmas hely, hogy közöljem önnel azt, ami a lelkemen van. Én megbízom magamban és önben is, ön is megbizhatik bennem és saját magában is: hát vigyen el a lakására és ott gyónjak meg önnek, őrnagy ur.

Nagyon meggyőző lehetett a szavam, mert ő szó nélkül odaintett egy fiáért és tíz perc múlva a lakásán voltunk az őrnagynak. Mely utcában van a lakása, nem tudom, sem azt, hogy az emeleten van-e vagy a földszinten. Csak bent tértem magamhoz, a négy fal között.

Nehezebb részét kezdtem a dolognak. - Őrnagy ur, - mondtam és könnyeken át néztem a szemébe - ne kérdezzen ön semmit, hanem vegye el Kodolányi Magdát. Lehetetlen, hogy ön ne szeresse azt a királyi nőt és lehetetlen, hogy ő ne szeresse viszont önt is.

Domonky szeme erre olyan lett, mint mikor kinyitják vasajtáját a kohónak.

- Szeretjük egymást, - így lángolt fel - noha szóval sem mondtuk meg egymásnak. Azaz: én tudom, hogy szeretem, és sejtem, hogy ő viszontszeret, az a királyi nő; de ha bizonyosság volna is a kölcsönösség: épen az választ el kettőnk egymástól, hogy ő királyi nő, én meg közember vagyok, Anna. A királynő pedig királyt óhajt, nem közembert.

- Nem értem, - sirtam el magamat.

- Azért kértem, hogy olvassa el ezt a könyvet. Sejtette velem már régen a belátás, vagy mondjuk: a tapogatózó ösztön, hogy a különböző jelleműek házassága csak a legtrikább esetekben lehet boldog. Az emberek, asszonyok csak külsejük szerint emberek és asszonyok, de belsejükben ki oroszlán, ki medve; ki hiéna, ki sakál; ki fényeskedő szentjánosbogár, ki dolgozó méh; ki Prometheus keselyűje, ki galamb. Párosodhatik-e sólyom és paradicsommadár, párosodhatik-e fajdkakas és hattyu?! Ami lehetetlen a természetben, lehetetlen az emberek közt is, nemde? És ha emészt is kölcsönös szerelem kőszáli sast és aranyfácánt: az egymáséi lehetnek-e, Anna? Egy gyűrűbe foglalnak-e szikrapattantó kovát és briliánst, egy csokorba kötnek-e fűzfalombot és orchideát, mondja?... Amit ösztönömmel megéreztem és képletekben itt elmondtam, Anna, azt tudományos alapon tárgyalja és bizonyítja is ez a nagyszerű mű... azért kérem, hogy olvassa el ezt a könyvet. Ön művelt és gondolkozó lélek; olvassa el és erősítsen meg engem a hitemben.

- Őrnagy ur, - zokogtam, - én már végigolvastam ezt a könyvet vagy ötször is. Ősmerem a tartalmat úgy, mint kevés más.

- Hihetetlen, - kiáltott fel Domonky.

- Mi hihetlent sem fog találni a szavamban, ha megtudja, ki is volt az a professzor.

- Szentpétervári egyetemi tanár volt.

- Az volt, de ezenfelül még más is. Az a Bakunin Feodor professzor - az én istenben boldogult jó apám volt.

- Hogy-hogy? Bakunin... Lehmann?!

- Apám volt, mondtam, és én nem vagyok Lehmann, hanem Bakunin-lány. Oroszországi nő vagyok és azért jöttem ide Bécsbe, hogy megtudjam az ön titkát, őrnagy ur. Miért lett egyetemi hallgató... mi ötlete kedvéért lett kémikus? Óh, vegye el Kodolányi Magdát, nekem árvának meg mondja meg a titkát. Hadd írjam meg Pascsenkonak, aki kíváncsi rá; hadd szabaduljon ki Nisopol Cirill és hadd menjek vissza a hazámba... ön meg vegye el Ge... Gedeon azt a királyi nőt és találja meg boldogságát Ge... Gedeon!

Ő megfogta a kezemet és úgy nézett könnyező szemembe, mint aki megértette a ki nyilatkoztatás ígét.

- Anna, - mondta végtelenül lágyan - most már mindent tudok, csak a részleteket hiánylom. Üljön le... hogy hittá az atyja? Ancsunak? Hát üljön le, Ancsukám, vegye a kezébe azt a könyvet és nyissa fel bárhol, atyja lelke van ott, és mondja el nekem a részleteket is apróra.

És én elmondtam neki mindent; történetemet Cirillel, szerencsétlenségét Cirillnek, mely oly váratlanul jött és intervenciómat Pascsenkonál, mindent.

Mikor befejeztem, felálltunk s ő megint csak a kezemet vette a kezébe. - Hát Ancsukám, - mondta s én éreztem megindultságát a hangjának - elárulom önnek a titkomat, szabadditsa ki Cirillt és gondoljon az atyjára és boldog lesz. Pascsenko többet sejtett a Gross-Wienben megjelent cikk mögött, mint kellett. Nincsen nekem ötletem egy szemernyi sem, csak azért jöttem kémiát hallgatni, mert nem szándékszem katona maradni, csak négy-öt évig még. Azután átveszek otthon több birtokot - megtudhatja Pascsenko bárkitől is - hogy édes apámnak vagy huszezer hold földje van - és egy gazdának szinte nélkülözhetetlen a kémia. Ezért tanulok vegytant és azért tanulom most, mert most még fiatal a fejem, Ancsu. Negyvenéves korról már nem igen bir tanulni az ember.

- Hát csak írja ezt meg Pascsenkonak, Ancsu, vagy ha úgy gondolja, hogy ez neki esetleg kevés lesz, írja meg nem bánom azt, hogy felfedeztem, hogy a török buzában olaj is van, a héjában és a csirájában leginkább, és azért tanulok vegytant, hogy tökéletessem az olajkivonási eljárást. Sőt tanácslom is, hogy ez utóbbit írja meg, ennek inkább fog hitelt adni, meglátja... és addig is, míg hazamehet, Ancsu, maradjon csak Lehmann Annának ezután is.

Kezem még mindig az övében volt és én csöndesen könnyezve ránéztem. - Kiván még valamit, Ancsukám? - kérdezte és megsimogatta a kezemet.

- Semmit, - feleltem halkán. - Csak azt, hogy közeledjék Magdához és... nem birtam tovább, hangosan felsirtam.

Ő megértett engem és megvigasztalt, hogy boldog leszek, csak gondoljak az apámra, aztán a leggyöngédebben a keblére vont és egy csókot lehelt vonagló szájamra...

- Megértettelek, Ancsukám, - mondta és az ő szeme is megnedvesült, ahogy rámnézett.

Bécs, március harmincegy.

Ma ónaptár szerint való Cirill-nap van; ma megírom Pascsenkonak a jelentést, hogy mi ötlete van Domonky őrnagynak. S ezzel befejezem naplómát is... többet nem írok belé, de egy sort sem. Ötvenkét nap is egy élettörténet; ötvenkét nap...

Harmadik rész.

I. Mesterkedések.

Mennél több hét és hónap mult el azóta, hogy Pascsenko jelentette volt a nagyhercegnek, hogy: megtörtént, ez utóbbi annál nyomottabb és nyugtalanabb lett.

- Rosszat tettem vele, - ébredezett hetek mulva a nagyherceg és szorongásai, gyötrődései lettek. - Rosszat tettem azzal, ki életemet mentette meg kétszer is. Igaz, hogy a professzor meghalt, de a lelke csak él és ez a lélek tudattal bír a rosszról, mit a földön maradt hozzátartozójának okoztam.

- Tán már utban is a megtorlás, - aggodalmaskodott a nyugtalankodó nagyherceg és Pascsenko felvilágosításai sem szüntették meg lelkének nyomását. Biztosította őt hűséges embere, hogy nagyszerű dolga van Annának; elsőrangú pensióban lakik és pénze is a legnagyobb bőségben van: mind nem használt semmi, hogy megnyugodhatott volna a nagyherceg. A felébredt magavádnak sok szeme van; nemcsak Bakunin professzort, de már Nisopol Cirillt is látta.

Félelmét, hogy már utban a megtorlás, nagyra növelte hova-tovább az is, hogy az az asszony, aki nélkül ő csak félelme volt: hogy Babjánszkij Tatyana grófnő már hetek óta panaszkodott, hogy rosszul van. Általános elgyengülés bágyasztja, úgy, hogy járni való ereje sincsen; hogy fejjörcsök gyötrik, hol elakad a lélegzete, hogy fuldoklik... érzi is, - sóhajtozta a grófnő - hogy nemsokára mindennek vége lesz.

- Ez Bakunin professzor bosszúja - rémüldözött Leonid nagyherceg és sarkalta Pascsenko Alexejt, hogy a szentekre! eszeljen ki valamit. Ha elveszti a grófnőt, ő öngyilkos lesz. - Hogy is lehettem oly meggondolatlan, oly elvakult, hogy szétválasztattam egymástól azt a két embert, akit Bakunin Feodor tanár egymásnak szánt!

- Emlékszem, - jegyezte meg Pascsenko - azt mondta volt fenséged, hogy majd csak akkor jöhessen haza a Bakunin-lány, ha a fiatal fenséges ur már megnősült. Tehát nem marad más hátra, - tanácsolta kertelés nélkül a nagy urnak - mint vagy megházasítani a fiatal nagyherceget, azután meg hazahozatni Annát, vagy kegyelmet adatni a száműzött Cirillnek, és lehetővé tenni, hogy vegye el jegyesét, a Bakunin-lányt.

- Ez utóbbi könnyebben fog menni, - vélte a nagyherceg és szinte fölédelt. - És nemcsak kegyelmet adatok az embernek, de sőt kitűnő álláshoz is fogom juttatni.

- Ha megengedi fenséged, - kockáztatta meg Pascsenko a megjegyzést - akkor legalázatosabban azt mondom, hogy nagyon jó lesz. Ne hijjuk ki magunk ellen a végzetet, sem a halottakat ne ingereljük bosszura. Az élő Bakunin igazi krisztusi egyéniség volt, ki ha arcul ütötték jobbról, odatartotta a merénylőnek a balarcát is... de mit tudhatjuk, hogy a halottak milyenek, vagy hogy a halottaknak milyen etikai törvényük van?

Leonid nagyherceg kissé megrázkódott, hogy e szavakat hallotta. - Igazsága van, Pascsenko, - mondta. - Ki tudja, hogy a halottak milyenek? Az élő Bakunin tán megbocsátott nekem akkor, amikor, de a gyermekében megbántott halott úgy lehet, hogy vádolóm most az Istennél.

Babjánszkij grófnőre gondolt, ki már két hét óta el sem hagyta az ágyát, (jól tudja Bakunin lelke, hogy Tatyana élete az övé is) és kishitűségével a megrémült bűnösnek reparációt fogadott minden irányban. Visszahozatja Cirillt és hazahozatja Annát; jó álláshoz juttatja a fiut és nagy hozományt adat a leánynak; keljenek is egybe, ahogy Bakunin professzor terve volt, csak forduljon el tőle a fenyegető, bosszuálló végzet.

De beteg volt-e csakugyan a csodaszép Babjánszkij grófnő?

Mi legkisebb baja sem volt, csak szimulálta a betegséget a varázslatos szépségű grófasszony.

Mert Babjánszkij grófnőnek is volt annyi esze, mint másnak és neki is volt bizalmi embere, akinek útján nagyon pontosan megtudta, hogy Bakunin Anna nem Cirill után Szibériába utazott, hanem Dánországba, Kopenhágába küldetett s hogy ott nyoma veszett... eltűntették őt, úgy látszik.

- A nagyherceg műve ez, - gondolta. - Csak az ő érdeke lehetett, hogy eltüntesse Bakunin Annát, mert megbánhatta ígését, hogy feleségül véteti a fiával. Nos, Leonid nagyherceg: megmutatom neked, ha egy asszony valamit a fejébe vesz, akkor véghez viszi a poklok ellen is, csak azért is.

- Nem a sablonos uton fogok járni, hogy megvárjam, amíg elutazol egy-két hétre és vissza-jössz, szomszoros a csókomra. Én tökéletes győzelmet akarok és ki is fogom azt vivni fölöttem, Leonid. Ne a vágyad legyen az erőm, hanem egyéniségem legyen a hatalmam, amelynek engedsz. Az az erő, mit az asszonyok javára a férfiak vágyakozása képvisel, nagyon problematikus, nagyon kétes szokott lenni; kielégítés: és olykor már egy nap múlva zero az értéke. De az egyénisége, személyének varázsa, mely mindeneknél, még az Isteneknél is erősebb; ez az igazi hatalma az asszonynak és az én hatalmam is csak ez legyen, Leonid.

Mint számítással és észszel bíró asszony úgy tett, mint aki már mire sem emlékszik. Sem arra, hogy ő kérte a nagyherceget, távolítsa el Szentpétervárról Cirillt, sem arra, hogy ígését birta a hercegnek, hogy fiával elvéteti a szép Bakunin-lányt. Hetekig-hónapokig mi említést sem tett róluk a hercegnek; csak mire másra sem gondolva, édesen és vidáman, boldogságot és üdvösséget nyújtva koronás barátja szenvedélyes szerelmének élt. Ki extázisában csak vonaglott az ő karjai között és fulladozva a gyönyörtől, a kéjtől, mámoros kábultságában így kiáltott fel:

- Ah, Tatyánám, Tatyánám, te egyetlen asszonya a világnak; ha elragadna tőlem valami irigy sors, vége lenne rám nézve a világnak.

Hetekig, két hónapig is csak istenítettette magát a szép asszony és engedte, hogy nagyhercegi barátja felejtse el Cirillt és Annát. Felejtse el úgy, mintha sohasem lettek volna a világon. Csak azután vette elő a villámát, melylyel bénává sujtotta a herceget.

Egy délelőtt történt: a nagyherceg, mint rendesen bejelentkezett a szépséges grófnőnél, hogy társaságában töltsen el a reggelit, de Babjánszkij Tatyana grófnő, bár szívesen fogadta barátját, első látásra is kitalálni engedte, hogy valami rendkívüli történt vele az éjjel. Nyugtalan és ijedező volt, mint a madár, ki menyétet érez a nyomában; a válogatott reggelihez hozzá sem nyult - bőjtöt fogadott mára, azt mondta - és könnyörögve kérte a herceget, kísérelje el most mindjárt a templomba. Imádkozni akar, talán megnyugodhatik annyira amennyire.

- De hát mi történt, egyetlen virágom? - kérdezte Leonid nagyherceg és mintha orvos lett volna, barátnője pulzusát próbálta.

A grófnő az érintésre sirva fakadt, mint egy félórás menyecske, majd ideges gesztussal a homlokára tapasztva a kezét, szótagoltan zokogta: - borzalmas volt!

- Mi volt olyan borzalmas, kedvesem? Csillapodjék le és mondja meg kérem, hogy mi volt?

- Nem bírom, - ájuldozott a grófnő. - A homlokom majd szét megy; kíséreljen el a templomba, ha velem jót akar.

- Szívesen, egyetlen Tatyánám. De vegyen erőt magán, esedezem és beszéljen.

- Felelősségre vont, - kiáltott fel Tatyana grófnő és mert az erőlködéstől a lélegzete is elakadt, egy támlásszékbe ereszkedett és felnyögött. - Felelősségre vont, képzelje; jaj, végem van.

- Ki vonta önt felelősségre és miért? Ki mert ide bejönni és számonkérni öntől a legcsekélyebbet is?

Babjánszkij Tatyana grófnő hisztérikusan felnevetett erre a kérdésre. - Hogy ki mert ide bejönni? - kacagott és az arca is eltorzult, mint a lázálmosé. - Hogy ki mert ide bejönni? Hát valaki, aki bejelentkezés nélkül is jöhetett.

Leonid nagyherceg végigsimitott a barátnője karján. Csupa illat és inger és csipke volt a szép asszony és csupa kétségbeesés.

- Nyugodjék meg Tatyánám, kérlelte. - Csak mondja meg bizalommal, ki merészelte önt molesztálni... hadd sujtsak le rá.

- Csak sujtson, ha bir, - idegeskedett gunyolódva a grófasszony. - Nem fogja az illetőt egy nagyherceg haragja, de a cáré sem.

- Leonid nagyherceg most már komolyan féltetni kezdte szerelmesét. Aggodalommal mondta!

- Világosabban beszéljen könyörgöm. Bocsásson meg drágám: eddig beszélt, de csak keveset mondott.

- Babjánszkij Tatyana grófnő, ahogy ezek után felnézett a hercegre, nagyon zavaros szemeket látatott. - Olyan borzalmas volt, - suttogta - ahogy felém jött, szeliden, mint valami vértanu. Ah jól mondom: vértanu, mert az volt. A fájdalom, mit arcában olvastam nyomósabb volt a legnagyobb haragnál is, ahogy megszólalt, ez olyan volt, mint valami üresen hagyott koporsó visszhangja.

A nagyhercegnek megremegett a válla. Izgatott is lett, félt is. - De hát ki volt, akiről beszél? - kérdezte és nemcsak sápadt lett, de a szava is oly fojtott volt.

- Hát még nem mondtam meg, hogy ki volt? Ő volt... jaj menjünk a templomba. Ő volt, képzelje, ő volt!

- Ki?

- Bakunin Feodor professzor, - sikoltott fel Babjánszkij grófnő és keresztbe kulcsolva ujjait, könnyezve a barátjára nézett. Segítséget, tanácsot, védelmet látszott könyörögni a szeme.

- Nem álomlátás, nem vízió volt, - folytatta és szinte belévájta opályos körmeit a nagyherceg karjának husába. - Ébren ültem az ágyamban, mikor anélkül, hogy nyílt volna az ajtó, bejött hozzám Bakunin professzor. Csak az ajtófüggöny lebbent meg alig láthatóan.

- Bakunin volt?! - rázkódott meg a nagyherceg és két szeme mereven maradt több percen át. Mintha látta volna ő is a professzort, ahogy némán mégis érthetően mondja: - életed megmentőjének hát így fizetsz?

- Bakunin volt, - ismételte fuldokolva a gróf asszony. - És számon kérte tőlem gyermekeit, Annát és Cirillt.

- Annát is? A leányát?! - riadt fel büntudattal a nagyherceg.

Babjánszkij Tatyana grófnő majdnem így kiáltott fel erre a kérdésre, hogy: - végre! Végre odaértem, ahová akartam, hogy érjek. De mesterien lebirta az érzését és tettett elcsodálkozással ezt mondta:

- Annát is kérte, de mert engem csak az a bűn nyom, ami a fiuval szemben terhel, összeszedtem az erőmet és kegyelemért esedeztem a halottnál. - Annáról én nem tudok, - feleltem - Annával én jót akartam és nem rajtam mult, hogy meghiusult az Annával való szándékom.

- Hát majd megtalálom azt is, - viszonzta könnyörgésemre a professzor, - aki leányommal rosszat tett... és ellebegett. Megint libbent egyet a portióra, de az ajtószárny megint csak nem nyílt ki. Oly megőrzítően borzalmas volt, - fejezte be elgyengülten a gróffasszony és a halántékára tapasztotta a kezét.

- Csillapodjék le, gyöngyöm, - nyugtatta meg a nagyherceg a grófnőt, pedig nála is elkelt volna a megnyugtató, olyan hatással volt a lelkére, amit hallott. Hogy majd megtalálja a professzor azt is, aki gyermekével rosszat tett... ah, dermesztő! - Csillapodjék le, Tatyánám, - mondta - azaz, ajánlom, feküdjék le és pihenjen.

- Abba az ágyba és abban a szobában? Jaj, hogy mondhat ilyent? Soha! - borzadózott hisztériásan a gróffasszony. - Kolostorba költözöm, fenség; ott tán nyugtom lesz a halottól, aki hazajár.

Babjánszkij grófnő jól tudta, hogy mi lesz erre a nagyherceg válasza. Hogy a gyógyíthatatlanul szerelmes nagyherceg inkább azonnal hazahozatja Annát, semhogy megváltják barátnőjétől csak egy napra is. S mihelyt itthon lesz Anna, - gondolta - hazamesterkedem nyomban Szergiuszt is s akkor könnyű lesz megvalósítani tervemet és nagyhercegnőt csinálni belőle, csak azért is.

Eltalálta a nagyészü szép asszony. Barátja válasza egy fojtottan előadott könnyörgés volt. - Ne menjen el, istennöm, - rebegte. - Én megfogadok mindent, jóvátételt és kártalanítást, mindent, csak fogadja meg ön is a tanácsom és maradjon itt és pihenjen le, szentem.

- Nem, nem lehet, félek; még belébetegszem, annyira félek.

- De egyetlen Tatyánám: én könnyögök önnek, hogy maradjon. Én, az ön leghüségesebb barátja.

Babjánszkij Tatyana grófnő erre hálásan közelebb simult az emberhez és bágyadtan a vállára nyugtatta a fejét. - Hát napközben nem bánom, - pihegte és fájlódva szívesen engedte, hogy az gyöngéden magához szorítsa - napközben nem bánom, fenség... ah, oly jó itt az ön melengető karjai közt... de éjszakára kolostorba költözöm. Nem élném túl, ha másodszor is jelentkeznék a professzor.

- De nem fog; biztosítom, hogy nem fog, - hangoztatta a nagyherceg többször is. - Mondtam már, hogy jóvátételek mindent s így mi oka sem lesz az elhunynak, hogy önt csak még egyszer is nyugalomban zavarja.

- Köszönöm, egyetlen barátom. Oly hálás leszek önnek; csókoljon meg...

Kezdetnek ennyit elégnek talált a szép asszony. A félelem magvát elvetette a nagyherceg lelkében és egyelőre nem is szándékolt többet. Hadd féljen a jövőtől a nagyherceg, hogy a gyermekeiben megbántott apa még érezhetően megtorolja a rossz tettet.

De két hét múlva már folytatódott a játék. Betegséget színlelt, gyöngeségről panaszkodott a szép asszony; fejförccsök és álmatlanság gyötörték és másról sem beszélt, csak arról, hogy ő meghal.

Erre a színjátszásra azután történt, hogy a nagyherceg komolyan nyugtalan lett s a már utban lévő megtorlástól rettegett. A megtorlás: te eltünteted lányomat, én meg elvételtem az életedet, a grófnőt.

A megoldás, amit Pascsenko ajánlott, nagyon észszerűnek és megcsinálhatónak látszott. Megcsinálhatónak azért, mert csak egy szavába kerül, - gondolta a nagyherceg - és Nisopol Cirill megint szabaddá lesz és három nap alatt hazahozatja Annát is; észszerűnek pedig azért, mert az azóta történtek után a grófnő sem fog már ragaszkodni a tervéhez, hogy Annából nagyhercegnőt csinál, hanem bele fog nyugodni abba, hogy egyszerű doktorné legyen belőle.

Megint magához hívatta Kurovot, a hatalmas minisztert. Szokatlanul kegyesen fogadta és megkérdezte tőle: emlékszik-e még Nisopol Cirillre?

- Arra az anarchista orvosra? Emlékszem, - felelte a miniszter.

- Nos, - folytatta a nagyherceg kedéllyel - az az ugynevezett anarchista orvos szerintem már eléggé meglakolt. Tehát megparancsolom, hogy hozassa haza.

A rendőrminiszter meghajolt. - Fff... fenséged parancsa... könyörgöm...

- Kedves Kurov, - mondta a nagyherceg - ne vesztegessünk sok szót erre a dologra. Hozassa haza azt az embert és két hét múlva jelentse, hogy itthon van.

- Parancsára, fenség, - mondta nagy készséggel a miniszter és kegyesen elbocsáttatván, kihátrált.

- Intézkedtem már, Tatyánám, - nyugtatta meg még aznap Leonid nagyherceg a grófnőt - hogy eresszék haza azt a Nisopolt. Két hét múlva itthon is lesz, drágám.

- Köszönöm, - hálálkodott a grófasszony. - Ezzel jót tett nemcsak velem, de Cirillel és Annával is jót tett.

- Ne folytassa, - kérlelte a nagyherceg és gyöngéden magához vonta az asszonyt. - Ne elevenítsen fel izgató emlékeket.

Két hét múlva a rendőrminiszter kihallgatásra jelentkezett a hercegnél.

- Teljesítettem parancsát, fenség, - jelentette, meg-megremegő hangon. - Hazahozattam azt a bizonyos embert.

- Helyes, kedves Kurov. De mutassa is be nekem kérem.

- Mutassam is be? - hüledezett a miniszter és elsápadt.

- Érthetően beszéltem, vagy nem? - mordult rá indulatosan a nagyherceg.

- Bo... bocsánatot fenség... bátorkodtam csak azért....

- ...mert?

- ...mert lehetlent kegyeskedik kivánni.

- Hogy-hogy lehetlent?

- Azért, mert Nisopol Cirillnek...

- ...tán nincs inyére az előttem való megjelenés?

- Dehogya is nincs, - ijedezett a miniszter. - De lehetlent méltóztatott kivánni, mert Nisopol Cirillnek csak a...

- Ne akadozzon, mint egy kis diák, hanem beszéljen.

- Megmondhatom az igazságot, fenséges ur?

- Az ördögbe is, ne kerteljen már annyit.

- Mert Nisopol Cirillnek csak a holttetemét hozhattuk haza.

A nagyherceg rémüldözve meghátrált és kidagadt szemekkel meredt Kurovra.

- Csak a holttetemét?! Tán öngyilkos, lett? Ember!

- Nem, fenséges uram, könyörgöm. Ami Szibériában Nisopollal történt, az megtörténhetett volna vele itthon is. Az isteni akaratnak úgy tetszett...

- Mondjon el mindent, de apróra, - fulladozott a nagyherceg és leült.

- Mindennapos orvosi tragédia, - vezette be jelentését a miniszter. - Amilyen Szentpétervárott is történik akárhány is. Nisopol Cirill a legkiméletesebb bánásmódban részesült és Szibéria ama városában, ahová küldték, mint orvost alkalmaztuk egy nagy kórházban. Tisztviselői lakást és ellátást és jó fizetést is kapott.

- Nagyon helyesen tette... tovább.

A rendőrminiszter fellélegzett és folytatta:

- Alig négy héttel azután, hogy megkezdte a kórházban a működést, egy anthraxos beteget operált és saját magát is inficiálta a szánandó. Nem lehetett megmenteni... meghalt.

- Köszönöm, Kurov, - mormolta a nagyherceg nyomottan és rövidesen elbocsátotta a minisztert. Azután leült és a grófnőre gondolt. Mit szól majd, ha tudára adja a lesújtó hirt.

- Ameddig csak lehet, eltitkolom előtte, - gondolta és elintézettnak vélte a dolgot. De vagy sehogy sem birt tettetni a nagyherceg, vagy a barátnőjének jó értesülései lehettek, mert már másnap meginterpellálta őt a grófasszony.

- Mi van már Nisopol Cirillel? Oly beteg vagyok, drága jó barátom, és érzem, nem gyógyulok meg addig, míg Anna és Cirill megint együtt nem lesz. Hiába látogat meg naponta az ön udvari orvosa, fenség; nem gyógyít meg engem más, csak helyrehozása a rossznak, amit tettünk.

Egy napig, kettőig, ha titkolózhatott Leonid nagyherceg, azután kénytelen volt vele, hogy megmondja az igazat. Hogy Cirill és Anna már nem lehet férj és feleség, ahogy Bakunin professzor akarta, mert Nisopol Cirill bizony meghalt.

- Meghalt! - hördült fel a grófnő és barátja karjai közé ájult. - Ez engem is megöl... jaj, végem van.

- Ne haljon meg, életem, mindenem, - kiáltott fel kétségbeesve a nagyherceg és egy divánra fektette a szép asszonyt. - Ne haljon meg, boldogságom, üdvöm: mondja meg, hogy mit csináljak és meglesz.

Akkor nem mondta meg Babjanszkij Tatyana, hogy mit csináljon koronás barátja, de pár nappal később már megmondta. Ágyában pihegett a szép asszony, a nagyherceg meg mellette egy széken ült és egyenkint csókolgatta az ujjait. Olyan áhítatos, imádatos csókolgatás volt, mintha rózsafüzért illesztett volna az ajkaihoz.

- Ugy lesz a legjobb, szívemhez nőtt egyetlen barátom, - rebege a gyöngeségtől még bágyadtan és harmatosan csillogó szemében nagy szerelmet olvashatott a nagyherceg - nekünk kárpótolnunk kell azt a szerencsétlen Bakunin-lányt. Kárpótolnunk úgy, hogy megelégedéssel fogadja az atyja is. Vőlegény helyet vőlegényt kapjon a leány és vő helyett vőt kapjon az atyja.

- Hozzájárulok, - mondta a nagyherceg. - Az udvaromhoz beosztott tiszték közt könnyen találunk Annának férjet.

- Ez nem megoldás barátom, - tiltakozott a grófnő a terv ellen. - Két okból nem az, hallgasson meg.

- Meghallgatom, édesem. De nem fárasztja-e ki vajjon, ha beszél?

- Kifáraszt és elgyengít, fenség. De mert érzem, hogy nem gyógyulok meg, csak akkor, ha kielégítőleg rendezzük ezt a dolgot, inkább megerőltetem magam és beszélek.

- Mégis, egyetlen Tatyánám: nem hagynók inkább holnapra?... Ma még pihenjen.

- A ma és a holnap között egy éjszaka van és én nem tudhatom, mit hoz az éjszaka? Ha megjelenik nekem az elhunyt... engem holtan talál reggel ágyamban, fenség.

A nagyherceget megrendítette ez a kijelentés. Körülkarolta a szép asszony vállait és szenvedélyes szerelemmel így horkant fel:

- Önt nem adom, szentem. Se halottnak, se élőnek önt nem adom; ön az enyém kell hogy maradjon, szentem.

- Akkor most végezzünk, fenség, - pihegte Babjanszkij Tatyana és illatos haju fejét oda-dörzsölte barátja arcához. - Az ön megoldása két okból nem megoldás. Odaadná Annát egy találomra kivezényelt tisztnek és épen önála cselekednék az ellen, ami a házasságokra nézve Bakuninnak elve volt?! Ön is ösmeri a professzor könyvét. Nem nyugodhatnék abba bele a professzor, sőt fájdalmas lenne lelkének még odaát is, hogy az ő leánya is úgy menjen férjhez, mint millió más.

- De hát mit csináljunk, - kérdezte a nagyherceg - ha az az egy ember, kit a professzor kiszemelt s akivel teoriája helyességét dokumentálni akarta a világnak: ha az az egy ember, az a Nisopol, már nincs többé?

- Azt csináljunk, - felelte a grófasszony, hogy más módon engeszteljük meg Bakunint. Ő vejéül választotta azt, ki az ő szívéhez és lelkéhez legközelebb állt, mi meg férjül adjuk Annának azt, aki a mi szívünkhöz és lelkünkhöz legközelebb áll.

- Ki legyen az? - kérdezte a nagyherceg, de a fojtottság, mellyel kiejtette a szavakat, sejtette, hogy tudja, ki legyen.

Babjanszkij Tatyana grófnő erre viharosan felült az ágyában és két vénuszi szépségü karjával keblére vonta a nagyherceg ősz fejét.

- Az ön fia legyen: - lihegte - Alexander Szergiusz nagyherceg. Ő az, aki szívünkhöz legközelebb áll. Ne ellenkezzék, egyetlen barátom; tizenhét évi boldogságomat koronázza meg azzal, hogy megteszi. Tizenhét évi boldogságomat, mondom, mert akármit hisz is a világ, hogy egy kitartott vagyok, ki titokban tán könnyeket sir: én tudom és vallom, hogy boldog voltam ön mellett, fenség. Olyan boldog, mint az angyalai az égnek. Elhagytam az uramat, de nem a fény és a pozíció csábított engem az ön házába, csak a szerelmem vezetett oda. Szerelmem ön iránt: és elhagytam volna az uramat akkor is, ha nem nagyherceg ön, csak egy gárdatiszt. Szakadatlan boldogság volt az életem ön mellett, Leonid, - igen, így szólitom a nevén, mely muzsikaszó nekem és gyönyörűség - most koronázza meg boldogságomat azzal, hogy teljesíti, amit óhajtva óhajtok.

A már ötven évesnél idősebb nagyherceg, ki jóllehet ősz volt a haja, mégis szenvedélyes szerelemmel tudott szeretni: kiben sohasem aludt el a kétely, hogy Babjanszki Tatyana grófnő tán csak a ragyogás kedvéért lett az övé, de a szíve és a vágya tőle távol van: a már ötvenévesnél idősebb nagyherceg úgy érezte magát erre a beszédre, mintha egy új ég nyílt volna a lelkének. Egy új ég, melyen egyetlen kis felhő sincs, de egy nap helyett ezer nap ragyog és áraszt tüzet.

Fulladozott a hőségtől és ájúldozva kereste hol a vállát, hol a nyakát az asszonynak, ki a győzedelmes erősebbnek minden fölényével ekképen folytatta:

- Emlékszik még, mit mondtam, mikor először penditettem meg ezt az eszmét? Hogy ne vegyen el a fia egy száraz és vérszegény dán princesszt, hanem vegye el Bakunin Annát, ki szép és szelid, hűséges, meg odaadó, mint én... és még husz esztendő múlva is menyországa és üdvössége lesz a fiának.

- Mint ön énnekem, Tatyánám, - szól most is a nagyherceg, - úgy mint akkor.

- És mi ketten, mondtam akkor és mondom most is, még a kriptában is érezni fogjuk, ha Alexander Szergiusz nagyherceg és Bakunin Anna élete mintegy folytatása lesz annak, amit mi éltünk. Szerelem és zavartalan boldogság és mindig új szerelem és új üdvösség és új menybolt.

- Ha a fia elveszi Annát, - fejezte be átszellemülten a grófnő - ez meggyőződésem szerint olyan házasság lesz, mely a Bakunin-theoriának is megfelel. S ezzel megengeszteljük a hazajáró professzort, ki éntőlem azt a szerencsétlent kérte. Azzal sem fog fenyegetőzni a gyermekében megbántott apa, hogy megtalálja majd még azt is, aki leányával, Annával, olyan rosszat tett.

Babjánszkij grófasszony érezte, mint remeg meg karjai között a nagyherceg. S hogy még jobban remegjen, folytatta:

- De ha továbbra is haragosunk marad a halott, akkor engemet mihamarabb elpusztít és lesújt vagy lesújtat arra is, aki gyermekével olyan kegyetlen rosszat tett.

- No, nem épen olyan rosszat; Anna most Bécsben van, - szólt el magát a nagyherceg.

- Intézkedjék hát, drágám, hogy hazajöjjön, - mondta a grófnő, ki egyszerűen csak tudomásul vette az elszólást. - És Szergiusz nagyherceg is szakítsa meg külföldi utját, hogy itthon legyen, mert itthon a helye. Ha ezt nem teszi meg, barátom, akkor megöl, aztán Nisopol Cirill mellé temethet.

- Isten őrizze meg ettől, én egyetlen üdvöm, - kiáltott fel a nagyherceg szinte vadul és úgy magához szoritotta a grófasszonyt, mintha egy rossz szellem jött volna, hogy tőle elvegye. - Nem, nem adom önt oda de senkinek sem. Hazahozatom Annát... még ma szólok Pascsenkonak, hogy rendelje haza, de nyomban... aztán legyen meg az akarata, Tatyánám.

És távirat ment és távirat jött, Szentpétervárról Bécsbe és viszont, de már nyár volt akkor, junius vége és Pascsenko Dimitrij Alexej kétségbeesetten közölte a herceggel Sulginnak Bécsből jött sürgönyét, hogy Bakunin Anna a császárvárosból nyomtalanul eltűnt.

Mire Leonid nagyherceg olyan igazán és őszintén elájult, hogy Babjánszkij Tatyana grófnő megrémülten arra következtetett ebből, hogy az eltűnés nem komédia, hanem valóság. Bakunin Annával valami baj történt... tán mérget ivott, vagy a Dunának ment, öngyilkos lett... s erre igazán nagyon beteg lett a szép asszony.

II. Ha csak nők volnának a világon.

Mi is történt Bakunin Annával?

Ötvenkét nap is egy élettörténet, ötvenkét nap: ezzel fejezte be Anna a naplóját, ezzel a fájdalmasan kizengő akkorddal, azután csak egy gondolata volt még: haza! Haza, Oroszországba, egyesülni Cirillel, igazolni az atyját, elégtételt adni az atyjának, aztán tovább élni, de élettörténet nélkül. Az a husz év, amit leélt, mielőtt megösmarkedett Domonkyval, élet történet nélkül és az a tudja isten hány esztendő, amit leélni fog azután, hogy ajakán érezte a Domonky ajakát, szintén élet lesz történet nélkül. Ami közbe esett, az az ötvenkét nap: az volt az ő életének könyve és csak abban fog lapozgatni, mikor szomorú lesz.

- Haza, Oroszországba, - gondolta Anna és a már megírt és letisztázott jelentést, melyet eredetileg Sulginnek akart átadni, hogy ő küldje el rendeltetési helyére, gondosan a holmija közé tette, hogy személyesen adja át Pascsenkonak. - Három hetet vesztek velem, - gondolta - ha itt várom be Pascsenko válaszát. Inkább magam adom a kezébe, - határozott, azután felöltözött és még egyszer az aulába ment, hogy bucsut vegyen Domonky örnagytól.

Félperces bucsuzkodás volt mindössze. Egy tiszteletteljes kézcsók és egy könnycsepp, azután visszament az előadásra az egyik és kitámolygott az aulából a másik. Egy kézcsók és egy könnycsepp, más semmi és ez a kettő is milyen hamar a múlté lett! Helye az előbbinek kihült, nyoma az utóbbinak fölszáradt... és négy-öt nap még és kettejük között: a között, ki a könnycseppet elsírta és a között, ki a kézcsókot csókolta, háromezer kilométer távolság lesz! De kegyetlennek találta Anna az életet!

Az egyetemről egyenesen Sulginhoz ment és jelentette neki, hogy működése sikerrel járt. Most hazamegy és Pascsenkonak majd személyesen mindenről jelentést tesz.

Sulgin ur csak hallgatagon bólintott, azután azt mondta Annának: Ő nem bánja. De menni is csak úgy menjen, ahogy jött, vagyis Berlinen és Kopenhágán keresztül. És mindakét helyen a követségen jelentkeztek, - mondta - hogy Berlinben megkapja a Dániába és Kopenhágában az Oroszországba szóló utlevelét.

- Egyenesen nem mehetnék; Krakkón át? - kérdezte Anna.

Sulgin ur rejtélyesen mosolygott. - Nem mehet, gyermekem, - felelte - mert visszafelé is csak utlevél kell, úgy mint elfelé. Berlinen és Kopenhágán át kell menjen; ott jelentkezik Grigorovics titkárnál és elkéri a nála hagyott utlevelet, mely a Kopenhágába való utazásra jogosít; itt meg Nekrasov tanácsoshoz kell elmenni és elkérni tőle a nála hagyott passzust, mely az Oroszországba való utazásra érvényes. Vagyis visszafelé ugyanugy, mint elfelé, csak hogy megfordított sorrendben, gyermekem. Jövet Bakuninból Andersen lett, majd Lehmann; menet Lehmannból Andersen lesz, majd Bakunin.

- Hát ön nem adhatna a nevemre szóló igazolványt, melylyel kerülő nélkül utazhatnék? - kérdezte Anna.

- Adhatnék, de sajnós, nincs utasításom, - felelte Sulgin és másodszor is nagyon rejtélyesen mosolygott.

Anna ezt érthetőnek találta és hazament, hogy átöltözködjék az utra. Viharos április-napi idő volt, a gyalogjáró csupa lucok volt az esőtől és ahol mélyedés vagy csak egyenetlenség volt az aszfalton, ott tócsákban gyűlt össze az esővíz. Moslékszerű, szennyes volt az esőlé, mégis úgy látta Anna, hogy tompánfénylő, szivárványszínű reflexe van. S erről Oroszország jutott eszébe és még szomorubb lett.

Másnap délután Berlinben volt és harmadnap délelőtt jelentkezett Grigorovics titkárnál, ki udvariasan, de begomboltan fogadta.

- Szolgálhatok, kisasszonyom? - kérdezte.

Anna keresetlenül előadta, hogy mit akar és azt hitte, öt perc múlva rendben is lesz. Kikapja passepartoutját és mehet.

De Grigorovics ur feneket kerített a dolognak.

- Vagy úgy, kisasszony? - mondta. - Ön állítólag Bakunin Anna, azaz állítólag Dagmar Andersen és utlevelét kéri ki tőlem, mely állítólag énnálam letétben van; irataiból meg azt látom, hogy Lehmann Anna ön Berlinből... hogy lehet az?

- Hát nem emlékszik, titkár ur? Még tíz hete sincs! Ön maga adta nekem a Lehmann-névre kiállított igazolványt és maga Pascsenko ur kívánta, hogy így legyen.

- Pascsenko? - csodálkozott a titkár. - Ki és mi az a Pascsenko? Ő nem nagykövet, sem miniszter, se semmiféle más hivatalt nem tölt be, hogy rendelkezessék vagy hogy akarata lehessen.

Anna elsápadt, mert úgy látta, hogy a titkár nagyon komolyan beszél. Csepp tréfálni való jókedvet sem olvasott ki sem a szeméből, sem a szavából.

- Titkár ur, - mondta - én úgy látom, hogy ön komolyan beszél, de ez nem ingat meg meggyőződésemben, hogy ön jól tudja, ki vagyok én és ki az a Pascsenko Alexej. Én Bakunin Anna vagyok és Pascsenko Dimitrij Alexej Oroszország leghatalmasabb embere, kinek szavára még miniszterek is bukhatnak. Hát ne vesztegessük az időt, hanem mondja meg: kiadja-e utlevelemet, vagy nem adja ki?

A titkár erre finoman mosolygott és Annát, ki beszédközben felállt volt, megint udvariasan invitálta, hogy üljön le.

- Megmagyarázom a helyzetet, - mondta. - Én jól tudom, hogy ön Bakunin Anna s hogy Lehmann néven megbízottja Pascsenkonak. Azt is tudom, hogy Pascsenko ur kicsoda, de ön kisasszony azt már nem tudja, hogy bár menni elég simán mehetett Bécsbe, de visszatérni már körülményesebb dolog.

- De miért legyen körülményesebb? nem értem.

- Megmagyarázom, kisasszony. Ön egy feladatra vállalkozott, tehát meg is kell hogy feleljen annak, amit vállalt. Már most az a kérdés: megfelelt-e, nem-e?

- Megfeleltem, titkár ur. És kezeskedem érte, hogy nagyon is jól.

- Elhiszem, kisasszony. Csakhogy sem én nem vagyok hivatva, hogy azt megállapítsam, sem Sulgin ur Bécsben, sem Kopenhágában Nekrasov tanácsos ur, hanem egyedül Pascsenko Alexej. Ezért hát jelentse meg neki az eredményt írásban és ha Pascsenko ur elfogadhatónak találja, majd ő adja meg a visszatéréshez való engedélyt.

Bakunin Anna mély barázdákra ráncolta homlokát. Az utolsó hetek változatos és sokféle élményei érettebbé tették egész lényét.

- És ha nem találja elfogadhatónak, - kérdezte - akkor, nem mehetek vissza a hazámba?

- Sajnálom, de azt hiszem, hogy nem.

Anna reszketni és könnyezni kezdett és könnyeinek vize mintha lemosta volna szeméről a hályogot.

- Eszerint, titkár ur, - mondta - én voltaképpen fogoly vagyok, Pascsenko Dimitrij ur foglya?

- Ugy hiszem, nem annyira az övé, mint inkább valaki másé, kisasszony. Vagy olyané, akinek érdeke volt, hogy önt szép szerével eltávolíttassa hazulról, vagy olyané, aki nagyon megharagudhatott önre valami ok miatt.

- Babjanszkij Tatyana grófnő! - sziszegte Anna a fogai közt, azután megkérdezte a titkártól, mit tanácsol?

- Azt, hogy menjen vissza Bécsbe, írja meg Pascsenkonak a jelentést és várja meg az ő intézkedéseit, kisasszony.

- Én pedig, - indulatoskodott Anna - nem fogok jelentést írni egy betűnyit sem. Csak ürügy, csak komédia volt, már látom, hogy Bécsbe küldtek, egy titoknak a kedvéért. Nem az volt a szándék, hogy segítségével megtudjanak egy titkot, hanem hogy eltávolítsanak hazulról, tán örökre. Nos, ha el akartak távolítani, hát ármányuknak ez gyönyörűen sikerült, de hogy azután, hogy én megtudtam a valót, még szóba álljak Pascsenkoval vagy bárkivel is, arra már nem bir rá semmi hatalma a világnak.

Ezzel sarkon fordult és elment és még aznap vissza utazott Bécsbe.

A vonaton pedig tűnődhetett fölötte, miért kellett, hogy minden úgy történjék, ahogy történt?

Legelső gondolata, mely Babjanszkij grófnőnek tulajdonította az ő eltávolításának művét, lassacskán elerőtlenedett az agyában. Bánthatta a grófnőt, hogy ő visszautasította ajánlatát, ennyit koncedál, de a bosszuállásnak akkora mértéke már egy asszonyi lélekkel meg nem fér.

- Nem, semmiesetre sem a grófnő volt, aki Szibériába deportáltatta Cirillt és Bécsbe mesterkedte őt magát. Hiszen az eljegyzéséhez még szerencsét is kívánt és egy nyakéket is ajándékozott neki!

- Cirill esete és az övé kapcsolatban van egymással, ugylátszik, és olyan ember lappanghat itt a háttérben, kinek érdeke volt, hogy eltávolíttassa őket egymástól. De hát ki lehet az a láthatatlan érdekelt fél? Ki lehet az a láthatatlan ellenség: ki esküdhetett bosszút egy ártatlan tisztességes leány ellen?

- Gróf Waldkirchener Félix?!

Mint a bogáncs a ruhába, úgy ragadt bele e név a fejébe. Gróf Waldkirchener Félix! Ez egy osztrák katonatiszt, kinek ugye lehet Bécsben van az otthona; mellette tanuskodik már az is, hogy épen Bécsbe küldte őt Pascsenko. Miért nem Párisba vagy Londonba?

- Bécsbe küldte, alkalmasint azért, mert nemsokára Waldkirchener is odajön és ott próbál szerencsét... hátha? Ha meg Waldkirchener áll ez ügy mögött, akkor mindenesetre tudomása van róla, hogy ő álnéven él Bécsben és esetleg még fenyegetőzni is fog, vagy - vagy! Vagy engedékenységet tanusít ő, Bakunin Anna, a gróf iránt, vagy rendőrségi kellemetlenségei lesznek és esetleg még kémkedéssel is vádolják.

A felháborodás vörösre csipte az arcát, hogy erre a két eshetőségre gondolt. Vagy engedékenység, vagy rendőri vizsgálat... és ehhez Pascsenko nyújt segédkezet... óh borzalom! Pascsenko, a hatalmasak leghatalmasabbika! Pascsenko, ki ő vele oly finoman bánt! Hja, a szivárványszínű fényréteg szennyvizet takar az aszfalton.

Mennél közelebb jutott Bécshez, annál idegesítőbb nyugtalanság kinozta. Hátha már a perronon várja vagy maga az a polypus-szemű gróf Waldhirchener, vagy valamelyik megbízottja és ő rá les?

- És most kinél keressen oltalmat abban az idegen városban, Bécsben? Sulginnál, vagy a feleségénél? Nem soha! Senkivel ezután még csak szót sem vált, aki Pascsenko bizalmasaihoz tartozik. De másvalakije vajjon van-e? Geiersteinné talán, a Damenpensió tulajdonosnője? Az nem védheti meg.

- De hát parancsolja-e valaki, hogy most Bécsbe menjek? - kérdezte Anna. - Nem mehetnék-e például Bieberfeldre Krennerné asszonyhoz? Ott biztonságban volnék minden Pascsenko és gróf Waldkirchener előtt és nyugodtan foglalkozhatnék a jövőmmel.

- Bécsbe megyek! - határozta el Anna és előbb dac, azután melegség nyomult a szívébe. Ahogy csak azértis-ből felhajt egy pohár szeszt és utána hevülést érez az ember. - Bécsbe megyek, - toppantott Anna és önála keresek oltalmat, Domonkynál. Ő majd megvéd minden üldöztetés ellen; ő erősebb, mint száz Pascsenko és gróf Waldkirchener.

És nemcsak melegséget és hevülést érzett, de meg is nedvesedett fel-felcsillanó szeme, szakasztott úgy, mint azé, aki szeszt ivott. Domonkynál keres védelmet: mi megrészegítő melegség ebben a pár szóban!

- Miért is ne? - gondolta Anna. - A Gondviselést látom itt működni. A Gondviselést, melyben megboldogult apám is hitt. A Gondviselés akarata, hogy én visszakényszerüljek Bécsbe, ahonnan jöttem. Domonky közelébe! - dobolta hozzá vértkergető módon a szíve.

Bécs... Gondviselés... Domonky! Ez a három fogalom úgy forgott egymás körül a fejében, mintha egy szélmalom vitorlája lett volna mindegyik; Bécs... Gondviselés... Domonky: a gyorsvonat kerekei is ilyen ritmusban forogtak, kattogtak.

- Domonky... Domonky Gedeon! Az ötvenkétnapos élettörténetnek tehát még folytatása is lehet, - tűnődött Anna és ez a gondolat fogva is tartotta, amíg Bécsbe ért. Olyan volt ez a gondolat, mint a selyemszál, melybe saját magát gubózza be a hernyó; életének egyik része befejeződött és most várja a másikat, mely talán szebb lesz.

Aranyfényű, csillogó selyemszál! Hogy melegítette őt, védőszövétté válván. Azt mondta Annának a maga lágyan sussogó nyelvén, hogy csak gombolyítsa, szövögesse, míg a végére ér. A vége pedig ott van, ahol a kezdete volt: benne magában van...

A Damenpensió lépcsőjén Anna találkozott Kodolányi Magdával. Színházba készült az anyjával és egy pillanatnyi vízióban Anna úgy látta, hogy páholyukban vendéget fogadnak s hogy Domonky Gedeon az a vendég.

Domonky... és Kodolányi Magda! A selyemfonál egyszeriben elszakadt.

Pedig - ha Kodolányiék készültek is a színházba, dehogyan is készült oda Domonky is.

Ő dolgozó-szobájában a könyvei, jegyzetei mellett ült és szakadatlanul olvasott és tanult és csak egy tízperces szünet alatt, mit egy szivar elszívására fordított, vándoroltak el gondolatai Magdához.

Kodolányi Magda! Már több mult, mint egy hónapja, hogy Bécsben tartózkodott az anyjával, együtt is voltak nem kevésszer, de még mindig oly távol volt tőle, mint akkor, mikor bucsulátogatást tett náluk a télen. És ebben mi különöset sem talált Domonky. Magda még mindig királynő volt, a saját maga szemében királynő, és ő Domonky, nem akart meghódoló alattvalóvá válni. Akármilyen más nőt szeretett volna, nem habozott volna, hogy megvallja neki szerelmét és kérje, hogy legyen az övé, de Magdával szemben úgy kellett cselekedni, ahogy cselekedett. A márványszobor mellett ő nem lehetett kenyérbél-alakká, a pálmafa mellett ő csak még keményebb cédrus lehetett, vagy tölgyfa. Szálljon le előbb Magda az ő képzeletbeli trónusáról a földre, vagy felejtse el, hogy ő koronát remélt a sorstól... a földön járó Kodolányi Magdát ő megtalálja akár egy nap alatt is.

Eszébe jutott Bakunin Anna, ki könyörgött neki, hogy vegye el Magdát. Egy pillanatig sem gyanakodott ez utóbbira, hogy ő készítette szöszölásra Annát; nem, Bakunin Anna a saját maga elhatározására beszélt.

- Sajnálatra méltó teremtés! - gondolta. - Atyja, a nagy tudós, egy teoriát épít fel magának és tulajdon leánya az első, kit a theoria szerint férjhez adni szándékszik. A választás kielégítő, sőt nagyon is jó; Anna megszereti Nisopolt és megszereti annyira, hogy érdekében nagy feladatot is vállal, elutazik és Bécsbe jön, hogy megkönyékezzen egy idegen tisztet.

- Egész uton Szentpétervárról Bécsbe dolgozhatott benne az asszonyi kíváncsiság: milyen is lehet az a tiszt, akihez közel fog kelleni hogy férközzék? zárkózott-e vagy közlékeny, barátkozó-e vagy rideg és leginkább; fiatal-e még vagy már idősebb, hódító külsejű-e vagy tucatarc, lobbanó természetű-e vagy hüvös? Nagyon foglalkoztathatták ezek a kérdések, sőt a kíváncsiság tán elfelejtette vele Cirillt is... és hogy megösmékedett az idegen tiszttel, ez zavarólag hatott felizgatott lelkére. Lelkének Cirill a sarkcsillaga, de mint a természetben is történik, mikor üstökös vonul fel az égboltra, hogy az üstökös elhomályosítja a csillagot - csak belátható időre persze - úgy ővele is történt, Annával. Az idegen tiszt, az üstökös, elhomályosította az ő csillagát, Cirillt, de három hétre vagy négyre - mihelyt eltolódás áll be az égitegek között - már veszt is fényéből az előbbi és megint ős fényével ragyog a csillag.

- Az én lelkem csillaga: Magda, Adalbert trónörökösé a hugom: sok millió lélek és sok millió csillag van a világon - tűnődött Domonky magában és a szálló füst foszlányai után bámult.

- Melyik lélekhez melyik csillag való? - követte a gondolatot az elméje, mint a tovakigyózó füstöt a szeme. - Izgató probléma, melynek megfejtésétől de sok megelégedettség és boldogság is függ! Bakunin professzor azt hiszem, hogy megfejtette a problémát.

- Bakunin Feodor professzor! Ideális lelkületű nagy tudós te! - fordult most egyet Domoky elméje. - Oroszul irtad, de az egész világnak irtad a könyvedet. Magdának is, nekem is; Adalbert trónörökösnek is, Jókának is.

És hogy nővérére gondolt, visszaült az asztalhoz és egy rövidke levelet irt Jókának. - Ha holnapra hagynám, tán elmaradna a levélírás, - mormolta. - Édes kis hugocskám, - irta - küldök neked egy fenomenális könyvet. Tudományos munka, de nemcsak hogy nem száraz, hanem költői dolgozatnak is beillő. És különös véletlen, Jókám: a dolgozat szerzőjének leánya, Bakunin Anna kisasszony, diáktársam volt itt az egyetemen... nem érdekes ez? Nagyon gyöngédlelkű teremtés az a Bakunin-lány; mikor megmutattam neki a könyvet, sirva fakadt és megcsókolta a címlapját.

Domonky becsomagolta a könyvet, azután folytatta a szivarozást és az elmerengést.

- Szegény kis Ancsuka, - gondolta. - Milyen heroikusan védekezett az érzés ellen, mely megrohanta az ő tapasztalatlan kis szívét. Azt mondta nekem, mikor nálam volt, hogy vegyem el Kodolányi Magdát, mert lehetetlen, hogy ne szeressem azt a királyi nőt. Hát, árva kis Ancsukám: igenis, szeretem azt a királyi nőt és már közel is voltam hozzá, hogy neki megmondjam.

- József napján történt, - idézte magában vissza az emlékezést. - Magdán valami selyemszallagos uj kalap volt és én - ért is sokat a divathoz egy katonatiszt! - én úgy célzat nélkül megkérdeztem tőle, miért nem kócsagtollasat vagy structollasat vett?

- Ő eleinte finoman mosolygott. Az a bizonyos fejedelmnői mosolygás volt, melyhez a szívnek és a léleknek tán mi köze sincs. - Tavaszkor structoll, mit gondol, őrnagy ur? - mondta, azután hirtelen elfelejtkezéssel, észrevehető bánattal folytatta: - a structoll nekem fájdalmas emlékem; elvesztettem vele valamit, ami még az enyém sem volt.

Részéről ez a legelső megfélekedés volt, hogy bepillantást engedett a szívébe. Elvesztett valamit, ami még az övé sem volt! Ugy hangzott ez, mint valami burkoltan tett vallomás.

Mohósággal kaptam az alkalmon, hogy rezerváltságomból kissé engedhessek én is és keresetlenül reményemnek adtam kifejezést, hogy még megtalálja, ami mindig csak az övé volt.

- A virágokat, mikkel kedveskedtem neki (először kapott tőlem, mióta Bécsben volt) látható nagy örömmel fogadta és négy-öt szép napunk úgy telt el, hogy észrevétlenül közeledtünk egymáshoz. Mint tavaszkor, mikor enged az idő, a Balatonon a rianás két széle. Mezőkre hogy szakadozik a jégpáncél, a rianás partjai közelebb tolnak egymáshoz. De új tél jött új fagygal és megint megmerevültek a már olvadozó jegek.

- Ugy történt, hogy meglátogattam őket s mikor beléptem hozzájuk a szobába, Magda nagyon elmerülten olvasott. Észre se vette, hogy beléptem. A Gross-Wien című ujságot olvasta és ahogy végigsiklott szeme a sorokon, megint ugyanazt láttam, mint akkor. Mikor struccolta a kezében volt és Jókáról meg a trónörökösről beszéltünk. Arca a nagy izgalomtól csak úgy lángolt és sötétkék mélységes szeme szinte zöldesen villogott a pillái között.

- Mikor befejezte az olvasást és mi a bevezető társalgáson túl voltunk, engedelmet kértem egy percre, hogy én is egy pillantást vessek az ujságba. Meg akartam találni: mit olvasott, hogy a lelke úgy megmozdult?

- Megtaláltam, egy hivatalos ujsághír volt. Május hó végén lesz negyvenedik évfordulója annak, hogy ő felsége a császár (a Gross-Wien csak császárt ösmert) a német hadsereg tábornagya lett. Ez alkalomból a birodalmi uralkodók: a császár, a királyok, a nagyhercegek, hercegek és fejedelmek, ugyszintén a trónörökösök is Bécsbe jönnek, hogy üdvözljék a monarchiát. Nagy fejedelmi ünnepek lesznek; a főhercegek is valamennyien eljönnek és a tervezett udvari bálra, melyhez hasonló nagyszabású még nem volt, meghívót kapnak, amennyiben a viszonyok engedik, az udvarnál már bemutatott hölgyek is.

- Vagyis esetleg Magdáék is kapnak vagy összeköttetések útján gondoskodnak róla, hogy kapjanak és azért lángol most a szeme ennek a nőnek, mert a fejedelmi személyek közt romantikusak is lesznek, nemcsak kimértek... És én letettem a lapot, úgy mint annak idején a struccollat és rövidesen elbucszván, elmentem.

- Mi történt az ujsággal? nem tudom. Fájdalmas emléke lett-e az is; arra is mondja-e, hogy elvesztett vele valamit, ami még az övé sem volt? Nem tudom. Én mindenesetre elvesztettem valamit... mit valamit? sokat, mindent! A reményt, hogy ő valamikor az enyém lesz. És ha úgy szeret is Magda, akkor sem. Mély gyökeret vert ábrándok ellen a szerelemnek sincs irtó szere de semmilyen.

- Árva kis Bakunin Anna! - tért vissza a neki oly szimpátikus leányhoz és az utólsókat szitta a szivarból - hiába mondtad, hogy közeledjem Magdához, hogy vegyem el Kodolányi Magdát. Édes apád könyve nekem más tanácsot ad...

Ezzel beléttette a szivarcsutkát egy kagylóba és visszaült íróasztalához, hogy tanuljon. És ahogy maga elé huzta a jegyzeteket és a képletekre szegeződött a szeme, amik egyik a másikból folyva úgy álltak ott előtte, önérzetesen, okosan, szilárdan, mint megdönthetetlen igazságai a tudásnak; ahogy a formulákra összpontosult a figyelme és a betűkben és számokban nemcsak örökéletű szentírást, de gyönyörködtető szépségeket is látott; ahogy a Tudománynak, mint ilyennek varázsa megkapta és megtöltötte a lelkét, Domonky Gedeon azzal mélyedt bele a tárgyába, hogy megvigasztalódottan maga elé mormolta:

- Ha csak szerelem és csak nők volnának a világon, annyit sem érne ez az élet, mint egy végigszivott szivarnak a szipkája.

III. Bakunin Anna és Petőfi.

Bakunin Annára, édesen szőtt álmaira és hirtelen nőtt reményére, a Gondviselésben vetett hitére és selymesen felcsillant ábrándjaira úgy hatott a Kodolányiakkal való találkozás a Damenpensió szőnyeges lépcsőjén, mint a szélroham vad lökése arra, kivel lágyan kelt fuvalmak játszottak; mint csörömpölése valamely elejtett tálnak arra, ki képzeletében halk zeneszót hall.

- Kodolányiék színházba mennek és tán már az előcsarnokban is melljük siet Domonky! És ahogy egymásra talál két felragyogás, a Gedeon szeme és a Magdái: abban benne van az ő sorsuk is, az övé, Annái is.

Bakunin Anna, mint akit ábrándozásaiból felriasztottak, észretért és fölfelé ment és elfoglalta szobáját. Az ő sorsuk: szerelem és boldogság; és ha százszor kérdezi is Domonky, hogy párosodhatik-e paradicsommadár és sólyom? Az ő sorsuk szerelem és boldogság; az övé: lemondás, beletörődés, megnyugvás.

Rendbehozta magát, megteázott, azután lefeküdt és mint vasuton ment embereknél már előfordul, egy darabig még hallani vélte a zakatolást, a gyorsvonal kerekeinek forgását. De már nem arra a ritmusra, hogy Bécs... Gondviselés... Domonky, hanem arra, melyet így hallott: Domonky... Kodolányi Magda.

Egyébként nyugodtan aludt - tán mert a párnája alá tette édes atyja könyvét - és reggel, mikor fölébredt, józansággal volt tele a lelke.

Megmaradt elhatározása mellett, hogy sem Sulginnak nem tesz szóbeli, sem Pascenkónak írásbeli jelentést; tudni sem akar senkiről, aki bosszuállóját vagy ellenségét szolgálja. Az egyetemre sem látogat el többé, mert a Domonkyval való mindennapi találkozás nem engedné, hogy helyrejöjjön a szive. Az egyetlen férfihoz fordul, ki Cirillen és Domonkyn kívül ránézve még e ködbeborult világon van: Timirjasev gyógyszerészhez fordul és megír neki mindent és tőle tanácsot kér.

Még ebéd előtt megírta a levelet. Közölte Timirjasevvel a helyzetét, kérdezte, hogy Cirill hol van? hogy nem sikerült őt kiszabadítani oly módon, ahogy Pascenko vele elhitette, hogy sikerül, tehát megpróbálkozik a kiszabadítással más uton. És mindenekelőtt haza szeretne menni, de mert utlevél nélkül nem mehet, ő azt eszelte ki, hogy Babjánszkij grófnőhöz fordul. Megírná neki, hogy régebben tett ajánlatára rááll, csak szerezze meg neki a hazautazáshoz szükséges engedélyt... de csak az esetben ír Babjánszkij grófnőnek, ha ő, Timirjasev, ezt helyesli. Válaszoljon tehát mihamarabb Lemanche-nak.

- Két hétnél hamarabb nem igen lesz válasz, - gondolta Anna és hogy el ne unja magát a városban, nap-nap után a muzeumokat járta, vagy a templomokat kereste fel sorjában. Az udvari képtárt és több magángyűjteményt; a Szent István székesegyházat, a Fogadalmi templomot és néhány mást is. Egy vidítóan szép napfényes napon meg néhány penzióbeli vendéggel együtt hajóval lerándult Pozsonyba; ez a város már Magyarország, - gondolta - és Magyarország: Domonky hazája.

- Domonky hazája! Vonzotta valami abba az országba, mely - mint a történelemből is úgy homályosan tudta - már ezer éve dacol viharral és vészszel. Dulta azt tatár és török és sokszor saját királyai is dulták; negyvenkilencben Oroszország is dulta, mégis áll, mint valami ledönthetetlen kőfal és él, mint az örökzöldje a bástyáknak és olyan férfiakat ad népének, mint Domonky.

- És olyan nőket ad férfiainak, mint Magda!

- Igazságod van, apám, - sóhajtott fel Bakunin Anna, mikor Pozsonyban a hajóállomásról a városba ment és emberpárok haladtak el mellette. Magyarszavu urak és hölgyek, itt-ott egy-egy csallóközi földműves is, oldala mellett társa, az asszony. Nemcsak a beszédje meg a mozgása, de a nézése a kettőnek is egyforma volt. - Igazságod van, apám, - sóhajtott - a házasságban az egymáshoz valóság sokkal fontosabb tényező, mint a szerelem. Szegénynek szegényt és erkölcsösnek erkölcsöt... azután - itt gyöngécske nyomást érzett a szive - németnek németet, orosznak orosz és magyarnak magyart. Domonkynak Kodolányi Magdát, nekem meg Nisopol Cirillt.

Sok más gondolat is rohanta meg Annát, mikor Pozsony városa utcáit járta. Hiszen alapjában ábrándozó természetű volt, mint többnyire minden igazi orosz. Megnézte Petőfi szobrát, mely a városi színházzal szemben a sétatér homlokán fehérlik és mikor elmagyarázta neki egyik társnője, hogy eme legnagyobb lyrikusa a világnak negyvenkilencnek julius harmincegyedikén egy kozáklándzsa döfésétől halt meg, könnyek szöktek a szemébe, de nemcsak a megihatottságtól, hanem mástól is.

- Az én népem, - eszmélt fel Anna - meg akarta semmisíteni az övét. Megbocsáthatja ezt az ő népe az enyémenek? És elfelejtheti-e az ő népe csak egy percre is, hogy az enyém el akarja nyelni csak azért, hogy észak és dél szlávja kezét foghasson egymással? Soha és százszor is soha! És ha őt veszem, Domonkyt, mint népének mit tudom én hány milliomod részét: egy csöppjében az egész tenger van és egy maréknyi kis lávában a tüzhányó hegy méhének egész tartalma. Ah, édes apám, te nagy lélekbuvár és nagy bölcs te! Az egymáshoz-valóság a földolog és nem az elvakult és türelmetlen szerelem. Németnek németet, orosznak orosz és magyarnak magyart. Magyar és magyar között, ha máskülönben egymáshoz valók, nincs választófal; de magyar és orosz között... egy elfojtott sóhajtás mondta a többit.

- Magyar és orosz között! - tért vissza később a tárgyra. - Magyar és orosz között egy évszám a választófal és két gondolat. Két különböző nemzeti gondolat. A magyaré: szabadon élni; az oroszé: rabbá tenni azt, aki szabad.

Bakunin Anna úgy tért vissza Bécsbe, hogy rohamosan hegedni érezte sebét. - Meg fogok gyógyulni, - gondolta - és ezt kettőtöknek köszönheti a szívem: neked, te igazlelkű jó édes apám, és neked, te vértanu-halált halt nagy költő.

Bécsben aztán tovább járta a várost és időközökben elnézett a postára is, érkezett-e számára levél? És háromszor-négyszer bizony hiába kérdezősködött, mert nem jött, de végül csak érkezett és Anna szinte reszketve feltépte.

- Mit hoz vajjon a szentpétervári levél?

Kevés vigasztalót hozott nagyon. - Hol tartózkodik Cirill, még nem tudja, de rövidesen meg fogja tudni, - közölte vele Timirjasev gyógyszerész. - Csak ne veszítse el bátorságát és türelmét. Hogy Babjanszkij grófnőnek írjon, azt semmiképpen sem helyesli, van oka rá; de különben is beteg most a grófnő, szavahihető forrásból tudja s így közbelépésére nem igen számíthat. Maradjon hát egyelőre Bécsben; ha másképpen nem lehet, hogy visszasegitse az országba, hát ő Timirjasev Izidor maga megy el Bécsbe és olyan utlevelet szerez, mely a visszautazásra majd úgy szól, hogy „Timirjasev Izidor és nővére.” Még ezer rubelbe sem fog kerülni és meglesz. Az öreg asszony is jól van, tehát hidegvér és mindig csak a hidegvér, egyébiránt pár hét múlva újból ír; ha gyakrabban írna, még feltűnést keltene, hogy ő Bécsbe posterestante annyit levelez.

Mit volt mit tenni? Bakunin Anna beletörődött sorsába, mely egyébként cseppet sem volt mostoha. Sőt megirigyelheték érte sok ezren is. Elegánsan lakott és élt és - az orosz nők

szeretik a pompát - elegánsan és gazdagon öltözködött. Mert a pénzt, mely elsején Berlinből jött - Grigorovics titkár ur ugylátszott nem vette komolyan, hogy ő azt mondta, hogy Pascsenkoékkal már szóba sem áll - nos, a pénzt, mely május hóra is Berlinből jött, nem utasította vissza csak azért sem. Ha Waldkirchenertől ered, ha mástól, - gondolta bizonyos gyermekes daccal - nem utasítja vissza... még csak az kéne! Hogy a nemtelen bosszu, mely kimesterkedte őt Oroszországból, még pénzébe se kerüljön a galádnak?!

Nos, belétörődött sorsába és megnézett minden látnivalót, mást mit tehetett? És bár egyszer sem találkozott Domonkyval, de szíve meg volt edzve már az esetre is, ha véletlenül útjába kerül bárhol is. Nem érezte volna azt a viharszerű fellüktetését a vérnek, mely gyötrelmesen fojtogat és egy pillanatra az eszmélettől is szinte megfoszt; csak csöndesen, szeliden gyűrűzött volna benne a már erejét vesztett, lehiggadt fájdalom.

Ugy volt, ahogy Domonky látta: eltolódás állt be az égbolton; az üstökös messzebb került néhány ivperccel, és az elhomályosított csillagnak megint erősbödni kezdett a fénye.

Anna nap-nap után mind többet gondolt Cirillre. Ki gyermekkorától jó pajtása volt s ki megszórtta vele minden meghittségeit és melegét az otthonnak; ki eljegyzésdíj játszott vele mint gyermek s kit atyja választott ki számára, hogy eljegyezze őt komolyan, mikor ember lett. Eszébe jutottak az eljegyzését megelőző hetek és az eljegyzését követett hónapok, mikor olyan volt a kettejük élete, mint két együvé font tavaszi napsugár. Ah, a Cirill minden csókja de édes volt és még most is úgy felmelegíti a szívet annak a kábultan adott csóknak az emléke, mit az ékszer mellé a keblére égetett Cirill Babjanszkij grófnő ékszere mellé, akkor este! És milyen édes volt az a titkuk azzal az ékszerrel! A legelső közös-egy titkuk volt, mely elválasztotta őket a világtól s mely összekapcsolta őket, mint a szerelmük.

Szerelmük, igen! Nem barátságuk, hanem igazi szerelmük. Emlékszik, milyen édes volt együtt járni Cirillel az utcákat, otthon meg úgy ülni le két szoroson összetolt fotelbe, hogy egymás nyakára fonhatták a karjukat és ő a vállára hajthatta le fejét. Ünnepi félórák voltak, tele elmerüléssel, áhitattal és csönddel; szót alig is váltottak egymással, csak a szívük mondta: én a tiéd vagyok, te az enyém vagy.

- Ez szerelem volt, nem összeszokás - gondolta Anna és a visszaemlékezés oly jól esett a szívének. Mint annak, aki hideget szenved, a kandalló melegére való emlékezés. - Ez szerelem volt, nem összeszokás, nem barátság; és szerelem volt mindaz, ami azután jött. Amaz imádatos várása a napnak, melyen egymáséi lehetünk örökre; az a számtalan komoly és bohó terv, melyet szövögettünk és kiszíneztünk úgy egymás között.

Ilyen gondolatok foglalkoztatták Annát, mikor templomból templomba vagy muzeumból muzeumba zárandokolt Domonky alakja már kevesebbszer jelent meg előtte és ha megjelent, most már kivétel nélkül úgy volt, hogy mellette látta Nisopol Cirillt is. - Ezt te művelted, ezt a csodát, te nagy Petőfi, - gondolta Anna. - Áldott legyen az óra, melyben márványalakodat megláttam ott Pozsonyban. És napról napra mind bensőségesebb lett a harmónia a lelkében és alig is volt már különbség a régi Bakunin Anna és a mai között.

Egyszer, hogy a posta mellett vitte el az útja - noha két hete se mult, hogy a legutolsó levelet ott átvette - mégis találomra bement, hogy kérdezze, nem jött-e Lemanche-cimre levél? És alig akart hinni a fülének: igent mondott a tisztviselő és már a kezébe is adta a részére érkezett postát.

Timirjasev Izidor levele volt és ez melléketül egy másikat tartalmazott. De csak rá kellett hogy nézzen erre a kisebbik másikra és Anna szinte leszédült a földre. Megrázkódott az izgalomtól; szíve úgy hánykolódott a keblében, hogy azt hitte, szétpattan a burka, és csak akkor vert valamennyire lassabban, mikor odatapasztotta mellére azt a másikat.

Azt a másik kis levelet, mely Nisopol Cirill levele volt. Tobolszkban kelt és az ő nevére lett címezve, de nem Mohovája tizennégy alá, hanem Timirjasev Izidorhoz a gyógyszerértárba. És mint Timirjasev írta, nem a posta és nem levélhordó hozta, hanem egy fogolyszállító vonatnak a gépésze.

Csak sokára sikerült Annának, hogy elolvashatta, mit ír neki Cirill, mert tele lett vízzel a szeme, ahogy ránézett az ösmerős betűkre. Az ösmerős, szinte kirajzolt betűkre, mik rendesek voltak, mint maga a jegyese; ilyenekkel írta azt is - csodálatos, éppen az jutott eszébe Annának - ilyenekkel írta azt is, hogy: törlesztés az ékszerre... egy rubel.

Végre mégis csak sikerült, hogy elolvassa, mit írt neki Cirill. Hogy majd esztét veszítette, mikor elszakították őket egymástól; hogy a mérhetetlen távolban még hatványozott szerelemmel szereti s hogy reméli már nemsokára megszabadul. Egy semmiség miatt csak nem tarthatják át évekig itt Tobolszkban. Egyébként a körülményekhez képest jól van; a tobolszki kórházban mint segédorvos működik és még fizetést is kap; főnöke is jó ember és megigérete neki már többször is, hogy rövidesen megkegyelmezésre ajánlja.

Tehát ne busuljunk, én istenített Ancsukám; édes apád Bakunin Feodor és édes anyád, Pepelajev Alexandra Mária öröklik fölöttünk az égben; a megpróbáltatás e hónapjai után a boldogságnak az évei fognak jönni és üdvözülni fogunk mi ketten a földön is...

Ugy nagyjában ez volt a levélben és úgy hatott Annára, amit olvasott, mint egy boldogító viszontlátás, mely váratlan jött. A levél: az maga az ő Cirillje volt és Anna a keblére nyomta és elfelejtette tőle az egész világot. Egyedül volt, a postaépület valamely magányos zugában, de ha mellette lett volna bárki is, akár Timirjasev Izidor, akár Bieberfeldből a beszédes Frau Krenner: ő szótlán maradt volna és csak a levélen lett volna az ajka.

Azután lecsöndesedett benne az a mámorhoz hasonló állapot, mely az elképzelt találkozástól rajta erőt vett és ahogy hazafelé tartott az emberekkel, asszonyokkal oly népes, de ránézve mégis néptelen utcákon: a lehangoltság valami köde borult a lelkére. - Én egyetlen Cirillem, - gondolta - ha sejtenéd, hogy vétkeztem ellened! Ha megálmodnád, ha tudnád, milyen messze tévedt a lelkem a tiedtől! Hihető is ez, te jó apám ott fönt az égben? Ha már elfelejthettem a tavaszt, miben Cirillem oldala mellett részem volt, hogy elfelejthettem a dermesztő bánatot is, mit eltávolíttatása a lelkemnek okozott! Hogy elfelejthettem a szánutató Szentpétervárról a kolpinci csárdáig; hogy elfelejthettem a deportáltak vonatát és elbucszásomat Cirilltől ott a töltésen! És még éltem történetének neveztem azt, azt a bizonyos ötvenkét napot! Oh, bocsáss meg Cirillem... életem tévedése volt, nem története!

És mihelyt hazaért, elővette naplóját és aznapi kelettel - május tizenkettedikét írták - ezt toldotta hozzá a már örökre lezártak vélt füzethez:

- Halottnak hitt szerelmem feltámadt! Képzeletemben szívemhez szoritlak, Cirill és megújodott lelkem hozsannát zeng az égnek... hozsannát! És nektek is zeng, te istenben boldogult jó apám és te halhatatlan nagy költő, Petőfi.

IV. Egy kézcsók.

Bakunin Anna nem szertelenkedett, amikor azt írta be toldásul a füzetbe, hogy megújodottnak véli a lelkét. Olyan pacsirta volt eddig a lelke, melynek ólmat is kötöttek a szárnyára, zsineget is csavartak a torka köré; nem bírt se hangot adni, se repülni, de a napot és ragyogását sem látta, mert felhőkkel volt tele az égboltozat. Most könnyűnek érezte a lelkét, szabadon szárnyalhatott el Cirillhez és mindazt, mit dalos kedve neki inspirált, kifejezésre juttatta, levélben.

Hát nótázás is volt inkább, mikor levelet írt Cirillnek, mint betüvetés. Minden tollvonása egy-egy trilla, minden sora egy-egy emelkedő hangfutam volt. Milyen boldoggá tettél, hogy írtál, áldjon meg érte a jó isten, áldjon meg! Mi gyötrelmes nyomástól szabadítottad meg lelkemet azzal a pár sorral; sivatag volt a lelkem, most gyöngyvirágok csilingelnek benne, tetszhalott voltam én magam is, most vidámságra és életkedvre ébredtem. Hurja vesztett citera volt eddig, most dalra ajzott lant a szívem, keblem és sóhajtáshoz szokott csöndes ajkam most álmomban is csókot küld néked...

Igy írt Anna vagy négy oldalon át és megvigasztalta Cirillt, hogy csak reméljen; hűséges szerelme az övé, és már nem tántorítja el tőle de semmi. Mikor leírta már a szót, egy pillanatra könnybe lábadt a szeme, azután beletette a levelet egy borítékba, sok csókot nyomott a levélre is, a borítékra is és postára vitte sietve, sietve.

Visszatéret egy gondolat villant az agyába; Cirillel volt kapcsolatos ez a gondolat és mintha vőlegénye mellette lépdelt volna, halk kifejezést adott annak, amit gondolt.

- Hogy meggyőztelek, Cirillem, - suttogta - hogy már nem távolít el tőled de senki, most tudod-e hová megyek? Az aulába megyek! Felkeresem Domonkyt és sétálok és beszélek vele egy órán át és meglátod, milyen nyugodt fog maradni a szívem. Mozdulatlan fog maradni, mint a delejtű, melyet lágú vas helyett briliánszal izgatnak.

- Jaj, bocsáss meg, Cirillem: ez a hasonlat nagyon is sántít. Te nem vagy lágú vas, te is briliáns vagy és foglalatos az én szerető szívem. És egyedül tündökölsz a szívemben; nincs melletted, amely elhomályosítson, más drágakő. És tudod-e, hogy te Cirill milyen drágakő vagy? Olyan, mely melegít is, mint az oltártűz.

Igy gondolkozott magában Anna és haladtában észre sem vette, hogy az egyetem épületét már elhagyta. Csak egy pár tucat lépéssel arrább eszmélt fel gondolataiból és megfordult.

- Ni, már el is hagytam az egyetemet! - örvendezett. De nagy meglepődésére szolgált a kis szórakozottság. - Mert Cirillre gondoltam, - mosolygott. - Domonkyhoz igyekszem és Cirillel foglalkozom... így jó ez.

A kapunál megpillantotta Domonkyt, ki előadás vége lévén, épen akkor jött ki az aulából. - Bon jour, mon cher ami, - üdvözölte őt Bakunin Anna és feléje nyújtotta a kezét. Mosolygott és boldog volt, de azért, mert csepp forróságot vagy izgalmat, de még zavart vagy elfogultságot sem érzett.

- Ni, még mindig, vagy már megint itt Bécsben van? - hangzott el a pajtáskodó kérdés. - Tán öt hete mult, hogy bucsut vett tőlem, Ancsu.

- Már megint, - felelte Anna. - Sok elmondani valóm is volna; nem sétálnánk egy félórácskát, őrnagy ur?

- De a legnagyobb örömmel, Ancsu. Hol járt, amíg oda volt és most hogy van?

Ezzel megindult közöttük a társalgás. - Berlinben voltam... nagyon jól vagyok... és Anna úgy csacsogott, olyan elfogultság nélkül, mint egy iskolás-leány. Erről is, arról is tereferélt és Domonky csak úgy kérdezgette magában, honnan ez a hirtelen jött változás? Ez már nem az a merengő, bánatát titkoló Anna, aki eddig volt.

Pár perc múlva megtudta az okot, mivel is magyarázható a nagy változás. A beszélgetésben beállott kis szünetre Anna egyszerre és minden átmenet nélkül csak így szólt:

- Menjünk be egy mellékutcába, ahol kevesebben járnak, őrnagy ur. Vagy huzódjunk be egy pillanatra egy kapu alá.

- Szívesen, Ancsukám. De miért is kívánja, mondja meg.

Bakunin Anna most igazán olyan lett, mint egy gyermek-lányka, akin erőt vesz az érzés. Könnyek gyűltek a szemébe és megindultan, zavarodottan suttozta:

- Mert szeretnék önnek kezet csókolni őrnagy ur.

Olyan naivság nyilvánult meg ebben a hét szóban, hogy Domonky önkéntelenül is elmosolyodott. Meghatottan bár, de kedveskedve és derülten ezt mondta:

- Öregnek elég öreg vagyok, Ancsu, hogy elfogadhassak egy kézcsókot egy ilyen kis lánytól. Harminckétéves lettem a múlt hóban. De miért akar nekem kezet csókolni, Ancsu?

- Mert megmentett, őrnagy ur, azért; mert visszaadott engem saját magamnak és vőlegényemnek... azért. És most oly boldognak érzem magam, oly megtisztultnak és jónak és édes atyám szeme az égből megint szeretettel pihenhet a leányán.

A megindító őszinteség csak úgy kivilágított fellelkesült szeméből és Domonkyban, ahogy ránézett a leányra, szinte testvéri szeretet ébredt iránta. - Folytassa, Ancsukám, - mondta és a hangja csupa bizalomkeltés és lágyság volt. - Csak folytassa, édes kis Ancsukám, de nem fog nekem kezet csókolni, azt nem engedem meg. Bátyjának tekintsen, bátyjának pedig nem csókol kezet a huga.

- S én a hugának álmodhatom magam?! Óh, köszönöm a hozzám való jóságát. Ezzel megengedhetem magamnak, hogy önt imádságomba foglaljam nap-nap után.

- Mint a valóságos hugom, Ancsu. De ni csak, most ötlik az eszembe, hogy szóba került köztünk a nővérem. Azt írta most nem rég, hogy adjam át üdvözetét önnek.

Bakunin Annát egy pillanatra megrezzentette a boldogság. Melegen és háladatoson mosolygott, azután csodálkozva nézett az őrnagyra.

- No igen, - mondta Domonky - ön még nem tudja. - Elküldtem volt hugomnak az ön boldogult édes atyja könyvét és kíséző levelében megírtam, hogy ennek a Bakunin professzornak a leánya diáktársam az egyetemen itt Bécsben. Válaszában aztán üdvözöltette önt a hugom és azt is írta, ha ő majd Bécsbe jön, ösmertessem meg önnel Ancsu.

- Az ön huga nagyon fenkölt lelkű nő lehet. Vajjon mikor rándul fel Bécsbe... megírta-e?

- Még ebben a hónapban, - felelte Domonky. Május harmincegyedikén nagy ünnepek lesznek itt Bécsben és én rábirtam a hugomat, hogy édes anyámmal jöjjön fel vagy két hétre ő is.

- Megszállani persze... Anna keresgélt egy darabig a fejében, melyik is a legjobb szálló a városban.

- ...a mi itteni házukban fognak, - volt Domonky részéről a válasz. - Még anyai nagyatyám vette, mikor miniszter volt. Abban lakom most én is.

Anna gyöngécskén elpirult, mert hiszen volt ő már a Domonky lakásán. Szinte gondolkozás nélkül kérdezte:

- Ugye lakott már ott az édes anyja is a hugával?

- Hát hogya, kicsi Ancsu. Minden esztendőben itt töltenek el három-négy hetet.

Ez megnyugtatta Bakunin Annát. Egy háznak a küszöbét, mely ha csak esetről-esetre is, a Domonkyné otthona meg a lányáé, ő átléphetne veszélyeztetés nélkül. Még ha Domonky más ember volna is, mint amilyen: egy házban, melynek szobái a hugocskája tisztaságát lehelik, ő nem élt volna vissza a helyzettel...

- Ezenfelül még szeret is; Magdát szereti, - gondolta Anna és egy elhamarkodott kérdés tódult az ajkára. Észre is vette azon nyomban, hogy meggondolatlanul kíváncsiskodott és szerette volna visszaharapni a kiejtett szót; de már elkésett vele, kicsuszott és kint volt.

A meggondolatlan kérdés pedig így hangzott:

- Hát Kodolányi Magda is feljön-e? Csak nem rég utazott haza... megint feljön-e?

Domonky szája szeglete megrándult. - Igen, két nappal azután utazott, hogy a Gross-Wienben olvasta... itt megakadt. - Vajjon miért utazott el? - tünődött. - Azért-e, hogy az ünnepekre készüljön, vagy azért-e, mert párját kapta a structollnak?

- Óh bocsásson meg Ancsu, - eszmélt fel Domonky nyomban - azt kérdezte tőlem, hogy Kodolányi Magda is feljön-e? Egész biztosra veszem, hogy feljön. Ahol koronás nők és trónörökösök fénylenek, ott királynőnek is ragyogni kell... nem ugy van?

Olyan keserűség epéskedett a szavában, hogy Bakunin Anna szinte megijedt. - Jaj, mit tettem, én ostoba, azzal az elstetett kérdéssel? gondolta.

Domonki most másra terelte a beszédet. - Hát Ancsukám, - folytatta megint nyugodtan - ön még nem mondta el nekem, miért tért vissza már Berlinből, holott haza akart utazni, ha jól tudom.

- Mert nem engedtek Berlinnél tovább, - válaszolta Anna és elkomorult. - Oroszországnak Berlinben is van keze, Oroszország olyan sűrű szövésű háló, mely alkalomadtán bármely más országba is átnyulik.

- Nem eresztették Berlinnél tovább?! Hát azt, hogy engedhették meg maguknak, azt az atrocitást?

Anna keresetlenül elreferált mindenről; mit mondott neki Sulgin és mit Grigorovics titkár Berlinben. Ez utóbbi kinyitotta a szemét, hogy csak komédia volt a hazafias misszió, mellyel Bécsbe küldte őt Pascsenko Alexej és a vonaton Berlinből Bécs felé ő, Anna gondolkozáva a dolgon kitalálta, hogy ki is állhat ez ügy mögött. Óh, nem a szép Tatyana grófnő, az a lelke mélyén nagyon nemes és jó asszony; csak gróf Waldkirchener Félix lehet az illető, ki olykor még az uccán is terhére volt.

- Gróf Waldkirchener Félix?! - mosolygott el Domonky jóízűen. - Ösmerem még századoskoromból. No, az éppen nem remélhette, amilyen külseje van, hogy csak a legkisebb sikere legyen bárkinél is.

- Hát visszatásztónak elég visszatásztó a gróf ur, de a megnyerő külső hiányát ő kitartással és arroganciával pótolta. Velünk szemben vett volt lakást és naphosszat átbámult hozzánk, aztán az uccán is molesztált és levelet írni sem átal. Nem is tudom, miért, de magammal hoztam a levelét Bécsbe és alkalomadtán megmutatom önnek, ha kívánja.

- Stílusgyakorlat lesz és az is „elégtelen” osztályzat, sejthetem. De mondok magának valamit, Ancsu. Minden bizonyító látszat mellett is kétlem, hogy gróf Waldkirchener állana a háttérben.

- Hát ki állana, ha nem ő?

- Hogy valójában ki áll, azt nem tudom, de hogy gróf Waldkirchener nem áll, az bizonyos. Mert - hisz elmondta nekem Ancsu - Pascsenko, mikor ön utra ment, ötezer rubelt adott önnek és azóta is hónaponként ezeret küld. Gróf Waldkirchener Félix pedig egy abszolút vagyontalan katona-gróf, kinek semmije sincs. Nem ötezer rubelt, de ugyanannyi kopejkát sem áldozhat.

Anna nagy szemeket meresztett. - Gróf Waldkirchener vagyontalan és mégis oly könnyelmű az ön kormánya, hogy a katonai attasé mellé küldi tisztnek?

Domonky volt olyan gavallér, hogy védelmére kelt gróf Waldkirchener Félixnek.

- Hagyja csak, Ancsuka, - mondta. - A gróf ur tán szereti a szép nőket, de megvásárolhatatlansága az bizonyos. Korrektségéért kezeskedem akár én magam is.

- Csak meg ne bánja, - folytatta Anna. - Én egy járatlan, tudatlan lány vagyok, de minálunk csak a leggazdagabb tiszteket alkalmazzák olyan állásokra, mint a grófé. Még ezek a gazdagok is megvásárolhatók még több pénzzel, hát még a szegények, akiknek semmijük sincs!

Domonkynak, az egyeneslelkű, becsületes magyarnak, eszébe se jutott a gondolat, hogy hátha mégis csak Waldkirchener van az ügy mögött és onnan telt az ötezer rubelre, mert a beléje helyezett bizalommal visszaél? Eszébe se jutott ez a lehetőség, hanem ismételten azt mondta, hogy ő kezeskedik Waldkirchener Félixért; nem azért, mert gróf, hanem azért, mert az ő hadseregének tisztje.

A hadseregük tisztje! Hiába, csak gavallér a magyar. Alig pár évvel történt, hogy egy Redl nevű cseh ezredes öngyilkos lett, mert kiderült, hogy az oroszoknak kémkedett. Mozgósítási- és várterveket adott el az oroszoknak az ezredes ur és sok százezer rubelt kapott mint Judás pénzt. Ez a Redl is „a hadseregük” tisztje volt, mégis védelmébe vette Domonky gróf Waldkirchenerert. Gavallér a magyar, még a rossz emberével szemben is gavallér.

- Tehát százszor is, Ancsukám, - bizonygott - gróf Waldkirchenernek nincs pénze, ő nem állhat ez ügy mögött, hanem más valaki áll. Hogy is képzelheti, hogy egy rendőrminiszter meg egy Pascsenko eszköze legyen egy alárendelt tisztnek? Az ilyeneknek a nagyhercegeknél kezdődik az ember, vagy egy démoni szépségű nőnél.

Anna egy pillanatra Babjánszkij grófnőre és Leonid nagyhercegre gondolt, nyomban azonban azt mondta magának, hogy: nem lehet. Babjánszkij grófnő nagyon jó asszony - hogy sirt velem, mikor megtudta, hogy anyátlan nőtem fel, árván - Leonid nagyherceg pedig azt sem tudja, hogy vagyok-e a világon.

Beszélgetés közben már a parlament épületéig jutottak és Anna Cirillre és Szentpétervárra gondolt. Május volt akkor is, mikor Cirillel a Ligovszkáján sétált és Babjánszkij grófnő feléjük jött s azt az ékszert csusztatta a keblébe. Ah, milyen tavasz és milyen boldogság volt, kart karba öltve róni az uccákat, fiatal menyasszonyka ő és fiatal vőlegényke Cirill! Volt-e ragyogása oly fényes a napnak, hogy boldogságuk azt tul ne ragyogta volna?!

Anna úgy érezte, hogy felkiváncoznak a könnyei és mert nem akart feltűnővé válni az uccán, valami fedél alá igyekezett, hogy ott sirjon. Egy pillanatig körülnézett, azután megszólalt.

- Ülészik most a Reichsrat? - kérdezte.

- Most nem ülészik, - felelte Domonky. - Béna és munkaképtelen már mióta!

- Akkor megnézhetnök tán a belsejét is ennek a háznak. Bejön velem őrnagy ur?

- Szívesen, Ancsu. És annál is inkább, mert még magam sem láttam, hogy milyen.

Bementek; egy lélek sem volt sehol a házban. A folyosók mind üresen tátongtak és az ülés-terem is, mely nyitva volt, üresen ásítózott, mikor beléptek.

Domonky elgondolkozott - az jutott eszébe, hogy tán egyetlen pontja sincs a világnak, ahonnan több gyűlölet és rosszakarat csapna a magyar felé, mint innen - Anna pedig felhasználta az alkalmat és megragadta a Domonky kezét.

- Mit csinál, Ancsukám? Mit akar? - lepődött meg Domonky.

- Ezt, - olvadozott üdvözülten Anna és megcsókolta Domonky kezét. - Ezzel tartoztam önnek, amiért megmentett. Apám is helyesli ezt a kézcsókot és Cirillnek is meg fogom mondani, ha összesegit vele a jó Isten, hogy kezet csókoljon Domonky őrnagynak.

- Ugyan Ancsu, már ne legyen olyan gyermek!

- De komolyan beszélek... Cirillnek is meg fogom mondani, hadd érezzen hálát ön iránt ő is. Mert hogy az övé leszek és ő velem boldog lesz, ezért apám után önnek lesz adósa egy életen át.

- Ne szertelenkedjék, Ancsu, - mondta Domonky. - Hát mit tettem én rendkívülit? Semmit. Ha jól emlékszem, csak annyit mondtam én önnek, hogy boldog lesz, csak gondoljon az atyjára.

- Épen ez az, - suttogta Anna és szívéhez vonta Domonky kezét. - Ha ön kevésbbé uri ember lett volna, mikor a lakásán önnel egyedül voltam! Ön belé látott a szívembe, látta is, mint lángol a vérem, mégis uri ember birt maradni... Isten fizesse meg. Csak... csak megcsókolta, mint egy bátya a hugát.

- Jól emlékszik, Ancsu. Én láttam az ön szívében azt a lángot, de azt is láttam, hogy még sem az igazi láng az. Az igazi: Cirillért lobogott és csak mulólag nyomta el a másikat. Mint a meteor fénye a csillagét.

- Mégis, - rebegte Anna - ha ön kevésbbé uri ember lett volna! Más leány, ha egy férfival egyedül ennek lakásán van, elveszti vőlegényét és egész multját; én az önében visszanyertem vőlegényemet, multamat, mindent... hát nem érdemelt kézcsókot én tőlem és nem érdemli meg, hogy Cirillemtől is kapjon?

Mint aki hálaímdádságot küld fel az Istenhez, amiért megmentette a megsemmisüléstől az életét, úgy beszélt Anna Domonkyhoz. És oly felmagasztosultság olvadozott a szemében; az ülés-terem templomi csöndjében oly bensőséges lágysággal csengett a hangja, hogy Domonky nem talált választ, a helyzetnek emelkedettségéhez méltót. Csak otthagya kezét a lányéban, hadd szorítsa Anna a szívéhez; hogy voltaképpen egy kebelhez szorul a keze, mely ruganyos és szüziesen forró: azt észre sem vette Domonky abban a szent percben.

A folyosón kint lépések csoszogtak, valami teremőr vagy efféle lehetett és a lépések nesze felébresztette megindultságából Domonkyt. - Most menjünk, kis Ancsukám, - mondta - még benyit valaki és gondol valamit, ha minket így lát.

Kint egy bérautót vett Domonky, - elfárasztotta Annát a séta és még jó ut van hazáig, - mosolygott; azután besegítette Annát a kocsiba. - Damenpensió, - szólt oda a sofförnek és ő is helyet foglalt az elgondolkozó leány mellett.

- Lássá, - kezdte Anna, mikor úgy vélte, hogy sok sétáló szép asszony rajtuk felejt a szemét - három hónappal ezelőtt, (ismeretségünk legelső napjaiban, csak gyalogsétát tettünk az utcán és büszkeség dagasztotta a keblemet, hogy ön mellett sétálhattam, őrnagy ur. Én, az igénytelen professzor-leány, egy igazi gavallérnak az oldalán! És büszkeségem tán kevélységgé nőtt volna, ha egy automobil párnáiból látom, mint irigylik önt tőlem a hölgyek. Most autón

megyünk a Ringstrassén és tudja-e mi van az eszemben? Az én szánutam Szentpétervárról Kolpincba, mikor Timirjasev Izidor ült mellettem és majd megszakadt a szívem a nagy bánattól. Cirillre gondolok, vajjon mikor ülök már mellette, mint most ön mellett?

Ez a fordulat vezette rá Domonkyt, mit válaszoljon Annának a kérdésre, hogy hát nem érdekelte-e meg tőle a kézcsókot? Megfogta és megsimogatta a kezét, mint egy szerető nagybátya a hugáét és azt mondta neki, nem hangsúlyozottan, de komolyan:

- Hát lássa, kicsi Ancsu: ha meg akar jutalmazni azért, mert uri ember maradtam, mikor nálam volt, akkor csak szeresse Cirilljét és maradjon hü hozzá.

- Óh igen, - rebegette Anna és átszellemülten is, boldogan is nézett fel a mellette ülőre. - Most még jobban fogom szeretni Cirillt, hiszen ön adott neki vissza, őrnagy ur...

Megérkeztek. Anna kiszállt és mint valami anyagtalan, súlytalan angyal, kinek felszabadultak az összekötözött szárnyai, olyan könnyen repült a lépcsőkön felfelé, Domonky meg tovább autozott hazáig. És ugyanegy gondoltak, az oroszországi madonna-lelkű leány és a magyarországi acélosjellemű férfi.

A pensió lépcsőzetének sarkán márványszobor fehérlett egy fülkében. Nem Afrodite, tán Pallas Athene volt, mégis le szeretett volna borulni előtte Anna. - Meggyógyultam, - zsolozsmázta a lelke és a szobája kápolnaszerű csöndjében az ajka is szóra nyílt Annának. - Meggyógyultam; Cirillé vagyok és leszek, - így jött ki a hála szava a szájából és mert az került legelőször a kezébe, hát csókokkal illetve édesatyja könyvét.

És Domonky is ugyanezt mormolta: - meggyógyult! Repült vele az autó, de gondolata ennél az egy szónál maradt: - meggyógyult! Most már elhiszem, hogy meggyógyult, mert most nem mondta nekem egyetlen szóval sem, hogy közeledjem Magdához, hogy vegyem el Kodolányi Magdát... És oly ingerült lett a szurástól, mely erre a szívébe állt, hogy mikor megérkezett és fizetni akart a sofförnek, egy százkoronás bankjegyet gyürt össze meg-megránduló ujjai közt.

- Ejh, erigy a pokolba, - dörmögte és odalökte a százkoronásat a sofförnek. És mikor fölfelé ment a plüs-szőnyeges lépcsőkön, szinte gyűlölködő haraggal gondolt Magdára.

V. Egy „gefundenes Fressen”.

Szobájába érve Domonky ledobta magát a divánra. Egy darabig nem gondolt semmire, csak a menyezeti arabeszkjeit szemlélte, amik arányosan csillogva egy-egy mezejét a plafondnak folyták körül.

Bántotta idegeit az aranyozás, amint hivalkodott a májusi napfényben. - Mit hencegsz ott fönt, - mormogta. - Azért senki sem hiszi, hogy arany vagy. Hitvány gipsz van alattad, tudjuk.

- De nem bánom, csak kérkedj, - követte Domonky a gondolatot. - Miért lennél te becsültebb, mint ezer más? Aranynak hazudja magát sok minden, de csak meg kell egy kicsit kaparni és szemmel látjuk a haszontalan krétaport.

- Hát csak kevélykedj és hitesd el, hogy te arany vagy. Nem vagy te az egyetlen, aki így tesz. Élő és nem élő egyformán hazudik és téveszt. A pocsolya felszíne is gyöngyházfényesen, opálosan csillog... és hány ember és asszony és leány van, aki csak kívülről arany, belülről massa!

- Leány is, igen. Például... Domonky előbb fájdalmasan felijedt, azután dühösen belérugott a divánba... de Bakunin Anna kivétel. Az belül is szinarany teremtés. Én Domonky vagyok, magasabb rangú katonatiszt és többszörös milliomos is vagyok, az ő vőlegénye meg egy igénytelen kis orvos. Mégis megmondta nekem kertelés nélkül és őszintén, hogy vőlegényét szereti, nem engem. Hogy nem lelkétől lelkedzett szerelem, csak egy sajátságos lázszerű felviharzás volt, ami feldöntötte benne az egyensúlyt, mikor rám gondolt.

- Mily gyönyörű leány az az Anna! Külseje és belseje egyformán szép. Olyan ő, mintha egy lilium lelke egy chrizanthémba költözött volna. Ha az ő szíve véletlenül már nem a Cirillé és az enyém véletlenül már nem a Magdái: tán egymásba szerettünk volna mi ketten. És ha kezet nyújtunk egymásnak egy életre, olyan lett volna ez a kötésünk, hogy helyeselte volna maga Bakunin is.

- De ő Cirillt szereti, én pedig... itt megállt és csak vártatva folytatta: Magdát! Hát nincs igazsága Bakunin tanárnak, hogy szabályozni kell tudni a szerelmet?! Mert ha nem tudjuk, tán nyolc esetben tíz közül vagy katasztrófa vagy boldogtalanság, vagy csömör és ellenszenv hajt ki a nyomában. Ő Cirillt szereti, Cirill meg őt; ezt szerencsésen szabályozták, ezt a szerelmet... én meg... itt ismét csak megállt, - teringettét, bosszankodott, amiért megállt - én meg Magdát szeretem, Magdát, holott a közelébe se lett volna szabad, hogy eressenek. Kodolányi Magda körébe csak trónörökös kívánczozhatik vagy főherceg; az, ha belészeret, hát nem kockáztat vele semmit, mert Magda neki örömmel igent mond.

- Magda! Magda! Valami több, mint neheztelés vagy rosszalás, valami fájdalommal párosult harag féktelenkedett Domonky szívében. - Magda! Magda! Szeretem, de úgy hiszem, már gyűlölöm is; imádtam, de úgy rémlik, már...

Belépő inasa zavarta meg gondolataiban Domonkyt. Táviratot hozott, mely otthonról jött s a melyből arról értesült nagy örömmel Domonky, hogy édes anyja és Jóka a legközelebbi expresszsel érkeznek. - Vagyis holnapután délelőtt tizenegykor, - konstátálta, mikor megnézte a kalauzt, azután kiterített az asztalára egy pár térképet, elővett valami katonai értekezést és tanulmányozásába fogott a munkának.

És hogy az agya kezdett dolgozni, nem érezte többé, hogy szíve is van. Harag és indulat és szerelem és gyűlölet mind háttérbe szorult a lelkében. - Abszolút elhibázott okoskodás, - kiáltott fel egy részleténél a könyvnek, ahol nem értett egyet a szerzővel és felbuzdultában

ceruzát ragadott, hogy írjon. Nem hagyhatja megdöntetlen ezt az álokoskodást! Irt husz sort, irt ötvenet, irt százat; gondolatból gondolat folyt és egyik érvből pattant a másik és mikor egy óra múlva letette a ceruzát és figyelmesen átolvasta, hogy mit irt, úgy látta, egy egész kis értekezés az.

Ekkor meglegedetten szivarra gyujtott és el-kinézve az ablakon, mormolta:

- Most is mondom, amit mondtam: ha csak szerelem és csak nők volnának a világon, annyit sem érne ez az élet, mint egy fületlen gomb...

Két nappal később Bécsbe érkezett Domonkyné a leányával. Domonky Sebestyén ur nem jött fel, ő utálta, gyűlölte Bécset... és még nem volt vége a hétnek, már két-egy testvér volt Jóra és Anna. A Tiszapart szülöttje és a Névái; Szent István vezérének sarja és - ki tudja - tán egy agyonkorbácsolt muzsiké. Annak kevélyen fellángolt a szeme, ha Vörösmarthy-t és Arany Jánost olvasta, ez Lermontovon és Puskinon könnyezett... mégis megértette és becsülte és szerette egymást Jóra és Anna. És Bakunin Annának, mikor Domonky Jókával együtt volt, egyszer sem jutott eszébe Petőfinek pozsonyi szobra...

...Domonkyné is, Jóra is tudta, hogy Kodolányiék majd hat hetet töltöttek el Bécsben és feltételezhatték Gedeonról, hogy nem kerülte kiszemeltjét, Magdát; mégis tartózkodott tőle anya is, testvér is, hogy csak szóval is megkérdezze: - nos, mennyire vagy? Mert hát nem kételkedett abban egyikük sem, hogy mihelyt perfekt lesz közöttük a dolog, ugyis szülei elé lép Gedeon és kérdezi: - megengedik-e, hogy megkérjem Magdát? Addig pedig, mig ez nem történik meg, mire való is volna a kérdés, hogy hát mennyire van?

Volt mit kérdezni és felelni másféle is és elfoglaltság is akadt elég sok. Operaelőadás, színház és lóverseny... és amit Jóra még leginkább szeretett: belékarolni Gidába és sétálni vele az elegáns utcákon.

Már tarkultak-barkultak az utcák; május harmincegyedikéig, a fejedelmek látogatásának napjáig, már csak tiz nap hiányzott mindössze és mennél több zászló szinesítette a házakat, annál élénkebb lett az amugy is mozgalmas nagy város.

És így mult el egyik nap után a másik, kirándultak, színházba mentek, sétáltak, sokszor Annát is elvitték magukkal - így mult el egyik nap után a másik... már csak hat nap volt május hó végéig.

- Hatszor huszonnégy óra! - gondolta Jóra is, Gedeon is magában és ahogy sétaközben egymásra néztek a testvérek, mindegyiknek a szemében egy eltítkolt kérdés látszott rejtőzni. Egy kérdés, mely nem az elméből, hanem a szivből jött s melynek megválaszolása benne aggodalmas szorongást szült; egy kérdés, mely alakot és életet nyert; Gedeonnál így hitták a kérdést: Adalbert, Jókánál így hitták: Magda.

- Eljönnek-e a bieberfeldiek is Bécsbe? Otthon marad-e Nagydomonkon Magda? Ide vonzza-e a trónörököszt amaz eltörött hegedü, ama szekérnyom... és otthon marasztja-e Magdát a structoll és a Gross-Wien ama száma?

- A bieberfeldiek mindenesetre eljönnek, - nyugtatta meg magát Gedeon és mosolygott. - A császár és a többi mind eljön, hát ők sem igen tehetnek kivételt.

Jóra meglátta a mosolygást és azt hitte, Magda az oka. Ővele foglalkozott most Gedeon. Ezért mélyebben belékarolt a karjába, bizalmasabban simult a bátyjához és azon a fémlemez-zengésü hangján, mely mint az estéli harangszó olyan lány volt, így szólt és ő maga is mosolygott:

- Ugye Gida, te most Magdára gondolsz?

A kérdés kissé meglepte a férfit. - Magdára? Ejh, dehogy is, - felelte. - De hogy is jutott az eszedbe, Jóka!

- Mert magam épen ő rá gondoltam, azért. Sajátságosan is dolgozik az emberi agy. Egy kirakatban itt képeslapokat láttam, erről eszembe jutott, hogy irnom kellene Magdának, ez meg eszembe hozta, hogy ő még nincs itt, holott mindössze csak hat nap van...

- ...harmincegyedikéig? - szólt közbe Gedeon. - Hogy csak hat nap van hátra s ő még nincs itt?

- Ugy van; s ha még nincs itt, nem is szándékozik feljönni, gondolom.

- Ez az ő dolga, - mondta Gedeon szárazon. - És nekünk is más dolgunk van, Jókám, mint találgatni, otthon marad-e, nem-e? Már nem érdekel...

- Magda?!

- Nem Magda, - szólt Gedeon vontatva - de a kérdés nem érdekel, vajjon feljön-e? Ha otthon marad, ha feljön: az eredmény rám nézve már egyre megy.

- Mennyiben? Hogy-hogy? - ijedezett is, csodálkozott is Jóka.

- Mert ha feljön, ez csak megerősítése lesz annak, hogy jól ítéltem meg Kodolányi Magdát; ha meg otthon marad, az kiszámítottság is lehet, a struccok vagy a Gross-Wiennenek a tanácsa. Ejh, így gyilkolják meg a leányok a szerelmet!

- Nagy igazságod van, - sóhajtott fel Jóka. - Mi leányok sokszor kiöljük a szerelmet, nem épinséggel azt, amit mi érzünk, hanem azt, amit mások éreznek irántunk. De nem mindegyikünk ugyanabból az okból.

De megértette Gedeon a hugát! Saját magát gondolta és Magdát. Ez is szerelmet gyilkol, ő is, de mi más vezeti Jókát, mint Magdát!

Elhallgattak, így folytatták a sétát és - véletlen volt-e vagy Jóka intézte-e szándékkal? - ama körüti ház elé értek, melyben az előkelő Damenpensió és Anna lakása volt.

Itt Jóka mintegy ötletszerűleg megszólalt. - Ni, eszembe jut, - mondta bátyjának - már két napja, hogy nem voltam Annánál. Felugrom hozzá, egy szóra csak, te meg légy szives, Gedeon és várj meg.

- Szivesen, Jókám, - felelte és mihelyt magára maradt, fel és alá kezdett járni a ház előtt, majd, hogy hasznát vegye a tiz percnak, amíg egyedül van, kivett egy szivart és rágyújtott. És küldözgette gondolatait a füst után: - kiöldösik a leányok a szerelmet a férfiak szívéből és mihelyt csak kevésbé fájdalmas is ez a szivnek, már vége is van a szerelemnek... vége van.

Szivarozva és gondolkozva hozzá, nem vette észre vagy ügyet sem vetett rá Domonky, hogy a szemben lévő járdán is fel-alá sétál egy rőthaju urféle és szemmel tartja a Damenpensió házát. Majd hogy ő, Domonky, megállt, az a rőthaju urféle is megállt, majd egy kapualjba huzódott, hogy ne lássák meg. Ott folytatta szemmeltartását a háznak.

Husz perc múlva visszaérkezett Jóka, de nem egyedül jött, Annát is lehozta magával. Milyen elegáns és tavaszian üde és milyen feltűnő szépség is volt Anna, de Gedeon nem a tavaszt és a szépséget, sem az eleganciát nem látta meg Annában, csak magát Annát látta meg és ez a viszontlátás neki őszintén jól esett. Megvidámodott, jókedvű lett, beszédes; inkább Annához is beszélt, mint Jókához és eszébe jutott, hogy a királynőhöz, Magdához, ő sohasem tudott ilyen közvetlenséggel beszélni. Jókán pedig egy gondolat villáma ment keresztül: van-e összefüggés és mekkora mértékű Bakunin Anna személye és bátyjának felmelegedése, derüje között; van-e összefüggés és mekkora mértékű bátyja ama szava és Anna között, hogy: - így gyilkolják meg a leányok a szerelmet? Vagyis... Jóka előbb Magdára gondolt, majd Annán

pihentette a szemét... vagyis: az gyilkol, tán már meg is ölt egy szerelmet, ez meg öntudatlan egy új szerelmet ébreszt?

Az a róthaju ur meg csak követte Gedeont és a hölgyeket.

Mikor elindultak a Damenpensió házatól, ő is kióvakodott a kapualjából és utánuk ment, majd elébük került vagy másfél száz lépésre, aztán megfordult és kényelmesen velük szembe jött, egy fotografiát nézegetve nagyon gondosan. - Ő az, más nem lehet, - mormolta. - Most még követem őket, hogy ki hová megy, azután jelentést teszek az ügyről... szenzáció lesz.

És követte Gedeont és a hölgyeket. Előbb Annát kísérték haza, azután Jóka és Gedeon is hazament, a róthaju ur pedig itt is kérdezett valamit, ott is; házmesterektől, hordároktól, másoktól; jegyezgetett és megint csak jegyezgetett és fölötte meglegedetten mosolygott. - Hm... Domonky Gedeon őrnagy... szenzáció lesz, - mormolta - szenzáció.

Az a róthaju ur pedig - Bierbrauer ur volt, gróf Waldkirchener embere, a detektív, ki Dániát is bejárta volt a télen, hogy ott felkutassa Bakunin Annát.

No, Bécsbe már magától jött, nem Waldkirchener százados küldte. Szabadságon volt Bierbrauer detektív ur és mint bécsvárosi ember, ki holtáig is azt vallja, hogy „es gübt nua a Kaiserstadt, es gübt nua a Wean”... mint bécsvárosi ember Bécsbe ment szabadságra, hogy üdüljön. Olyan „Schwechater” nincs sehol a világon és olyan „Heuriger” sincs sehol, mint Bécsben.

Eszébe se jött volna az a Bakunin Anna vagy hogy hitták, kit Kopenhágában és Dániában keresett; már a neve is kiment az eszéből és egyébiránt meg különben: Bécsben ő nem detektív, hanem magánzó ur.

Ami időt nem Nussdorfban vagy a Rathskellerben sör mellett eltöltött, azt az utcákon ütötte agyon. A bécsvárosi szeret „herumbummeln”. A Kaerthnerstrasse és egy „gutes Zigarrl”: az új bor meg a sör mellett még ez a kettő az ősbécsi gyönyöre. Bierbrauer ur is a Kaerthnerstrassei sétálásoknak hódolt s ha történetesen partnerre akadt, akkor nem győzte az összehasonlításokat a Kaiserstadt Wien és Szentpétervár között. Hogy mennyivel különb és szebb minden Bécsben. Az utcák, a házak, az üzletek, a szállodák, minden. Az elvakult bécsinek még a Donaukanal hidjai is különbek, mint például a budapesti lánchíd és társai.

Még az asszonyaink, leányaink is - bizonygott - összehasonlíthatatlanul szebbek, mint az orosz nők. Nézze azt, aki ott szembe jön, - mondta és egy közeledő szép asszonyra mutatott - ez valami, ez bécsi zsán... de in Peterschburch... a torkában maradt szavak azt mondták, hogy a péterváriakkal nem érdemes törődni.

Majd mindennap sétált és majd mindennap volt partner s így Bierbrauer detektív ur sokat is nézegethette a hölgyeket. És hangzott a sok megjegyzés: a fesches Mädl, was? so was sigt ma nua in Wean.

Egyszer Anna jött vele szembe s ez cseppet se volt csuda, mert Anna is sokat járt-kelt a városban. És Bierbrauer ur már ő rá is készen tartott egy megjegyzést, valami olyasfélét, mint: zon blind wer'n, ezt Pétervárott nem látja és ha térdéig koptatja is a lábát.

De csak lefojtotta a szót, mert annyira mégis csak detektív volt, hogy Szentpétervárra gondolva eszébe ne jusson egy valóban feltűnő hasonlatosság. Az a nő, akit ama fotografia ábrázolt, melyet Waldkirchener századostól kapott, szakasztott mása volt annak, aki itt tíz lépésnyi távolra vele szembe jött.

- Meg kell tudjam, hogy kicsoda, - gondolta. - Szerencsére a fénykép is még nálam van. Azaz otthon van a podgyászom közt, no de mindegy. Összehasonlítani holnap is ráérek; most utána megyek és kikutatom a kilétét.

Elbucszott a partnertől és követte Annát, ki éppen hazament. Így hát Bierbrauer ur rövidesen megtudta, hogy egy dúsgazdag urilány az Berlinből, hogy a Damenpensióban van állandó lakása s hogy Anna von Lehmann a neve.

- De mióta van Bécsben? Ez a fontos!

A bejelentő hivatalban megtudta, hogy február eleje óta van Bécsben és ez Bierbrauer ur részére már momentum volt. Február eleje, hm... s úgy január második felében tűnhetett el Pétervárról: ez összevág.

A rákövetkező napon a Damenpensió háza előtt állt poszton. Meg akarta tudni a jó Bierbrauer ur, hová jár ez az Anna von Lehmann - az orosz nagykövetségre és konzulátusra gondolt - és össze is akarta hasonlítani a fényképpel. Csakugyan Bakunin Anna-e ő?... ni, a keresztnév is hogy egyezik: Lehmann is, Bakunin is: Anna.

És hogy délidőtt meglátta, mi bizalmas viszony van Anna és egy magyarországi tiszt között: - honvédtiszt: az osztráknak ez még gyanusabb volt - már kész is volt a kombinációval jó Bierbrauer ur. Az a honvédtiszt is kém lehet, magyar Redl is akadhat - gondolta - tehát megteszem a jelentést, nagy szenzáció lesz.

És megírta gróf Waldkirchenernek a jelentést és kérte, hogy jöjjön el sürgősen Bécsbe. A továbbiakat ő vegye a kezébe.

No, ez egy „gefundenes Fressen” volt, ahogy a német oly jellegzetesen mondja. Egy készen talált jóllakasztó étel, amit fellehet habzsolni azon iziben. Gróf Waldkirchener Félix élt is az alkalommal azon nyomban, megmutatta főnökének a jelentést, ez jóakarattal rázogatta a kezét és pár nappal a történetek után gróf Waldkirchener százados ur Bécsben volt.

Hogy a nagykövetség költségén, nem a magáén: ezt ugyhiszem senki sem kétli.

VI. A várva várt.

A Domonky-házban nem készültek az udvari estélyre. Megtelefonozta volt Sebestyén ur hazulról, hogy a meghívókat pontosan megkapta, s hogy családjára bizza az elhatározást: élnek-e vele, nem-e?... ő nem megy el - de alig, hogy a meghívókat elküldte, beállított utána maga Domonky is. Nem jelezte előre a jöttét: fiákeren jött be a vasutról és szokatlanul komoly és tünődő volt.

Az volt a megállapodás a családban, hogy nem mennek el az estélyre, hanem valamennyien kimentik magukat; most, hogy Sebestyén ur váratlanul megérkezett, azt hitték, hogy változtatt a döntésen.

- Nem változtattam, - jelentette ki Domonky és intett a fiának, hogy jöjjön. - Beszédem van veled, - mondta.

Felemelkedés előtt Gedeon még tett egy megjegyzést. - Ha már Bécsben vagy, édes apám, - vélte - elmehetnénk tán az estélyre, de te is.

- Hogy megszólítson a király és most is németül beszéljen hozzám, mint Versecen? - szólta el magát Sebestyén ur és vérvörös lett. Magyar ember nem kritizálja a királyt; ezt mindaddig megállotta Sebestyén ur, de most önkéntelenül is kitört a kebléből: - csak németül beszélhet a magyarok királya?!

- Azután meg, - folytatta, de már nyugodtan - sok köze van-e a magyarnak azzal, hogy Ausztria császára most negyven éve reichsdeutscher Feldmarschall lett?

Jókának kapóra jött ez a megjegyzés. Már a bieberfeldi miatt is nem szívesen ment volna az estélyre; ne higye a trónörökös csak egy percig is, hogy egy Domonky-lány elébe megyen egy pártának és ha szerelmes is az a Domonky-lány, akkor sem... de az okból sem ment volna szívesen, mert felháborodott a gondolata amiatt, hogy a bécsi Burg falai között kevesebb van meg Magyarországból, mint bárhol is. Holott Magyarország királya ott lakik.

És hogy átporzottak ez érzések a kedélyén, odament az atyjához és a kezét, majd a homlokát csókolta. - Igazságod van, édes apám, - mondta - semmi közünk nekünk ez ünneppel.

Véglegesen hát amellet maradtak - nem mennek el, kimentik magukat - és csak Domonkyné gondolt mellékesen arra is, hogy a bieberfeldi trónörököst tán fájdalmasan érinti ez az elmarádás; Gedeon nem hitte egy percig sem, hogy Magdát is fájdalmasan érintse. Aki koronát vár a sorstól, annak nem fájhat, csak az, ha nem juttat neki koronát a sorsa.

- Aki koronát vár! - gondolta Gedeon. - S aki boldogságot vár, annak mije fáj? - kérdezte. És meglepetéssel úgy érezte Gedeon, hogy az ő szive... nem fáj, nem fáj.

Csak ezek után ment át Gedeon az atyjával ennek lakosztályába, mely pár szobával arrább volt. - Parancsolj velem, édes apám, - mondta.

- Nem tünt fel neked, - kérdezte Sebestyén ur - hogy semmi keresni valóm itt Bécsben, mégis feljöttem?

- Mindenesetre feltünő, - vélte Gedeon. - Tehát nagy okodnak kell lenni, hogy feljöttél.

- Valóban, egy igen nagy okomnak. A trónörököst - nem Adalbertet, hanem a miénket - a trónörököst meg akarják ölni. Szerajévóba készül, mert hadgyakorlat lesz Bosznia határán, és merényletet terveznek ellene. Bombákkal és revolverekkel várják. És sejtet-e, hogy mi lesz ebből, ha megvalósul? Olyan lángbaborulása a világnak, amilyen még nem volt.

- Háboru?! - kiáltott fel Gedeon.

- Az, - folytatta az öreg - és tudod-e Gedeon, mit mondok? Hagyjad itt Bécset és a kémiát és vonulj be az ezrededhez mennél hamarább. Hogy egy esetleges mozgósítás készületlenül ne találjon, azért.

- Négy hét múlva vége lesz a félévnek, akkor hazamegyek, - felelte Gedeon és elgondolkodott. Eddig sohasem jutott az eszébe, hogy valamikor, előbb vagy utóbb, csak itt fog kellene hagyni Bécset. Most, hogy erről beszélt az atyja és ő azt mondta rá, hogy négy hét múlva hazamegy: most olyasmit érzett, mint fájdalmat. Miért levert, miért szomorú, miért?

De csak nem kereste tovább az okát. - Hazamegyek, - ismételte - de honnan tudod, apám, hogy merénylet készül.

- Egyik gazdasági tisztviselőm, ki maga is szerb, de feltétlenül szavahihető ember, odaát volt Szerbiában több hónapon át. Az hozta a hírt, mit csinálnak Kragujevácban s mit Belgrád mellett a topcsideri parkban. Ott az arsenálban bombákat gyártanak, a topcsideri parkban meg célba löni tanul néhány ifju és nem is sugdolózva beszélnek, hogy nagy meglepetés készül a svábáknak... És más bizonyítékaim is vannak, fiam.

- Hogy fontosságot tulajdonítok a dolognak, azt onnan is láthatod, hogy most itt vagyok. A miniszterelnököt kerestem, de azt mondták Pesten, hogy most Bécsben van. Tehát utána mentem s most felkeresem, elkisérsz?

- Ahogy parancsolod, apa, - mondta Gedeon.

A magyar miniszterelnök komolyan vette az ügyet, de az illetékes bécsiek, akikkel jónak látta közölni, amit megtudott, csak kételkedtek és nem csináltak semmit. - Rossz értesülés, - vélték - vagy csak mende-monda, csak álhir az egész.

Sebestyén ur felsóhajtott, hogy ezt megtudta. - Persze, magyartól jött az értesítés, hát csak azért se! Igy gondolkoznak és cselekesznek az osztrákok és rosszakaratukért, bűnükért legtöbbször a magyar fizet... a magyar...

...A Bieberfelder Staatszeitung nem engedte kihülni a vasat; időről-időre megjelent hasábjain egy-egy cikkecske, mely a „derer von Domonky”-ról hírt adott. Hogy el ne felejtse a családot Graetz-Bieberfeld hercegségének népe. Egyszer elujságolta azt, hogy a Domonkyak kastélya olyan terjedelmes és diszes, mint holmi királyi vár; természetes is - magyarázta a dolgot - hiszen királyjelöltek voltak a Domonkyak; majd meg azt írta meg róluk, hogy a Domonky-könyvgyűjtemény és képtár olyan elképzelhetetlenül gazdag, mint kevés más.

S hogy közeledett május és a Bécsben készülõ ünnepről lehetett irni, csak természetesnek találta a Staatszeitung, hogy azon a Domonky-család is részt vesz. Nemcsak Magyarországnak legelső családja ez, de a monarchiáé is és ehhez nem férhet kétség; nemessége épen kétszer oly idős, mint a Habsburg- vagy a Hohenzollern-családé.

- Mégis attól tartok, Adalbert, - mondta fiának Graetz-Bieberfeld hercege, mikor udvari vonatán vele az ünnepségekre Bécs felé robogott - hogy a Domonkyak nem mennek el a Burgba. Hogy kimentik magukat, úgy vélem.

- Ez utóbbit megtudhatjuk, - viszonzta Adalbert nyomottan. - De mondjuk, hogy nem jönnek el, - kérdezte - akkor mit tehetünk érdekemben, apám?

- Ha nem jönnek el, - felelte a herceg - akkor te miattad nem jönnek el, ez világos. S ez annyit jelent, Adalbert...

- ...hogy halálom napjáig betege legyek a szivemnek? Soha! Meg kell tudnom, hogy viszonzszeret-e Domonky Jóká s ha viszonzszeret, mi akadályá sincs annak...

- ...hogy a tiéd legyen? De egy nagyon is nagy akadálya van. Nem az én szememben, fiam; az övében.

- Mi lenne az ő részéről az az akadály?

- Megmondom, fiam. Ha te nem volnál trónörökös, csak egyszerű vagyontalan katonatiszt: szerelmet vallanál-e Jókának, kire vagy harminc millió korona örökség vár?

Adalbert meglepetten felnézett. - Nem vallanék, - felelte - és ha koldusa lennék szerelmemnek, akkor sem. Hogy ő azt higgye, nem őszinte a szerelmem, csak a vagyonába vagyok szerelmes?... nem, soha!

- No látod, Adalbert, ez az. Ha érez is irántad Jóka: megmondhatja-e neked, hogy viszonzza az érzelmeidet, hogy szeret? Nem mondhatja soha, de soha. Hogy te azt higgyed, nem őszinte a szerelme, csak a trónörökösi mivoltod csábítja?

A trónörökös felállt. - Édes apám, - mondta, kissé ünnepélyesen, de átcsendülő örömmel - én lemondok trónöröklési jogomról. Uralkodjék az öcséd, én meg elmegyek Magyarországra, boldog embernek.

Graetz-Bieberfeld hercege nem pattant fel viharral, csak mosolygott. - Hát Domonkára mennél? No jól van. De biztos vagy-e benne, hogy ő szeret?

A kinos kis szünet, ami erre a kérdésre a trónörökös részéről beállt, világosan mutatta, hogy ez zavarban van. Mintha egy rugott labda ment volna a fejének, úgy hatott az uralkodó kérdése. - Domonkára mennél? De meggyőződte-e róla, hogy szeret?

- No látod, - folytatta az öreg, kitalálva, miért hökkent meg a fiu. - Én arra gondoltam inkább, hogy megkérem barátomat, Domonkyt, tudja meg ő, ha szível-e téged a leánya? De erről a tervemről is letettem. Azon egyszerű okból, mert ha érezne is irántad a leánya, ő, az atyja, sem mondhatná meg nekem.

- Értem. Ami szempontok magát Jókát vezetnék, ugyanazok vezetnék az atyját is. De valamit csak mégis kell csinálnunk!

- Ugy van. Nehéz lesz, de megcsinálhatónak vélem. Neked, anélkül, hogy udvarolnál a leánynak és még inkább anélkül, hogy megvallanád neki a szerelmed, más uton kell megtudnod: ő szeret-e? Augusztus végén Domonkára megyünk vagy két hétre, ott együtt leszel Jókával nap-nap után... és jegyezd meg magadnak, Adalbert: egy leány, aki szeret egy férfit, sokáig azt nem bírja titkolni. Nem mondom, hogy már egy nap alatt, de két hét alatt elárulja a szerelmét.

- Te is meg fogod tudni, ha együtt leszel a leánnyal két héten át, vajjon tele-e veled a szive, nincs-e? és ha úgy fogod találni, hogy igenis a tiéd az ő szive, akkor rövidesen fogd meg a kezét és mondd neki: Jóka, te a jegyesem vagy. Tudom, hogy szeretsz, hát a jegyesem vagy. És ha netalántán tiltakozik - csak azért, ne hogy higgyed, hogy nem őszinte a szerelme, csak a trónörökösi mivoltod csábítja: ha netalán tán ellentmond, te rácsáfolsz azzal, amit észleltél. Nos, ezt fogjuk csinálni, fiam.

- Köszönöm, apám. S ha nem fogja elárulni, hogy mit érez?

- Akkor eltemeted szerelmedet és nincs tovább.

- Augusztus végén... két hétig, - mormolta a trónörökös nyomottan. - Hát most Bécsben, ha találkozunk? - kérdezte.

- A Domonkyakkal? De nem fogunk, fiam. Alig félnapig maradunk Bécsben. Csak üdvözljük a monarchát és résztveszünk az udvari ebéden; mihelyt ennek vége van, utazunk; az udvari estélyre már nem megyünk el.

Igy találta ezt helyesnek Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege. Megbarátkozott ugyan az eszmével, hogy Adalbert vegye el Jókát, föltéve ha biztos, hogy ez szereti; az augusztusi két hetet is még koncedálhatja a fiúnak, - gondolta - hadd lássa, ha a próba nem sikerül, hogy jóakarattal volt hozzá az atyja... de hogy olajat öntsön a tüzre és most viszontláttassa a fiuval Jókát, most májusban! nem, ezt már nem teszi meg.

S hogy látta, hogy a fiu ennek nem örvend, kordialisan a vállára tette a kezét. - No, ne lógasd a fejedet, - mondta - csak három hónap van augusztus végéig. S ha a Gondviselés akarja, majd célt érsz.

- Három hónap! - sóhajtott fel Adalbert. - De sok minden történhet addig!

Mi igazsága lett a szomorú fiúnak! Három hónap, augusztus vége. *Kilencszáztizennégy augusztus vége!* Nem Domonkán volt akkor a trónörökös és nem is egy leánylélek megnyilvánulásait figyelte, hanem édes atyja hadseregénél gall földön volt, ellenség előtt, vérzáporos viharban...

...Kodolányi Magda úgy tette el a Gross-Wien ama számát, melyben a fejedelmi ünnepségekről szóló híradszám volt, mint annak idején odahaza azt a struccollat és arra is mondta, mint erre, hogy emléke valaminek, ami még az övé sem volt. És két nappal azután, hogy Gedeon neki visszaadta a lapot és úgy bucsuzott el tőle, mint egy ember, akit az északi sark lehellete érintett: két nappal azután hazament az anyjával Domonkra.

És a vonaton Béctől egészen Domonkig és otthon is csak Gedeonra gondolt. Szerette Gedeont, de gyűlölte is; és haraggal, mint az erősebbre a gyengébb és keserüséggel, mint a győzőre a legyőzött, úgy gondolt ő Domonki Gidára. Ez a vasidegzetű és keményfegyelmű ember, ez ugyancsak tudott hozzá, hogy őt megtörje. Ugy akart ő, Magda, vele tenni, mint egy királynő?! Nos, Gedeon erre azt mondta: én meg Zeus vagyok.

Beösmerte saját maga előtt Magda, hogy ha Domonky is úgy tett volna, mint a többi: ha olvadozott volna és imádatlással a lábai előtt térden áll, akkor azt mondta volna: ejh, a tizenkettedik a tucatban, egy szirupos üveg a sok közül... nem kell. És tán úgy elpárolgott volna szivéből a szerelem, amit Domonky Gedeon iránt érzett, mint a márványlapra freccsent esőcsepp nyáron.

Beösmerte ezt saját magának, mégis úgy gondolt Gedeonra Magda, mint a megalázóra a megalázott, mint a felülmaradottra az, aki alulmaradt. És most már szívesen vette volna, ha Gedeon is úgy tesz, mint annyi más, ki megszeretvén egy leányt, megvallja neki és kéri, hogy legyen az övé. Ámde Gedeon erre sohasem lesz kapható, éppen övele szemben semmiesetre sem, soha. Egy acélember, mint Domonky Gedeon, egy nővel szemben, ki korona-gyémántnak képzelte magát, de voltaképpen csak egy ostoba kovakő volt?! Nem erőlködik, de még meg sem kísérti az az acél, hogy szikrákat csiholjon ki a kovából; de különben is azt mondja az az acél, hogy ne kova legyen a leány, hanem virág.

Ilyen gondolatok közben jöttek a napok és mentek; olykor idegeskedett vagy dacoskodott Magda, hogy az édesanyjával szemben is kitörő volt, olykor úgy befelé sirt, de ezt senkinek sem mutatta, még a tükrének sem. De sőt, ne lássa még az istene sem, hogy az ő büszkesége a porbagázoltan vérez.

Isten?... mit Isten! a pogányokhoz menekült Magda, mikor nagyon is nehéz lett a lelke. Az írókhoz, a költőkhöz és egyszer egy igazi pogányhoz, egy bölcsészhez. Jóká felhívta volt a figyelmét Bakunin professzor könyvére; ő olvasta, - gondolta Magda - akkor bizonyára Gedeon is olvasta; meghozatta hát ő is a könyvet, mely bölcselkedés is volt, szépirodalom is egyszerre és nekifeküdt és olvasta, olvasta.

És letette a könyvet és azt mondta: - bizonyos, hogy Gedeon ezt olvasta és bizonyos az is, hogy ez a könyv az, ami közém és ő közé állt. Szeret engem, de Bakunin neki azt mondja, hogy nemcsak szerelem kell hozzá, hogy egy házaseset boldog legyen, de sok más is.

- Vagy nem is ez a könyv az, ami közém és közé állt, hanem - egy asszony? Mást szeret Domonky Gedeon és ez a szerelem volt az ellenem való vértje?

Kodolányi Magda a tükörhöz ment és nézte a maga varázslatos szépségét. - De hát ki légyen az, - toppantott - aki még engem is elhomályosíthat... ki légyen az?

- Minden esetre valaki, - így fűzött gondolatot gondolat után - aki nemcsak hogy szép és megnyerő modoru meg beszédü, de még sokszor is van Gedeonnál együtt. A gyakori érintkezés teszi, nem az illetőnek lenyűgözőbb szépsége, hogy Domonky ő felé fordult. Velem keveset volt együtt, az illetővel mindennap lehetett... ki légyen?

Egy név ötlött az eszébe és ezzel együtt egy leány, akinek meleget sugárzott a szépsége. - Anna! - döbrent meg Magda - Anna von Lehmann? igen, ő az. Diáktársa az egyetemen, majdnem mindennap vele együtt van és az egyetemen kívül is együtt látni őket akárhányszor.

- Tehát így vagyunk? - gondolta és gyűlölet fakadt benne Anna iránt. - No várj csak, te szőke-ség, várj csak. Elvásztlak én Gedeontól, el én. Már a napokban visszautazom Bécsbe de nem a célból, hogy őt meghódítsam magamnak, csak hogy elválássalak ő tőle, te szőkeség.

Visszautazott Bécsbe, a Damenpensióban szállt meg, éppen két nappal hamarabb érkezett, hogy megkezdődtek az udvari ünnepek és volt gondja rá, hogy Domonky ezt megtudja.

- Hadd higgyje, hogy azért jöttem, - gondolta. - Azt, hogy nem is kaptunk meghívót, ő nem fogja se keresni, se kutatni.

Igazsága volt Magdának: Gedeon nem kutatta az okát, miért jött vissza Bécsbe a „királynő”. Már régebben mondta, Jókának mondta: már nem érdekel.

Magda úgy tett a mítsem sejtő Annával, hogy állandóan lefoglalta saját magának. Már délelőtt tiz órakor vagy az áruházakat, boltokat járta az elkísérésére mindig örömmel kész Annával, vagy azt a rengeteg sok látnivalót nézte, amit Bécs városa a kulturembernek tartogat. Este tea után meg vagy színházba vitte, vagy koncertbe; így vélte elérhetni Magda, hogy Gedeon ne találkozhassék Annával és lelki nagy kárörömet érzett, mikor hazatértükkor olykor azzal fogadták Annát, hogy a Domonky-uraságok keresték.

Egyszer a Hofmuzeumba mentek, a képtárba. Kevesen jártak a termekben, a németalföldi mesterek, terme meg ugyszólván egészen üres volt s így behatóan nézhették a képeket, egy-egy műremek előtt hosszasabban is időzve.

Szemléletébe merülve a képeknek, észre sem vette sem Magda, sem Anna, hogy egy leányos, igen elegáns ifju, kit egy öreg ur és egy fiatal ember kísért, le nem veszi róluk a szemét.

- Maradjunk hátrább, - sugta oda az öreg ur a társának. Vajjon melyik vont a magára a figyelmét: az a szőke-e, az a tavaszi napsugár, vagy az a másik, az a fekete, az az imponáló, guzsba-kötöző szépség? Ni, a szeme is mutatja a gazdánknak, mint izgulhat vérenek minden cseppje.

Az elegáns ifju csak nézte, csak nézte a hölgyeket, közben Anna úgy féloldalt fordult s ahogy reáesett a szeme az ifjura, megfeledkezett róla, hogy ő hol van és a legmélyebben meghajolt előtte.

Az idegen ifju erre meglepetten viszonzta az üdvözlést és - oroszul szólította meg Annát. - Ön mindenesetre földim, hogy megösmert, - mondta az ifju - most legyen szives, könyörgöm, és mutasson be barátnőjének, hölgyem.

És Anna, még mindig zavartan, de félig már felocsódva és eszmélve, franciára fordította a beszédét és előbb Magdát mutatta be az ifjunak: la comtesse de Kodolányi néven és csak azután mutatta be az ifjut: - Szergiusz Alexander orosz nagyherceg.

Nagyherceg! Így már megértette Magda, miért hogy előbb őt mutatta be Anna és a szive verése egyszerre nagyon meggyorsult. Egy nagyherceg, egy huszonkét éves ifju... egy ifju, aki bátor is lehet és tettekre... tán a szülei akaratával is szembe száll... Szergiusz Alexander orosz nagyherceg.

VII.

Anna életének ötvenharmadik napja.

Álom volt? nem volt; több mint félórai séta a képek közt és azután még séta a köruton, de mindig csak Magda és a nagyherceg beszéltek egymással, Anna már csak mint gardedám asszisztált és különben is igyekezett, hogy magára ne vonja a nagyherceg figyelmét.

A két kísérő ur pedig hátul maradt több mint tiz lépés távolban és kérdezgette egymástól, hogy ebből mi lesz? Hogy a nagyherceg most Bécsben van, arról a nagykövetségnek sincs még a legkisebb sejtelve sem; Svájcba jött át programmon kívül csak vagy öt napra; most mi lesz, ha e csodanő kedvéért hetekig is Bécsben marad... ezért ki felel?

A kis fenséges ur mindezekkel persze nem gondolt; ő csak Magdát látta az egész nagy világból és ami ezután következett, már mintegy magától jött. Bucsuzáskor egy felkönyörgés Magdához: engedje, hogy tiszteletét tegye... be akar mutatkozni az anyjának is; azután látogatás délután öt órakor és ezután nap-nap után: látogatások és együttlét, és virág, rengeteg sok virág.

És - Kodolányi Magda nagyon ügyes volt, az örülten szerelmes kis nagyherceget úgy forgatta az ujjai körül, ahogy akarta - nos, Magda nagyon ügyes volt és már két héttel a találkozás után a kis Szergiusz nagyherceg csak egy kéréssel ostromolta Magdát. Nem ölelést kért, sem csókot, azt hiába könyörgött már eddig is; hogy fogadja el tőle - így esdekelt - a jeggyűrűjét és ígérje, hogy az övé lesz.

- Nagykoru vagyok, - rebegte a kis fenséges ur lázasan - és nemcsak törvényes nőmmé, de egyenrangú nőmmé is akarom tenni. A cár engem módfelett kedvel, legkedvesebb unokaöccse vagyok, mondja; könnyű lesz beleegyezését kinyernem s akkor édes apámnak sem lehet ellene de egy szava sem.

És Magda az anyjával és Szergiusz nagyherceggel Svájcba ment és velük ment egy pap is, egy igazhitű, oroszhitű pópa. S csak azt kérte a fenséges ur Magdától, tekintsen el tőle, hogy most mindjárt értesítsék Szentpétervárt: ráérnek erre nászutjuk után néhány hét múlva is. - Most nem akarom, - mondta - hogy zavarja boldogságomat a szentpétervári udvarral való tárgyalgatás...

...Az ujságok nem irtak az esetről; már olyanok az e fajta ügyek, a koronás személyek szerelmi és házassági ügyei, hogy vagy hamarabb kürtölik világgá, mikor a fenséges szerelem még célhoz sem ért, vagy csak hónapokkal azután tudják és írják meg az egészet. Hát, az ujságok nem irtak az esetről, de Domonkyék mégis csak megtudták, tán még hamarabb, mint otthon a Magda atyja... Anna utján értesültek a dologról.

És Bakunin Anna - ő maga sem tudta, miért? - valami meghatározhatatlan jót érzett a lelkében, hogy Kodolányi Magda a nagyhercege lett. - Se nővérem, se leányom, még csak barátnőm sem volt, - gondolta magában - mégis vigadozik a lelkem... vajjon miért? Jókának is mondta, hogy nem tudja, mi okból: de úgy hat rá a Magda ügye, mintha ő vele magával valami boldogító esemény történt volna.

Jóka elgondolkozott, hogy e kijelentést hallotta. - Hogy mi az oka ez örömeinek? - tünődött és oly melegen nézett az elfogulatlan Annára. - Csak a Gedeonhoz való szerelme, - mondta magában - melyről azt hiszi, hogy véglegesen elmúlt, holott csak elaltatva ott szunnyad a lelkében. Magda volt az, aki közte és Gedeon között állt, de nem gyűlölte Magdát, noha az övé volt a Gida bátyám szerelme, mert ez a szerelem adta őt vissza édes atyja lelkének és Cirillnek. Még könyörgött is Gidának, hogy vegye el Kodolányi Magdát s amíg meg volt a lehetősége, hogy Gida bátyám elveszi Magdát, nem gyűlölte ez utóbbit mert úgy, tudta, hogy Cirillé a szive;

most, hogy már nincs meg ez a lehetőség, ő napfényt érez a lelkében s ez a napfény a Gidához való szerelme. Ő még most is hiszi, hogy a Cirillé ő, de a lelkében fellobbant fénysugár rácsáfol. Gedeont szereti ez a romlatlan, jó Bakunin Anna.

És e felfedezésre Jóka azt tette, hogy megölelte és megcsókolta Annát és felkérte, hogy tegeződjenek, ez meghittebb.

- Anna tehát szereti Gidát; hát Gida? - kérdezte Jóka ugy magában. És eszébe jutott az a bizonyos „vagyis”, amit elmormolt volt bátyja ama szavára, hogy: így gyilkolják meg a lányok a szerelmet. Közvetlen eme kijelentés után együtt voltak Annával és Gedeon csupa derü és jólhangoltság lett, mire is csodálkozva azt kérdezte ő, Jóka: - van-e összefüggés és mekkora mértékű Anna személye és Gedeon meleg öröme között? - Van összefüggés, - felelte volt - vagyis... Magda kiölte Gedeonból a szerelmet, Bakunin Anna meg egy ujat támaszt életre Gidában.

Mindakét föltevést, hogy Gedeon tán szereti Annát, ez utóbbi meg szereti Gedeont, igazolták a következő napok. Kiautóztak a Práterbe, ott meg gyalogosan folytatták a sétát és ahogy egymás mellett ment Gedeon és Jóka és itt is jöttek szerelmesek, ott is: Jóka közelebb simult a bátyjához és ezt mondta:

- Megengedsz egy kérdést, Gida?

- Csak rajta, szívesen felelek.

- Nos, ezt kérdezem, Gidám: nem fáj neked de egy cseppet sem...

- ...hogya Magda lelke-álma megvalósult? Igaz hitemre mondom, hogy nem fáj. Sőt úgy érzem magam, olyan felszabadultnak és könnyűnek, mint egy férfi, aki megint a magamagáé lett. Megszabadultam egy érzéstől - itt közbevetőleg megjegyzem, hogy egy psychologusnak nem engedném meg, de neked megengedem, hogy szerelemnek nevezd - nos megszabadultam egy érzéstől, mely ahelyett, hogy felemelt volna a magasba, úgy ránehezedett a lelkemre, mint egy ajtószárny.

- Értelek, - jegyezte meg Jóka. - Mindaddig, hogy lehető volt, hogy Kodolányi Magda a tiéd lesz, ez a lehetőség nemcsak a szivednek, de az agyadnak, fejednek is adott dolgot. Nyomasztólag érinthetett az a minduntalan fel-feltörő kérdés, hogy boldog leszel-e Magdával, ha ő a tied lesz.

- Ugy van, kicsi Jókám. Szívemnek arra a szavára, hogy: tán igen, megfontoltságom felelte, hogy: de nem. A házassághoz, hogy boldog legyen, nem csak szerelem kell, de nagyon sok más is.

- Ahogy Bakunin professzor oly meggyőzően és gyönyörűen kifejti.

- Ah, Bakunin! - mondta Gedeon élénken. - Erről eszembe jut, hogy elhanyagoljuk Annát. Robogtassunk vissza és vigyük el magunkkal autózni.

- Bravissimo, - örvendezett Jóka. - Ugy megszerettem azt az Annát, hogy azt hiszem, egy leánytestvért sem szerethetnék jobban.

- Megkapóan szép lélek is az az Anna. Ha Magdára gondolok és ő rá... itt zökkent egyet az autó és Domonky nem mondta tovább, de szája helyett a szeme beszélt, a szeme csillogása, Jóka jól látta.

A pensióban úgy találták Annát, hogy valami rendkívüli eshetett meg vele, mert szinte oda volt. És meg sem kellett hogy kérdezzék, mi történt, mert az kérdezősködés nélkül is rákezdte.

- Épen hozzád készültem, Jóka, - sirt fel és a kikészített kalapjára mutatott. - Az őrnagy urral akartam beszélni.

- Én velem, Ancsu? Rendelkezésére vagyok; nos, mi történt?

- Borzalom... képzelje csak... mégis ő áll az ügy mögött... és most itt van.

- Kicsoda, Ancsukám, kicsoda?

Anna megragadta Gedeon kezét és szorongatta, melengette, nyomkodta. - Oly megnyugtató rám nézve, hogy önt itt látom. - Oly jó nekem, - mondta és csupa sziv, csupa boldogság volt a hangja - oly jó, oly vigasztaló, hogy ön itt van. Már Bécsbe jövet, mikor másodszor jöttem, azt mondtam magamnak a vonaton, hogy csak önnél keresek védelmet ő ellene.

- De hát ki ellen, Ancsu? Ki az az ő, aki önre tör?

- Az a gyalázatos, az az undorító katonatiszt, az a szentpétervári gróf Waldkirchener százados. Ma reggel csak elém toppant az utcán és...

- ... és mit tett? - háborodott fel Domonky.

- Megfenyegetett, hogy letartóztat mint kémeket, mert ő jól tudja, mondta, hogy nem Lehmann vagyok, hanem Bakunin. És azt mondta, hogy ma délután meglátogat; ha megegyezem vele - így fejezte ki magát az alávaló - akkor nem jelent fel, sőt továbbra is igen jó dolgom lesz, de ha nem leszek kedvére, akkor lecsukat.

- Istenem! - ijedezett Jóka.

- Hidegvér, - mormolta Gedeon. - Gondolkozzunk - mondta és fel- és alájárt. Anna leült, mert reszketett és elgyengült, de úgy követte szemével a férfit, mint a kétségbeesés a reményt és a megváltást.

Öt perc múlva Gedeon megszólalt. - Majd én végzek azzal az... izével. Hány órákor jön? Délután ötkor? Nos, engem fog itt találni, nem magát, édes kis Ancsu. Csak adja ki a szobalánynak a parancsot, hogy mikor a százados ur jön, vezessék be ide ebbe a szobába. Mi hárman ott bent leszünk a másikban, de csak én fogok ide kijönni, mikor bejelenti nekünk megérkezését a szobalány.

- És ne csókoljak önnek kezét? - rebegte Anna.

- Nem, édes kis Ancsukám, - mondta Domonky nagyon melegen és mosolygott. Azután még egyszer mondta és kiértett a hangjából az élvezet, mellyel aláhuzva kiejtette a szavakat: - Nem, édes kis Ancsukám... ugyan mit gondol?

Öt órákor délután - a százados ur pontos volt - a pensióbeli szobalány egy névjegyet hozott be Annának. Gróf Waldkircheneré volt és Gedeon meg Jóka csak egymásra biccentette a fejét.

- Nyomban, csak türelmet, egy percet csak, - üzenté ki Anna. - És ha kérdezi a gróf ur, vajjon magam vagyok-e itthon, csak mondja, hogy magam vagyok, - suttozta.

Mint valami türelmetlen, ideges köszörüs, úgy festett gróf Waldkirchener a kis szalonban. Hol az ablakhoz lépett, hol leült, de álltában is, ültében is úgy tett? mint a köszörüs tesz a tiprókerekkel. Jobb lába szakadatlanul úgy mozgott térdében felhuzva és csak talpával érintve a parkettet, mint a köszörüsé, mikor szorgalmasan dolgozik. És milyen hosszú volt az a lába! Általában minden hosszú volt rajta: a homloka, az arca, az álla, az ádámcsutkás ösztövé nyaka... mint egy virszinia-szivar egyenruhában, olyan volt.

Felállt, megint leült; tiprogatta azt a képzeletbeli kereket és idegesen az ajtószárnyakra pislogott, mik fehéren és diszkrétül hallgattak. Az ajtók mögött van az, aki rövidesen, tán már ma is, az övé lesz. Ügyes ember az a Bierbrauer nagyon.

És egyszerre csak kitérült az az ajtó - inkább haragosan kivágódott, mint kitérült - és Waldkirchener százados felugrott, de olyan haptákot még százados ur nem vágott, mint Wald-

kirchener a belépő előtt. Egy aranygalléros törzstiszt volt a belépő; imponáló, fegyelmet-parancsoló megjelenés: Domonky Gedeon őrnagy ur volt.

- Ach, bitte gehorsamst um Entschuldigung, - dadogta a halálravált Waldkirchener, - ugy hiszem, hogy eltévesztettem az ajtót.

- Nem tévesztette el, százados ur, - felelte Domonky olyan higgadtan, nyugodtan, mintha zászlóalj-kihallgatáson lett volna. - Igenis, itt lakik az, akit ön keres; itt lakik Lehmann alias Bakunin Anna ő nagysága. És szabad érdeklődnöm, gróf Waldkirchener százados ur: mit akart ön - menyasszonyomtól, feleljen.

- Se... semmit; de... eh... igazán... se semmit.

- Na, jól van, most nem kényszerítem, hogy beszéljen. Most hagyja itt a névjegyét, de jegyezze rá a lakása címét és várja meg otthon a folytatást.

És gróf Waldkirchener ezt engedelmesen megtette; ráírta a névjegyre: Sacher, második emelet, tizenkettő, és elbocsáttatván, sarkon fordult és elment. Grand Hotel Sacher: no persze. A nagykövetség költségén jött Bécsbe, hát csak nem fog a Stadt Triestben venni szállást!

Gedeon meg visszament a hölgyekhez és azt mondta: - azt elintéztem, azt az embert. Most meg csomagoltasson, Ancsukám és te Jókám is készülj... tudod hová? Domonkára utaztok még ma este. Pozsonyig veletek megyek autón; ott ti vonatra ültök, én meg visszatérek Bécsbe. És Domonkán ön Ancsukám, a mi vendégünk lesz; oda már nem mehet utána de senki.

Jóka majd a nyakába ugrott a bátyjának. - De aranyos vagy, te Gida, de édes! Magamnak is már eszemben volt, hogy meghívom Ancsukát; most a gondolatomból te nálad már tény is lett.

Anna pedig Domonky elé lépett, csöndesen a vállára tette a kezét, fejét meg az attilájára hajtotta. - Engedje meg, - suttogta lágyan, és keblen csókolta a férfit ott, ahol a szive volt.

Másnap reggel már a gyorsvonaton robogtak és ahogy bérelt külön szakaszukban ültek, Anna hátratámaszkodott és behunyta a szemét. Ugy érezte a lelke, hogy a rengeteg nagy Oroszország egy más planétán maradt s ő egy új világ felé száguld; egy pillanatig - kettőig olyasmi játszott az arcán, mint egy láthatatlan valakitől való elbucsuzás, majd megsejtése valami nagy üdvnek terült el napfényesen az arcán; azt gondolta e pillanatban Anna: - életem történetének ötvenharmadik napja ez... az ötvenharmadik!

Igy történhetett meg tán ugyanazon a napon, hogy mikor Leonid nagyherceg utasította Pascsenkot, rendelje haza Bakunin Annát és Pascsenko e célból Bécsbe a nagykövetséghez fordult: hát így történt, hogy Sulgintól az a megdöbbentő sürgönyhír érkezett, hogy Bakunin Anna a császárvárosból nyomtalanul eltűnt.

Negyedik rész.

I. Egy légvár és egy sirhalom.

Mihelyt Pozsonyban végzett és fennakadás nélkül visszaérkezett Bécsbe, Domonky két segédre bízta a dolgát. Felelősségre vonatja gróf Waldkirchenert, mert terrorizált és megsértett egy hölgyet, aki ugyszólván neki, Domonkynak védence.

- De csak védencem-e nekem Anna? Több mint védencem, ragaszkodó jó barátom ő s én jobban szeretem, mint a legodaadóbb barátot.

Mint a legodaadóbb barátot... itt Domonky kissé maga elé merengett, majd élénken fölvetette a fejét és mosolyogva ki a napfénybe nézett. - Aranyos kis Ancsuka! - mormolta. - Ő is olyan aranyos, mint ez a napfény és őt megvédelmezhetni: gyönyör is, nemcsak lovagiasság...

Sokszor maga sem tudja az ember, hogy az, amit cselekszik, szoros összefüggésben van azzal, ami még mélyen a szive fenekén szunnyad, noha a látszat szerint nagyon messze van az egyik a másiktól. Domonky sem tudja, hogy belésüppedni egy fotelbe s elővenni a Bakunin professzor könyvét összefüggésben van azzal, amit mondott; hogy csak védence-e neki Bakunin Anna? hogy megvédelmezhetni azt az aranyos kis Annát nemcsak férfias lovagiasság, de gyönyör is.

Akkor hagyta félbe az olvasást, mikor visszajöttek a Sacherből a segédek. S azzal a meglepő értesítéssel jöttek, hogy gróf Waldkirchener százados ott lakott ugyan tegnap estig a Sacherben, de elköltözött; hová? azt már nem tudják a szállóban.

- Gondolom - bosszankodott Domonky - hogy ezt nem lehet így hagynunk, ezt a dolgot. A tisztai állás becsülete s a többi.

- De ki elé vigyük az ügyet? - kérdezte a segédek egyike, egy vezérkari százados, Gida barátja. - A te felettes forumod, vagy a Waldkircheneré van itt hivatva eljárni? És melyik ez utóbbi foruma, hiszen ő Szentpétervárott a nagykövetséghez van beosztva?

A másik segéd, egy k. und k. ezredes, csak annyit mondott: - verfluchte Geschichte. Nagyon óvatosnak kell lennünk, urak. El ne felejtjük egy percig sem, ki az apja annak a Waldkirchener Félixnek? Gróf Waldkirchener Willibald az, a táborszernagy, a vezérkar főnöke! Kann uns allen den Kragen Kosten, - így dörmögött.

- Mindegy az, ezredes ur, - jelentette ki Domonky szilárdan. - Gróf Waldkirchener százados kardbojtja is csak olyan, mint bárkié. Hogy tán szorosabban van odakötte a kardjához, mert táborszernagy a papája, az nekem mellékes.

Az ezredes, egy tipikus Druckmeister, ki a maga árnyékától tán nem, de egy tábornokétól már igenis megijedt, ellenkezni szeretett volna, de elhallgatott, mert belépett egy küldönc. Egy írást hozott, - jelentette alássan - Herrn Honvédmajor Gedeon von Domonky.

- A hadügyminisztérium elnöki osztálya - tévedés lesz, - gondolta Domonky. - De nem tévedés, - állapította meg azután, hogy elolvasta a beborítékozott írást. - A gróf Waldkirchener századossal való ügyemben jelenjek meg ma délután háromkor Dall'Asta tábornok előtt és - föltéve hogy tiszték - segédeimet is kéressek magammal. Adjustierung: komod.

- Verfluchte Geschichte - mondta erre is a k. und k. ezredes ur, mindazonáltal kijelentette nagy készséggel, hogy: in Gotts Namen, délután háromkor.

Gedeon még csak folytatta az olvasást és gyönyörködött a Bakunin könyvében, s ahogy olvasott, még észre se vette, hogy lelkének gyönyörét nem egymaga a tudós könyv okozta.

Egy-egy mondat, vagy fejtegetés végén megtörtént elméjével akárhányszor is, hogy egy másodperc tizedrészéig Annánál volt; ez gyönyörűségére szolgált a lelkének, de tudatára annak már nem ébredt, hogy Annában keresse az okát, ki édes volt, mint egy tavaszi ünnepnap. Egyszerűen úgy volt, hogy összeolvadt benne a két jóérzés: az olvasás és az Annánál való időzés s ő egyfélének vélte a kettőt. Megezik az ilyesmi az elmélyedt emberrel akárhányszor is, hogy például egy melódiát élvez és ugyanakkor illat terjed a szobában s hogy ez utóbbit megkülönböztöten nem érzi meg; csak összeolvad az utóbbi az elsővel és fokozza a hangok szülte élvezetet.

Éppen egy mélyenjáró gondolatot olvasott és Gedeon helyeslőleg bólintott, mikor megszólalt a telefon csengője. - Halló... itt Budapest... Jóka, - hallgatta le Domonky a beszédet. - Jól vagyunk... ott mi ujság?... Semmi?

- Semmi, kis testvérem, semmi.

Most egy pajkos kis nevetgélés hallatszott és utána lágy francia szó csendült:

- Vajjon megösméri a hangomat, őrnagy ur?

Mintha meleget lehelt volna a kagyló és édesség folyt volna ki belőle, édesség a kagylóból az ő szívébe, olyasmit érzett e hangokra Domonky. - Ah, maga az, édes kis Ancsukám? Nos, hogy van most, kicsikém, hogy van? Hogy tetszik Budapest, Ancsukám?

- Gyönyörű város és nincs benne Waldkirchener egy sem.

Elcsevegtek egymással egy percig, nagyon meleg és nagyon vidámságos beszélgetés volt, azután belékcacagott a telefonba Anna. - Megenged egy postscriptumot, azaz helyesebben egy postdiktumot, őrnagy ur?

- Csak rajta, nagyon szívesen hallgatom.

- Arra kérem, küldene el valakit a postára, nincs-e ott számomra levél? Lemanche címen, poste restante, főposta.

- Meglesz, kicsi Ancsukám, meglesz.

Szétkapcsoltatás után, hogy Domonky folytatta az olvasást, úgy érezte, hogy valahol mellette a melegségnek egy állandó forrása van, és eszébe jutván, hogy Waldkirchenernek azt mondta, menyasszonya neki Bakunin Anna: ezt a melegséget nem kívül, hanem belül a szívében érezte...

...Dall'Asta tábornok, mikor együtt voltak az urak és Waldkirchener a maga segédeivel is ott volt, rövidesen előadta az ügyet. Hogy a százados ur, in principio, minden lehetséges elégtételt megad, de - mint a százados ur jelenté - itt többről van szó, mint arról, hogy megsértette-e ő és mennyiben egy hölgyet.

- Többről? - gondolta Domonky. - Értem.

- Mert ha bebizonyul, - folytatta a tábornok - hogy a százados ur gyanuja megokolt volt, akkor elégtétellel sem tartozik, mert nem sértett. Sőt kötelességét teljesítette mint katonatiszt.

A k. und k. ezredes bólintott. - Mit mondtam? - gondolta magában. - Egy táborszernagy fia ez a Waldkirchener! Domonky meg úgy befelé mosolygott és megtapogatta zubbonyának zsebét.

- A százados ur gyanuja pedig az volt - komolykodott folytatólag a tábornok ur - hogy az a bizonyos hölgy... orosz kémiszolgálatokat teljesít. Tehát megállította az uccán és kellemetlenkedett is neki, ez való.

- Ösmerte őt a százados ur már előbből is? - ezt a k. und k. ezredes kérdezte.

- Nem ösmertem, - felelte gróf Waldkirchener. - Most szabadságon vagyok itt Bécsben és követségünk egyik detektívje is itt van. Ez hívta fel figyelmemet arra a hölgyre, hogy szentpétervári, a nevét is tudja, s hogy magyar körökkel szorosabban érintkezik. Az őrnagy urral is igen sokszor együtt volt.

- Ez aknarakás, - gondolta Domonky, de biztos lévén a dolga felől, csak mosolygott. - Tehát nem ösmerte a százados ur? - kérdezte. - Voltaképen mi a neve annak a hölgynek?

- Itt Anna von Lehmann a neve, Szentpétervárott pedig, mint a követség detektívje mondta, Ba... Bak... ej, kiment az eszemből.

A tábornok felvett egy iv papirost; Waldkirchener írása, valami jelentés volt. - Bakunin, Bakunin Anna, olvasta, hogy kisegítse a századosot.

- Ganz richtig, ja, Bakunin Anna, - dadogta nagy művészettel a gróf ur. - S ha Bakunin, miért Lehmann? ezt Domonky őrnagy ur talán tudja. Nekem jogom volt őt molesztálni, mert gyanus volt.

Domonky megmozdult. - Tehát sohasem ösmerte és a nevét is csak itt tudta meg Bécsben? - kérdezte és a szeme csak úgy villogott.

- Sohasem - felelte Waldkirchener.

- Tehát sohasem, - hangsúlyozta Domonky és kivette a százados ur ama névjegyét, melyre előző nap ráírta volt, hogy: Sacher, második emelet, tizenkettő. - Az ön írása ez, százados ur? - kérdezte.

- Az én írásom, - bólintott ez utóbbi.

- És persze, az a jelentés is, ami a tábornok ur kezében van, az öné?

- Magam irtam, igen: az enyém.

- Akkor ez is az ön írása, - csapott le Domonky a grófra és egy levelet huzott ki a zsebéből. Nagyon hosszú és nagyon keskeny, mályvaszínű és nagyon illatos levélke volt; borítékán, a ragasztott oldalon, csakugy, mint a telefirkált névjegyén, sokágu korona és cimeraizs. Olyan különös illatot árasztott, mint a parfümmel meglocsolta halotti por.

Gróf Waldkirchener elsápadt, savószepe kidagadt a héjából és mintha láthatatlan kortyokat nyelt volna, úgy járt a gégefője a sovány bőr alatt. Lába pedig köszörűskereket hajtott.

A tábornok elvette a levelet és amit legelőször is megnézett a cím volt. Ah... Bakunin Anna ő nagysága... ez Waldkirchener százados ur írása... és bélyegzője Szentpétervár... no nézzük csak. És mormolgatva, hogy a többi ne értse meg és harapdálva olvasta a szavakat. - Nagyságos kisasszonyom, - olvasta - én megtudtam, hogy önt igen nagy baj érte. Állásomnál fogva jó összeköttetésem vannak fölfelé is, tehát engedje meg, hogy felajánljam segítségemet... kérem, fogadja el. Önzetlenül teszem: erről meg fogom győzni a kisasszonyt, mihelyt megengedi, hogy tiszteletemet tehessem.

Az a levél volt ez, melyet Waldkirchener még a télen irt volt Annának, mikor vőlegényét Szibériába vitték.

A tábornok nem tett megjegyzést, csak ennyit: - Ugy-e, szép nő őnagysága, az a Bakunin-hölgy? Szép és megközelíthetetlen... én végeztem. Azzal visszaadta Domonkynak a levélkét és felállt és sok maliciával mondta:

- Gróf Waldkirchener százados ur, ön bocsánatot fog kérni az őrnagy urtól... itt előttünk és most nyomban. Ezt a jelentését itt meg hajtsa a tűzbe.

Igy végződött a Domonky-Waldkirchener-ügy és a Druckmeister ezredes ur sem mondta, hogy: verfluchte Geschichte. Ő ott volt annak idején Versecen és most ehelyett azt mondta magában: - Waldkirchener papa kikapott Domonky papától, most Waldkirchener juniort jól megrakta ez a Domonky junior...

Domonky meg elbucszván az uraktól, a főpostának tartott, mert gondolta: - hátha máris van Annának levele? - és örömet érzett, hogy a leány valamely dolgában eljárhat. - Már csak-ugyan nem tiszt, hanem diák vagyok, - mosolygott ez örömen, de csak folytatta az utját, jókedvűen, vidáman és könnyen.

Egyszerre mintha megnehezedett volna a járása. - Cirilltől vár levelet, - gondolta - vőlegényétől, Nisopol Cirilltől. Ki mástól is várhatna s kaphatna? ez a felelet nehezedett a szívére.

Aznap még nem, de pár nap múlva már volt levele Annának és Domonky kissé nyomott és lehangolt lett. - Vőlegényétől várja és én hozom el számára a postáról... az életnek egyik bizarr kis ötlete ez. De csak sietett, hogy továbbítsa és harmadnapra már kézhez is vehette Anna. Timirjasev Izidor levele volt és azt írta a becsületes gyógyszerész, hogy: édes jó Bakunin Anna, ha van egy hü barátnője, hát keresse fel és annak keblén sirja el könnyeit. Én, aki férfi vagyok, ahhoz nem értek, mint lehessen megvigasztalni egy leányt, kit a sorsnak egy igen nagy csapása ért, de barátnője mindenesetre ért hozzá, hát keresse fel és boruljon a nyakába. Nisopol Cirill - legyen erős szívé Bakunin Anna - Nisopol Cirill már nincs többé.

És következett a leírása annak, milyen körülmények közt halt meg Tobolszkban Cirill, hogy hazahozták Szentpétervárra a holttestét, maga a kormány hozatta haza és itt temették el, ő, Timirjasev Izidor is jelen volt.

És két koszorúval is kedveskedett az elhunytak, egygyel az Anna és egygyel a saját maga nevében, de volt ott több koszorú másoktól is. És általánosan feltűnt, hogy nemcsak Kurov, a rendőrminiszter küldött, de Babjanszkij Tatyana grófnő és Leonid nagyherceg is küldött egy-egy nagyméretű drága szép koszorút.

Jóka volt az a hűséges barátnő, kinek Anna a nyakába eshetett és első nap, második nap Anna csak szóltanul sirt, harmadik napon azután egy meglepő vallomást tett Jókának. - Szeretem bátyádat, Gedeont, - ezt sirta oda a barátnő keblére - de hogy eltemették Cirillt, bátyádhoz való szerelmemet is el kell hogy hantoljam. Az élő doktor Nisopol Cirillnek még megmagyarázhattam volna a dolgot, hogy nem tehetek róla, bár küzdöttem szerelmem ellen, melyet Gedeon testvéred iránt érzek; bár ki akartam tépni a szivemből és úgy utazni vissza a hazámba, hogy életem története csak ötvenkét nap legyen, több egy se; bár Bécsbe való visszautaztam óta nagy autósuggeszcióval elhittem magammal, hogy vőlegényemet szeretem, nem pedig bátyádat: bár mindez velem így történt, mégis - úgy mondhattam volna Cirillnek, ha életben van - mégis arra ébredt a szívem, hogy nem te lakol benne, hanem Domonky. Erre ébredt akkor - lassu ébredés volt, igaz - mikor Kodolányi Magda a nagyhercegé lett.

- Sejtettem, - döbbsent meg Jóka, Anna meg zokogva folytatta:

- Az élő doktor Nisopol Cirillnek ezt megmagyarázhattam volna s ő fel is oldozott volna minden bizonynyal; de a halott Nisopol Cirillnek nem magyarázhatok meg semmit; annak eljegyzett menyasszonya vagyok, tehát hűséggel tartozom neki most is...

- Sirass meg, Jóka; itt a naplóm, olvasd. Ötvenkét nap is egy élettörténet; ezzel végeztem, amikor haza akartam utazni. A vonaton meg azt mondtam, mikor Pozsonyon, Galánthán már tul voltunk, hogy itt az ötvenharmadik nap. Boldog voltam, hogy szerethettem bátyádat, bár hiu ábránd volt részemről minden reménykedés; most, hogy úgy vélem, holt vőlegényem ezt rosszalja: nem szabad, hogy szeressem, akit szeretek.

És Jónak csak megölelte Annát és maga is könnyesszemű és nagyon szomorú lett. - Szegény Gedeon bátyám, - gondolta - most mi vár rád? Szeretted Magdát, de közötted és közöttük egy még nem létező valaki és egy légvár állt; most szereted Annát és közötted és közöttük egy már nem létező valaki és egy sírhalom áll...

...Pár nap múlva Gedeon is otthon volt, de csak félnapot időzött Domonkán. Jónával, Annával alig is volt ideje beszélni; Szarajevóban megölték a trónörökösöt, nemzetközi nagy komplikációk készültek s ő sietett az ezredéhez... megint katona lett.

II. Egy sir, mely nem az.

Szentpétervárott még sejtelve se volt senkinek, se Leonid nagyhercegnek, se Babjanszkij Tatyana grófnőnek, de még a mindentudó Pascsenkonak sem arról, hogy Szergiusz nagyherceg mit művelt. És persze, ez utóbbinak sem arról, mit tervez vele otthon az édes atya és Tatyana grófasszony.

Szergiusz nagyherceg a boldogok boldoga volt Magdával, a huszonkétéves ifju a huszonhatéves fejedelmi szép nővel; Magda meg, a megmámorosodott Magda, még csak hozzá sem jutott, hogy kérdezze, ő boldog-e? Más foglalkoztatta és tartotta mámorban: a fény, meg a csillogás és a tündöklő nagyhercegi korona. Mert jóllehet inkognito utaztak, gróf Romanov és felesége név alatt, de gondoskodott róla a kíséret - tán egyenesen a kis fenséges ur szavára, - hogy minden szállodában megtudják, ők kicsodák. És a megkülönböztetett tisztelet, a hódolat, a sok hajlongás és a fojtottan halk cimezés, hol altesse, hol meg kaiserliche Hoheit: csak kábultságossá tette, minden egyébtől elvonta a lelkét.

És nem kiszámíthatatlan az élet? Milyen messze van Domonkától Szentpétervár, mindazonáltal egymás mellé kerültek, és éppen az a Bakunin Anna, kit a nagyhercegnek szemelt volt ki egy szép asszony, mutatta be a nagyherceget Magdának. Így játszik az élet az emberi szándékokkal és tervekkel.

Nos, Szentpétervárott még sejtelve sem volt senkinek, hogy a nagyherceg megházasítása már tárgytalan, éppen azért Tatyana grófasszony, kit ágyba döntött a hír, hogy Anna eltűnt, azt mondta, hogy addig ő nem gyógyul meg, míg a Bakunin-lányt maga mellett nem látja. - És ha előre is tudom, - zokogta el könnyörgését a nagyhercegnek - hogy Szergiusz idegenkedni fog Annától és semmi áron sem lesz rábirható, hogy őt elvegye, akkor is haza kell hogy őt kapjam.

- Mozgósíttasson egy detektív-hadosztályt és ha ennek is meddő lesz a munkája, én magam megyek, - fogadkozott a grófnő - és felkutatom utána a világot. Ön drága nekem, egyetlen barátom - ön drága nekem, fenség, de...

- Értem az ön nyugtalanságát, mindenem, - csitította a nagyherceg a grófasszonyt - és ígérhetem, hogy nem lesz oka elmenni. Pascsenko majd fog tudni tanácsot és ha neki sem sikerül, amit óhajtunk, akkor magam is önnel megyek, szentem.

- Bakunin Feodor professzor! - rebegte mintegy öntudatlanul a grófasszony és leeresztette és csukva tartotta pilláit. - Az ő százszorosán megkínzott lelke az, mely odaátról most megfizettet a mi bűneinkért.

- A professzor, a professzor! - ijedezett a tanácstalan nagyherceg és magához kérette Pascsenkot. - Mit kell, vagy mit lehet itt tenni, és különben is: mint vélekedik a dolgról?

- Az a véleményem, fenség, hogy Bakunin kisasszony életben van. Vannak jelentéseim Grigorovicstól Berlinből, hogy a kisasszony már haza akart jönni - ez még április hó elején volt, fenség - de meggondolhatta a dolgot és visszautazott Bécsbe és ott maradt.

- Bécsből azonban eltűnt és mi haza akarjuk őt kapni.

- Meg is lesz, minden bizonnyal, csak egy-két heti türelmet könnyörgök.

- Hármát is engedélyezek, Pascsenko, és nem bánom, ha egy dandárnyi detektív kell.

- Bocsánatot fenség, nem kell nekem detektív egy sem. Intervenció és rábeszélés sem fog kelleni, mégis haza fog jönni a kisasszony - magától.

- Ez bűvészet lesz, Pascsenko; ördögösség.

- Sem az egyik nem lesz, sem a másik. Csak arra van szükségem, fenség, hogy a Szent Ilidor temető üritessék ki, de nyomban.

- A Szent Ilidor temető? Nem értem. Különb, Pascsenko, nem kérdezősködöm az ok után; ön tudja, hogy miért, tehát legyen.

A fennálló szabályok szerint a Szent Ilidor temetőt még nem lehetett volna felásatni, csak tiz év után, de hogy az udvarnál akarták, hát az illetékes körök is akarták s így két héttel azután már bontogatni kezdték a sírokat.

És vagy három nappal később „Egy rejtélyes sir”... „Egy sir, mely nem az” vagy hasonló szenzációs címekkel olyan riportokat közöltek az újságok, mik egyenesen megdöbbenést keltettek.

Azt irták meg nagy részletességgel az újságok, hogy a Szent Ilidor temető kiürítési munkáit a huszonharmadik parcellánál kezdték. De mindjárt már a negyedik sir, melybe ásójukat mélyesztették a munkások s melyben nemcsak a kegyeletes szép sarkó, de a temetői törzskönyv szerint is a nagy Bakunin Feodor tanár neje, Pepelajev Mária asszony nyugszik, regénybe illő nagy meglepetéssel szolgált. Legelőbb is - irták a lapok - a siremléket emelték ki a földből s ahogy emelgették, egy ajtócska nyílt ki, mely kívülről csak díszítésnek látszott. Alkalmassint úgy volt, hogy gombra járt az ajtócska zára és egy munkás, ahogy megmarkolta a sarkövet, véletlenül a gombra nyomta az ujját. Az ajtócska mögött egy eszményi szép asszony arcképe volt, egy arasznyi kis porcellán-festmény, mely belé volt cementezve a márványba és azonfelül odasrófolva a négy sarkán is. S hogy a kép mögött egy fülke-félét sejtettek, az ásatásokat vezető mérnök óvatosan kiemeltette a festményt. Nos, emögött csakugyan egy kis mélyedés volt s a mélyedésben egy lepecsételt boríték, megcimezve Bakunin Annának, Bakunin Feodor tanár leányának. De az igazi szenzáció - így folytatták részletesen az újságok - az igazi szenzáció az volt, hogy jóllehet majd két ölnyi mélyre ásták föl a Bakuninné sírját, se koporsót nem találtak benne, se semmiféle emberi csontokat. Sőt - úgy mondta a mérnök - sohasem is hantoltak el ott bárkit is, mert csak maga a sírhalom volt feltöltött föld, alatta már ösföld volt, mit ásó, vagy más szerszám még nem járt át. Persze jelentést tettek a dolgról és a vizsgálat kiderítette többek közt, hogy Bakunin professzor nejét nem hívták Pepelajev Alexandra Máriának, hogy a fülkében talált arckép nem a professzor volt feleségének az arcképe és végül - ez a legfontosabb - azt, hogy Bakunin tanár neje, ki a legmagasabb arisztokrácia szülöttje volt, nem is halt meg, de még most is él. A fülkében lelt lepecsételt levél, tekintettel arra, hogy Bakunin Anna most külföldön van, előttünk még ösmeretlen okokból Babjanszkij grófasszonyra bízott...

Ezt irták a szentpétervári lapok és Pascsenko Dimitrij Alexej valamennyit bemutatta a nagyhercegnek.

- És mi igaz az egészről, Pascsenko? - kérdezte a nagyherceg jókedvvel.

- Éppen csak a fele igaz, fenség. Az a fele a mesének, hogy a sírban se koporsó nem volt, se holttest; de már a sírkereszt fülkéjében nem találtak még egy névjegyet sem a kép mögött.

- Mi célja volt Bakunin tanárnak, hogy így tévuttra vezesse a világot.

- Nagyon egyszerű a magyarázata, fenség. Bakunin professzor ezt gyermeke kedvéért tette. Hadd higye a leánykája, gondolta, hogy édesanyja csakugyan meghalt, hogy édesanyja Pepelajev Mária volt s hogy sejtelve se lehessen róla, melyik társaságbeli szép asszony az ő anyja... s most ettől várom az eredményt, - fejezte be Pascsenko az előadást. - Hogy Bakunin Anna, amilyen gyorsan csak teheti, haza fog sietni, hogy átvegye a grófnőtől, ami az övé.

- Köszönöm, Pascsenko. Elösmerem, hogy ezt okosan csinálta, de mit tehetünk, - jegyezte meg a nagy herceg - ha e lapok itt nem kerülnek a kezébe?

- Arra is gondoltam, fenség. Intézkedtem, hogy a külföldi ujságok, a franciák, angolok, németek, átvegyék ezt a Bakunin-szenzációt. Elég európai nevezetesség volt a professzor, hogy ingyen is megírják ezt a sirhistóriát, de ha ingyen nem, hát megcselekszik pénzért. Sok kisebb lapban is benne lesz, még a Bieberfelder Staatszeitungban is, például.

- A Bieberfelder Staatszeitungban is? ugyan! Az csak helyi lap lehet, nem világlap.

- Jól tudom, fenséges uram. Nem is esküszöm rá, hogy Bakunin Annának éppen ez a lap kerüljön a kezébe, de kegyeskedik tudni, fenség, én az ötleteimmel sok esetben úgy vagyok, hogy vakon megyek egy darabig utánuk...

...Attól az órától fogva, hogy Anna megvallotta Jókának, hogy Domonky Gedeoné a szive: attól az órától fogva Jóka még jobban szerette Annát, mint addig is. Ki is jelentette előtte, hogy még akkor sem engedi haza, ha majd Timirjasev Izidor érte jön; ujévig - mondta - vagy legalább is őszig itt maradsz.

Mire Bakunin Anna nagyon szomorú lett. - Szívesen maradnék, - felelte - mert érzem, hogy szeretsz, azért marasztalsz; de nem lehet maradnom, mert fáj nekem, hogy a bátyád hozzám oly közel van. Alig félnapi járásra van innen, minden harmadik, negyedik nap itthon is van és oly meleg és közvetlen velem szemben... nem, jobb lesz nekem az én északi hazámban. Ott Szentpétervárott két csöndesen hallgató sirdomb vár; az egyik az atyámé és el kell neki zokognom, hogy bocsásson meg; e másik meg Cirillé: nézd, menyasszonyi gyűrűmet nem dobtam el. És ha nagyon fog fájni a szívem, felkereshetek még egy harmadik sirhalmot is: az anyámét, ki oly fiatalon meghalt és anyámnak már említhetem Gedeont is. Itt nem említhetem senkinek, még neked sem, mert csak megfájdítanám szavaimmal szivedet.

Jóka szinte elszedült az Anna lelke mélységén és nagyságán. Milyen más lélek ez, mint a Kodolányi Magdácé, - gondolta. - Emennek szinte nincsen is lelke, csak szépsége és csodálatos termete van, s ez a szépség, ez a megejtő külső csak győzni és legyőzni s nem szeretni, csak uralkodni óhajt. Anna? Szereti Gedeont és győzhetne, ha akarna győzni, mert a legerbájozóbb teremtések egyike s mert sejtheti, hogy Gedeonra nagy hatással van; de csak odakötözi magát egy sirhanthoz, mert alatta pihen, akinek őhosszá joga volt! Ha még élne az a Nisopol Cirill, megmagyarázhatna neki mindent és feloldozást kérhetne és nyerne is, de a halottnak nem magyarázhat meg semmit, annak belé kell hogy zokogja a sirjába: nézd, menyasszonyi gyűrűmet nem dobtam el...

- Nem mindennapos felfogás, de tiszteletet parancsol és érdemel is. Van-e joga a halottnak az élőhöz? már de sokan kérdezték ezt maguktól és annak is volt igazsága, aki igennel, annak is, aki nemmel felelt e kérdésre.

- Anna igennel felelt, - gondolta Jóka és kiméletesen, gyöngéden engedte, hogy muljanak a napok; nem tért vissza a témához, hogy maradásra nyerje meg Annát. Csak annyit mondott, hogy addig is, Ancsukám, míg csakugyan és visszavonhatatlanul itt hagysz, addig is ne szomorítsd meg szívemet. Tehát ne beszélj hazautazásodról, Ancsu, se Timirjasev gyógy-szerésről, ki majd érted jön.

- Hallgatni fogok, - felelte Anna és mert a komorna éppen behozta a postát, nem beszéltek többé erről a dologról. Az ujságokat nézték; Jóka a magyar, Anna a francia lapokat.

Német ujság csak egy járt, de Jóka azt sohasem olvasta. Észrevette Anna már eddig is, hogy még a címszalagot sem huzta le róla, s mert most sem tette, hanem felbontatlan otthagyta, Annában felébredt a kíváncsiság. Mi a címe annak az ujságnak s vajjon mit vétett? Szidja tán a magyarokat, s ha igen, akkor miért nem küldeti vissza?

- Megengeded, Jókám? - kérdezte és a cimszalagos nyomtatványra mutatott.

- Parancsolj, - felelte Jóka és odaadta Annának az ujságot.

Ez kibontotta: a Bieberfelder Staatszeitung volt és egyszerre megértette Anna, miért hogy még belé sem néz Jóka. Valaki, tán az anyja, tán Gedeon, gyöngédségből előfizet a lapra, hogy legyen egy kapocs a domonkai kastély és a bieberfeldi hercegi vár között. Hadd olvassa Jóka nap-nap után; hátha örömet hoz szívének, ha Adalbert trónörököséről olvashat. Ámde ugyanazt olvasni, amit a megszeretett férfiú olvas, de távol tőle, áthidalhatatlanul távol: nem örömet okoz, csak bánatot, tehát hozzá se nyul a Staatszeitunghoz Jóka. Nekem is, ha értenék magyarul és olvasnám Szentpétervárott a lapot, amelyről tudom, hogy Gedeon olvassa, könnyekbe uszna a szemem.

- No, ha Jóka nem, - gondolta Anna - hát elolvasom én ezt az ujságot. Hátha Adalbert trónörökös megint képkiállítást nyitott meg és hasonló történt, mint Hans Baslerrel? S hátha Krennerné asszonyról is olvasok, a jóizü és jólelkü Frau Krennerről, ki magamagára azt mondta, hogy liba? És átfutotta nemcsak aznap az egyébként elég tartalmas és jól szerkesztett Bieberfelder Zeitungot, de elolvasta azután is nap-nap után.

A bieberfeldi udvarról és Adalbertről is olvashatott majd minden nap, sőt a Familie von Domonkyról is megélvezhetett a lapban egy közleményt, de Annában volt annyi tapintat, hogy egyikről sem tett Jókának említést. Elolvasás után megint összehajtotta szépen az ujságot, ráhuzta a cimszalagot és eltette.

Egy délután azonban az történt, hogy Anna szinte rémületet keltően felhördült és minden tagja reszketett, úgy nyujtotta oda Jókának a lapot. - Ó... olvasd ezt, - dadogta kinok közt - jaj istenem, Jóka... ilyet!

- Szent istenem! - kiáltott fel Jóka is és a szívére tapasztotta a kezét. - Valami rossz hír, valami baleset, Anna? (Csakhogy hozzá nem tette: tán Adalbert?)

- Nem, semmi, amitől te félsz, - volt az elsietett, de megbocsátható válasz. - Engem érint ez, olvasd.

És Jóka kezdte olvasni a szenzációt, melynek az volt a kövérbetűs címe: „Ein Grab, das niemals ein Grab war” - és a végére érve a hírnek, ő is nagyon izgatott lett és megrendült.

- Megfoghatatlan, - zokogott fel Anna. - Maga édes apám vitt ki de hányszor ahhoz a sirhoz és megmutatta nekem a fülkében azt az arcképet; könnyezett a szeme, mikor mondta: - ilyen volt a te édes anyád, Ancsu... imádattal csüngtem azon a siron és szent áhitattal olvastam a nevet: Pepelajev Alexandra Mária, férjezve volt Bakunin Feodorné... és most egyszerre úgy van, hogy nincs többé.

Nincs halott anyám a földben, nincs örökké élő anyám az égben! És nem szivetfacsaró az, Jóka? másnak egy élője hal meg, nekem meg egy halottam halt meg, akit imádtam.

- Vigasztalódj, Ancsukám. Ha nincs is már anyád az égben, de feltámadt egy helyette itt a földön.

Anna csak sirt. - Anyám!? - mondta - nekem, a földön? Hát anya az, akit sohasem ösmertem, akit édes atyám sohasem említett, kiről azt sem tudom, mi volt a neve s hogy milyen volt? Anya az, aki engedett felnőni és sohasem volt rám kíváncsi, élek-e? Csak félig van igazságod, Jókám: nincs már megboldogult anyám az égben, de fel sem támadt egy helyette itt a földön.

- Ez nem egészen így van, - vigasztalta meg Jóka a vendégét. - Ha már édes apád holtáig imádtad, természetesen nem Pepelajev Máriát, hanem azt a neked ösmeretlent, aki anyád volt, akkor megteheted te is, hogy harag nélkül, sőt szeretettel rá gondolj. Hátha akarata ellenére történt, hogy nem férközhetett a közeledbe, Ancsum?

- Ez meglehet, Jókám s ha valamikor rátalálok az anyámra, nem fogom megtagadni szívemet.

Jóka nagy részvétellel hallgatott és csak szomorúan belemélyedt az ujságba, majd hirtelen fölvetette a fejét. - Nézd csak, Ancsukám, - mondta - itt az van, hogy édes anyád, az aki most is él, a legmagasabb arisztokrácia szülötte. Hát sohasem került a kezébe egy születési bizonyítványod? gondolkozz csak! Abban benne kellett hogy legyen apád neve mellett az anyádé is.

- De volt a kezemben akárhányszor is. És határozottan emlékszem, hogy úgy szólt: atyja neve: Bakunin Feodor, anyja neve: Pepelajev Alexandra Mária.

- Akkor megfejtethetlen előttem ez a rejtély.

- Megfejtése mindenesetre abban a levélben lesz, melyet édes apám részemre a fülkébe tett s melyet Babjánszkij Tatyana grófnő őriz.

- Miért hogy éppen az ő kezére bízta? Rokonod talán vagy gyámod?

- Egyik sem, - felelte Anna és kissé zavart lett. - Ez a grófasszony, mint ő maga nekem mesélte, már a halállal vívódott, olyan beteg volt, de édes atyám megmentette az életét. Hálából aztán én velem sok jót tett; hogy menyasszonya lettem Cirillnek, egy ékszeret adott nekem ajándékba, mely egy vagyont ér, s hogy édes atyám meghalt, minden áron magához akart venni. Hogy barátnője, hogy gyermeke legyek, mondta.

- Így már értem, miért ő nála a levél. Sürgönyözz neki, Ancsu, hogy küldje el neked azonnal ide mihozzánk.

- Azt nem lehet, - felelte Anna - mert elveszhet az uton, aztán mi lesz? Hanem megsürgönyözöm neki, hogy itt vagyok s vagy onnan küldessen részemre utlevelet, vagy utasítsák a nagykövetséget Bécsben, hogy ez adjon utazási igazolványt. Ma már késő van, hat óra elmúlt; de reggel, mihelyt lehet, sürgönyözök.

- Hányadika is lesz holnap, Ancsu?

- Julius huszonnyolcadika... miért?

- Ah, semmi; csak úgy gépiesen kérdeztem.

És harmadnap, július harmincegyedikén, Babjánszkij Tatyana grófasszony már megmutathatta a nagyhercegnek a sürgönyt, hogy Anna Magyarországon, Domonkán van, és kérte, hogy intézkedjék, de nyomban - és Leonid nagyherceg, jóllehet Szerbia fölött már fekete volt akkor az ég és vérvörös villámok cikkáztak; Leonid nagyherceg nem talált elébbre való dolgot, mint szinte megölelni Pascsenkot: - milyen bűvész ön!

- Tudtam, - mondta ez büszkén -, hogy a „Sir, mely nem az” meg fogja tenni a magáét.

Hát még ha tudta volna Pascsenko, hogy csakugyan a Bieberfelder Staatszeitung volt, melyben Bakunin Anna azt olvasta!

III. Történet egy viszonzott csókról.

Bakunin Anna nagyon izgatottan várta az eredményt, kap-e választ Szentpétervárról és milyent, de három nap is elmúlt, és mi sem jött. - Hja, Szentpétervár messze van, - vélte Jóka - és különben is olyan most a helyzet, hogy a magánsürgönyökre azt mondják: - ez ráér. Mert hivatali sürgöny a kelleténél is több van; most a diplomácia ül a drótokon, Ancsu.

Negyednap jött sürgöny a kastélyba, de Sebestyén urnak jött, nem Annának. A honvédelmi miniszter sürgönyözött: - ha csak teheted, látogass meg, de nyomban; ha nem jöhetnél, én megyek le... értesíts!

Sebestyén ur nem sokat habozott. Autojába ült és még ugyanaz nap délután Pesten volt.

A honvédelmi miniszter a legnagyobb örömmel fogadta. - Köszönöm, barátom; igen hálás vagyok neked, hogy fáradtál.

- Semmiség, kérlek. Az a sétakocsizás a kuriámtól idáig... Miről van szó? ez a fontos.

- Arról van szó, kérlek, hogy Oroszországgal is föltétlenül háborunk lesz.

- Sajnos, minden gyerek is láthatja. De mennyiben tartozik ez én rám? Se diplomata, se katona nem vagyok; Domonky földbirtokos vagyok.

- Nagyon is rád tartozik, barátom. Legfelsőbb körökben igazán nagyon szívesen vennék, ha kérnéd reaktiváltásodat mint tábornok.

- Gondoltam, hogy körülbelül ez lesz, de még nem szólok egy szót sem, mert azt hiszem, még nem mondottál el mindent.

- Ugy van, kedves barátom, úgy van Reaktiválás alatt nem azt értem, hogy csak egy hadosztályt akarnának rád bízni, hanem azonnal egy hadtestet és később mindenestre többet is kapsz.

- Ha kollízióba nem kerülök valami császári főherceggel, versteht sich.

A honvédelmi miniszter nyelt egyet. - Most hagyjuk ezt, kérlek, - mondta. - Jelenthetem, hogy kéred az altábornagygyá való újbóli kinevezést?

- Még nem, kedves miniszter barátom. Előbb mondd meg, ha nem titok, hogy ki fogja a hadműveleteket vezetni?

- Oly jól tudod, mint magam, hát mit kérdezed? Névleg Ulrich Filemon főherceg, de tényleg... itt a miniszter egy kis szünetet vett.

- ...de tényleg... no csak ki vele, bátran.

- Tényleg gróf Waldkirchener Willibald.

- Sebestyén ur jóízűen nevetett. - Csak azért kérdeztem, - mondta - hogy alkalmam legyen egy megjegyzést tenni. Tudod-e, mit jelent e név: gróf Waldkirchener Willibald tábornok, a vezérkar főnöke? Száz százalékkal több emberáldozatot jelent és tetejébe egy gyászos végű háborút.

- Ugyan, ugyan.

- Dehogyan is ugyan ugyan. Elfelejtetted már Versecet?... de az még semmi. Én ösmerem a gróf ur egész felvonulási plánját és minden tervét.

- Honnan ösmered, hogy lehetett...?

- Ne izgulj, megmondom, mert nem tették kötelességemmé a diszkréciót. Gróf Willibald terveinek egy példányát a német nagy vezérkar is megkapta és Graetz-Bieberfeld uralkodó hercege, kinek vendége voltam a télen, véleményemet kérte a tervekről.

- És mi volt a véleményed a tervekről?

- Spártai rövidséggel feleltem. Azt mondtam: fenség, zum Hinausschmeissen, s erre az uralkodó hercege nagyon helyeselt. Berlinben szinte megijedtek, - mondta - hogy a monarchia hadereje ilyen kezekben van.

A honvédelmi miniszter megint nyelt egyet.

- Ők csak megijedtek, - folytatta Domonky - de nekem, kedves öregem, nemcsak káromkodni, de könnyezni való kedvem is jött. Hát be van annak zsidólyezve a feje, annak a Willibaldnak, az osztráknak, a grófnak? Mondd, hódítani akarunk, anektálni Oroszországnak egy részét; vagy csak védekezni a kolosszus ellen a mi dolgunk? Ugye, csupán csak védekezni, más semmi. Védekezni, de úgy, hogy minimális saját áldozataink mellett felmorzsoljuk az orosz, aki támadni fog. Ez a gondolat pedig kötelezővé teszi, hogy Galiciát a Kárpátokig ürítsük ki és félmillió emberünk, kit csak haszon nélkül vinnénk a vérpadra, félmillió emberünk megmarad. Ehelyett ez a Willibald, ez a gróf ur, támadó hadjáratot tervezett. Az eredménye egy rettenetes fiasko és a vége a támadásoknak az lesz, de már csak félmillió emberéletnek az árán, hogy a Kárpátokban védekeznünk fog kelleni. Az az átkozott és buta osztrák szisztéma ez, mely a kérészetü sikereknél tovább nem lát.

A honvédelmi miniszter sóhajtott.

- Nos, akceptálhatom a hadtestet, mond magad? És legvégül kérdezem, - fejezte be Domonky Sebestyén ur - vállalhatok-e parancsnokságot egy olyan gróf Willibald ur alatt, ki Versecnél még négy hadosztályt sem tudott vezetni? Nem a monarchia egész haderejét, de egy brigádot sem biznék arra a jó urra.

- No de mégis, - próbálkozott a miniszter. - Egy akkora tehetség, mint te vagy... nem kár lenne, ha parlagon heverne?

- Tőlem kérdezed ezt, barátom? Azaz, hogy precízebben fejezzem ki magamat, tőlem kérdeztetik ezt te általad azok a bizonyos legmagasabb körök? Attól a sok magyar tábornoktól nem kérdezik, aki ugyancsak kiváló tehetség s akit a megcsontosodott buta osztrák szellem nyugdíjba küldött csak azért, mert magyar volt? Hadosztályig még csak valahogy felengedték őket, de már hadtestig, kedves öregem, egyet sem. Adja Isten, hogy ne legyen igazam, de a háboru meg fogja mutatni, mi irtóztató bűn volt ez a rendszer. Mind született hadvezér az a töméntelen cseh, morva és osztrák, kikkel teletömte ez a rendszer az ármádiát?

- Eszerint hát, - mondta a miniszter - csak hiába fáradtál fel Pestre.

- No, nem egészen, - nevetett fel Domonky. - Megyek hogy protekciót kérjek a belügyi kollegádtól, ha már itt vagyok.

- Te... valamit kérni?! No ne tréfálj.

- Nem tréfálok, öreg. Van egy vendégünk most odahaza Domonkán, egy oroszországi urilány, a néhai nagy Bakunin tanár leánya. Most hazafelé igyekszik, de attól tartok, hogy mire elmehet, már nem is fog mehetni, mert időközben már Oroszországgal is háborunk lesz. Ezért azt akarom kérni, hogy semmiféle intézkedést vele ne tegyenek; ne internálják s a többi, hanem hagyják őt mi nálunk... minden garanciát elvállalok érte.

- Ne is fáradozzál, barátom. Nyugodt lehetsz, elintézem ezt a kollegámnál én magam is.

Mire Sebestyén ur egy köszönőmmel távozott és ahogy lefelé haladt a miniszterium lépcsőin, egy gondolat foglalkoztatta az elméjét. - Ahogy én ösmerem őket, - mormolta - azokat a bizonyos legmagasabb köröket, hát nem maguktól jutott eszükbe az én háborus reaktiválásom, az bizonyos. Ez csakis a Willibald ur eszméje volt, hogy alkalma legyen egy feladatot rám bízni, egy kivihetetlen, lehetetlen dolgot, hogy így vehessen elégtételt Versecért.

...Vagy öt napi várakozás után végre megérkezett a szentpétervári sürgöny. - Intézkedtem, - olvasta Anna. - Azonnal utazzál Bécsbe, ott Sulgintól megkapod az utlevelet. Babjánszkij Tatyana grófnő.

Jóka is elolvasta a sürgönyt és nagyon elszomorodott a tartalmán... tehát mégis. Az Annától való elválás órája könyörtelenül és kitolhatatlanul itt van!

S nemcsak magáért sajtott a szive, de bátyjáért, Gedeonért is megfájdult. A mozgósítás lázától szinte égett minden katona az országban és Gedeonnak egy pihenni való perce se volt; haza sem nézett már majd egy hét óta, mert akárhányszor még éjszaka is dolgozott... és most utazzék el Anna, az édes kis Ancsuka, ahogy ő hívja, és még bucsut se vehessenek egymástól?

Soha! Ezt nem veszi a lelkére. S míg Anna a menetrendeket nézte, ő felcsengette a nagydomonki központot: - a honvédlaktanyát kérem, a zászlóalj-parancsnokságot... sürgős.

Pillanat alatt megvolt a kapcsolás: - te vagy ott, Gidám... itt Jóka.

- Csókollak, édesem. Parancsolsz?

- Most kivételesen parancsolok, Gidám. Ma délután feltétlenül hazajőjj... egy szomorú valami vár rád.

- Ne tréfálg, Jókám. Mi az?

- Ancsunak haza kell utazni. Lehet, hogy már a holnap nap folyamán...

- ...véglegesen elmegy? - reszketett ki a kagylóból a kérdés. - Lehetetlen, Jóka; azaz, mondd el hamar, kérlek, mi történt?

- Nem lehet azt telefonon... csak személyesen lehet; nos, várhatunk?

- Este hat órakor otthon leszek... pá, kis hugám.

- Hát Ancsuka? - kérdezte Gedeon, mikor Jóka este hatkor a kastély udvarán elébe jött?

- Lent maradt a parkba, - felelte Jóka.

- Beszélnem kell veled. Miért akar elmenni... a háború?

- Nem a háború, Gida, hanem ez itt. Ez a hírlapi közlemény, olvasd.

Gedeon csak végigfutott a sorokon és azt mondta Jókának, kísérje le a kertbe Annához. - Marasztalni akarom, - így szólt, és csupa szív, csupa bensőség volt a hangja.

- Ugy-e Gida, - jegyezte meg Jóka és örömmel elegy szomorúság szólt a szavából - ugy-e Gida, te kérsz akarod Annát, hogy maradjon itt minálunk, maradjon itt tenálad... egy életen át.

- Ugy van, kicsi Jókám. Szeretem Annát és meg is akarom neki mondani, hogy szeretem.

- Üljünk le egy kissé, - mondta Jóka és egy lócára mutatott. - Így Gedeon, - folytatta lágyan - elő kell hogy készítelek arra az engem is megszorító tényre...

- ...Hogy Anna úgy szerette Cirillt, hogy még a halotról sem bir lemondani... erre-e?

- Nem, bátyám. Hogy Ancsuka szive a tiéd, azt ő maga vallotta meg nekem; a tiéd az már attól fogva, hogy ő meglátott. De kijelentette előttem azt is, hogy az élő Nisopol Cirillnek még visszaadhatta volna a jegygyűrűt, de a halottnak nem magyarázhat meg semmit, tehát feloldozást sem kérhet a halottól.

Gedeon hallgatott, de arcának átszellemültsége mutatta, mint gondolkodik, mint vélekedik Annáról.

- Tudom, - fejezte be Jóka, - hogy csak azért nem nyilatkoztál neki eddig, mert magad is tekintettel voltál a halottra és ha közbe nem jön a háboru, még vártál volna a nyilatkozattal akár télig is. De mert félek, hogy csak fokozod a fájdalmát, ha megtudja, hogy a magadénak kéred...

- Nem, Jókám, én nem félek, menjünk. Anna nem Kodolányi Magda. Ez utóbbinak megmondani, hogy szeretem: fejezhajtás és gyengeség lett volna; de Annának megmondanom - és ha tudom is, hogy esetleg hiába teszem - Annának ezt megmondanom: boldogság. Gyere velem, kis hugám, te is.

Beljebb mentek a parkba. Egy olajfa tövében kerti asztal volt székekkel; itt találták meg Annát, nagyon szomorú volt. De bánatán is keresztül derült egy mosolygás, ahogy megpillantotta a férfi alakját és égszínké szeme nyomban olyan lett, mint napsütéses esőben két ibolya.

Jóka is leült, Gedeon is; ez utóbbi szembe ült le Annával. - Nézze, kicsi Ancsukám, - kezdte és melengette kezei közt az Annáét - mi mindnyájan szeretjük magácskát, Jóka és a szüleim is szeretik, sőt nagyon is szeretik, mondhatom, de legeslegjobban én szeretem magát, Ancsu. De én nemcsak úgy, mint a többi, ahogy jó lelkek megszeretnek egy jó lelket, hanem úgyis mint férfi, úgy szeretem magát, Ancsu.

Az a napfényes két ibolyaszem megnőtt, de tele is lett sugaras könnyekkel.

- Nézze, Ancsu, - folytatta Gedeon - ezt a dolgot a sirról, mely nem az, én is elolvastam és nem mondom, hogy ne menjen el. Atyjának egy üzenete várja, egy levele onnan tülről, tehát menjen. De ígérje meg nekem, hogy ott megvár. A háboru után, ha élek, elmegyek magáért... s akkor az enyém lesz?

Anna csak lehajolt és rásírt a Gedeon kezére. - Szeretem önt, nagyon szeretem, - zokogta - de néma kell hogy maradjak, őrnagy ur. Avagy mondhatom-e, hogy megvárom, mikor olyan a helyzet, hogy...

- No, ne sirjon, Ancsu. Csak folytassa, édes kis Ancsukám.

- ...mikor olyan a helyzet, hogy elintézetlen ügyem van két halottal is!

- Értem önt, Ancsu. Az egyik ilyen ügye az atyjával van, ki Cirillt választotta ki önnek. No de mondja csak, kicsikém: olyan különbségek vannak-e kettőnk között, hogy atyja, ha ismert volna engem, ellenezte volna a frigyünket?

- Óh, nem tett volna kifogást ön ellen.

- No lássa, kicsi Ancsu! ez az egyik ügy már el is van intézve. Hátra van a másik s erre azt mondom, hogy ezt is csak el fogjuk intézni.

- Cirillel? Hisz Cirill már nincs többé!

- Nézze, maga okos fej; figyelemmel olvasta és átgondolta-e a Bieberfelder Staatszeitung cikkét:

Anna erre fölnézett, Jóka is. - Hogy átgondoltam-e? Igen, - felelte Anna.

- No, most mondja meg Ancsu! ahol megtörténhetett az, hogy Bakunin Feodorné sírhelyet kaphatott, holott most is él, ugyanott nem történhetett-e meg az is, hogy Nisopol Cirillt is eltemették anélkül, hogy meghalt volna?

Anna fázni és reszketni kezdett, de ibolyakék szeme csupa izgalom lett. - Oroszország! - tört ki a kebléből.

- Nem Oroszország, Ancsu, csak a vezető embereinek vagy százezre. Ne azonosítsa ez utóbbiakkal hazáját. Ki tudja, kinek az érdeke volt, hogy port szórjon egy másiknak a szemébe és eltemettetni egy leólmozott koporsót, melybe pokrócba göngyölt fa lehetett, nem ember? Timirjasev levelében olvasta, hogy egy nagyherceg is küldött koszorút, egy miniszter is... hátha épen az a bizonyos miniszter volt, aki a temetéssel csak megcsalta a nagyherceget?

- És még valamit mondok, Ancsu. Kezdem nem hinni azt sem, hogy a kép mögött a fülkében levelet találtak az ön atyjától. Édes atya, mint jól tudom, a legkomolyabb tudósok egyike volt, hát föltehető-e róla, hogy amit gyermekével tudatni óhajtott, azt egy sirkereszt fülkéjébe egy kép alá rejtse nagy titokban?

Anna odafektette fejét a Domonky férfias kezére és önfeledten rányomta az ajkait. - Tehát azt hiszi... azt hiszi...? - Könnyezett és úgy várta a Gedeon szavát, ráhajoltan a férfiú kezére.

- Azt hiszem, igenis azt hiszem, hogy Nisopol Cirill nem halt meg. Még él valahol messze, de elő fog kerülni, esetleg hamarább, mintsem gondolná, Ancsu. Akkor Cirillel is elintézheti az ügyét és azután, Ancsu, azután...

- ...az öné leszek, Gedeon, - lobbant ki Annából az érzés és mint a Háladatosság a Génuszét, úgy csókolta a férfiú kezét.

- De Ancsukám! - szabadkozott Gedeon.

- Csak engedje... olyan jó ez... ezt a férfias kezét, mely e férfias nagy szívéhez tartozik. Most pedig, Gedeon... fogadjon el tőlem egy viszonzást. - És Bakunin Anna visszaadta Gedeonnak azt a csókot, melyet ettől kora tavaszon, egy márciusvégi sorsdöntőnek hitt napon, még Bécsben a Domonky-házban kapott volt. És ez a csók is olyan tiszta volt, mint az a másik, noha hosszabb ideig tartott és forró volt, mint a kinyilatkoztatott Szerelem.

IV. Anikó.

- Menyasszonyomnak tekintem önt, Ancsu; - ezt mondta Gedeon a leánynak. Majd azt tette hozzá: - s most menjünk. Apa, anya is hadd tudja meg, hogy maga az ő jövődöbeli menyük.

- Hát persze, - helyeselt Jóka és belekarolt Annába, hogy vezesse.

- Még ne, Jóka, - lehelte Anna. - Ha Gida mondja, hogy Cirill még él, akkor magam is rendületlenül csak azt vallom s így menyasszonya vagyok Gidának, igen. De a holnap nap folyamán már utazom is, ámde mondd csak, Jóka, elutazhat-e egy menyasszony, kinek jegyese már egy hét mulva... itt a sirás elfojtotta a szavát.

- Igazsága van Ancsunak, Gida. Te a harctérre készülsz, vagy öt napon belül már indultok is; tehát engedjük, hogy utazzék Ancsu és még ne mondjuk meg apának, anyának.

- Egy hét mulva, - mormolta Gedeon - a Szávánál leszünk, bizony ugy van. De holnap még nem engedem el, Ancsu. Abba belemegyek, hogy apáéknak még ne mondjuk meg, de csak holnapután fog utazni, jó lesz? Holnap még legyen az enyém; hazanézek ugy este és vacsora utánig maradok. Ezt a két órát, Ancsu, ugye jogosnak tartja maga is?

- Két életemet is - felelte Anna. - Az innensőt ugy, mint a tulsót.

Tehát e mellett maradtak; Gedeon még kezét csókolt Annának, azután mindahárman felmentek a kastélyba, hol már ozsonnára volt terítve a verandán.

Másnap nem autón, de lóháton jött haza Gedeon, és egyedül jött, a lovásza sem kísérte. Az Annától való elbucszásra gondolt; ugy tesz alkalmasint, - remélte - hogy a kastély elé elkísérik a lányok... nos, ne lássa se sofför, se másvalaki, mint veszen ő bucsut a drágától.

Vacsoránál Domonkyné kérdezte: - hát megmásíthatatlan az, Ancsu, holnap itt hagy?

- Megmásíthatatlan, - felelte Anna. - Halaszthatatlan dolgok; a sürgöny, mely hazahiv, már öt nappal ezelőtt lett feladva.

- Igazán, mindnyájan sajnáljuk. De mondok valamit, Ancsu. Rekkenő hőségre van kilátás, hát ne menjen vonaton, legalább Bécsig ne. Autónkon sokkal kényelmesebb és jobb lesz. Elkisérem az urammal Bécsig, ott is a mi kedves kis vendégünk lesz; jól kipiheni magát az ut után, és holnapután reggel, ha valami közbe nem jön...

Domonkynének, erre a szavára, nemcsak Anna csókolt kezét, de Jóka is. És Jóka nemcsak egyszer, de kétszer; Gedeon helyett: gondolta magában.

Alig hogy a vacsorán tul voltak, Gedeon nyergeltetett: mennie kell. Éjszakai gyakorlat lesz, viszonyossággal, - mondta az atyjának.

- Akkor indulj és vágta, - vezényelte tréfásan Sebestyén ur.

- Ugy volt, ahogy Gedeon remélte. Domonkyék a verandán maradtak, de Jóka és Anna gyalogosan elkísérte egy darabon, ki a kastély elé a műutig, mely már sötét volt.

Gedeon itt kezét nyújtott Jókának. - Isten áldjon meg, hugácskám, - mondta - holnap te jöjj be énhozzám, nekem bajosan lesz rá időm, hogy ide kijöjje.

Azután kezét fogott Annával és ahogy érezte, mint reszket a leányé - nem is kéz volt az, de egy meleg kis madárka - s ahogy látta azt a ráfüggesztett szempárt, mely fájdalmat beszélt és bánatot sugárzott - nem is szempár volt az, hanem lelke a leánynak... ahogy érezte és látta ezt Gedeon, az a komoly nagy férfiú a romantika fuvallatának játéka lett. Az a kastély ott az ő

lovagi várak; a faszor, mely előtte sötétlik, az övező várfalak egy része; az ut, melynek szikrázó köveit jó lova patája tapossa, hadak útja, nem békességes műút; ő maga meg Nagy Lajos vitéze, ki vértzetten, fegyveresen táborba száll. Atyjától már elbucsuzott, anyjától is; de kijött ide az utra a szomszédos várurnak leánya, Anikó, ki titkosan jegyese, s most ő tőle is lovagi módon bucsut vesz.

És Gedeon lehajolt, felemelte Ancsukát magához, maga elé ültette a nyeregre és csókolta, kábultan csókolta. - Anikóm, te napsugaram, - suttogta - ölelj meg és szeress és csókolj. A tiéd vagyok, az enyém vagy... elmegek érted, várj rám... várur lánya Anikóm, Anikó!

Majd letette a leányt, megragadta a gyepplőszárat és elvágatott. A száguldó ló mögött fel-felcsillant az éjben egy-egy szikra - csillag volt mindegyik, de a pillanat szülöttje és halottja - és Ancsu meg Jóká csak nézte a szikrákat, csak nézte...

Másnap, villásreggeli után, előállott a nagy utazóautó és Domonkyék beszálltak, Anna is. És Jóká már úgy vált el Annától, hogy a Gedeon-adta új nevet használta: - pá Anikó; csókollak Anikó.

Sebestyén urnak ez tetszett s ő is már csak így mondta: Anikó. - Ez a róna a mi Alföldünk, Anikó... ez egy karám, az egy csárda volt, Anikó... ni, oda nézzen, Anikó, a délibáb!... és a legközelebbi megjegyzést már Domonkyné is így tette: - vajjon mikor látjuk viszont, kicsi Anikó?

Ha tudták volna Domonkyék, mi boldogság és mi bánat, mi üdv és mi fájdalom, mi magasztos gyönyör és mi mélységes kesergés csendült meg ebben az új névben: Anikó! Csókok és csillagok és szerelem meg ujjongás és visszafojtott sóhajtások és könnyek; mennyeknek fénye és országut sejtelmes homálya; a tegnapiak - egy percrek - az édenek és a bizonytalan jövőnek sötétje: mind benne volt ebben az új névben: Anikó.

Sebestyén ur minden városban, melyen keresztül vitt az utjak, meglassittatta a kocsit. - Azért teszem, - mondta az asszonynak és magyarul beszélt meg halkán. - Mert hátha megpillantok valami rikkancsot, aki rendkívüli kiadást árul. Ugy lehet, már meg is történt a hadüzenet.

- Annyira élén volna az oroszokkal a helyzet?

- Sajnos, minden jel szerint: igen.

Helységek jöttek elébük és maradoztak el sebesen mögöttük; megint franciául beszéltek és ismét csak az Anikó-név járta. Öt betű és mennyi dallamosság!

- Lássá, Anikó, ez itt egy pusztá. Legnagyobb nemzeti költőnknek, Petőfinek egyik legkedveltebb témája. S ez a síkság, melyen most keresztül robogunk, a Kis-Kunság ez, Anikó; itt született és serdült gyermekké a mi Petőfink.

- Kit egy kozák ölt meg, egy földim, egy orosz!

Olyan hangsúlyozással mondta ezt Anna, mely sajnálkozás és magavád is volt egyszerre. Egy orosz ölte meg Petőfit s én is ehhez a nemzethez tartozom!

Domonkyné megsimogatta Annát, kinek tele folyt könnyekkel a szeme. - No Anikóm, kicsi barátnóm, azért ne sirjon. Azért eszünkben sincs, hogy gyűlöljük az oroszokat. Szeretjük az irodalmát, a zenéjét; tudósait értékeljük és becsüljük; tudja-e, Anikó, hogy édes atyja, a nagy Bakunin professzor a mi Tudományos Akadémiánk tagja volt? Tiszteletből megválasztott tagja! És magát az ön népét, azt a jólelkű és becsületes népet is szeretjük és sajnáljuk. Sok rokonvadás is van az orosz és a magyar között; mindkettő tisztességtudó és józan, komoly és megállapodott is mindkettő, sok veleszületett méltósággal és jósággal... ki tudhatja, Anikó, hogy pár ezer esztendővel ezelőtt nem édes testvér volt-e orosz és magyar?

Anna még könnyezett, de már mosolygott is. A meghatottság harmatán át a háladatosság napfénye csillámlott. - Oly boldog vagyok, hogy ezt hallom, - mondta, és mintha ajkán lett volna a szive, úgy csókolt kezét az asszonynak.

Pesthez már közel, egy jókora rendezett városban, több rikkancs robbant ki egy házból, mely a helyi lapnak az otthona lehetett. Rendkívüli szenzációs kiadás... orosz hadüzenet! - így tomboltak a rikkancsok és már rohantak is.

Domonky inasa röptében lefülelt egy kölyköt, egy koronát nyomott a markába és már nyújtotta is hátrafelé az ujságot. Valami Pest-Szent... és vidékének hitták.

Csak féloldalt volt szöveg és ez is csak egyetlen egy híradás volt. - Háboru az oroszsal! Megtörtént a hadüzenet s a többi.

- Mondjuk meg Ancsunak is? - tudakolta meg Domonkyné az urától.

- Még ráérünk, - felelte Sebestyén ur. - Bécsben se lesz késő, ha megtudja.

Budapesten is sok rendkívüli kiadás; minden lapkiadó-hivatal előtt háromméteres híradások és tenger nép... már nem férhetett kétség a hirhez: háboru az oroszsal... hadüzenet!

- Ki tudja, - jegyezte meg Sebestyén ur - nem másképp jött volna-e minden, ha két hónappal ezelőtt nem oly bünösen könnyelműek a bécsiek. Felhivattam figyelmüket a Szerajevóban készülő dolgokra; azt mondták akkor: ejh, semmi az... és ime, most itt van... a háboru. Nem én lettem volna, hanem történetesen gróf Waldkirchener Willibald! Ah, ilyenek voltak és ilyenek maradnak az osztrákok.

Este Bécsbe értek, de a nagy város aránylag csöndes volt. Semmi különösebb izgalom, semmi csoportosulás. Egy-egy szatócs meg egy-egy hentes, mindkettő ingujjban, csöndesen virzsiniazott és diskurált; a fiáker-standon a kocsisok a sóchere pasasokat szidták: es gübt káne kavalliers mehr, nua Juden; egy-egy Herr Nigerl vagy Herr Waclavek az élete párjával sétált, és itt harmonikázott egy péklegény, ott citerán játszott egy vice: so lang der olte Steffl am Stefanssturm drauft steht...

- Bécs nem izgul, - dörmögte Sebestyén ur. - Mintha csak előre is tudná, hogy a háboru árát a magyar fogja megfizetni, nem ő.

Ahhoz már mindenesetre késő volt, hogy a nagykövetségre hajtathattak volna, de reggel, mikor Anna Domonkyék kíséretében odament, a követségi palota már kihalt volt. - Elutazott mindenki, a nagykövettől le az utolsó irtokig; már előző nap délben kelt utra a nagykövetség... Sulgin ur is, persze, - hangzott a felvilágosítás, amit kaptak.

- S így utazni sem lehet? - kérdezte Anna.

- Még annak sem, akinek utlevele rendben van. Mert a legszigorubban elzárták a határt...

- No, Anikó, édes kis barátnőm, - ezt Domonkyné kegyelmes asszony mondta - csak ne törje rajta a fejcskáját, hogy most mi lesz? Hazamegyünk, az lesz és magát is elvisszük s így nálunk lesz.

- De istenem, istenem... háboru van...

- Anikó, Anikó, - komolykodott a nagyasszony Annával - már elfelejtette, hogy jövet mit beszéltem? A harctéren kint igen, hol a fegyverek mérköznek, ott háboru van; de idehaza és különösen minálunk?! Egy cseppet se fogjuk kevésbbé szeretni, mint eddig.

- Óh engedje, hogy imádjam, asszonyom, - csak erre volt képes a meghatottság, mely Anna fölött erre a kijelentésre ur lett.

Mire Domonkyné őt homlokon csókolta. - Nem is a mi vendégünk, de a leányunk lesz, Anikó, - mondta.

- Ugyis csak egy van, - kedélyeskedett Sebestyén ur a maga magyaros és közvetlen módján.

Estére már Domonkán voltak és Gedeon is otthon volt Jókával. A verandán ültek, mikor odasurrant a nagy porlepte autó.

Az üdvözlések után Jóka előre ment be szüleivel a házba és maga mögött hagyta Gedeont Annával; hadd mondja meg neki, ami a szívében van.

És Gedeon a keblére vonta Annát. - Anikóm, Anikóm, hát visszajöttél, én napsugaram, Anikóm! Mondta nekem a sejtésem, hogy így lesz... csókolj meg, csókolj és szeress... én életem ünnepe, Anikó!

Majd a kezénél fogva bevezette a házba. Odabent a nagy teremben sötét volt, de Jóka, mikor látta, hogy belépnek, gyors elhatározással felcsavarta a villanyt. Kitalálta, hogy mi lesz, tehát fény legyen, világosság, - gondolta.

És Gedeon a szülei elé vezette Annát. - Menyasszonyom, Anikó, - mondta katonásan, röviden, de lágyan - szeressétek úgy, ahogy én szeretem.

És két perccel később, mikor a legelső jeleneten túl voltak és már sorra megölelték Annát, Domonkyné maga mellé ültette és újból nagy szeretettel csókolta. - No mit mondtam, Anikó, - mosolygott - mit mondtam ma reggel, még Bécsben. Hogy nem is a mi vendégünk, de a mi édes kis lányunk leszel, Anikó. Pedig reggel még nem tudtam, amit most tudok.

V. Helycsere.

Hogy Anna minden predikátum nélkül való leány volt, csak egyszerűen Bakunin és semmi más: ezzel nem törődtek Domonkyék, még az asszony sem, ki született Csákházy hercegnő volt. Domonkyék mindig nagy demokraták voltak; maga Sebestyén ur anyja is polgári leány volt és különben is tradíció volt a családban, hogy a Domonky-leszármazottak csak szerelemből nősüljenek vagy menjenek férjhez. Legalább eszébe sem jut majd egynek sem, hogy kamarás akarjon lenni, császári és királyi kamarás, - szokta mondani Sebestyén ur nagyon komolyan.

Annát már addig is szerették, hiszen édes is volt, nagyon szép is, és az a melegség, mely lényéből kiáradt, belélopta magát a szívükbe; nagyon finom és tapintatos és nagyon művelt is volt; most, hogy egyetlen fiuknak a jegyese lett és rajongással mondta a fiuk, az a talpig csupa jellem és komolyság, hogy Anna az ő szívének virága: most igazán úgy szerették Annát, mintha a tulajdon leányuk lett volna. Babusgatták és dédelgették, becézték; a gondolatát, az álmát is ellesték és egyszer s mindenkorra: Anikó lett. Az Anna vagy Ancsu nagy büntetés terhe alatt tilalmas volt.

Még vagy három ígézetesen szép nap jött, azaz háromszor naponként egy-egy óra, többet nem lehetett otthon, többet nem szakíthatott magának Gedeon. De ez a napi egy-egy óra egy-egy életnek az üdvösségével ért el. Az a találkozás az uton, mikor Anikó Jókával elébe ment; ha autón jött, az a megállás, és a lányok is, mint a lepkék, fel ő hozzá; ha lóháton jött, az a lepattanás a nyeregből és séta velük a fasorban fel a kastélyig.

És még egy séta az olajfákig és vissza: kevés kérdés és kevés válasz, annál több el nem mondott boldogság és végül egy vacsora a verandán: csupa melegség és családi harmónia.

Negyedik napon azzal jött haza Gedeon, hogy: holnap délelőtt felesküsznek a csapatok, délután öt órakor bevaggonirozás és két órával később: indulás dél felé a Szávához.

Megindító és magyaros ünnep volt a csapatok felesketésének ünnepe és meghatómód érzékeny bucsu volt a családtagok bucsuja Gedeontól. És mindegyik átadott neki valamit; Domonkyné egy medaillont miniatűr családi fényképpel, Anikó egy olajfaágacskát, nemzeti színű selyemmel átkötve és Jóka egy parányi könyvecskét. Mint egy cigaretta papiros, csak akkora volt és olyan vékony, mint egy késnek a foka. - Imádságos könyv ez, - mosolygott fel bátyjához könnyek közt - de majd csak akkor nézd meg, Gida, mikor megindul a vonat, most hagyjad.

Sebestyén ur nem adott semmit, azaz nagyon is értékeset adott: tanácsot. - Szivleld meg, fiam, - mondta - hogy a legnagyobb kitüntetés sem ér annyit, mint egy alárendelődnek az élete, mely megmaradt. Tudom, hogy a háboru: háboru s hogy szem előtt tartva a végcél, sok vért és sok életet kell áldozni. De csakis a végcélért, hogy sikeresen befejezzük a háborut. Ephemer sikerekért, és ha a legnagyobb kitüntetés vár rád, ne kockáztass de egyetlen bakát sem.

- Megigérem, apám, - mondta Gedeon.

Pár perc múlva indult a vonat s mikor már nem látszott az állomás a bucsuzásra kisereglett sok néppel, Gedeon elővette azt a valamit, amit hugától kapott volt az utra. Hát, Anikó képe volt, két vékonyka tábla közé téve: Jóka volt a festője, de az írás a kép alatt már az Annáé volt. Kicsi, de olvasható betűkben ez a hat szó tündöklött a kép alatt: Isten áldd meg a magyart... Anikó.

- Igazságod volt, Jókám, imádság ez, - mormolta Gedeon; azután eltette a képet, el az olajfa-ágacskát és a medaillont is és egy jó vastag noteszt vett elő, melybe háborus feljegyzéseit szánta. És ezt írta be elsőnek; a legnagyobb kitüntetés sem ér annyit, mint egy alárendeltnek élete, mely megmaradt...

...Hej, te magyar, te csak emberségesen gondolkoztál, mint katona is. De az a rádszabadított sok idegen nagyfejű, az az alapjából félreképzett sok ember! Ugy mentek a háboruba, hogy azt mondták: Lipótrendet akarok, Terézia-csillagot akarok, sok kitüntetést s csak a Lipótrend volt a szemük előtt, nem a végcél. Az egyéni dicsvágy volt a bálványuk; hogy jelenthessék: elfoglaltam egy hegyhátat - és ha nulla volt is az értéke a hegyhátaknak - vágóhidra rohantattak de sok embert. Ők elérték a céljukat, jelenthették, hogy elfoglalták a hegyhátat, a Lipótrendre való fölterjesztés is elment, de két nap múlva, egy múlva sokszor muszáj nélkül megint letakarodtak a hegyhátról, de vagy ezer ember holtteste az ott maradt. És Istenem, de hányszor csak egy kastély volt; nem is Lipótrend vagy Vaskorona, csak egy kastély; egy uriház fürdőszobával és jó ágygyal, melyben a tábornok ur pihenni óhajtott, hát hajrá: támadást parancsolt.

Nos, Gedeon jegyzett és nemcsak az atyjától kapott tanácsot írta, de beleírt abba a noteszbe mást is. - Most pedig, ti szeretteim, - írta - szülők és testvér és te Anikó, elbucsuzom tőletek sok-sok napra. Féltreteszem az érzést, ami hozzátok köt; e perctől fogva csak a kötelességemnek élek.

És tán ugyanabban az órában, de vagy kétezer kilométerrel odább, egy másik fiatal katonatiszt is írt: Graetz-Bieberfeld Adalbert főhadnagy. Belgium földjén és már a második ütközetén is tul volt és levelet írt - Domonky Jókához. Vallomással és szerelemmel tele levél volt, de nem küldte el, hanem magánál tartotta egy tárcában. Csak boritékára írta: halálom után a címzettnek, azután eltette s ment előőrsöket vizsgálni.

És még egy harmadik katona, azaz nem katona, csak osztrák százados írt, úgy lehet ugyanabban az órában: gróf Waldkirchener Félix százados ur. A főhadiszálláson ült, jó harmadfélszáz kilométernyire a front mögött; egy palotában, egy elegáns szobában - perzsa szőnyeg és fotelek és író-asztal bordeaux-piros posztóval - és levelet írt valami Micinek vagy Dézinek, kit per „mein Zuckergoscherl” titulált és kit meginvitált, hogy jöjjön le hozzá, de nyomban. Lesz pezsgő és sok automobilkirándulás, csak gyere le mein Herzerl és szabadíts meg az unalomtól, mely itt megesz.

Ezt írta gróf Waldkirchener százados ur, a vezérkar főnökének fia, azután boritékba tette a levelet, megcimezte és rányomta a bélyegzőt: zensurirt k. und k. Hauptquartier, azután gondolt egyet és nem tette postára. Hanem előkerített egy nyomtatott blankettát, az volt rajta: Offener Befehl - Nyílt parancs, adott neki valami számot és alszámot, belírta az ordonánc nevét, belírta egy rubrikába azt is: hat zur Ueberbringung von wichtigen Schriftstücken nach Wien und retour zu reisen és azonnal el is indította a küldöncöt. Fizeti a kincstár, de hát ez nem számít. A levél így hamarabb célt ér.

...Leonid nagyherceg, mikor megkapta a jelentést, hogy a nagykövetség elutazott Bécsből, de Bakunin Anna ott nem jelentkezett, hogy utlevelét átvegye, nagyon elégedetten megbiccen-tette a fejét. Tatyana grófnőnek pedig azt mondta, hogy őszintén fájjalja a dolgot, de hát ki gondolhatta előre, hogy közbejön a hadüzenet és a nagykövetség elutazása Bécsből? Arra sem gondolhatott senki, hogy utasították volna Sulgint, küldje el Domonkára az utlevelet. Hát, a grófnő előtt fájjalta, hogy így jött, magában azonban örült, hogy szerelmesének terve meg-hiusult. Két okból nem lehet, - gondolta - hogy Anna a fiamé legyen. Először is, mert polgári származás; ha legalább is grófkisasszony volna... másodsor: ...de ezt már nem gondolta végig, hanem viharosan megölelte a grófasszonyt. - Csak szeressen, én mindenem, - így fuldokolt.

De megelégedettsége, eltitkolt öröme csak rövid ideig tartott, alig négy napig. - Szergiusz nagyherceg ugyanis, ki távirati parancsot kapott volt, hogy a legsürgősebben Pétervárra utazzék, töredelmesen megvallott mindent. Hogy megnősült s hogy boldogságát nem adja; az életét igen, de feleségét, ki egyébként ősmagyar nemescsalád sarja: azt a csodáját a szépségnek ő nem adja. Vele, de nem nélküle és ő vele is csak úgy, ha felesége teljes jogu nagyhercegné lesz.

- Grófkisasszonyt kivántam, nem polgárlányt?! No hát megkaptam, - dühösködött a nagyherceg és vigasztalódnai szerelmeséhez sietett. Kinek egyébiránt miről sem tett említést. És vigasztalódás közben és utána is - ah, a gyönyörű grófnő még mindig hét menyországot jelentett - a mámoros kéj közben és utána azt gondolta magában a nagyherceg: - semhogy Annát, hát inkább azt a magyar lányt. Mert először is, az nemesi származás és másodszor és ezerszer is... megint nem gondolta végig, csak odaadta magát a perceknek. - Betegsége és gyógyulása, megölője és feltámasztója volt az az elpusztíthatatlan ifjuságu szép asszony. Még a hullámozása a keblének is, ahogy lélegzett, kimondhatatlan gyönyör volt a szemének. Elnézte azt a játékát a hófehér gömbölyű halmoknak; felemelte Tatyánája karját; az a meztelen kar így felemelten de megrészegetően szép volt; elfordította vele a fejét s a hattyunyak az így elfordított fej alatt mi megőrzítő konturokat mutatott! Ah, lehet itt gondolkozni? Másodszor és ezerszer is... ha Szergiusz és Bakunin Anna...! Nem, én sem adom az üdvömet, nem, soha!

...A határokon már gyilkolt a fegyver; Poroszország keleti szélén és lengyel földön, meg Galiciában már tele volt harci zajjal a levegő, de a halál sok szerszámának szava a szentpétervári udvarba még nem hatott el. Ott nyugodtan tanácskoztak a generálisok ruhába belébuttatott cár és a nagyhercegek; nagyhercegnők és papok is ott voltak; a hercegnők közt csunyak is akadtak, de a papok közt egy sem, érdekes arcú szép férfi volt megannyi.

Szergiusz Alexander ügye fölött tárgyaltak, sokkal behatóbban mint máskor például a fölött, hogy X. miniszter panamáit elnézzék-e? Sok megjegyzés esett innen is, onnan is; megszentelt családi törvények, el kell őket szakítani egymástól... a házasság érvényes, de fel kell hogy bontsa a szent synodus... nem, várni kell az erőszakkal egy darabig, hátha anélkül is otthagya az asszonyt, megunhatja és ha még oly szép is. Egy harapós vén nagyhercegnő mondta: csak jöjjenek haza, csak ösmerjük el nagyhercegnőnek az asszonyt, majd végzek vele, ha rám bizzák a dolgot; egy buja szemű pápa is mondta, hogy az egyház is majd megteszi a magáét, cselekvésre kész tagjai útján - többes számban beszélt, de csak magamagát gondolta a szent férfi, kapott is egy nagyhercegnőtől egy pillantást, mely tőr is volt, méregpohár is egyszerre - végül sok beszéd és sok szó után - a cár a kis nagyherceg pártján volt - kimondódott a határozat: rendben van. Ő császári fensége, Szergiusz Alexander nagyherceg és neje ő császári fensége, ki hivatalos bizonylat szerint az ortodox hitre már át is tért, Szentpétervárra jöjjenek és foglalják el az udvarnál a helyüket.

És két héttel később, szárazföldi és tengeri út után, Franciaországon és Norvégián keresztül, már nem mint gróf Romanov és neje, de mint Szergiusz nagyherceg és neje; vasuton udvari kocsiban, tengeren fejedelmi yachton, hazaérkezett Szergiusz és Magda. Külön palota és udvartartás és cselédség; silbak a kapunál és kozák a bakon, mikor kikocsizik. Domonk? talán sohasem is volt a világon, Szentpétervár azonban az van; Kodolányi? már elfelejtette, hogy így hitták, most császári fenség a neve. Hát a struc-toll meg a Gross-Wien ama száma? Ejh, mit gondol a bódulat egy madártollal és egy gótbetüs ujsággal? Ezek különben is ott vannak, ellenkező részén a földgömbnek, egy kétségbeejtően prózai viskóban, melynek vármegyháza a neve. Vármegyháza? risible! Császári nagyhercegi palota!

Tehát helyet cserélt a magyar az orosz, a főispán leánya és a professzoré. Próbálkozott vele az élet, hogy összehozza a magyart a magyarral, a főispán leányát az egykori tábornok fiával és próbálkozott vele egy szép asszony, hogy összehozza az orosz az orosz, az egyszerű

professzor gyermekét a mindenható cár egyik öccsével. Nagy akadály volt magyar és magyar és még nagyobb volt orosz és orosz között; nem is sikerült sem az Életnek, sem az asszonynak, hogy eltüntesse az utból ezt az akadályt. De beavatkozott a dologba a Sors keze, egyszerűen helycserét eszközölt és helyet váltott az orosz a magyarral. És jóllehet orosz és magyar és magyar meg orosz között nagy távolság volt, nagyobb mint két csillag, két nap között: a Sors keze kiküszöbölte a világból. S a főispán leánya most hivalkodó ékköve az oroszoknak, a professzor leánya meg napsugara, ünnepe a magyarnak.

Hatalmasabb is a Sors, mint az Élet és egy tervezgető szép asszony!

VI. Porhintés ott - borstörés mi nálunk.

Babjanszkij Tatyana grófasszony, mikor megtudta, hogy Szergiusz megnősült, nagyon lehangolt, nagyon rosszkedvű, nagyon ideges is lett és Leonid nagyherceg is, hogy még gyanuba ne fogja a szép asszony, hogy a fordulat odiuma tán az övé, hasonlóképpen bosszankodást szinlelt. - A meggondolatlan tacszó, - így fakadt ki - ilyen meglepetést készített kettőnknek! Már azt hittem, édesem, hogy úgy vezethetem ön elé Annát: ime, Szergiusz Alexanderem hitvese... de a Végzet csak keresztelte a tervünket. Mást vezetett utjába a fiainak.

- Nem a végzet, nem a sors keze... ez Bakunin Feodor műve volt; így dolgozott ellenünk, barátom.

Leonid nagyherceg most kivételesen nem ijedt meg, de csak ráhagyta, hogy ez Bakunin műve volt. - Igazsága van, édesem, - mondta - de hát mit tehetünk mást, mint belényugodni abba, hogy így történt? Mi jót akartunk Annával, ezt édes atyja lelke is jól tudja; hogy mindamellettt keresztelte a szándékunk...

- ...arra mutat, hogy engesztelhetetlen a lelke.

- Vagy arra, hogy ő még jobbat akar a lányával. Mi itt vagyunk, ő odaát van, drágám; ő többet tud és lát előre, mint mi ketten.

Ez a magyarázat kielégítette a grófasszonyt és már csak Anna miatt nyugtalankodott nap-nap után. Hogy lehetne megtudni, jól van-e? Hogy lehetne híreket kapni felőle?

Pascsenko, kit megkérdezett, kijelentette, hogy aggodalomra mi ok sincsen. Sőt azt hiszi, hogy a kisasszony nagyon jól van. Ő, mint a grófasszony is tudja, hiszen megsürgönyözött neki a kisasszony, Domonkán, a Domonkyak birtokán van, oda pedig csak úgy került, hogy megösmékedett Bécsben a Domonky-család egyik tagjával, az őrnagygyal. Ki diáktársa volt Annának a kémián.

- Kombináció ez utóbbi, Pascsenko, vagy jó forrásból nyert pozitív értesülés?

- Pozitív értesülés, grófnő. Annának egyik jelentése a forrásom.

- És mi viszony lehet az őrnagy és a lány között?

- Amit most fogok mondani, már föltevés. Körülbelül olyan lehet a viszonyuk, mint vőlegény és menyasszony között, asszonyom. Egymásba szerethettek még Bécsben és abból, hogy Anna a férfi szüleinek házában van, azt lehet következtetni, hogy befogadták a családba, tehát menyasszony.

- Ön nagy bűvész, Pascsenko; bebizonyította már nem egyszer, - hízelt a grófnő az embernek. - Nos, hogy lehetne elérni, hogy valami mód érintkezzem Annával? A határok elzárva, posta és távirda nincsen. Valami semleges hatalom útján? ez szerintem nehézségekbe ütközik. Eszeljen ki valamit, Pascsenko.

- Ez egyszer kegyelmes asszonyom, én sem tudok sem eszközt, sem tanácsot. Várni kell, míg a háborúnak vége lesz.

- A várni-tudás pedig és a türelem nem erényünk nekünk asszonyoknak, jól tudja.

- Kétségbeeső rám nézve, grófnő, de én is csak egy ember vagyok, nem Isten.

Pascsenko elment és még ugyanaz nap délután - Timirjasev Izidort fogadta. Kit megbízható embere, Rodicsev Péter útján kéretett volt egy megbeszélésre magához?

- Ön gyógyszerész, nemde? - így vezette be Pascsenko a társalgást - ön Bakunin orvostanár barátja volt?

- No, nem éppen barátja, - válaszolta szerényen a kérdező. - A megboldogult nagy ember engem barátságos bizalmára méltatott s én szerencsésnek éreztem magam, hogy leereszkedett hozzám a professzor ur.

- Ön cseppet sem kérkedő, már látom. És bejáratos még a Bakunin-házba most is?

Timirjasev becsületes arcán a fájdalom borulata fellegzett. - Hát van-e még Bakunin-ház? - felelte. - A professzor a föld alatt, kiszemelt veje is meghalt, ez utóbbi anyját, Scseglevitov Katalin asszonyt, mert már nem bírta a nyomasztó magányt, az én szüleim vették a házukba. Anna pedig eltűnt és fogalmam sincs róla, hogy hol lehet. Hát van-e még Bakunin-ház? - ismételte meg Timirjasev a kérdést és egy könnycseppet törölt ki a szeméből.

Pascsenko megszánta a jó embert. - No nézze, kedves barátom, - mondta - megnyugtathatom, a kisasszony nagyon jól van. Ez Európa térképe itt, ugye? Nos, itt van Anna, Domonkán van, nézze; a Tisza mellett van Domonka... itt, látja? Itt van most Bakunin Anna.

- Hála legyen az Istennek, hogy jól van. Scseglevitov asszony majd oda lesz örömeiben, ha megtudja.

- Felőlem megtudhatja, nem titok. De most mondja csak, Timirjasev Izidor: hajlandó volna ön Bakunin Annáért valamit megtenni?

- Mindent, ami módomban van, uram.

Pascsenko gondolkozott, fűzőn-e ehhez még valamit, vagy ne fűzőn? Majd kis vártatva folytatta:

És nem csupán Bakunin Annáért, de egy igen magas állású asszonyért is. Akinek akkora a befolyása és hatalma, hogy úgy jutalmazhat, mint egy koronás királyné.

- Tudom már, ki légyen az, de bocsánatát esedezem uram: nem vállalkozom semmire, most már Annáért sem.

Pascsenkonak tetszett ez a határozottság. - Önnek úgy látszik elvei vannak, - mondta.

- Nem elveim, könyörgöm. Az elvek akárhányszor csak zsákuccába viszik az embert. A becsülettel sem hozakodom elő, mert nem akarok megsérteni egy asszonyt. De ítéletem és belátásom az van s e két utóbbira való tekintettel mondom, hogy nem szolgálom Annát, mert ezzel azt az asszonyt is szolgálném. Azaz esetleg csupán csak azt az asszonyt.

- Vagyis attól tart ön, Timirjasev gyógyszerész ur, hogy Annának csak hátrányára lehetne...

- Igen, mindaz, amit akar vele a grófnő, - szólta el magát Timirjasev és elhallgatott.

- No jól van, kedves barátom; eszemben sincs, hogy erőltessem ezt a dolgot. - Köszönöm, hogy meglátogatott; Isten önnel.

Ezt Pascsenko mondta s mikor Timirjasev elment, ez is gondolt valamit, az is. Pascsenko azt, hogy jó volt nem szólni az asszonynak, hogy Timirjasev Izidorról valami terve van s így a kosárral sem kell hogy beszámoljon a grófnőnek. Még tán üldöztette volna azt a jó embert. Timirjasev meg azt gondolta, mikor elment, hogy megfizettetik vele vonakodásának árát. Ha Pascsenkó nem, akkor Babjánszkij Tatyana grófnő.

De alaptalan volt félelme, hogy behívják katonának és elküldik. Nyugodtan végezhetette a dolgát; csak másfél évvel azután történt, hogy berendelték mint katonai gyógyszerészt és elküldték egy bukovinai városba.

Ahol, mikor ráért és Magyarország térképét szemlélte, egy különös gondolata támadt. - Itt nem messze ered a Tisza; ha követem folyását, - tündött - akkor eljuthatok Domonkára Annához.

A háboru tehát mindenkit követelt, Domonky Gedeont, Graetz-Bieberfeld Adalbert herceget és Timirjasev Izidor gyógyszerészt is, csak Leonid nagyherceget és fiát nem követelte a háboru. Mindkettő otthon maradt és több volt nekik a szép asszonyuk csókja, mint Oroszország, egyetemben a világgal. Csak a nép előtt nem mutatkozott egyik sem, legfőleggy úgy fél-évenként egyszer s akkor azt irták a kis és a nagy lapok, hogy Szergiusz nagyherceg százados a frontról rövid szabadságra hazaérkezett s hogy Leonid nagyherceg tábornagy... ejh, mindegy, hogy mit irtak... porhintés volt.

...Graetz-Bieberfeld Adalbert trónörökös a háboru folyamán ugyanugy tett szolgálatot, mint bármely más tiszt; nem kerülte a veszélyt; ha verekedni kellett, hát verekedett becsülettel és elszántan és könnyebben ugyan, de kétszer is megsebesült egy év alatt. Csak könnyebben sebesült meg; nem akarta a Gondviselés vagy a jó sors, hogy azt a levelet, melyet magánál hordott s mely Domonky Jókának volt szánva, el kellessen küldeni a címzettnek.

A háboru tizenharmadik havában úgy érezte, hogy pihenésre van szüksége, de még mielőtt szabadságot kért volna, beszélni óhajtott az atyjával. - Ki mint parancsnoka két egyesített hadseregnek ugyancsak igazolta, hogy nagy hadvezér.

Diplomatikusan kezdte. - Jó lenne, édes apám, - mondta - ha, föltéve, hogy a hadihelyzetünk engedni, üdülni mennél valahová vagy két hétre.

- Köszönöm gyöngédségedet, fiam, de egyelőre mi parancsoló szükségem sincs, hogy pihenni akarjak s ha csak két hétig is. Ámde te Adalbert ugyancsak jól tennéd, ha szabadságra mennél, hogy helyrejjj.

- Csakhogy úgy szeretném, apám, ha együtt mennénk el valahová.

- Például...?

- Domonkára, hogy sokat ne kerteljek.

- Domonkára, fiu?

- Oda. És ha úgy vesszük, apám, te még tartozol oda nekem egy uttal. Tavaly májusban azt mondtad, mikor Bécsbe mentünk az ünnepre, hogy augusztusban Domonkára rándulunk. Mult augusztusban nem lehetett, mert jött a háboru; hát mehetnénk most, most tán lehet.

- Sollst Recht haben, Junge. Hát csak kérjed a szabadságot; addig, mig megkapod, értesíttetem a családot és tiz nap mulva Domonkán lehetünk.

Az értesítés elment. - Sem vadászni, se mulatni, csak egy keveset pihenni akarunk, - irta „kedves barátjának” a herceg; jelezte, hogy mely napon érkeznek s mikor megérkeztek, még azt kérte, hogy az étkezés mindig en famille legyen. Ahogy baráti családok között már szokás.

Anna sohasem mondta el Jókának, hogy ő ismeri Adalbert trónörököst és Jóka sem említette Annának, mi viszony van közte és Adalbert között; de most, hogy az érkezése jelezve lett, beavatta Annát a dolgokba. Hogy ő szereti a trónörököst, ez utóbbi is őt, nagyon jól tudja; mégsem örül a jöttének egy cseppet sem.

- Miért, Jókám? - kérdezte Anna.

- Mert terhemre lesz az örökös színjátszás. Szeretem s így vigyáznom fog kelleni, hogy el ne áruljam magam még egy nézéssel sem.

- Hogy el ne áruld, mit érzel iránta?! - kiáltott fel csodálkozással Anna. - Nem értelek, Jókám... s ugyan miért?

Jóka nem mondta, hogy azért, mert nem hagyhatja el magyar a hazáját. Annára való tekintettel nem mondta, hátha gondolkozni kezdene fölötte, hogy hát az orosz nő elhagyhatja-e hazáját? Egyszerűen azt mondta: - vigyáznom kell magamra és szint játszanom, mert ha észreveszi a trónörökös, hogy szeretem, akkor nyilatkozni is fog és megkéri a kezemet.

- S ez baj lenne rád nézve, drágám? Egy férfiú neje lenni, aki szeret s akire még ezenfelül egy trón is vár?

- Kérdéssel már feleltél is, Anikóm. Nem volna ő trónörökös, nem volna ő herceg, csak egyszerű katonatiszt volna, a rezerváltat se kellene hogy adjam. Nyilatkozatára, hogy szeret, nyugodtan felelhetném, hogy én is; és arra, hogy az övé akarok-e lenni, ugyanugy mondhatnám, hogy igen. De Adalbertre egy trón vár s én nem akarom, hogy bárki is higgye: a trón volt az ösztönzöm az igenre.

- Értelek, - felelte Anna. - Te Domonky Jóka vagy, nem Kodolányi Magda vagy annyi más. Beleértve az annyi másba engem magamat is.

- Magda ő fenségéről ne essék szó, - mondta Jóka és némi megvetés volt a hangjában. - De te, édes Anikóm, hogy mondhatod olyat, hogy téged magadat is?

- Ugy értem, Jóka: ti egy előkelő nagy familia vagytok, én csak egy egyszerű professzor gyermeke; ti mérhetetlenül gazdagok vagytok, én hozzátok képest szinte nevetségesen gyonytalan lány vagyok. Mégsem törődtem az esetleges gyanuval, hanem megvallottam Gidának, hogy szeretem.

- Jól tetted, hogy megmondtad és csak szeresd is, - felelte Jóka és megölelte, megcsókolta Annát. - Te egy kivételes lélek vagy s így kivételt is érdemelsz, Anna. A te szived a szememben van, mint egy romlatlan gyermeké, drágám, s ha nem is szóltál volna egy szót sem, csak meglátta volna Gida, hogy szereted...

Megérkeztek a vendégek; Adalbert trónörökös, mikor viszontlátta Domonky Jókát, egy szónak is alig volt az ura, csak könyörögve ránézett Jókára. Mintha mondta volna a szeme: - Légy segítségemre, te imádva imádozt, hogy nyilatkozhattam végre az ajkam is... Jóka pedig, mikor üdvözölte a trónörököst, közvetlenül és melegen ezt mondta:

- Most két éve, mikor házunktól bucsut vett, mint Bieberfeld trónörököse vett bucsut: most értékre nézve megnöve, mint nemzetének hőse tért vissza... érezze jól magát itt minálunk, fenség.

Mire Adalbert trónörökös megindult, de érthetően így válaszolt:

- Köszönöm szavait, nagyon jól estek. De boldogabb, mert szabadabb volnék, ha csak nemzetem katonája s nem országunk trónörököse is volnék.

Vacsoránál Graetz-Bieberfeld hercege Domonky Gedeonról kezdett beszélni; ha jól tudja, most a Strypánál van a hadteste; de alig, hogy a kezdőszavakon túl volt, úgy tetszett neki, hogy zavarba hozta a családot. Mert Jóka is megrezzent, a szülei is. - Szent Istenem, - gondolta a herceg - csak nem történt olyasmi a fiukkal, hogy nem szívesen hallják, ha említik?

Jóka, nagyon ügyesen, Annához kezdett beszélni, hogy elvonja a többitől a figyelmet s ezt felhasználta a kegyelmes asszony arra, hogy felvilágosítsa a herceget egy-két szóval.

- Anikó orosz nő, - mondta - s eddig eltitkoltuk előtte, hogy fiunk most az oroszok ellen harcol. Ő még ez idő szerint is úgy tudja, hogy vőlegénye a szerbekkel csatázik.

- Ah, értem már, - bólintott a herceg, Sebestyén ur meg hangosan kérdezte: - Fiunk felől tudakozódik fenséged? Szerénységünk tiltja, hiszen szülei vagyunk a fiunak, hogy mi mondjuk el Gedeonunk dolgait: de itt van a menyasszonya, engedje meg fenséged, hogy ő beszéljen. Ő szabadabban válaszolhat és büszke is lesz és boldog, ha mi helyettünk ő válaszolhat, a jegyese... No csak ne pirulj el, Anikó, hanem kezd el.

- Ha hercegséged kegyes lesz és meghallgat... Mint őrnagy kezdte a háborút, Szabácsnál alezredes és most julius elején kivételesen és soronkívül ezredessé lépett elő.

- És az a bizonyos Willibald ehhez hozzájárult? - csodálkozott a herceg, de úgy, hogy csak Sebestyén ur hallhatta a kérdést.

- Sok kitüntetést is kapott, - folytatta Anna nagyon lelkesen. - A németektől vaskeresztet is kapott, kettőt is, mert ezredével a németekhez lett beosztva.

- Igy már értem az ezredesi előléptetést is, - sugta oda Sebestyén urnak a herceg. - Willibaldnak egyszerűen szava sem lehetett ellene, mert meg sem kérdeztük.

Asztalbontás után Adalbert a hölgyekkel sétálni ment, a herceg pedig Domonkyval a verandára ült ki, füstölni. És szivarozás közben megint szóba hozta a herceg a háborút.

- Nem kapott ön a háboru elején reaktiválására vonatkozó felszólítást?

- De kaptam, - felelte Domonky és eszébe jutott a honvédelmi miniszter és az, hogy mit gondolt akkor magában, mikor a miniszterium lépcsőin lefelé ment.

- Nem fogadta el, látom. Szabad ösmernem az okait is, barátom?

- Csak egy okom van, fenség s azt Waldkirchener Willibaldnak hívják.

A herceg igen jóízűen nevetett. - A legelfogadhatóbb ok, - mondta vidáman. - Én se lennék az alárendeltje semennyiért sem. Abszolúte tehetségtelen ember. Csodálom is, - folytatta kedéllyel - hogy a tábornokai miért nem sztrájkolnak?

- Megmondom, fenség, - válaszolta Domonky és keserű lett. - Mert ha Waldkirchener helyébe egy igazán értelmes fő jönne, tábornokaink felét haza kellene küldeni, nyugdíjba.

A herceg most másról kezdett beszélni, a háboru hatásáról, a mezőgazdasági viszonyokról és több egyébről, majd hirtelen kérdezte: - Valami új gyárat alapít itt, barátom?

- Új gyárat? - csodálkozott Domonky.

- No igen. Mást mit jelenthet az a tömérdek barakk, ami itt készül, közel a kastélyhoz?

Sebestyén ur epésen nevetett. - Ez kérem gróf Waldkirchener gyára. No, nem a Willibaldé, de a fiáé, Félixé.

- Az ön birtokán... Waldkirchener?... Nem értem.

- Egyszerű a nyitja, fenség. Gróf Waldkirchener Félix most Bécsben van, ott beültették egy hivatalba, melynek neve: hadifogoly-táborokat tervező és létesítő központ. Most három hónapja itt járt a gróf ur és pont itt szemelt ki helyet egy tábornak. Hogy ugyszólván a kastélyom tövében, azt még elnéztem volna a gróf urnak; de mit szóljunk ahhoz, hogy kétszáz hold buzatermő-földemet foglalt le a fogoly-tábor részére. S most ácsok barkácsolnak ott, ahol kaszák penghettek volna. Alig másfél kilométerrel lejjebb pár száz hold terméketlen szikföldem van; ez nem kellett neki, a gróf urnak a buzaföld kellett. Hogy egy zászlóaljnak jó félévi kenyere termett volna azon az igénybe vett földön, azzal nem törődött gróf Waldkirchener Félix ur.

A herceg szinte indulatosan kikelt. - Hát mi mással törődnek az osztrákok, azok a lelketlen exhumáltak ott Bécsben? Mi fontosabb előttük, mint az ország, vagy a hadsereg kenyere?

- Ha csipős akarnék lenni, - mondta Domonky - azt felelném, hogy: magasabb szempontok. Például, hogy másfél kilométerrel lejjebb, közelebb lesznek a hadifoglyok a fronthoz, tehát könnyebben meg is szökhetnek az ipsék. De nem akarok szarkasztikus lenni, csak az egyszerű faktumot említem: gróf Waldkirchener Félixnek egy kicsinyes bosszuállása az egész. Közvetlen a háboru előtt valami afférje volt vele a fiannak s akkor csunyául alul maradt a gróf ur... hinc illae lacrimae, fenség, innen az a gyerekes kis borstörés, hogy a kastélyom mellé fogolytábor létesít. De a koronája az egésznek az, hogy tiltakozásomra Bécsből az a klasszikus megokolásu elintézés jött, hogy a fogolytábor „fogoly-biztonsági szempontokból” ott létesítendő, ahová a központ kiküldöttje azt tervezte.

- No, épületes állapotok, valóban.

- Jellemzők inkább, mint épületesek, - gondolta Sebestyén ur és sem ő nem sejtette, még kevésbé gróf Waldkirchener Félix, hogy mire lesz még jó az a borstörés, az a hadifoglyok tábora a Domonkyak kastélyának tövében.

VII. Anikó meséje.

A Domonkán való tartózkodás napjai jöttek és mentek és fogytak; rohamosan fogytak, mint minden, ami boldogság ezen a világon. Már az ötödik nap is elmúlt és a hatodik is alkonyodni kezdett, de Adalbert trónörökös, jóllehet figyelte Jókát, nem árulja el szívét csak egy nézéssel is, a hatodik nap estéjén is ott volt, ahol Domonkára való megérkezésének napján. Jóka nagyon vigyázott magára, de még azt sem konstatálhatta a trónörökös, hogy vigyázatlan-e valóban, mit ő annak tart, vagy igazi érdektelensége a szívének? És hiába tette, hogy mint megérkezésének estéjén, úgy nézett Jókára nap-nap után, hogy valósággal megszólalt a szeme: - légy segítségemre, te imádvá imádot, hogy nyilatkozhassek végre az ajkam is... csak hiába tette, mert Jóka ezt a könyörgést sem akarta meglátni, hogy ő neki szól. Elszigetelni tudta a szívét, beburkolni és izolálni, de úgy, hogy egy rezgés sem abból, ami érzés vagy indulat volt a szívében, a szemébe vagy az ajkára nem jöhetett.

Hiába tette meg Adalbert, hogy egy este, mikor esett az eső és mindnyájan a szalonban voltak, ő leült a zongorához és eljátszotta a dalt a hegedűről, mely eltörött és Rózsiról, aki nem akar szólni; hiába énekelt és kémlelte az eredményt, csak annyit is tesz-e meg Jóka, hogy lehajtja a fejét és az ölébe ereszti a két kezét. Mint valaki, akinek lelkét az emlékezés lágy szárnyai legyezik. Nem tette, csak élénken figyelt s mikor befejezte a trónörökös, azt mondta: - Köszönjük az élvezetet, fenség. Némi kis szünetre az uralkodó herceg Anna felé fordult és azt mondta: Most a kisasszony lesz szives és elénekel nekünk egy-két orosz dalt.

Graetz-Bieberfeld hercege is figyelte-figyelte Jókát, de ő sem látott semmit, mit vonzalomnak magyarázhatott volna. Meg is mondta egyszer a fiának, hogy: - no látod, te Adalbert, kár lett volna lemondanod a trónról; csak nem jöhettél volna ide boldog embernek, ahogy gondoltad.

Anna persze tudta, hogy Jóka érdektelensége mögött mit lásson és folyton azon törte a fejét, mit tehetne ő, hogy szünjék meg ez a fájdalmas állapot. Örökérvényű törvény, hogy akik szeretik egymást, közeledjenek is egymáshoz, mint a tó vizének habja a pázsitos partokhoz törekszik, itt meg azt látja, hogy jéggé dermed a tó vize, a parti virág pedig mozdulatlanságot kényszerít magára.

- De szabad-e, hogy valamit tegyek? Vagy kellene-e, hogy valamit tegyek? - ez a két kérdés foglalkoztatta nap-nap után. És közbe csak multak a napok és sem a szive nem tudott, sem a gondolkozó esze valami tanácsot.

Egy éjszaka azután, hogy ébren feküdt az ágyában és Jókára meg Adalbertre gondolt, mégis kapott tanácsot - az atyjától. Aki Istenben nem hitt, de a Gondviselésben annál szilárdabban.

- A Gondviselés! - gondolta Anna. - Szentpétervár, Bécs, Domonka! Ami az én sorsomat és a másokét illeti: a Gondviselésnek egy-egy állomása mindegyik. Pétervárott: Cirill és Anna és Szergiusz Alexander nagyherceg; Domonkán: Gedeon és Magda; a közbeneső állomáson, Bécsben, már másképpen csoportosultak a személyek. Magda és Szergiusz nagyherceg - és Gedeon meg Bakunin Anna...

- Ha boldogult édes atyám élne, azt mondaná: a Gondviselés műve, ez akarta úgy, hogy Bécsbe menjek és megösmékedjem Gidával; ez akarta úgy, hogy Bécsben a képtárban nekem legyen szerepem Kodolányi Magda és a nagyherceg között. És mit mondanál most, jó apám, ha tudnád, hogy leányod Domonkán van? Erre is úgy vélnéd, hogy a Gondviselés akarta, hogy itt legyek?...

- Mindenesetre vélnéd és köszönöm, jó apám, az intelmet. Arra intesz, hogy nemcsak szabad, de kell is, hogy valamit csináljak.

És akkor este, hogy felkérte a herceg, énekelne el neki egy-két orosz dalt, Anna érkezettnek látta a percet, hogy cselekedjék.

Leült a zongorához és egy bájos orosz népdal melódiájára egy volgavidéki népmesét énekelt, oroszul. Ugy kezdődött, hogy: volt, hol nem volt, egy királyfi, fenyőfa volt, nemes pálma; volt, hol nem volt, egy királylány, szebb volt mint egy tündér álma. Királyfi és király lánnya messze laktak egy a másától; mint az ősz a kikelettől, mint napkelte napnyugtától. Mégis, mert Isten úgy akarta, hát a királyfi meglátta valahol a királylányt és megszerette és a királylány is meglátván a királyfit, megszerette. Bizony, nagyon megszerette, a szívébe zárta a királylány a királyfit, de a királyfi ezt nem vehette észre, mert a király lánnya vastag fátyolba burkolta szívét, a vastag fátyolon keresztül pedig nem láthatott a királyfi semmit.

Gondolkozott, töprengett a királyfi: mi módon göngyölhetné le azt a fátyolt a királylány szívéről? Hogy lássa, mi van a szívében s ha szerelem van benne, ő szólhasson.

Csónakba ült a királylánynyal a királyfi, hogy az üdvözülés szigetére vihesse. Árbóc és vitorlarud lett volna, kötélzet is lett volna, meg kedvező szél, de vitorla nem volt egy tenyérynyi sem. Kérte hát a királyfi a királylányt, csavarná le szívéről azt a fátyolt, hogy az lenne vitorlája a csónaknak és mehetne vele az üdvözülés partjára. De a királylány bizony nem tette, mert félt, hogy akkor elárulja a szerelmét, s így az üdvözülés földjére sem mehettek.

Mást próbált a szerelmes királyfi. Elvitte a királylányt a remények örökzöld berkébe, hogy megkeresné a boldogság forrását. Meg is találta egy csillagfa tövében, de sehogy sem merhetett belőle, mert a boldogság forrása egy mély akna fenekén gyöngyözött. Leereszkedni az aknába: de hogyan? Se mászórudja nem volt, se kötele, hágcsója, semmije. Kérte hát a királyfi a királylányt, csavarná le szívéről azt a fátyolt; csillagfának törzséhez odakötné a végét és leereszkednék rajta a forráshoz; közös egy kehelyből hadd innák a boldogság mámorát. De a szemérmes királylány csak nem tette, mert félt, hogy akkor elárulja szerelmét, s így a boldogság vizéből sem ihattak.

Szomorú lett a királyfi nagyon s mert hallotta egyszer a leánytól, hogy miért, hogy tél is van a világon, holott örökös tavasz is lehetne, hát elment a télnek a honába, ahol a hó és jég sas-madara tanyázik. Hogy megfogja - gondolta - és örömet okozzon vele a leánynak. Ne legyen tél, csak tavasz legyen ezentúl a világon. Meg is fogta a sasmadarat és vitte, hogy átadja a leánynak. Találkozott a királyfival a királylány s ahogy észrevette, hogy vérzik a királyfi, mert megsebezték a sas-madár karmai, hát mire sem gondolva és mitől sem félve, csak aggodalmas könnyeket hullajtva, lecsavarta szívéről a fátyolt és bekötözte a királyfi sebeit. Meglátta ez a leányban a szerelmet és azt is, hogy az övé a szerelme, hát boldogan kitérte a két karját és a keblére ölelte a királylányt. A jég és a hó sas-madara elszállt, mégis örökös tavasz lett a világon: kettőjüknek, a királyfinak és a leánynak...

Az egész társaságban pedig csak Adalbert tudott oroszul és atyja, s mikor Anikó befejezte a mesét és mindnyájuk nevében Domonkyné megköszönte neki az előadást, Adalbert trónörökös is odalépett hozzá és mondott neki valamit oroszul.

- Köszönöm, - mondta nagyon halkán. - Ez a bájos kis mese nemcsak gyönyörködtető volt, de meg is vigasztalt.

Anna nagy meglepetést szinlelt, hogy a trónörökös birja az orosz szót, holott jól tudta, hogy birja, noha eddig csak németül vagy franciául beszéltek egymással. Mert egyszer a parkban egy asztalkán, egyszer meg a veranda mellvédjén otthelyezett a trónörökös egy könyvet. - Ő suttymban megnézte, mert kíváncsi volt, mit olvas a fenség? hát Turgenyeff „Füst”-je volt, de orosz eredeti, nem fordítás.

Anna tehát csodálkozást színlelt, majd így felelt a trónörökös szavára:

- Boldog vagyok, fenség, hogy megértette egyszerű mesémet. S olyan jól esik, fenség, hogy ezen felül *engem is* megértett.

A „megértett” szót némi gyenge kis hangsúlyozással mondta. És valóban a lelke is örült, hogy a trónörökös megértette az ő meséjét. Megérthette belőle, hogy Jóka szereti őt, csak titkolja; fátyolba burkolja szívét; de eljön még az ideje annak is, hogy legöngyölití szivéről azt az érzelem-eltakaró valamit.

Szinte szokatlan volt látni, milyen jókedvű lett egyszerre a trónörökös. Atyjának is feltűnt az a hirtelen jött gyökeres változás; könnyedén és ötletesen társalgott és nem egyszer történt, hogy diákosan, boldogan felnevetett.

Meg is kérdezte tőle az atyja, hogy hát mi történt? Tán bekövetkezett az, amit kifejtettem előtted a vonaton? Hogy egy leány, aki szeret egy férfit, sokáig azt nem bírja titkolni... és Jóka sem titkolja már előtted?

- De még titkolja, apám és az tesz oly végtelenül boldoggá, hogy egyáltalán van, amit titkoljon. Hogy fátyolba csavarta a szívét. De csak kibugyolálja, ha úgy fordul, ő is, mert nemcsak a mesékben, de a földön is vannak ilyen lányok. És egyet - van okom hinni - Bakunin Anna is ösmer.

- Nekem is, - vélte a herceg - van okom, hogy ugyanezt higyjem. S hogy őszinte legyek, fiu: Annának a legsajátabb tette volt, hogy burkoltan tudtadra adta, hogy remélhetsz. Jóka nem is sejtí, hogy jövendő ánya ma fellebbentette előtted az ő fátyolát.

- Köszönöm, apám, ezt a kijelentést. A királylány nevében is köszönöm... és fíusan, hálásan kezet csókolt komolylyá vált atyjának.

Ki - véletlen volt-e vagy szívének egy megrezdülésére történt? - elővett egy medaillont és nézte a benne levő képet. Adalbert anyjának az arcképe volt.

VIII.

Az ablakredőny nagy recsegve legurult.

Jóka nem tudta meg se másnap, se később, mi is volt a tartalma a mesének; eszébe se volt, hogy megkérdezze Annától, mert azt hitte, csak az a népdal volt, melynek melódiáját már hallotta tőle azelőtt is. Oroszul nem értett s így persze, hogy sejtelve se volt róla, hogy nem is az eredeti dal szövegét, de a meséjét énekelte el Anna.

Azt sem tudta, hogy Adalbert oroszul beszélt Annához s ez őhöz, oly halkán folyt a kis párbeszéd s oly rövid ideig is tartott és később sem volt alkalma, hogy megtudja, tud-e oroszul a trónörökös vagy sem, mert ez gondosan őrizkedett attól, hogy még egyszer oroszul szóljon Annához. Csak franciául vagy németül társalgott és Annának is volt annyi esze, hogy el ne árulja sem a trónörököst, se magamagát.

Igy hát úgy folytak a napok, mint addig is; Jóka rezervált birt maradni, szíve minden érzését elrejtő, Adalbert meg várni tudott a percre, amikor ráolvashatja majd Jókára: - te szeretsz.

Már nem nézett olyan könnyörögve a leányra és fájdalom sem szomorkodott a szemében, hogy Jóka oly érdektelen birt maradni; sőt boldogság sarjadt a szívében, vagy legalább is valami jóérzés, hogy egyáltalában volt Jókának mit titkolni. Az lett volna a szomorú ránézve, ha mi rejtegetnie se lett volna a leánynak.

Anna pedig boldog volt, hogy megértette a trónörökös az ő meséjét. Több nem is volt egyelőre a célja, mint hogy hadd tudja meg a királyfi, hogy a királylány őt igenis szereti. Szereti, csak titkolja, éppen azért, mert királyfi, akit szeret. Fátyolban hordja a szívet; nem látszik azon keresztül a legkisebb feldobbanás vagy csak megmozdulás sem. Nem is hajlandó legöngyölni a fátyolt és szabaddá tenni a szívet, sem az üdvözülés partjaira való jutásért, sem másért, amit a *királyfi* nyújtana; de mihelyt ez utóbbival valami *emberi* esemény fog történni, Jóka is majd megfélekedzik mindenről és olvasni fog engedni a szívében. S akkor tavasz lesz, egy életen át viritó.

- Milyen is volna két élet, ha gondviselés nem volna, - tündött. - Olyan volna, mint két mozdatlan égitest, közös egy kormányzó-nap nélkül, olyan volna, mint két virág vagy két cserje, melynek egyikétől a másikáig sem himporos méhek nem szállanak, se csillogó selymet nem fészit „tündérhajból” a nyár keze.

- Itt egy élet: Jóka, ott egy élet: Adalbert, - gondolta. Magyar leány az egyik, német férfi a másik; szeretik egymást, de titkolja az egyik, mint a tengeri kagyló a gyöngyeit, a másik meg nem szólhat, mert a legkisebb biztatást sem észleli. S tán változatlan így is marad ez mindvégig, ha a Gondviselés selyemszála nem szövődne. Oroszország volgamenti részében egy jámbor kis mese él a nép ajkán; tudós ember azt gyűjteményébe felvette, gyűjteményét elolvasta egy urilány, ki mint a Névapart szülöttje nem is álmodhatott akkor a Tiszáról, tiszaháti szerelmesek dalgáról. És ime, a sors keze munkája: Tisza mellé sodródik a volgamenti dallal német és magyar közé a Névapart szülöttje és orosz dalból sejtí magyar lányszív szerelmét német férfi keble.

- Tisza, Volga, Névapart és tündérhaj-selyemszál népmese; van Gondviselés, van, - mondta Anna.

És Adalbert trónörökös is ezt mondta és atyja is ugyanezt mondta, de mindegyik csak magának mondta és csöndesen, nyugodtan töltötték el napjaikat Domonkán.

Elérkezett az utolsó nap is, reggel már utazni kellett. Este még kint ültek a terraszon és úgy lehet, nem is volt véletlen, hogy vacsora után így párosodtak össze a kint ülők! Graetz-Bieberfeld hercege Domonky Sebestyénnel diskurált, Domonkyné Annához huzódott, Adalbert trónörökös meg Jókához.

Domonky és az uralkodó herceg a háboruról beszélgetett egymással. Mindkettő férfiasan komoly volt, mert azon a nézetten volt mindegyik, hogy a háboru még évekig is eltarthat.

Egy jó csomó generálisukat már elfogyasztott a háboru, - mondta a herceg. - Kitünt, hogy tehetetlenek voltak.

- Jobbak pedig, sajnos, nem léptek a helyükbe, - jegyezte meg Sebestyén ur halkán. - Honnan is vehetnök, tán a főhercegek sorából? - gondolta megjegyzéséhez magában.

Mintha csak arra várt volna a herceg, amit Domonky Sebestyén mondott, hogy: jobbak pedig nem léptek a helyükbe, mert felállt és kérte, menne be vele egy pillanatra a szobába.

Az uralkodó herceg saját szalonjába vezette Domonkyt.

- Barátom, - kezdte - én ott voltam Versecen s akkor azt mondtam, hogy irigylem a monarchiától azt az embert, már mint Domonky Sebestyén tábornokot. Annál őszintébben fájlaltam, hogy Versec után ön lemondott rangjáról.

- Volt okom rá, fenség.

- Nem kétlem, barátom. Most pedig megvallom önnek, hogy a háboru elején az én kezdő szavamra történt az önhöz ment ama felhívás, hogy kérje vissza rangját és reaktiváltatását mint kombattáns tábornok.

- Nagyon hizelgő ez rám nézve, fenség. Annál hizelgőbb, mert magam akkor azt hittem, hogy Waldkirchenertől eredt a felszólítás.

- Waldkirchenertől? Ugyan? Hogy tételezhetett föl őrála ilyesmit?

Domonky nevetve elmondta és a herceg is jóízűen nevetett. - S ami azt illeti, - kedélyeskedett a herceg - azt a lehetetlen megbizást, ha nem is mint fizetséget Versecért, de megkaphatta volna a gróf urtól.

- De hadd térjek a dologra, - folytatta. - Nem szándékozom önt most személyesen felkérni, hogy kérje reaktiváltatását mint tábornok, mert belátom és megértem jó magam is, hogy önre nézve ez non possumus helyzet. Egy Domonky fölött nem disponálhat egy olyan ignoráns, mint Waldkirchener. De nem kérné-e a reaktiváltatását saját magától is, ha Waldkirchenert egyszerűen menesztenők?

- Nem kérném, fenség; még akkor sem.

- Szabad tudnom az okát, kedves Domonky?

- Nem titkolom, legkevésbbé ön előtt. Én úgy látom ma a helyzetet, fenség, hogy a háboru folytatása - még világgraszoló győzelmek esetén is - mégis csak a bukásunkhoz fog vezetni. Békét kell kötni, vagy elvérzünk mi mindnyájan, önök németek is. Nem hadvezérek kellene most nekünk, hanem diplomaták, akik értik a dolgukat.

A herceg egy darabig hallgatott, majd lassan és szótagoltan ezt mondta:

- Lehet, hogy igazsága van, barátom, lehet, hogy téved, majd meglátjuk. Meggyőződése, hogy most diplomaták kellene, nem engedi meg önnek, azt belátom, hogy tábornoki parancsnokságot vállaljon. De ha változni talál a helyzet és meggyőződése is megváltozik, nos akkor... mi tárt karokkal fogadjuk önt, Domonky. A reichsdeutsche Armeeben ön bármikor,

mihelyt akarja, parancsnokló tábornoki állást nyer és én leszek a legboldogabb, ha hozzánk jön, nem annyira személyi, mint leginkább objektív okokból.

A reichsdeutsche Armeenak oly nagy volt még akkor a nimbusza, hogy a bieberfeldi szavaira még Domonky Sebestyén is kissé megszedült. - Fenség, - felelte hálásan - ha meggyőződésem változik vagy a körülmények parancsolni fogják...

- Biztosítom, hogy boldogok leszünk, - vágott a szavába a herceg - ha ön, kedves Domonky, a miénk lesz. És mégegyszer és százszor is: nem annyira személyi, mint leginkább objektív okokból. Az ön ősmagyar temperamentuma és lelke, párosulva azzal az alapos tudással, mit már Versecen is megcsodálhattam önben, nagy hasznára fog válni a mi ügyünknek.

Igaz volt az utolsó betűig: tárgyi okok vezették a herceget, mert nyereségnek ítélte a reichsdeutsche hadsereg számára, ha megnyeri tábornokának Domonkyt, de vezették őt személyi okok is. A fia ügye Jókával volt az a személyi ok. Hogy nemcsak Adalbert szereti Jókát, de ez utóbbi is Adalbertet, most már tudja; hogy előbb-utóbb a leány is csak színt vall s hogy ezután a trónörökös őt megkéri: ez elmaradhatatlan fejleménye a dolgoknak. Nos, ő, a herceg, noha megbarátkozott már eddig is az eszmével, hogy fiának neje a köznemesek sorából kerüljön, mégis szívesebben látná, ha Jóka nem mint köznemeslány, de legalább is grófkisasszonyi rangban lehetne a trónörökös jegyese. Hát erre kellene neki, azaz erre is kellene neki a Domonky reaktiváltatása mint tábornok. Nemcsak hogy meg fogja állani a helyét, de hadtörténelmi dolgokat is fog művelni és kitüntetésül vagy jutalmul - német részről jött befolyásra persze - grófi vagy hercegi rangot kap. Mégis másképen fog hangzani; hogy Adalbert Graetz-Bieberfeld trónörököse eljegyzett egy Domonky-hercegnőt.

Csak sejtette is volna Sebestyén ur, mi mellékterve van ő vele a hercegnek, azt mondta volna határozottan és röviden: - köszönöm, fenség, maradok, aki vagyok, földbirtokos. Várható jutalom és kitüntetés, Lipóttrend, grófság vagy efféle egy Domonky-leszármazottat nem kecsegtethet. Mi Domonkyak voltunk és maradunk is. De a herceg mikor azt mondta, hogy tárgyi okok vezetik őt leginkább és a személyi okok alatt azt a barátságot engedhette érteni, mely közte és Domonky között fennállott: lehetetlenné tette az a priori való visszautasító választ.

És miközben ezek odabent történtek, odakint a terraszon tovább folyt a társalgás egyfelől a háziasszony és Anna, másfelől a trónörökös és Jóka között. Anna szinte ki nem fogott a szóból és a megszokottnál kissé hangosabban is beszélt, csakhogy elvonhassa Domonkyné figyelmét és zavartalanul folyhasson Jóka és a trónörökös között a diskurzus.

- Most két éve, - mondta ez utóbbi - ugyanitt ültünk a terraszon. Utolsó domonkai esténk volt s akkor azt mondtam, ha emlékszik rá, hölgyem, hogy nem jövök el másodszor is ez országba.

- Emlékszem, - felelte Jóka. - Annál kitüntetőbb házunkra nézve, hogy nem maradt meg fenséged akkori fogadkozása mellett.

- Most nem mondom, - folytatta a trónörökös - hogy nem jövök el mégegyszer ide önökhöz, azt sem mondom, hogy de igenis jövök. Mert jönnöm vagy nem jönnöm a körülményektől fog függni, nem én tőlem.

- Ez természetes, - jegyezte meg Jóka - ez az uralkodó személyeknél már így van. Akaratuk sok mindenben korlátozó rácsokba ütközik. De meg kell ebbe nyugodni, ez törvény.

- Nem annyira törvény, mint béklyó. Rabbilincs, guzs; gyűlöletes a testemnek és a lelkemnek. Tudja-e, Jóka, hogy már foglalkoztam a gondolattal, hogy széttöröm?

- Tudom; ön le akart mondani trónöröklési jogáról, herceg, vagy legalább is hangoztatott már ilyesmit.

- Ezt csak egy embertől hallhatta, Jóka!

- Senkitől sem hallottam, csak egyszerű kombináció ez részemről. Minden fiatal ember - és Bieberfeld hercege is az - előbb vagy utóbb elérkezik életének ama napjához, melyen érzi vagy érezni véli, hogy cselekvési szabadsága gátok között van. Diákember például az iskolában látja a gátat és foglalkozik a gondolattal, hogy otthagyja; szabadelvű pap az egyház merev felfogásában látja, fiatal hadnagy a katonai rendben és szigorban...

- Hát az uralkodó személyek fiai? - izgult fel Adalbert trónörökös. De volt annyi fegyelmezettség benne, hogy izgatottságát egy mosoly mögé rejtse.

- Az uralkodók fiai... erről már volt szó közöttünk, fenség. Most két éve, ha emlékszik, egy jármos szekér nyomát hogy mutattam. Azt mondtam akkor, hogy a fenséges urak nem engedhetik meg maguknak a választást, hacsak a fenséges hölgyek közt nem, ahogy tetszik-e nekik egy nő avagy nem tetszik. Nos, az uralkodók fiai emiatt lázadznak leginkább; ez ellen revoltálhatott ön is és emlegethette, hogy lemond a trónról.

- Nem tagadom, Jóká, ez így volt. S hogy nem törtem ketté a bilincset, nem azon mulott, hogy nem volt meg a hozzávaló erélyem. Más ok miatt nem tettem. Minden elhatározásnak egy meggyőződés kell hogy legyen az alapja, amely megokolttá tegye azt az elhatározást, ilyen meggyőződésem azonban - fájdalom - nekem nem volt.

Jókára nézve már fölötte kínos volt a téma, mert úgy gondolta, tudja, hogy mit céloz vele a herceg. Azt, hogy lépésről-lépésre közelebb juthasson a lehetőségéhez annak, hogy egy direkt tett kérdéssel megszerezze azt a hiányzó meggyőződést. S ezt meg kellett hogy gátolja; ámde hogyan?

- Vagy más tárgyra terelni a beszédet, vagy megmaradni a tárgy mellett, de úgy, hogy lássa be maga a trónörökös; hiába is kérdeznék, tehát nem kérdezek.

Más beszéd tárgyára áttérni kényelmesebb is lett volna, könnyebb is, de megmaradni a témánál és úgy vágni el lehetőségét a kérdésnek: radikálisabbnak látszott, tehát jobbnak is.

Jóká a radikálisabb utra tért. - Azt mondta ön, herceg, - felelte - hogy nélkülözötte a meggyőződést ahhoz a bizonyos elhatározó lépéshez. Én meg azt teszem hozzá, hogy nem is volt módjában szerezni és a jövőben sem lesz abban a helyzetben, hogy megszerezze azt a hiányzó meggyőződést. Sőt tovább megyek egy lépéssel, fenség: nem is lesz szabad, hogy ilyen meggyőződést szerezni próbáljon.

- Ez igazán meglepő... Miért?

- Az önök nagy költője szerint nem lehet büntetlenül pálmák alatt andalogni, nemde? Éppen így mondhatni, hogy nem lehet büntetlenül királyfinak születni vagy Erbprinznak. Az élet megkülönböztetésekkel van tele s amit egy Hans Basler megkérdezhetett egy leánytól, azt nem kérdezheti meg tőle egy trónörökös.

Hans Basler! A trónörökös megrezsent. A bieberfeldi képkiállítás jutott eszébe.

- Hans Baslernek - folytatta Jóká - még megmondhatta az a bizonyos Rüdeseim-lány, hogy szereti s hogy az övé akar lenni, mert nem volt közöttük tátongó rangkülönbség; Hans Basler tehát kérdezhetett, neki szabad volt; de az uralkodója fiának már nem mondhatta volna a Rüdeseim-lány, hogy szereti, tehát nem is volt szabad, hogy az uralkodó fia tőle kérdezze. Az igazi ur csak akkor és csak úgy kérdez, ha érzi, hogy szabad hogy föltegye azt a kérdést.

Jóká most kivételesen nem lágyan, de az érdesség határáig férfiasan beszélt a herceghez (tőlem sem kérdezheted, vajjon szeretlek-e, mert nem szabad, hogy ezt tőlem kérdezzed) és ez annyira meglepő volt Adalbert trónörökösre nézve, hogy eszébe sem jutott a kérdés: honnan is ösmeri a Hans Basler és a Rüdeseim-lány esetét? Arra sem gondolt, hogy kérdezze: mi kényszerítő szüksége volt arra, hogy elállja előttem a vallomás lehetőségének útját, mikor

egyáltalán nem szándékoztam vallani? Adalbert csak ült, megzavarodottan és megbénult tagokkal és csak annyit érzett, hogy a szive egy edény, mely felborult s most kiömlik a tartalma. A jövőben bizás, a remény az a valami, mely mint a halálos sebből a vér, most kilüktet a szivéből s a földre foly.

Mint a lelkükben megkinzott jobbérzésű emberek már szokták, Adalbert is lassan az eget kereste a szemével és Jóka erre azt hitte, hogy a válasza is olyan lesz, mint a szeme: a rejtelmes távolságok felé mélázó. De a herceg most nem világfájdalmas-lágyan, hanem férfiasan így felelt a leánynak:

- Most már igenis a leghatározottabban mondom, hogy nem jövök el mégegyszer ebbe az országba.

Alkut nem tűrő energikus válasz volt, ki is merithette a trónörökös erélyét, mert egy perc múlva csak belézökkent a lágyságba.

Még egy pillantást vetett az égre és ezt mondta:

- Most bucsut vettem mindörökre a magyar ég csillagaitól, hölgyem; semmi további teendőm itt többé, hát engedje meg kérem, hogy távozzam.

Elbucszott Jókától s ez szó nélkül engedte, hogy menjen. Mert érezte, hogy csak sablonosan is kérdezni: - tán megbántottam, herceg, hogy itt hagy? már magyarázatokra vezetett volna. S két perccel azután, hogy Adalbert trónörökös az asszonytól és Annától is bucsút vett, a terrasz fölött egyik emeleti szobából egy ablakredőny leeresztése hallatszott. Nem kiméletes és lassu, hanem szemrehányó, neheztelő gyors leeresztés volt, mintha az, ki az ablak mögött a szobában volt, ezzel jelezni akarta volna, hogy minden terhére van. Mindaz, ami az ablakon kívül él, csak nyög, csak teher a lelkének: még a csillagok is az égen, még azok is...

És Jóka, mikor hallotta a redőnyök gyors lefelé hullását és úgy vélte, hogy az okát is tudja, saját magának is azt mondta, amit Bécsben egyszer Gida bátyja mondott: - ejh, így gyilkolják meg a lányok a szerelmet.

Igy végződött az utolsó este és Adalbert elutazott anélkül, hogy még egyszer látta volna Jókát. Korán reggel ment el az atyjával és csak Sebestyén ur volt jelen, mikor vendégei elutaztak a kastélyból.

Ötödik rész.

I. Egy váratlan levél.

Igy gyilkolják a lányok a szerelmet: ez a bánatos gondolat szomorkodott Domonky Jókában és felelt a szemrehányó zajra, mit a redőnyök gyors leeresztése okozott. Utána meg csönd lett és hónapokig sem zavarta meg semmi a Domonky-kastélyban az életet. Ugy folyt és mult benne, mint azelőtt; Jókának mint eddig is, fátyolba volt burkolva a szive, nem sejtetett se magavádat, se mélabut a trónörökös elutazása után sem, Anna pedig vig volt és mosolygó, mint napfényben a tengerszem felszine.

Csakhoggy Jóka nap-nap után egyforma volt, mig Anikó egének azurja néha napján ködökbe hanyatlott.

Mikor eszébe jutott Cirill, akkor. Ha az volt a hite, hogy meghalt, ha az volt a hite, hogy életben van: ez is borut jelentett lelkének, az is. Ha a föld alatt van Nisopol Cirill, akkor adósa neki menyasszonyi hűséggel, ha meg él valahol - gondolta Anna - mikor kérhet tőle feloldozást? Ő Bakunin professzor leánya, ő nem tehet ugy, mint bármely más leány tesz, hogy a halottra egyszerűen már nem gondol, az feloldozta őt már azzal, hogy a föld alá ment, az élővel pedig rövidesen csak tudatná; mást szeretek, hát nem lehetek a tiéd.

És a háboru harmincadik havában, hogy Gedeon szabadságra hazajött, ennek az arcán is ott homálylott-borongott az az árnyék. Most nem ugy mint eddig, csak egy-két napra, most tiz hétre jött Domonkára Gedeon s most ráért, hogy gondolkozzék: mi lesz? Az eddigi egy-két nap csak a jelené volt; Anikóé és a boldogságé, más semmié; az eddigi egy-két nap közel sem engedte Gedeonhoz a jövőt. De a mostani hetven napnak már a nyolcadika, tizedike a jövőre terelte Domonky Gedeont. Mi lesz, ugyan mi lesz? Biztatta volt Anikót, mikor kitört az áldatlan nagy háboru, hogy elintézi az ő ügyét az elsővel, az eltemetett, de élőnek vélt Cirillel... de mikor foghat hozzá és hogyan? A háboru még évekig is eltarthat... és azután: Oroszországban megtalálni egy embert! Tenyérnyi kis országban is nehéz, hát még egy akkora nagyban, mely a Névától Vladivosztokig terjed! És ha mégis csak igaznak bizonyul, hogy Nisopol Cirill doktor meghalt: hogy téríti el Anikót attól a hitétől, hogy ő hűséggel tartozik a halottnak?

- És mégis csak él Cirill, nem halt meg, - makacszkodott Gedeonban a gondolat. - Ha meghalt volna, akkor halála előtt csak lett volna egy üzenete menyasszonya számára vagy közvetlenül, vagy közvetve! Vagy magának Annának irt volna, vagy Timirjasev Izidornak, az kétségtelen. És ha csak a rabkórház őrének adta volna oda azt a cédulát, melyre utolsó üzenetét irta Annához: annyi emberies érzést föltételezhet még egy rabkórház őre részéről is, hogy rendeltetési helyére juttatja. De sem Anna, sem Timirjasev gyógyszerész, sem Nisopolné, a Cirill anyja, nem kapott üzenetet egy sornyt sem, tehát föltétlenül él még a halottnak hitt.

S itt holtpontra jutott Domonky Gedeon, mert megint csak látta a nagy kérdést: Oroszországban megtalálni egy embert? Egy országban, mely Kamcsatkától a Dunáig ér!

Egy délután mind lent ültek a parkban és az oroszországi állapotokról beszéltek. Hogy forr valami odaát; minden jel szerint nagy események készülnek s hogy Berenszki Sándor, ez a fiatal, de rettentetlen forradalmár, a kezében tartja Oroszország jövőjét.

- Berenszki? - szólalt meg Anikó. - Most hallok először erről a névről; otthon még emlegetni sem hallottam, nem hogy szerepe lett volna az életben.

Mire Sebestyén ur jóizüen mosolygott.

- Nem is ugy lesznek a forradalmárok, mint például a miniszterek, - mondta. - Hogy évekig szereplnének a forumon, mint közéleti férfiak, mint képviselők, hogy azután hol könyökkel,

hol észszel, de inkább csak könyökkel mint észszel utat törjenek maguknak a magasba. A forradalmárok titokban működnek s ha már ott vannak, hogy foglalkoznak velük az ujságok, akkor rendszerint már a forradalmáré is vagy a jövő, vagy a börtön és a vesztőhely. Ez a Berenszki Sándor is ilyen forradalmár.

Egy inas jött le a parkba a postával. Ujságokat és leveleket hozott; leveleket Sebestyén urnak és Gedeonnak, de Anikónak is hozott, most először, amióta csak Domonkán volt.

A többi levél várhatott vagy öt percig; az igazi szenzáció az Annáé volt. Ki irhatott Annának és honnan jött az a váratlan hiradás? Csak nem az a gróf Waldkirchener irt? - villant föl Anna előtt a kérdés.

A nagymegyeri fogolytáborból érkezett és szabályszerűen cenzurázott levél volt, boritékán a világos cimírás: Bakunin Annának, Domonkán. No, ez nem annak a vitorlarudnak az írása!

- Akkor kié? - fojtogatta Annát a kérdés és feltépte a boritékot - ki irt? Egy név volt a soroknak alján, egy ösmerős név, melyre könnybe lábadt zöldesen kék szép szeme.

- Tán Cirill irt? - kérdezte Gedeon, hogy észrevette imádottja könnyeit.

- Nem Cirill irt, hanem Timirjasev Izidor gyógyszerész. És Anna már fenhangon olvasta is:

- Drága jó Bakunin Anna! Kiszámíthatatlan a sors s mi csak játék vagyunk a kezében, mi gyöngék. Önt Magyarországra sodorta a háboru s most engem is odasodort, ki ugyancsak Szentpétervárott születtem.

Hadifogoly vagyok itt Megyeren s ide Bukovinából kerültem, hol mint katonai gyógyszerész működtem. Azt, hogy ön Domonkán, jó helyen van, még bevonulásom előtt Pascsenko Dimitrijtől hallottam.

De drága jó Bakunin Anna: nem az az én levelem célja, hogy csekélységemről irjak, hanem másvalami. Már ugylátszik, hogy a sorsnak a kezében én vagyok a kiszemelt eszköz, hogy valahányszor magára nagy csapást mér, én öntsek az ön lelkébe erőt és bizalmat és kitartást.

Emlékszik-e, Bakunin Anna, arra az utolsó szomoru levélre, melyet röviddel a háboru előtt Bécsbe küldtem volt önnek? Azt irtam volt abban a levélben, hogy ha van egy hű barátnője, Anna, hát keresse fel, boruljon a nyakába és annak keblén sirja el könnyeit. Mert azt irtam volt abban a levélben, hogy vőlegénye, Cirill doktor, meghalt.

Most egy százszorta lesujtöbb rossz hirem van és ha vannak még könnyei, Anna és egy barátnője is van, ki önt megértse, hát őhöz menjen el, zokogni. Az meg fogja önt vigasztalni, Anna; én nem értek hozzá, én férfi vagyok, hát meg sem is kísérlem.

Ennek a százszorta lesujtöbb hirnek is Nisopol Cirill a tárgya. Nem halt meg, él: de - most legyen erős szivü, könyörgöm - nem halt meg, él, de megnősült. Beszéltem vele személyesen és ő maga mondta, hogy megnősült. Azt az aranynyal beburkolt elefántcsontjeggyűrűt is átadta, hogy alkalomadtán juttassam el önhöz; az a gyűrű most nálam van... bocsássa meg Cirillnek az ön megboldogult édesatyja ezt a lépését.

Ezt irta Annának Timirjasev Izidor gyógyszerész, ezt olvasta fel Anna a családnak s mikor befejezte a felolvasást, úgy látta, hogy olyan ragyogó napsütés van, mint még soha. És a kegyelmes asszony felállt, megölelte Anikót és Gedeont és nagy anyai szeretettel ezt mondta:

- Most már az egymáséi lehettek, egészen.

Sebestyén ur meg boldogan ezt mondta:

- Hajnalban Megyerre autózunk s ott kikérem azt a Timirjasev Izidort. Személyes garanciám mellett csak rám is biznak egy hadifoglyot, azt hiszem. Legyen jó dolga itt minálunk és legyen jelen az esküvőtökön is, gyerekek. Mert, hogy én kijárom a diszpenzációt s egy hét múlva megesküsztek, arról jót állok.

Anikó szemében még ott békétlenkedett egy tolakodó kérdés és Gedeon kitalálta, hogy az mi lehet.

- Ugye, édes apád levelére gondolsz, mit a sirkereszt fülkéjében találtak s mely ez idő szerint még Babjánszkij grófnőnél van? Hát majd ahhoz is csak hozzájutunk valahogy, föltéve, hogy nem mese az egész; az ne késleltesse a boldogságunkat, Anikóm...

De hát hogy került Timirjasev Izidor Szentpétervárról Nagymegyerre fogolynak és honnan tudta a Cirill doktor dolgait?

II. Berenszki Sándor.

Timirjasev Izidor, mikor Pascsenko közölte volt vele, hogy Anna hol van, megkönnyebbültnek érezte a lelkét, de elköszönvén Pascsenkótól anélkül, hogy vállalta volna a neki szánt megbízást, félelem gyötörte, hogy ebből baj lesz. Megfizetteti vele a vonakodása árát vagy Pascsenko Dimitrij Alexej, vagy Babjanszkij Tatyana grófnő.

De hónapok is elmulván anélkül, hogy mi legkisebb bántódása lett volna, Timirjasev Izidornak megengedte könnyebbé vált lelke, hogy másoknak dolgaival is törődjék, nevezetesen Anna és Nisopol Cirillnek a dolgával.

- Anna él és Magyarországon, Domonkán van, jó helyen van. Hála legyen az istennek, - gondolta. - De Nisopol Cirill vajjon csakugyan meghalt-e? - tünődött.

Akkor, mikor koporsóját Szentpétervárra hozták s oly diszesen eltemették, hogy szinte feltűnő volt - miniszter és nagyherceg koszoruja és Babjanszkij Tatyana grófnőé - akkor megingathatatlanul úgy hitte, hogy meghalt. Az ujságok is közölték, hogy anthraxos beteget operált, inficiálta magát s a többi. De pár hónappal később, hogy a szentpétervári lapokban azt az igazi szenzációt olvasta, az Iliodor-temetőbeli sírról és Bakunin professzor volt nejről: pár hónappal később ő is - mint Domonky Gedeon - kételkedni kezdett, hogy Cirill doktor csakugyan meghalt-e?

Domonky Gedeon és Timirjasev Izidor gyógyszerész! Két mindenképen különböző karakter, két mindenképen különböző agyvelő volt; óriási távolság is volt köztük és mindamellett ugyanegy gondoltak. - Mert ugyanegy föltevés volt a kiinduló pontja a kettőnek.

- Ahol megtörténhetett, - okoskodott volt Gedeon - hogy Bakunin Feodorné sírhelyet kaphatott, holott nem halt meg: ugyanott nem történhetett-e meg az is, hogy Nisopol Cirillt is eltemették anélkül, hogy meghalt? Így okoskodott Domonky Gedeon és Timirjasev Izidor is ebből a föltevésből indult. És mint Domonkán Bakunin Anna, itt Timirjasev Izidor is egy szót mondott igazolásául a kételynek; Oroszország: ez volt amaz igazoló egy szó.

A háboru megnehezítette a kutatást; annak a rabszállító vonatnak a gépésze, ki leveleket hozott volt Tobolszkból, sem mutatkozott többé de egyszer sem, de Timirjasev Izidor csak állhatatosan keresett, kutatott. - Levelet irt Tobolszgba, Nisopol Cirillnek címezve: azzal jött vissza a levél, hogy címzett már régebben meghalt; levelet irt Nisopolné nevében a Cirill volt főnökének a kórházba: azzal jött vissza a levél, hogy az illető Tobolszkból a harctérre ment.

Végre - új hónapok multak el azóta - bizonyosságot szerezhetett a gyógyszerész, hogy jó barátja csakugyan meghalt. Hirdetést tett közzé a lapokban, hogy volt tobolszki számüzöttek, akik ismerték doktor Nisopol Cirillt, a gyógyszerertárban őt keressék fel, szívesen is honorál minden jelentkezőt - s erre meglátogatta egy intelligens ifju, egy bizalmatkelző fiatal altiszt. Ez megerősítette a hirt, hogy Nisopol Cirill rövid betegség után csakugyan meghalt, a temetésénél is jelen volt... mindenki csak fájlalta az elhunytát.

A jószívü Timirjasev Izidornak szláv-vágásu becsületes szeméből erre újból csak kibuggyantak a könnyek. Már kisírta volt magát kétszer is; először, mikor temették Cirillt, másodszor, mikor levelet irt erről Annának Bécsbe; most harmadszor könnyezett és hol Annát és Cirillt, hol Bakunint emlegette sűrű sóhajok közt. - Drága nagy tudós te, - mondta - milyen tökéletes pár is lett volna a lányodból és Cirillből, de nem akarta a rossz sors, hogy ők legyenek elsősorban azok, akik dokumentálják könyvednek nagy igazát.

Azután multak a napok, a hetek és Timirjasev Izidor, véglegesen elsiratván a holtat, csak Bakunin Annára gondolt. Megszerezte Magyarország térképét; a Tisza-folyó jobb partján megtalálta a mákszemnyi karikát, mely mellett Domonka volt írva. - Hát itt vagy most, Anna, - mormolta. - Vagy nevelőnő lett belőled, vagy társalkodónő egy nagyuri hölgy mellett. Jó dolgod van, hangsúlyozta Pascsenko; hála is legyen az istennek, hogy jó dolgod van.

S ahogy rámeredt a szeme a térképre s a Domonka szóra, egyszerre ráésmélt, hogy így hitták ott Bécsben, azt az őrnagyot is, aki Anna utazásának célja volt. - Ugy lehet tehát, - gondolta magában - hogy az őrnagy felesége vagy anyja mellé került Anna. Más lehetőséget nem tudott a jó lélek.

- Érintkezni vele, de hogyan? - itt csődöt mondott a gyógyszerész minden ötletessége, mely amúgy sem valami nagy volt. - Igen, - gondolta magában, ha orosz földön eredne a Tisza, belédobnák egy lepecsételt üveget; az üvegben egy üzenet Annának... ezt úgy lehet még megkapná Anna. De hát hol ered a Tisza? Magyar földön ered, nem a miénken.

Azután Izidort is követelte a háború; behívták és elküldték katonai gyógyszerésznek a megszállott Bukovina valamely részébe.

Ahol, tanulmányozva a térképet, úgy látta, hogy közte és a Tisza-folyó forrása között csak egy arasznyi távolság van mindössze. Ha megszöknék és a Tiszáig juthatna, azután követve folyását a Tiszának, Domonkára is eljuthatna, Annához. De áldaná azért a tettéért a megboldogult professzor fönt az égből!

- Megszökné? Nem! - gondolta Izidor. Nem lelkesedett a háborúért egy csöppet sem, de a lelkesedés hiánya még nem engedte meg becsületességének a gyalázatos szökésnek még a gondolatát sem.

- Hát... megszökné? Nem. De ha hadifogságba kerülnék, - mormolta - és a fogolytáborból szökném el Annához!

Lehiggadt temperamentumu ember volt; ez a lehetőség, ez az elképzelt valami, mint még konturjaiban is fölötté homályos, nem nagyon izgatta a kedélyét és így nyugodtan végezte a nagy katonai gyógyszerertárban, amit rábíztak.

Egy délután történt; Timirjasev Izidor egyedül volt a gyógyszerertárban mint inspekciós, amikor belépett hozzá egy katonatiszt-féle egy recepttel. - Csinálja meg, kérem, - mondta halkán.

Gyógyszerészek szokása szerint Timirjasev Izidor fel sem igen nézett, mikor átadták neki a receptet. Csak ez utóbbit nézte, hogy olvassa: „mi van írva: folyadék-e, porok-e?

Hát a recept nem is recept, hanem másvalami volt és Timirjasev elképedve olvasta. - A háború a cárizmus bukását kell hogy hozza és szabaddá kell hogy tegye az orosz. Ebben önre is számítunk, hogy propagálja a mi elveinket... Berenszki.

Berenszki... Berenszki Sándor! Ezt a tüzzel égő nevet akkor már milliók ösmerték. S nemcsak milliói a parasztnak a Baikal-tótól a Névéig, Dnyeszterig, de a katonák is ösmerték és a közlegényektől a tábornokokig ő rá esküdött majd mindenki. Ezért is járhatott és agitálhatott szinte nyíltan a fronton és a front mögött a cárizmus és minden velejárója ellen.

- Berenszki! - kiáltott fel Timirjasev Izidor és felnézett, de alig hogy felnézett és megösmerte a tisztet, aki a recept-alaku cédulát neki átadta, egy második felkiáltást is hallatott. Ordításnak indult, de dadogássá tagozódott kiáltás lett.

- Ni... Nisopol Cirill... hááát te vagy? - így tört ki a hangoknak szétforgácsolt zuhataga a szájából. - Nem haltál meg mégsem?! Jaj, mit higgyek?

Hevesen megölelte és ránézett; könnyekben fürdött a szeme, hűséges, szerető könnyekben, a szája meg reszketett, vonaglott.

- Én vagyok, Nisopol Cirill, azaz voltam, - felelte a másik és megölelte, megcsókolta barátját.
- Kereslek már mióta s most megtudtam, hogy itt vagy, Izidor.

- De boldog vagyok, hogy nem haltál meg... ha menyasszonyod, Anna, ezt tudná! - zokogott fel Timirjasev Izidor. S mint aki csak félig van eszénél, folytatta: - Jaj, miért nincs itt a közelben a Tisza? Belédobnék egy üveget a folyóba.

- Tán öngyilkos lett Anna? A halálba ment volna, miattam?

- Dehogyan is lett öngyilkos... ő jól van. Ide nézz, ez Magyarország, barátom. Ez a Tisza s ez itt Domonka, ő most ott van. De most magadról beszélj, kérlek... hogy támadtál fel, Cirill; mondd el.

- Nem támadtam fel, barátom, de nem ám. Nisopol Cirill meghalt; aki feltámadt a helyében, az én vagyok: Berenszki Sándor.

- Be... Berenszki?... Te volnál Berenszky?

- Én vagyok és maradok is, holtomig. Nisopol Cirill nincs többé. Nisopol Cirill egy jámbor jó ember volt, aki a légynek sem vétett volna ha száz évig él is; ezt Szibériába száműzték és eltették a föld alá kétszer is. Nos, kaptak annak helyébe egy kérlelhetetlen Berenszki Sándort, aki őket fogja eltenni a föld alá. A cárt meg a nagyhercegeket és a Kurov minisztereket is, mind, mind.

- Nem ösmerek rád, Cirill, - sipította kissé panaszhangon a gyógyszerész. - Te, Nisopol Cirill, a Bakunin professzor szelidségén táplálkozott lélek?!

- Én, Nisopol Cirill, azaz most már csak Berenszky Sándor. Bakunin professzor egy Krisztus volt s én is majdnem az voltam még a tobolszki kórházban is. Megbocsátottam nekik mindent; deportáltatásomat bizonytalan időre és elszakítatásomat volt menyasszonyomtól, Annától...

Itt Timirjasev Izidor közbeszólt. - Hogy-hogy, te Nisopol Cirill: volt menyasszonyodnak aposztrofálad Annát?

- Mondtam már - felelte Cirill - hogy én nem vagyok Nisopol Cirill; én Berenszki vagyok már jó ideje, Berenszki Sándor pedig megnősült. Így hát Annáról már csak mint volt menyasszonyomról beszélhetek.

Timirjasev hűséges szeme nedvesen csillogott e szavakra. - Elfelejtetted, - kérdezte - azt a ragyogó fényfoltját a világnak? Aki maga volt a melegség és a bűbáj, a megtestesült ünnep és édesség?

- Elfelejtettem, - felelte Cirill. - S ahogy ma ösmérem magamat, mondhatom: maga Bakunin professzor is csak helyeselné ezt a lépésemet, ha megtudná. Nagyon megváltoztatta a lelkemet Szibéria.

- Anna pedig most is az, aki mindig volt, - sóhajtott fel Timirjasev lágy érzések közt. - De hogy lettél te Nisopolból Berenszkivé? A jámbor kis orvosból félelmetes agitátor és felforgató?

- A Berenszki nevet persze azoktól kaptam, akik a Nisopol nevet egy koporsó oldalára és egy fejfára iratták, csalásból. Nos, megemlegetik még azt a Berenszkit. Nisopol Cirill már nincsen és félesztendő mulva cár sem lesz itt, se nagyhercegek. De itt leszek én; itt lesz az ő Berenszki Sándoruk, a korlátlan hatalmu diktátor.

Timirjasev Izidor észrevétlenül keresztet vetett magára.

- Említettem, - folytatta Nisopol - hogy megbocsátottam a gyilkosoknak mindent, a deportálást s a többit; a rettenetes utat Szentpétervártól Tobolszkiig télidőtt és az elválásomat Annától a kolpinci csárda mellett... még azt is. A Miatyánk vezetett mindvégig, hogy bocsásunk meg az ellenünk vétkezőknek.

- Óh, a szent Miatyánk! - rebegte a gyógyszerész.

- Tobolszkban eleinte jó dolgom volt. Orvos voltam egy kórházban és ugyszólván szabadon mozogtam. Egy tavaszi napon azután történhetett valami, mert váratlanul és minden ok nélkül elzártak. Cellám, noha kényelmes kis szoba, de mégis csak börtön volt, jól láttam s ott tartottak körülbelül egy héten át; a kórházban és a városban azt mondták, hogy beteg vagyok s hogy a halállal vivódom.

- Egy hét múlva bejött hozzám valami nagy ur. - Állami érdekek kívánják, - így kezdte az én látogatóm jó kedvvel - hogy ön, doktor Nisopol Cirill, papiros halállal haljon meg. Hja, ön nem tudja még, nevetett, mi is az: papiroson meghalni? Egy ártatlan gyermekjáték az, mondhatom. Nem a teste lesz a halottas szekrénybe, csak a neve kerül kívül a falára és persze az elhunytak könyvébe is. Önnek pedig, Nisopol Cirill, új nevet adnak, valami szépet - például Berenszki Sándor elég szép név lesz - s ezzel az új névvel odább küldik egy várossal, Irkutzkba például, ha úgy tetszik. Ott is orvos lesz egy kórházban és jó dolga lesz, ott lesz vagy négy hónapig, hatig, azután kegyelmet kap, no nem Nisopol Cirill, hanem Berenszki Sándor kap kegyelmet. És Szentpétervárt kivéve bárhova fog mehetni az országban.

- Állami érdekek? - kérdeztem. - Állami érdekek kívánják, hogy a Nisopol név tünjön el a föld alá?

- Így kaptam a parancsot, barátom és többet bizony igazán nem mondhatok, mert a hátterét az ön ügyének nem ösmerem. Egyébként pedig jól tudja, hogy Oroszországban mi mindenre ráfognak, hogy elsórangu állami érdek.

- De hisz én, doktor Nisopol Cirill, egy nulla vagyok, - mondtam szinte nevetve. - Kinek lehet az érdeke, hogy én meghalljak?

- Egy nagy urnak az érdeke lehet, aki egy még nagyobbat meg akar ezzel csalni.

- Ez nem valószínű, - véltem. Soha nekem nagy urral még csak dolgom sem volt; nem is tudhatnak róla a nagy urak, hogy vagyok.

- No no, fiatal barátom. - Nős ön? - kérdezte látogatóm. - És a felesége tán egy csodálatos szép asszony?

- Nem vagyok, - feleltem fojtottan, - de vőlegény vagyok és menyasszonyom csodálatosan szép leány.

- Akkor itt van a dolognak a horga, - mondta az én látogatóm fennhangon... s én - hallod-e Timirjasev Izidor - én Babjanszkij Tatyánára gondoltam. Ez akarhatott valamit Annával már régebben is.

- Babjanszkij Tatyana grófnő! - kiáltott fel Timirjasev Izidor. - Jó nyomon lehetsz, te Cirill.

- Nos, - folytatta Nisopol Cirill - így lettem én Berenszki Sándorrá, így kerültem én Irkutzkba egy kórházba, ott megösmékedtem egy démoni leánnyal, orvosnő volt különben. Kokoscsev Évának hívják; ez ölte meg bennem a szelidlelkű Nisopol Cirillt és vadított el Berenszki Sándorrá.

- Azzal kezdte Kokoscsev Éva, hogy az engem ért sérelem nem az én ügyem, hanem százmillió elnyomott oroszé. Tehát nincs jogom, hogy megbocsássak, - mondta - hanem kötelességem, hogy küzdjek és pusztítsam el a meglévő világot azért a százmillió ártatlan emberért.

- Én, nem azonnal, de idővel, megértettem azt a démoni teremtést, kinek az volt a vezérelve, barátom, hogy a sérelem, amit a hatalomtól szenvedünk, sohasem a mi egyéni sérelmünk. Az a korbácsütés, mit egy kozák a hátunkra mér, nem a mi hátunkat éri, de százmillió oroszét, emberét. Tehát félre a Krisztusokkal, akik megbocsátanak a Golgotha kinjaiért és előre a Sámsonokkal, akik rádöntik a hatalomra a gonoszság pilléreire épült házat. Nos, megértettem azt a démoni leányt és negyedévvvel később lemondtam Bakunin Annáról.

- És elvettem Kokoscsev Évát.

- Képzelem, milyen gyönyörű nő lehet, - szólt közbe Timirjasev naivul.

- Az árnyéka sem lehet Annának. Idősebb is nálam vagy öt évvel. De én lemondtam Bakunin Annáról, mert egy angyal csak nem lehet egy tigrisé. Ezt a professzor könyve is így mondja. Én tigris lettem s így tigrist vettem el páruul.

- Negyedévvvel ezután, nem várva be a hatalom kegyelmét, vándorutra indultam Évával és nemsokára ezek, két évvel később pedig már milliók tábora volt mögöttünk. A szó meg a betű és az emberi jogok igazsága hódított és még az elfogatásomra mozgósított csendőrök is mindenütt a mi hiveinkké váltak. S ma már mondhatom, hogy Oroszország az enyém; nem a cáré, nem a nagyhercegeké, de az enyém és nemsokára leszámolunk s akkor jaj nekik.

Timirjasev Izidort a hidegláz rohamai rázták és a patika csöndjében szinte hallható volt, mint verődnek össze a fogai. - Jaj, Cirill, - kezdte ötször is egymásután, de tovább ennél a két szónál már nem jutott, csak tartotta ujjai között azt a bizonyos receptalaku cédulát.

Végtelenül megijedt figura volt és Nisopol Cirill önkéntelenül is mosolyogni kezdett.

- No, tépd el azt a cédulát, - mondta - és vedd úgy, hogy nem szóltam neked egy szót sem. Megcsinálom én Oroszországot nálad nélkül is. Mondjuk, hogy csak látni akartalak, Izidor, no meg hogy rád bizzam ezt a gyűrűt, hogy neki átadd... nos, láttalak és most már megyek is: Isten áldjon meg.

Ezzel megölelte a gyógyszerészt és elment. Timirjasev Izidor pedig rémüldözve visszaesett a székére. Csak nagysokára tért ugyanahogy magához s akkor is csak a receptalaku cédula volt, no meg amaz aranyba foglalt elefántcsont jegygyűrű, amely meggyőzte őt róla, hogy nem álmodott. El is égette azon nyomban a cédulát - hátha megtalálják nála és agyonlövik érte, gondolta - s mikor tűzhalált halt a veszedelmes kis papiros, így sóhajtott fel csöndesen, nyomottan:

- Drága jó Bakunin Anna! Te mit szólsz hozzá vajjon, ha megtudod, hogy Cirilledből Berenszki Sándor lett?! És Berenszki Sándorból a Kokoscsev Éva asszony férje!

Hát, hat hónappal ezután megtudta; azt ugyan nem, hogy Cirillből Berenszki Sándor lett, mert Timirjasev ezt gyöngédségből nem írta meg; csak azt tudta meg Bakunin Anna, hogy Nisopol Cirill az ő életéből véglegesen kiesett.

S mikor Timirjasev Izidor már a Domonky családnak vendége és Anna már a Gedeon asszonya lett, még akkor sem említette egy szóval sem, hogy Cirill és Berenszki ugyanegy személy. Hátha fájni találna Annának, - gondolta - hogy nagynevű atyja egy embert szemelt ki részére páruul, aki ha véletlenül mégis az ő ura lesz, nem fedte volna a Bakunin-teóriát.

...Ilyen ember volt Timirjasev gyógyszerész.

III. A komizság fájának hajtása.

Leonid nagyherceg viszonya Babjanszkij Tatyana grófnőhöz a háboru alatt sem változott. A grófnőnek nem ártott meg sem izgalma az időknek, sem semmi más; ugyanaz az észvesztő, varázslatos szépség volt, mint mindig és Leonid nagyherceg még ugyanaz a rabja volt, mint eddig is. Bár erősen őszült már a haja és barázdák ráncosodtak az arcában: hatalmas fizikuma alig gyöngült a haladó évekkkel. Természete követelte a szerelmet, mint teste a mindennapi táplálkozást, de szerelmi vágya csak egyetlenegy asszonyra irányult: Babjanszki Tatyana grófnőre.

Hogy ez utóbbi terve, nőül adni Bakunin Annát Leonid nagyherceg fiához, olyan váratlanul és gyökeresen megsemmisült: ez a fiasco sem változtatott a grófasszony és a nagyherceg viszonyán. A nagyhercegen nem mult, hogy gyönyörű terve így semmivé lett: ezt Tatyana asszony nagyon jól tudta s mikor a végzetnek tulajdonította a nagyherceg, hogy más nőt hozott utjába a fiának, ő, Tatyana grófasszony nem szemrehányásokkal illette barátját, hanem csöndesen rezignáltan ezt mondta:

- Nem a végzet, nem a sors keze... ez Bakunin professzor műve volt; ő dolgozott ellenünk, onnan tulról.

Leonid nagyherceg akkor ráhagyta, hogy ez Bakunin műve volt. - Igazsága van, édesem, - felelte - de hát mit tehetünk mást, mint belényugodni abba, hogy így történt? Mi jót akartunk Annával, ezt édes atyja lelke is jól tudja; hogy mindamellert keresztelte a szándékunk...

- ...arra mutat, - vélte a grófnő - hogy engesztelhetetlen irányunkban a lelke.

- Vagy arra, - mondta a nagyherceg - hogy ő még jobbat akar a lányával. Mi itt vagyunk, ő odaát van, drágám; ő többet tud és lát előre, mint mi ketten.

Ez a magyarázat akkor kielégítette a grófasszonyt és már csak Anna miatt nyugtalankodott nap-nap után. Hogy lehetne megtudni, jól van-e s hogy lehetne híreket kapni felőle?

Azt, hogy Magyarországon, Domonkán van Anna, megtudta volt Pascenkótól a háboru kitörésének hetében, de hogy híreket is kaphasson felőle: ez még Pascenko művészetének sem sikerül.

Kezdetben persze azt hitte a grófnő, hogy a háboru egy-két hónapig tart mindössze; mihelyt meglesz a béke, Anna is akadálytalanul hazajön. S ezért érthető, hogy nem volt nagyon nyugtalan; ellenséges ország ugyan Magyarország, de a magyarok lovagiasságáról ő is hallott már eleget, tehát nem félt. Mi bántódása se lesz ott Bakunin Annának.

Viszonozta tehát barátja szerelmét, odaadással és boldogan, nagy örömmel, mert őszintén szerette, személyéért szerette, nem állásáért és vagyonáért a nagyherceget. De hogy hónap mult hónap után anélkül, hogy a háboru végét csak megjósolhatta volna is valaki: nyugtalansága, mely kezdetben csak nyugtalanság volt, nagyfoku idegességgé fejlődött.

A szerelmi életben pedig úgy hat az idegesség, legfőképpen a nőké, a szerelmet kereső férfira, mintha az angyaltest bársonyán, melyet mámorosan simogatna, csókolna, belétévedett tüskevégek volnának; mintha lángkelyhében a szerelmi pezsgőnek, melylyel tikkasztó szomjuságát oltaná, a borral együtt keserűséget is izlelne; mintha az isteni tűzbe, mely lángoszlopa csucsára emelné, hogy röpitse, ragadja az ég felé, egy ördög keze hirtelen pokolsarat vetne egy lapáttal.

Leonid nagyherceg is tapasztalta, érezte Tatyana idegességének hatását. Mellette ült, hogy simogassa vállainak opálját: egy percig a grófnő csupa üdvözült asszonyiság volt mellette, de egy perc múlva már idegesen felugrott: - jaj, hagyja most, könnyörgöm, minden terhemre van; magához vonta, hogy keresse lángédes ajkait: egy csókot vagy kettőt még viszonzott Tatyana grófasszony, viszonzta úgy, hogy a lelke is ott izzott az ajkain, de a harmadik csók előtt már elkapta az arcát egy rántással: - már nem bírok magammal, jaj, kiméljen meg. És akárhányszor is úgy volt, hogy szerelmes asszonya volt hűséges barátjának mindvégig; hogy ott pihegett, remegett a karjai közt és minden kapott és adott csókra megüdvözült, de az odaadás pillanata előtt csak kitépte magát a karok közül, melyek ölelték. - Öljön meg inkább, de most nem bírok, nem bírok magammal.

És minden ilyen kitörésre, rohamra könnyzáporos bocsánatkérések jöttek. - Egyetlen jó barátom, - zokogta - magam fájlalom legjobban, ha szenvedéseket okozok önnek, de nem tehetek róla, ön jól tudja, Anna miatt van s ön az egyetlen ember, aki tudja, legföllebb még Pascsenko tudja, hogy *Bakunin Anna az én leányom*. Miatta nincs se éjjelem, se nappalom. Otthagytam az uramat, Bakunin Feodor professzort, otthagytam egyetlen kis gyermekemet és mindaddig, míg élt a gyermekem atyja, nem akartam befolyásolni a sorsát. Mert tudtam, hogy a leggondosabb kezekben van.

- Csak ezután kezdtem titokban működni; nagyhercegnőt akartam csinálni Annából s ezért kellett hogy vőlegényét eltávolíttassam mellőle, azt a Nisopol Cirillt, ha még emlékszik.

- Emlékszem, - mormolta a nagyherceg. - És meggyónom bűnömet: én ellene dolgoztam a tervének. De értsen meg, egyetlen Tatyánám: csak azért voltam ellene, hogy ne kelljen nekem lemondanom önről. Folytathattuk volna a viszonyt - ah, nem is viszonyt, de mennyei életet, ha fiamból s az ön leányából egy pár lesz?

A grófasszony csöndesen sirdogált. - Nem folytathattuk volna, - pihegte.

- No lássa, - folytatta a nagyherceg. - Óh, hányszor de hányszor is úgy volt, hogy csókjai, ölelései közben megrohant a gondolat: ha Szergiuszról és Annából egy pár lesz! Mit várhatok én akkor az élettől? S akkor féltőbben szoritottam önt magamhoz és felhördültem magamban: nem, soha! S én voltam az, aki Annáját kimesterkedtem az országból.

- Én pedig az, aki presszionálta Kurovot, hogy Cirill doktort ne engedje haza. És Kurov önnek csak port hintett a szemébe, hogy halottnak hazudta a doktort. De mit nekem az a Nisopol Cirill!... a lányomat akarom, Annámat s ha még sokáig így tart ez az állapot, én felörlődöm ebben és elpusztulok.

Aznap ugyan nem, de röviddel ezután Pascsenkonak egy mentő-ötlete támadt. Kész terv is volt inkább, mint ötlet és Babjanszkij Tatyana grófnő olyan boldogan kapott utána, mint egy gyermek.

- Bakunin Anna, - így kezdte Pascsenko Dimitrij - tudvalevőleg Magyarországon, Domonkán van. Ugyanezen a Domonkán egy nagyszabású fogolytábor létesült s így megteheti a grófasszony, hogy sub titulo: fogolytáborlátogatás, mint egy kiküldött missziónak a tagja, a monarchiába és Magyarországba mehesse s így Domonkára is ellátogasson, Annához.

Az asszony majd megölelte Pascsenkot. - Akár már holnap is indulok, - tört ki a kebléből a türelmetlen és zokogó boldogság...

Az a fogolytábor ott Domonkán gróf Waldkirchener Félixnek az ötlete volt. Bosszantani akart vele egy nagyuri családot, akit gyűlölt... és mérhetetlen üdvöt szerzett vele egy szép asszonynak, akit nem ősmert. Így nem tudják a rossz emberek itt e földön, hogy a komiszság fájának, amit ültetnek, hol és mikor nő ki egy virágos hajtása, mely gyümölcsül valakinek nagy örömet hoz. Tán ha tudnák ezt a komisz rossz emberek, csupa rosszaságból nem tennének több rosszat.

IV. Ismét a Gross-Wien egy száma.

A domonkai fogolytábor parancsnoka ugyanaz a k. und k. ezredes volt, aki mint Gedeon egyik segéde szerepelt a gróf Waldkirchener Félix elleni ügyben. - Pikkelt rá a gróf ur és könnyü mód ki is járta ott, ahol hogy a világeért sem holmi diszesebb állást, Etappenbezirks-Kommandot vagy Quartiermeister-beosztást kapjon, hanem hadifogoly-tábort, hadd poshadjon meg.

Hogy az az ezredes esetleg jó katona volt, ki a harctéren is megállta volna a helyét, vagy ha ott nem, hát máshol, mint pótzászlóalj-parancsnok például: mit törődtek ilyen csekélységgel a nagyfejűek? Pikkelt rá egy incifinci kis százados ur és az alattomos befolyás érvényesült. De hogy is mondta annak idején az ezredes ur, az az elsőrangú k. und k. Druckmeister? - El ne felejtjük egy percig sem, - mondta - ki az atyja annak a Waldkirchener Félixnek? Gróf Waldkirchener Willibald az, a táborszernagy, a vezérkar főnöke.

Az ezredes ur, Ritter von Klauszner, majdnem mindennapos lett a Domonky-kastélyban s noha kezdetben sokat dohogott a rendszer, a blöde Wirtschaft és az A. O. K. azaz Alles ohne Kopf ellen: csakhamar megalkudott a sorsával és még jó porció bonhomióval azt mondta: - man kann ja überall ganz angenehm seinen Dienst machen; s noha eleinte sokat áldotta azt a jó embert, aki ausgerechnet őt tette erre a helyre, de a Domonkyak vendégszeretetét élvezve, utóbb még hálával vélt tartozni az ipsének. Ime, megint egy példa rá, hogy a komizság fájának kellemetes hajtásai is lehetnek.

Klauszner lovag ezredes ur tipikus k. und k. katona volt; ami legboldogítóbb volt rá nézve ott Domonkán, az ő szerinte az az idylli állapot volt, hogy feljebbvalókkal alig is volt dolga. Vagy ahogy ő mondta armee-deutschul beszélve: - dass man nicht einen Daumen von einem Höheren sient.

És mert hüvelykujját sem látta valamely serteszőrü, okvetetlenkedő nagyfejűnek, aki az egyenesre is azt mondja, hogy görbe és egy szalmaszálra, mely a földön hever, azt kérdezi: - hát mi lesz ma itt, akadályverseny? urak!... nos, mert hüvelykujját sem látta valamely nagyfejűnek: Klauszner lovag ezredes urnak igazsága volt. Man kann ja überall ganz angenehm seinen Dienst machen, bárhol is nagyon kellemes lehet a szolgálat. Domonkán különösképen kellemes volt.

Svájci stilü pavillonban lakott, mit már hadifoglyok építettek fel számára (költségeit lásd elszámolva valami más cím alatt); ott volt irodája, hálószobája és szalonja és honnan honnan nem: hátaslova és hintaja és a hintó elé két jó lova is akadt. Szóval: úgy élt, mint Gott in Frankreich, hogy megint csak őt citáljam, az ezredest és császárszakállas rózsaszínü arca boldogságot hirdetett és még rózsásabb lett.

De csak nincs zavartalan jó állapot a nap alatt. Egy alávaló csuf napon hivatalos irást kapott az ezredes ur s abban a gépirásos értesítésben az volt, hogy az orosz Vörös-Kereszt egy missziójához lesz szerencséje a közeli napokban.

No, káromkodott az ezredes ur, nem olyan cifrán bár, mint egy jóvérü huszár-örmester szokott, mert nincsen ahhoz fantáziája a németnek, de a Kreuz-Donnerwetter is valami, főleg ha hozzátoldja az ember, hogy da soll ja doch der Teufelsblitz dreinschlagen.

Sebestyén urnak nagyon tapasztalt jó szeme volt; még ugyanaznap délután, hogy beállított hozzá az ezredes ur és beszélgetés közben csak simitgatta kétfelé azt a sárgás-ösz császárszakállát mindakét kezével, mosolyogva megkérdezte tőle: - tآن Inspizierung jön, barátom? - No, kik jönnek a nyakára, halljuk.

- Egy csomó asszony és ember, csupa nagyfejű. És „ausgetiftelt” ide én hozzám, mintha nem volna még fogolytábor tiz más is.

- Hát ki az a sok asszony és ember? És mikor jönnek, csak nem váratlanul már holnap?

- Még csak az kéne, hogy mint az orgyilkosok rám törjenek. Huszadikán jönnek, a misszió tagjai, még lesznek (az ezredes ezt egy papirosról olvasta): Nikodém Laurentius főherceg és gróf Waldkirchener Félix százados, azután Oroszország részéről: Magdalena nagyhercegnő, Szergiusz nagyherceg neje, Kurov volt rendőrségi miniszter és egy Babjánszkij Tatyana nevű grófasszony.

Domonkyék házában nagy szenzációt okozott lovag Klauszner ezredes eme hire. Magda jön, Kodolányi Magda, hiszen ő az a Magdalena nagyhercegnő és Babjánszkij Tatyana grófasszony is jön: Sejtették is nyomban, hogy mindkét asszonynak a fogolytábor-látogatás csak alkalmas ürügy, hogy nemzetközi védelem alatt Magyarországra, Domonkára jöhessenek.

Hogy Babjánszkij grófnő tán Anna miatt jön, az világos. Nála van az a bizonyos levél, mit az Iliodor sirkertben a márványkereszt fölkéjében találtak és most alkalmasint magával hozza, hogy átadhassa Annának, a kinek címezve van. De miért jön vajjon Magda: Mert ide s tova már negyedfél éve, hogy nem látta szüleit s most vágyódik utánuk a jó lélek? Ah, nem ezért jön Kodolányi Magda.

Azért jön, gondolták, hogy beszéltesen magáról, hogy bámultassa magát, mint nagyhercegnő. A hiúság hozza, nem a szülői iránt való szeretet. Hogy görnyedjen előtte a vármegye; hogy ő császári nagyhercegi fensége elhomályosítson itt mindent a nap alatt.

Igy is volt, de ezen felül még más is volt, ami Kodolányi Magdát a misszióhoz való csatlakozásra bírta. A Gedeonnal való találkozás reménye.

Ah, szemtől szembe kerülni Gidával: mi elégtétel lesz ez neki a structoll és a Gross-Wien ama számaért! Ki fogja olvasni annak szeméből: Önnek volt igazsága, Magda. Én fátyolba burkoltam a szívemet, férfias büszkeségből, dacból, ön meg fátyolba burkolta a szívét, mert reménye egy koronát várt makacsul. És Önnek lett igazsága, Magda. Ha Ön leoldja szívéről a fátyolt, ha észrevennem engedni, hogy szeret, ha én veszem el feleségül, nem Szergiusz Alexander nagyherceg; ma csak köznemes asszony Ön, Magda, nem császári nagyhercegi fenség.

Ah, szemtől szembe kerülni Gidával s ez hajoljon meg előtte oly mélyen, mint illik egy nagyhercegnő előtt és kell is; csókra nyujtani neki a kezét és megszólítással *kitüntetni* a vasembert; hallani a hódolatos szavát, amint megadja neki a titulust: fenség... ez az öt perc vagy csak egy perc is, hogy maga előtt látja Gedeont, kárpótlás lesz ő neki, Magdának, az elmúlt és a jövő évekért...

De Klauszner lovag ezredes ur csak hiába buzgólkodott minden irányban, hogy ne legyen még a legkisebb „Anstand”-ja sem. Kimeszeltetett-suroltatott mindent és takarított minden sarkában a tábornak; még a fekvőhelyek szalmáját is kicseréltette frissel az ezredes ur és a foglyokra is jobb ruhát adatott; csak kárbavesztett Druck és hiábavaló fáradság volt minden. Bécsből jött egy sürgöny, a kritikus nap előtt való délután jött s ez rövidesen tudatta a most már bosszantó hirt, hogy a fogolytábor-inspekció elmarad.

- Da hat mans, - dörögte az ezredes és megmutatta Sebestyén urnak a sürgönnyt. - Ilyen erre mifelénk a Wirtschaft; alles ohne Kopf, minden fej nélkül megy. Kinlódom már hetek óta és legalább is azt vártam jutalmul, hogy vezérőrnagy leszek ad honores s most minden a kutba esett... gehn wir schlafen.

Tévedett az ezredes ur, mikor azt hitte, hogy a hebehurgya Wirtschaft fuvatta le az inspekción... nagyon tévedett. Ez egyszer igencsak ártatlan volt a méltán sokat szidalmazott osztrák.

Hogy miért volt ártatlan: félnapig még rejtély volt Domonkán. De reggel már telefonhír jött pestről, hogy Oroszországban győzött a forradalom; cár és cári hatalom nincs többé, most Berenszki Sándor, a forradalom vezére, a diktátor és fogoly maga a cár is, nem is cár ő már, csak Romanov ezredes. S ha cár nincs, nagyherceg sincs már, se nagyhercegnő.

A lapok is megerősítették a telefonhírt és kolumnás tudósításokat közöltek, svéd és dán hirforrások nyomán, hogy Oroszországban mi változások történtek.

- Így már értem a dolgot, - vélte Sebestyén ur - miért nem jött Domonkára az a misszió. Mert értesülvén az otthoni dolgokról, arra az álláspontra helyezkedhetett, hogy küldetése érvényét veszítette. Az a cári kormány, amely megbizta, már nincs többé. S most alkalmasint már semleges országban van Magda és a többi; vagy Dániában vagy Svájcban van, amit közelebb érhetett a társaság.

Eltalálta Sebestyén ur, így volt. Már Bécsben volt a misszió, már tisztelgett is Laurentius főhercegnél, aki válogatott udvariassággal fogadta és megadatta a vendégeknek mindazt, ami a nemzetközi etikett szerint a magasrangu személyeket megillette. Udvari fogatot, a színházban udvari páholyt, silbakot szállodájuk kapuja elé stb. Nos, már Bécsben volt a misszió és az volt a megállapított program, hogy három napig pihennek Bécsben és csak negyednap indulnak utjokra. Ezt a pár napot arra használta fel Magda, hogy a sürgönyileg Bécsbe hívott anyjától informáltatta magát: otthon mi ujság? S így megtudta anyjától, hogy Domonky Gedeon megnősült, hogy elvette Bakunin Annát.

Mérgezett hegyü tü volt a szívének, hogy Gedeon, a vasember, megnősült, de az igazi nem is tüszurás, hanem tördőfés másnap délután érte a szívet.

A Práterből jött, udvari fogaton s a szálloda elé érve Magda úgy látta, hogy eltűnt onnan a silbak. - Hát ez mit jelentsen? - kérdezte magában. - Nagyhercegnő vagyok, vagy nem vagyok az?

A választ erre a kérdésre fent a szobájában kapta az anyjától. Aki zokogva átadott neki egy ujságot; a Gross-Wien rendkívüli kiadása volt.

És ugyanabból a Gross-Wienből, melyet ha annak idején nem olvas, ő Domonky Gidáé lehetett volna, azé a Domonky Gidáé, kit lángolóan, perzselően szeretett: ugyanabból megtudta most Magda, hogy ő voltaképen nem nagyhercegnő többé, csak egy Romanov Szergiusz nevű rangjavesztett százados neje.

Van-e villám, mely gyilkosabban sujthatna?

- Bosszuálló az élet, - hördült fel Kodolányi Magda és elterült egy zsöllyének az öblében. - Bécsnek és a Gross-Wiennnek már volt szerepe énnálam, most újból van... Bosszuálló az élet, nem marad adósa senkinek sem.

Megbénultan hevert a zsöllyében, öt percig, tíz percig, sokáig, majd a lázas ember erélyével felült. - Most mit gondolsz, mama, - kacagott fel riasztó mód rekedten - mit gondolsz... no mit is csak... (Magda a homlokát dörzsölte)... miről is beszéltem, mama? ugye Domonky Gidáról beszéltem? Hogy az övé lehettem volna és a Gross-Wiennel üztem el magamtól.

- Ha ha ha, - kacagott fel újból - másnak csak egy sirkó jut, nekem három is van. Hja, ha nagyhercegnő valaki, mint én vagyok! A structoll az első... no, melyik is a második, mama?... a Gross-Wien numero egy a második... a harmadikat csak tudod, vagy még azt sem? akkor mit ólálkodsz itt körülöttem, nem értem... Ez a Gross-Wien numero kettő a harmadik. A harmadik sirkó az én hullámra.

- Magdám, az Isten áldjon meg...

- Te sem vagy kivétel, mama. Neked is fenség vagyok, ezt tanuld meg... Csak Gidának nem vagyok fenség... Egy structoll és két Gross-Wien, ez összesen no mennyi is? no három. Három darab sirkő, no persze. Mégis kisír ám alóluk, mit csak eltemettem, de soha meg nem halt... no nyisd ki már a szájadat, mi is az?

- Fenséges asszonyom, könyörgöm!

- No tessék, a tulajdon anyám! Már ő is csak kigunyol, mint ez a Gross-Wien itt. Fenségesnek titulál s nem egyszerűen Magdának, lányomnak.

- Magdám, én egyetlen gyermekem!

- Ne deklamálj, mama, inkább mondd meg: mi is az, ami a sírkövek alól is kisír?

- Szent Istenem, - fohászzkodott az asszony és a villamos csengő felé indult. - Ez a szerencsétlen megháborodott... óh jaj nekem.

- Egy tapodtat sem, hallod, - ordított fel Magda és talpra szökött és zavarodottan szétnézett. - Itt rajtam kívül más senki sem parancsol... Hogy mi is az, ami a sírkövek alól is kisír? Az elevenen a föld alá került szerelem, az.

- De sirhat már az a szerelem... mit törődik vele Gida? semmit. Mit is törődjék már velem, hiszen ki vagyok? Ez vagyok, ez vagyok, ez vagyok!

Az óriási tükör előtt mondta és minden „ez vagyok” szóra a szerencsétlen megzavarodott teremtség egy-egy ruhadarabot tépett le magáról. Még az ingét is letépte s mikor már tetőtől talpig meztelen volt, maga elé vette a Gross-Wien végzetes számát és visszhangosan csengő kacagással azt mondta: - látod, mama, ez vagyok, ez vagyok. Nem hercegnő és nem Domonky Gidáné; egy némborult asszonyi test.

V.
Anyjától külsejét, atyjától a lelkét.

Tatyana grófnőt is megrendítette, lesujtotta a Jób-hire, de nem az a része a hirnek, hogy barátja nem nagyherceg többé, hanem leginkább az a része a hirnek, hogy barátja a forradalmárok kezében van.

És egyenesen megrémült, szinte kővé vált, mikor Kurovtól megtudta, hogy ki is az a Berenszki Sándor. Hogy az a kérlelhetetlen Berenszki Sándor senki más, mint doktor Nisopol Cirill.

- Nisopol Cirill?! - roppant össze Tatyana grófnő. - Honnan tudja ezt, Kurov? - ájuldozott.

- Onnan tudom, grófnő, mert én adtam neki e nevet. Eltemettem Nisopol Cirillt - ön hagyta meg, grófnő, hogy így tegyek - és feltámasztottam helyébe Berenszkit. De azt hiszem, grófnő, Berenszki Sándor is tudja, kik tétették Nisopolt a föld alá.

- Akkor végünk van, Kurov. Istennek büntetni való hatalma most úgy látom, Berenszki Sándornál van.

- Irgalmazzon az Isten mindazoknak, akik odaát maradtak. Én áldom a sorsomat, hogy itt vagyok; ön is áldhatja őrangyalát, grófnő.

Tatyana grófasszony most sirásba tört ki, mint egy kis leány. - Istenem, Istenem, - zokogta - mi lesz most Leoniddal, mi vár rá? Börtön és nélkülözés - óh Istenem, - irgalmazz - talán még rosszabb! Mit tegyek, Kurov; tanácsoljon valamit... beszéljen.

Kurovot hidegen hagyta az asszony minden kétségbeesése és könnye. Lelketlen udvaronc, nem, lakáj volt, aki hogy urai a semmibe süllyedtek, már nem ösmert mást, csak az énjét.

- Az egyetlen, amit ajánlhatok, - mondta - hogy senkivel és semmivel se törődjék. Legjobb lesz átmenni Svájcba és ott várni be végét a viharoknak. Én odamegyek, grófnő és önnek is ugyanezt ajánlom.

Ez a cinikus beszéd visszaadta a grófnőt saját magának. Letörölte könnyeit és végignézve a miniszteren, mint egy cseléden, aki bejelenti, hogy a szolgálatból kilép, fagyosan, nyugodtan ezt mondta:

- Köszönöm, Kurov. Én nem megyek Svájcba, én hazamegyek Oroszországba, hogy megmentssem Leonid nagyherceget.

Ezzel nem törődve többet az emberrel, hátat fordított neki és csak azután, hogy betevődött az ajtó, sóhajtott fel az égre: - hogyan?

- Hogyan, én Istenem; mi módon mentsem meg... adj tanácsot. Ide jöttem, hogy Annához utazzam, de szabad-e, hogy folytassam utamat? Minden félóra késlekedés végzetes lehet rá nézve... óh, mit tegyek?

Felváltva gondolkozott és könnyezett; hol Anna járt az eszébe, hol asszonyi nagy szerelme, Leonid. Ha most visszafordul és hazamegy, tán őt magát is utóléri a büntető kéz; a bosszuálló forradalom ökle tán ő rá is lesujt és sohasem láthatja többé Annát; ha meg leutazik Annához, hogy fölfedje előtte a titkot: én az anyád vagyok s te a leányom vagy; ne tagadj meg tőlem egy gyermeki ölelést és csókot; ha leutazik Annához, a három napi késlekedés is Leonid életébe kerülhet.

Domonka - Oroszország... Oroszország - Domonka: e két végpont között tétovázott a lelke. Oroszország mellett ha döntött, az anyai szeretet, mely sohasem szűnt meg a szívében, Anna felé vonzotta nagy erővel; Domonka mellett ha döntött: egy börtönt látott és mögötte egy bitófát. Hagyja elveszni azt, akire a vérpad vár?

Oroszországba megy vissza: parancsolta neki a rémlátással testvéresült hűség. Hogy megmentse az életnek azt, akinek élete oly hűségesen az övé volt.

Megmenteni, de mi módon? Az a Berenszki - Nisopol talán értesült róla már azóta, hogy élete nagy szenvedését ő, Babjanszkij Tatyana okozta. S ha értesült róla, még ugy lehet, hogy elveszejtí őt is Leonid nagyherceggel együtt.

- Mindegy, - döntött Tatyana grófnő. - Vagy együtt az életbe, vagy együtt a halálba... gyermekemet majd csak megsegíti a jó Isten.

S hogy Annára gondolt, egy boldogító eszméje támadt, mely - úgy érezte - onnan fentről az Istentől jött. Le is térdepelt az ablak előtt és úgy küldte fel háláját az ég felé.

- Domonkára megyek, gyermekemhez megyek, - mondta és ő vele mentetem meg azt, aki édes atyja életének oly nagy bánata volt. Ő vele mentetem meg Leonidot.

És már két nappal ezután, egyidőben azzal, hogy a Magda tragédiájának híre jött, egy levélke érkezett a megyei székhelyből, Domonky Gedeonné méltóságos asszonynak címezve. Tatyana grófasszony küldte, egy komorna hozta a kastélyba és arra kérte Ancsukát a grófnő, hogy mert ő maga beteg s így nem teheti tiszteletét a házánál, hát látogassa őt meg, de most mindjárt. Igen fontos beszéde van vele.

Anna úgy vélte, hogy megértette a grófnőt. Betegsége csak ürügy, mert jól tudja Babjanszkij Tatyana, hogy olyan multu asszony, mint ő, nem tehet uriháznál látogatást. Mondta azt pár évvel ezelőtt az a szentpétervári utcai tudós is.

Erről eszébe jutott Annának az ékszer, amellyel megajándékozta volt a grófnő ott az uccán és bár egy pillanatig kételyei voltak, elmehet-e Domonkra ahhoz a nőhöz, utóbb mégis engedett a hívásnak. Hátha igaz az a história a levéllel. S még száz percet sem haladt az idő, már együtt volt Tatyana grófnővel, a domonki Tisza-szálló egy termében.

Ugyanaz az észvesztő szép asszony volt most is, mint akkor s bár Anikó föltette volt magában, hogy tartózkodó és hüvös lesz és lehetőleg gyorsan is végez, de a grófnőnek könnyesen néző két szeme elfeledtette vele a szándékot. - Egy szerencsétlen asszonynak nincs multja, csak jelene van, - gondolta - hát eltekintek a multjától s csak a megszorultat látom meg benne.

- Értesültem a nagy csapásról, grófnő, - így kezdte Bakunin Anna - mit az oroszországi fel-fordulás önre mért. S ha valamiben segítségére lehetek, tüntessen ki bizalmával, grófnő.

- Köszönöm, gyermekem - válaszolta a grófnő könnyek közt. - Segítségedre van szükségem, de nem én rajtam kell segíteni, hanem másom.

Annára ugyan idegenül hatott a tegezés - ezt megtehetette Szentpétervárott a kis lánynyal, de nem teheti meg egy Domonky nejjével - azért mégis csak kérdezte, veleszületett jósággal kérdezte: - másom kell segíteni, grófnő?

- Másom, kis Ancsukám... az uramon. Leonid nagyherceg a férjem; Szentpétervárról való elutazásom előtt megesküdött velem titokban és hites nejjévé tett.

Ez változtatott a helyzeten; leomlott egy bizonyos elválasztó fal, ami meredezett volt asszony és asszony között.

- És mit tehetek öfenségéért, itt Magyarországon? - kérdezte Anna.

- Nagyon sokat, mindent, kis lányom. A te kezében van az élete vagy a halála, csak egy pár soros levélkét kell hogy írjál. De ne kérdezz semmit; csak ird le, amit tollba mondom, lányom.

És Tatyana asszony már kezdte is a diktálást: - kedves Berenszki Sándor!

Anna csupa izgalom lett és felugrott. - Berenszkinek nem írhatok, - mondta. - Mindenkinek, csak annak nem... álljon el kívánságától, fenség.

- Miért, kicsi Ancsum? Megtudtad tán már te is?

- Nem tudom, kérem, ön mit gondol. De olvastam a lapokban Berenszkinek néhány életrajzi adatát, hát ezért. Így azt olvastam róla, hogy felesége Kokocsev Éva; Berenszki Sándor tehát senki más, mint...

- ...mint Nisopol Cirill, a számüzött?

- Ugy van! Hát írhat-e Bakunin Anna Nisopol Cirillnek, fenség?

Tatyana asszony erre térdre esett Anna előtt, úgy kérte. - Gondold meg, Ancsukám, gyermekem: tollad hegyén élet vagy vérpad van... neked is van urad, akit szeretsz, hát mentsd meg az enyémet, kis lányom. És sejtelnéd sincs róla, de én mondom: közvetve az uramnak köszönd, hogy te, kicsi Ancsum, most olyan boldog vagy.

- Diktáljon, fenség, megírom a levelet, - mondta Anna és miközben hangot adott az ajka, elméje a jelenből a múltba csapott vissza, mint a szikra. Hogy Domonkára ő Bécsből került, Bécsbe Pascenko küldte, Pascenko meg a cári udvar embere volt. Tehát igaz lehet, hogy Leonid nagyherceg...

- Köszönöm, gyermekem, - szakította itt félbe a grófnő. - Hát csak irjad le kérlek ezt a három szót: - Kedves Berenszki Sándor!

Majd így folytatta Tatyana grófasszony:

- Kérem önt innen a távolból, kegyelmezzen meg Leonid nagyhercegnek és engedje, hogy külföldre mehessen. És vele együtt neje, Babjanszkij Tatyana grófnő. Én kérem önt erre, én Bakunin Anna, Bakunin Feodor tanár leánya.

Tatyana asszony a keblébe rejtette a levelet, majd zokogva a nyakába borult Annának. - Az egy élő jó Isten áldjon meg és áldja meg odaát az apádat is, kinek angyali jó lelke te beléd szállt.

Az eddigi izgalomtól nem gondolt rá, csak most jutott eszébe Annának - hogy édes atyját említette a grófnő - az a bizonyos rejtélyes levél. Amit állítólag a sírkeresztben találtak.

- Nem találtak ott semmit sem, - világosította fel kérdésére a grófnő. - Csak Pascenko ki-gondolt ötlete volt; ő iratta ki a lapokban csak azért, hogy ha netalán a kezébe kerülnek, hát siessél hazajönni, a levélért.

- Az uram is mondta, hogy nem találhattak ott levelet az apámtól. De eszerint - kérdezte Anna - a többi sem igaz, ami a lapokban volt?

- De igaz, az utolsó betűig. Az a sír ott a temetőben csak álsír volt; Pepelajev Mária sohasem volt az édes anyád, Ancsum és az a festmény ott a fülkében sem az édes anyád képe volt, gyermekem.

- Lehetetlen, - vélekedett Anna. - Az anyakönyvi kivonat csak igazat mond s abban magam is olvastam, hogy édes anyám Pepelajev Mária volt.

- Ennek egyszerű a magyarázata, leányom. Kiderítette Pascenko, mint-hogy történt. Pár évvel azután, hogy édes anyád szakított apáddal, leégett a plébániahivatal, ahol a házassági

anyakönyveket őrizték. Hát ugyahogy ujakat csináltak, a jelentkező személyek egyoldalú bemondásai alapján és akkor iratta be apád, hogy felesége Pepelajev Mária volt. Holott valóban más volt a neve, nem is polgári leány volt az édes anyád, de egy főrangú családnak szülöttje.

- Hát mi okból tette azt apám? Mit akart azzal elérni az a tökéletes és igazlelkű ember?

- Csak felhasználta a kedvező véletlent. Nem akarta, hogy te megtudjad, hogy él még az anyád és hogy ki volt, mert nem akarta, hogy te átkozd és megvesd, akit ő egész holtáig szeretett.

- Ez rávall arra a krisztusi jellemre, - sóhajtott fel megindultan Anna. - És most jut eszembe, fenség, folytatta - édes atyám mindig, ha szóba került édes anyám, sohasem mondta, hogy meghalt. Így mondta: itt hagyott a drága, elvette tőlem a jó Isten. S hogy holtáig is imádta, azt jól tudom.

Nagy hallgatás következett e beszédre; a grófnő is könnyezett, Anna is a szemeit törölte.

- Nem tudom, - folytatta ez utóbbi - miért hagyta el édes anyám apámat. Azt a nagyszivű, nagylelkű jó embert. De akár mint vétett is ellene; én nem akarom átkozni, nem akarom megvetni, ha már édes apám sem akarta, hogy tegyem.

Tatyana grófnő erre megragadta a beszélő kezét és megcsukló hangon ezt mondta:

- Isten áldjon meg e szavadért, gyermekem. Édes anyád nevében köszönöm meg neked e kijelentést.

Anna most viharosan felszökött. - Asszonyom, fenség, - szakadozott ki kebléből a forró szó - ön ugylátszik tudja, hiszen ön is egy nagy család szülöttje... ön ugylátszik tudja, hogy ki volt az édes anyám... hát mondja meg.

- De nem fogod átkoddal sujtani? Nem fogsz-e megundorodni a nevéből?

- Nem, fenség, csak mondja meg. Atyám lelke van bennem s az nem tud sem átkozódni, sem megvetni. De mondja meg, ki volt. Egy barátnője talán, vagy a nénje vagy más rokona... ki volt?

- Azt mondtad, - felelte a grófnő - hogy édes apád lelke van benned. Ez igaz, de a külsődet - itt zokogásba tört ki a grófnő - ezt a ragyogó szép külsődet anyádtól örökölted, leányom. Győződjél meg magad, nézd meg.

A tükörhöz vezette Annát, gyöngéden levette a kalapját és maga is szorosan melléje állt. Két istenien gyönyörű szökét, egy érettebbet és egy üdébbet, de egymáshoz frappánsan hasonlót mutatott Annának a tükör.

- Ön... ön volna az édes anyám, fenség? - robbant ki a kérdés a szájából és oldalt csapott, gyorsan, mint egy fecske. - Szemben állt most egymással a két asszony.

- Én vagyok, Ancsukám, - zokogta el vallomását a grófnő és térdre esett Anna előtt, úgy nézett rá. - Most tiporj el, vagy bocsáss meg, gyermekem, de ne szólíts se fenségnek, se grófnőnek, hanem anyádnak szólíts és tegezz. Csak egyszer, csak egyetlen egyszer halljam a szájadból az anyám szót. Egy óra múlva már elutazom innen; hazamegyek, hogy megmentsem a férjemet... ki tudja, látlak-e csak mégegyszer is... hát halljam tőled az anyám szót, csak egyetlen egyszer, én gyermekem.

Nem szinpadi olvadozás és páthosz, hanem igazi emberi könyörgés volt és Annának nem jutott eszébe, hogy felemelje magához anyját. Ő maga is lekuporodott melléje és a vállára fektetve arcát, gügyögte a fülébe az anyám szót. - Anyácskám, kis anyám, no ne sirj már.

Elfogadlak anyámnak, kis anyám. Apám sem vetett ki a szivéből, hát én is a szivembe fogadlak; apám is holtáig szeretett, hát én is csak szeretni akarlak. Én, a te gyermeked, Ancsu.

Egymás mellé ültek a divánra és a grófnő-asszony folytatta a vallomást.

- Nem voltam én rossz asszony, Ancsu, azért is nem ítélte el jó apád. Szerелеmből kerültünk egymáshoz, de csak édes apád szeretett igazán, az én szerelmem csak elképzelt szerelem volt.

Anna itt gyöngéden közbeszólt. - Ne folytasd, anyácskám, - kérlelte. - Maradjon csak a múlté, ami elmúlt és ne tárj fel előttem olyasmit, ami esetleg neked magadnak is fájdalmas.

- Most is, kis lányom, apádnak a lelke szólt belőled. Hát csak egyetlen egyet még gyermekem. - Hogy a legkisebb kételyed se lehessen: nézd meg ez óracsőngőt... apádé volt. Alkalmasint úgy volt, hogy azóta sohasem hordta, hanem gondosan elzárta, hogy te meg ne lásd. S hogy érezte, hogy közeledik halála, nekem küldte egy pár sorral, melyben azt írta, hogy se megsemmisíteni nem akarja, sem azt, hogy te valamikor megtaláld. - Apádnak a miniatűr képe ez, az enyémmel együtt... nézd meg.

Tallérnyi elefántcsont-festményke volt, aranyfüles abroncsba foglalva s Anna, ahogy nézte, saját magát látta atyja mellett a képen, oly frappáns volt a hasonlóság közte és a csontra festett nő között.

És eszébe jutott Annának egy más holmi, ami hasonló módon mint ez, elefántcsont és arany volt... az a gyűrű. Amit visszaküldött volt neki Cirill, Timirjasev Izidor utján.

Véletlenül nála volt, hát kivette és odaadta anyjának, hogy tegye el. - Levelemmel együtt, - mondta - e gyűrűt is add oda Cirillnek. E gyűrűnek az emlékére is kérem, hogy irgalmas legyen veled és az uraddal.

A komorna bejött és jelentette, hogy előálltak a kocsik, hogy nemsokára indul a vonat. Anna erre felállt, de nem a célból, hogy bucsut vegyen anyjától, hanem, hogy kikísérje a vasúthoz, hiszen ki tudja? Oroszországba megy vissza az anyja... nem vesztére-e, csak Berenszki tudja... ezt a félórát is vele tölti el, - gondolta.

És közvetlen indulás előtt még a fülébe sugta Anna az anyjának, hogy ha sikeres lesz az útja, csak ide jöjjön vissza, Domonkra. Itt Domonkon is van házuk; legyen új otthona az neki és az urának.

Tatyana grófnő pedig, mikor megindult vele a vonat és elvesztette Annát szem elől, megcsinálta az élete mérlegét. Vesztett-e, nyert-e ő azáltal, hogy feláldozta anyai szeretetét asszonyi szerelme kedvéért; hogy barátjával élte le életét s nem az ő gyermekével Annával? És felért-e Leonid nagyherceg százezer csókja csak azzal az egygyel is, melylyel Annája most bucsuzáskor a keblére dőlt?

- Nyertem-e vagy vesztettem? - kérdezte s bár nem talált megnyugtató választ, de érezte, hogy csak föltenni is e kérdést már azt vonta maga után, hogy megbékélt a volt ura lelke. A Bakunin Feodor tanáré, az Ancsuka atyjáé... megbékélt.

- Megbékélt, igen és Ancsu is csak nyert vele, - gondolta - hogy Domonky ezredes neje lett, nem Szergiusz Alexander nagyhercegé. Tán börtönben ülne most Ancsu is, mint a győzedelmes forradalom foglya. És eszébe jutott, mit mondott volt Leonid, mikor véglegesen füstbe ment a Szergiusz - Anna féle kombináció. Azt mondta volt Leonid, hogy Bakunin professzor jobbat akart a lányával, mint ők, azért is keresztezte tervüket. Mi itt vagyunk, ő odaát van; ő többet tud és lát előre, mint mi ketten.

- Megbékélt a volt uram lelke, - nyugodott meg Tatyana grófnő és jót remélve közeledett Oroszország vörös határai felé.

VI.

Az a fátyolba burkolt szív és az a fátyolba burkolt jövő.

Az oroszfordulási forradalom úgy hatott, mint a robbanó bomba. A diplomácia is, a hadvezetőségek is új helyzet előtt látták magukat és megindultak a tanácskozások minden irányban.

A monarchia és Németország részéről Budapesten jött össze több diplomata és miniszter meg hadvezér, ez utóbbiak közt Bieberfeld hercege is és mert fiára nagyon ráfért egy kis felejtkezés - hónapok óta egy nap pihenőt sem engedett meg magának - őt is magával vitte a herceg, hadd üdüljön, hadd mulasson egyet.

Mulasson: könnyebb ezt megmondani, mint megcselekedni annak, akinek mondják, ha történetesen német az illető. Mert nem ért a német az igazi mulatozáshoz még akkor sem, ha boldogan szeret, hát még, ha már elhagyta a reménye is? Magában van ilyenkor a német és ha iszik is, magában iszik, legföllebb csak annyit tesz, hogy mielőtt ajkához venné poharát, alig észrevehetőleg valakire köszönti. A távollévő imádott nőre és keresztülnézve a gyöngyöző pezsgőn vagy az aszabor cseppfolyós aranyán, maga elé mormolja: - auf dein Wohl, meine Einziggeliebte.

Igy tett egyszer Adalbert is. A mulatozás őnála az volt, hogy beült az Operába egy páholyba, azután megvacsorázott egy dunaparti szállóban és egy butélia bor mellett hallgatta a cigányok nótáit.

- Vajjon tudják-e, gondolta magában és szíve oly fájdalmasan nehéz lett - azt a Hin ist meine Geige - dalt? Amit Józka oly elbűvölő szépen elzongorázott és énekelt neki - akkor.

Szerette volna elhuzatni magának, de hát hiába szólt a cigánynak, hogy a Geige-Liedet huzza, az nem értette meg. Franciául még megtanul a füstös, angolul is, ha éppen muszáj, de a német szó már nem fér a fejébe.

Igy hát beírta Adalbert azzal, hogy arasznyira felemelte poharát és széle fölött elsóhajtva egy sóhajtást, Jókára gondolt, mikor ivott.

Szemben vele, a harmadik asztalnál, két honvédtiszt borozgatott csöndesen s ezek félreértve az Erbprinzet, kit egyszerű századosnak néztek, azt hitték, hogy poharát őrájuk emelte, köszöntvén.

Hát viszonzták a felköszöntést s ezt meg Adalbert értette félre. - Ni, a lovagias magyarok: üdvözlök idegen bajtársukat, - gondolta örömmel és nem sokat habozva felállt és a honvédek asztalához lépett.

- Hauptmann von Graetz, - mutatkozott be röviden, elhallgatva hercegi mivoltát és azok is megmondták a nevüket. - Hauptmann von Bizony, - szólt az egyik, - von Tavassy, - mondta a másik és nem telt bele öt perc, már bizalmas és kedélyes beszélgetés fejlődött ki köztük.

Németül folyt a társalgás és már a harmadik kocintás után kieresztette Adalbert a kérdést, hogy is mondják magyarul: hin ist meine Geige, hin? Azért kérdezem, - magyarázta - mert szeretném elhuzatni a cigánynyal, de persze hogy így németül nem érti meg. De csodaszép nóta az a Geige-Lied!

A honvédeknek nem kellett sok fejtörés s már egy perc múlva panaszkolta a nótász, hogy eltörött a hegedű és sem ő nem akar szólani, sem Rózsi.

A magyarok csak csöndesen hallgatták, de Adalbert herceg a tenyerébe hajtotta a fejét és úgy figyelt a mélabus hangokra. - Nem Rózsi, - gondolta - Jóna nem akar szólni és hiába hitte a másik, hogy van titka a szívének, csak fátyolba burkolja... nem igaz az. Nem akar szólni, mert nincs is mit szöjjon... nincs!

És fojtogatta a reménytelenség, mint még soha és úgy látta az életet, amely rá várt, hogy fénytelen, daltalan és illattalan lesz biz az mindvégig.

- Hát muszáj így élnem, hát lehet így élnem? - epéskedtek benne a kérdések és mert érezte, hogy nem bírja tovább, bucsut vett a honvédtisztektől és felállt. Két százmárkást tett le az asztalra, jelezte a primásnak, hogy az az övék és elment, minden lépésnél kérdezve: hát muszáj így élnem, hát lehet így élnem... ki kívánhatja tőlem, hogy így éljek?

Ekkor felharsant mögötte a Wacht am Rhein; vagy a honvédtisztek huzatták, vagy magától rántott rá a banda és Adalbertet szíven ütötte a riadó hang.

- No jól van, - mormolta a nótával - lieb Vaterland magst ruhig sein. Egy darabig még élek, ha kinok közt is...

Másnap megmondta neki az atyja: - itt végeztünk. De nem volna-e kedved, fiu, hogy leránduljunk egy-két napra...

- Domonkára?! - riadt fel Adalbert. - Nem, apám, oda nem megyünk. Semmi keresni valóm nekem Domonkán... ő nála.

- Hát a mese a fátyolba burkolt szivről?

- Mese volt és marad is, apám. Az az orosz hölgy, aki elénekelte, tévedett.

- Tehát vissza a munkához, fiam?

- Vissza, - mondta egykedvűen a trónörökös.

...Az auto-uton a szállodától a vasutig és a szalonkocsiban is a vasuton szavát sem lehetett venni az Erbprinzennek. A mig a rónán át repült velük a vonat, ő elgondolkozva kinézett az ablakon és órákon át mást sem tett, csak a táviróvezetékeket bámulta. Feltűnt egy oszlop, mint az egyhanguság egy banális ötlete; egy pillanatra rászégezte a szemét, aztán végigsiklott nézése a drótokon, mik szeliden aláfelé ivelve, majd megint csak felfelé feszülve vele ellenkező irányban siklottak. Ahol össze voltak görcsölve a drótvégek, olyan képzete támadt, hogy az akadályokon zökken egyet a szeme; azután megint egy oszlop és sudarán a pezsgődugók fehéren, majd megint a drótok és a drótokon a hosszukás görcsök... félórakon, órákon, egész napon át.

S hogy véget ért a róna és a Kárpátokban száguldozott a vonat, Adalbert trónörökös egy könyvet vett a kezébe és olvasott. De lépten-nyomon ki-kinézett most is; nem oly módon, mint az, akit érdekel sok szépsége a vidéknek, csak olymódon, mint valaki, akinek nem köti le figyelmét az olvasmány.

Egy forgalmasabb határszéli állomás jött s csak negyedórával azután, hogy ezt is már elhagyta a vonat, szólalt meg Adalbert trónörökös.

- Most tul vagyunk Magyarország határán, - ezzel fordult nyomott hangon az atyjához - s most közlöm veled elhatározásomat, apám.

- Miért éppen csak most? No de hallgatlak, fiam; mondd el.

- Emlékszel rá, nemde: még jóval a háboru előtt kifejtetted előttem, apám, hogy kötelességem megnősülni és gondoskodni róla, hogy egy élet maradjon utánam, ha meghalok.

- Jól emlékszem fiam; nos, tovább.

- Nos, elhatároztam, hogy megteszem s hogy sok ideig kétségben ne hagyjalak: nem a Domonky-kisasszonyt fogom elvenni, hanem...

- ...hanem?

- ...hanem bárkit, akit számomra kiválasztasz. Egy Bundhausen-leányt vagy egy Leinz-házból való princesszt, nekem mindegy. Az is mindegy nekem, hogy szép lesz-e, vagy csunya, csak egészséges legyen és egy életnek adjon életet, mielőtt meghalok.

Graetz-Bieberfeld hercege fehér lett erre a szóra, mint a rémüldözés. Maga mellé ültette a fiut és erősen féloldalra fordulva, a két keze közé fogta annak fejét.

- Du Junge, - mondta küzködve a beszéddel - én belélátok gondolataid legmélyébe is. Te jó német vagy, te meg akarsz nőszülni, hogy egy élet maradjon utánad, ha meghalsz. S mihelyt meglesz az az új élet, te el akarod dobni a magadét! Így van-e, fiu? Felelj, de becsületedre felelj, hallod!

Mire Adalbert sem igent nem mondott, sem nemet. Csak odaborult remegő atyjára, odafekette fejét annak keblére és felzokogott, mint valami népiskolás gyerek. A több ütközetben résztvett és sok vért látott katona zokogott: ez volt a felszólításra a válasz.

Ami ezután történt, oly emberi volt, hogy mi lélektani megokolásra sem szorulhat. Graetz-Bieberfeld hercege a karjaiba zárta a fiát és apai gyöngédséggel meg katonás határozottsággal ezt mondta:

- A legközelebbi állomáson lekapcsoltatom kocsinkat és lemegyünk Domonkára, verstanden? Én megkérem részedre a kisasszonyt és a háboru után megesküsztek, punktum.

És másfél nappal ezután már Domonkán voltak a vendégek. Váratlanul jöttek, minden előzetes bejelentés nélkül; még a vasuttól a kastélyba sem a Domonkyak autóján vagy tán a főispán hintáján mentek, hanem egy egyszerű utas-szállító bérkocsin.

És Jóka megint hasonlót érzett, mint akkor, mikor egy téli nap délelőttjén ő a szobájába ült, ecset és paletta a kezében és egy auto jött be az aszfaltozott udvarra. Egy német szállt ki belőle és azt mondta Jókának a sejtése, hogy az nem Bécsből, nem Berlinből, hanem onnan jött.

Látta a bérkocsit, hogy nehézkesen bedöcögött az udvarra, látta benne a trónörököszt az atyjával és mint akkor, úgy most is Jóka alig észrevehetőleg lélegzett, keble alig emelkedett, alig mozdult. Miért jöttek ily váratlanul a fenségek és mi hirrel jön eléje az, aki majd rányitja a most bezárult ajtót? És mikor nyílik az a hallgatag ajtó, mikor fordul meg szárnya a sarkában?

A legutolsó hetek és hónapok nagy depressziót nehezítettek rá Jókára. Annak a legördülő redőnynek a hangja szemrehányón ott maradt a fülében és mintha mulásával az időnek súlyt is kapott volna az a redőnyhang, úgy ránehezedett a lelkére és nyomta. - Meggyilkoltam Adalbert szerelmét; a magamét meg - sóhajtozott magában - a magamét a keresztfára szegeztem.

Ilyen gondolatok emésztették mindazóta, hogy elvált tőle a trónörökös, örökre... s most visszajött, megint itt van, ugyan mi célból? Mi hirrel jön ő eléje az, aki majd rányitja a most bezárult ajtót? És mikor nyílik az a hallgatag ajtó, mikor fordul meg szárnya a sarkában.

Félóra vagy kettő múlva - mit tudta? - kinyílt az a hallgatag ajtó és bejött hozzá Graetz-Bieberfeld hercege, mögötte édes atyja, Sebestyén ur. Mindakettő nagyon komoly, nagyon meghatott volt és az uralkodó, mikor megszólalt, nem leplezhette megrendültségét a lány előtt.

- Jóka, - kezdte szeliden, lágyan,- de komolyságával annak, aki bensejével csupa aggodalom és remegés - tudja-e, Jóka, hogy Adalbert, az én egyetlen fiam, elhatározta, hogy öngyilkos lesz ön miatt?

- Öngyilkos! Miattam?! Jóká egy vérfoltot látott s egy drága szép homlokon egy perzseltszélű feketés nyilást. - Öngyilkos, miattam? Jaj, ne tegye, ne tegye; inkább engemet öljön meg, megérdemlem, - hördült fel ész nélkül s mintha a fejére zuhant volna annak a bizonyos ablaknak a redőnye, úgy megtört, úgy összezsugorlott alatta.

Megtántorodott, elkábult: közel volt hozzá, hogy elhagyja az ereje s hogy elaléltan a szőnyegre zuhanjon. A herceg a karjai közé kapta és egy alacsony zsölyéhez vezette.

És a herceg ezt látva, mosolygott; megkönnyebbülten, boldogan mosolygott. És Sebestyén urhoz fordulva, mondta:

- A királylány szint vallott, lecsavarta szivéről a fátyolt, a szívében szerelem van, látjuk és most jöhet a királyfi és elmondhatja neki a saját nagy szerelmét is.

És a királyfi jött is, a herceg pedig és Sebestyén ur magára hagyta a királyfival a királylányt. És hogy is volt a mesében? A jég és hó sasmadara elszállt és gyönyörű tavasz lett a világon... kettejüknek, a királyfinak és a leánynak.

Anikó pedig tán mindenkinél is boldogabb volt s mikor elárulta a herceg a családnak, hogy Anikó meséje nélkül tán még most is csak gyötrődnének a szerelmesek: a kegyelmes asszony és Sebestyén ur - szebb jutalmat nem gondolhattak volna ki semennyiért sem - ezt mondta az üdvözült Annának:

- No Anikóm, kis szentem, ezt megírjuk a te Gidádnak, hadd szeressen még jobban, mint eddig is...

...Együtt voltak egy földszinti szalonban; Graetz-Bieberfeld hercege, a kegyelmes asszony és Sebestyén ur, meg Jóká a trónörökösrel és Anna. A szalonnak legfeltűnőbb disze egy vitrin volt, melyben piros bársonyból készült vánkoson nehéz ezüst-táblákba kötött könyv feküdt: Bakunin professzor könyve. A boldogság aranyos szárnyai terültek el láthatatlanul fölöttük és Anna éppen azon volt, hogy anyósának karjaihoz simuljon, mikor valami történt, ami az elfogadott formák közt tán szokatlan volt. Kitérült az ajtó, küszöbéről jelentette egy inas: - özvegy Leonid nagyhercegnő ő fensége és egy pillanattal később már látszott is egy gyászruhás női alak: Babjánszkij Tatyana grófnőé.

Anikó felugrott és a betámolygó anyjához sietett. - Későn érkeztél, mama?! - kiáltott fel és könnyei már folytak is.

- Még jókor érkeztem, de hiába, - zokogott fel Tatyana gróffasszony. - Berenszki nem ösmert kegyelmet; forradalmi tébolya nem enyhült meg. Kivégeztette ítélet nélkül; egy napon őt is, a fiát is.

Domonkyék akkor már tudták, kije Anikónak Babjánszkij gróffasszony, hiszen beszélt róla eleget s így jól tudták mindnyájan most azt is, mire értsék a zokogó nő szavait. És elkomorult ott körülötte mindenki, még Bieberfeld hercege és Adalbert is, kiket Sebestyén ur halk hangon informált volt és az imént még oly aranyos szárnyakra mintha rálibbent volna a grófnő gyászfátyola.

*

És valaminek a fuvallatát érezték a komollyá vált hangtalan férfiak. Miért? még nem tudták, ahogy a tapasztalatlan hajós nem tudja, hogy a messzünnen jött légáramlat vajjon mit hoz: árboctörő vihart és kormányrudat elsőpró szélvész-e?

- Vége. -